MAGYAR REGÉNYIROK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti

MIKSZÁTH KÁLMÁN

14

B. JÓSIKA M.

Az utolsó Bátori

MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkesztette és bevezetésekkel ellátta

MIKSZÁTH KÁLMÁN

14. KÖTET

AZ UTOLSÓ BÁTORI

Irta

BÁRÓ JÓSIKA MIKLÓS

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1911

AZ UTOLSÓ BÁTORI

REGÉNY

IRTA

BÁRÓ JÓSIKA MIKLÓS

MÁSODIK KÖTET

GERGELY IMRE RAJZAIVAL

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda
1911

Franklin-Társulat nyomdája.

AZ UTOLSÓ BÁTORI

II.

EMBERVADÁSZAT.

Mindenütt már fegyver csillog,
Pánczél, dárda, lándsa villog.
Kisfaludy Károly. 69

— Lőjetek utána! kiáltának többen, míg mások emelt kopjákkal igyekeztek őt elérni; minden oldalról ropogott a fegyver. A czigány a meredek bérczfalon állapodott meg jó magasan: egyik lába kiálló ormocskán látszék gyökerezni, míg a másik hatalmas lépéssel fogott egy száraz, kinyuló törzsökön helyet; jobbjával málnabokornak lombjait ragadá meg, bal kezével sípot vont ki kebeléből, melynek éles, bérczet-völgyet áthasító sivítását a viszhang felelé vissza sokszorozva.

Üldözői, minden törekvéseiknek ellenére, nem tudák utolérni; úgy látszott, hogy őt helyzete pillanatokra megmenté a veszélytől. A jelenet igen festői volt. A czigány nyaktörő állása, alatta néhány ölnyire az üldözők hasztalan erőködéssel kapaszkodva a sziklarétegekbe, távolabb a völgyben az egész vadászsereg rábámulva, mások ráirányzott fegyverekkel; ha ehhez a bérczek oldalain legelő kecskenyájakat őreikkel veszszük, lehet némi képzetünk az egészről.

A czigány megfujván sípját, néhány perczig állott még; azután gyorsan s biztos léptekkel emelkedett egy sziklaoromig, melynek keskeny párkányán haladott fölebb és fölebb.

— Adjátok török fegyveremet ide! kiált Kendi; ördögöt! csak különös volna, ha sértetlen menekednék meg a gazfi ennyi fegyver közül. A fegyvert előhozták; hosszú, áttört ezüstmunkájú s kövekkel kirakott lőszer volt ez, kincset érő s a gömböt hihetlen távolságra repítő. Kendi végig nézett rajta, a czigány majd a hegy gerinczén állott már; ekkor dördült meg a fegyver s roppanása töredezett viszhangban kerepelt a sziklákon végig. A czigány összeszorítá ajkait, féltérdre bukott, néhány percz mulva fölemelkedett újra, nem minden erőködés nélkül, s egy hatalmas szikladarabot emelt föl két kézzel s gördíté a völgybe alá óriási erővel.

Úgy tetszett az alant levőknek, mintha a sziklák élein ezüst csipke vonulna végig, melybe a kelő napnak szikraözöne csillámlott; egy-két gördülés hallatszott s neme a topogásnak s csörgésnek, de egy emberi hang sem.

Később a jelenet fedezni kezdett, kopja s kardélek voltak az, a mi fénylett, hadfiaitól magasra fölemelve; nemsokára minden hegygerincz körül volt állva seregekkel, kik némán, fenyegető csenddel néztek a völgybe alá.

— Árulás! kiált fel Kornis meglepetve, de nem megrettenve; fegyverre fiúk! semmi sincs veszve még, a havas minden rejtekeit ismerem, — fel, fel! Ti, barátim, mond a többiekhez fordulva, szedjétek

osztályaitokat rendbe! — Kevés pillanat mulva mindenki fegyverben volt s a kis sereg itt-ott csomókba felállítva.

— Utánam! kiált Kornis; mindnyáján követék őt egy keskeny torkolat felé, mely balra hasadott a völgybe; a havasi folyam árjain áthaladtak már, midőn épen a czélba vett szorulatból vágtatva rohant elő egy csinos fegyveresosztály. Legelül Bátori; arab lova inkább vadászatra, mint csatára felkészülve, nyerítve üdvözlé a szemközt jövőket, gazdag arany czafrangja a nap sugáriban csillámlott; Bátorin magán könnyű öltözet volt, ízléssel teljes, mint mindig; oldalán lógó kardja s s egy pár pisztoly nyeregkápájában volt minden fegyvere.

Imrefi lovaglott mellette s néhány apród, távolabb egy lovagcsapat, vadászatra felkészülve; a fejedelem alig volt már egy ölnyire Kornistól. Arcza vidámnak látszott s volt egész külsején valami felsőségi könnyedség, bizonyos kihivó dacznak kifejezésével. Bátori legkevésbbé sem ütközött meg a találkozáson: sarkantyúba kapván lovát, a jövők eleibe ugratott; az egy Imrefi kisérte, arczában a legnagyobb kevélység s düh kifejezésével, melyet hiába kivánt kétes, kaján mosolylyal összeolvasztani.

A jelenet e pillanatban érdekes volt; láttuk már előbb Bátori seregeit a hegygerinczeken, meglepő szemle volt ezeket a sűrű fenyvek közül csillámló fegyvereikkel egyenkint előtűnni látni. A Kornis csapatja a folyamon túl egy kompon foglalt helyet. Az urak a csapat előtt állottak, Kornis György valamivel elébb a többinél. Kendi kissé távolabb s

magánosan ; a fejedelem végre közvetlen közelében Kornis Boldizsárnak.

Emelé a jelenetet azon zordon ellentét, mely a két ellenséges sereg tartásában s arczkifejezésében vala olvasható. A Kornis seregén megfélemlés s meglepetés mutatkozott ; a fejedelméin ellenben durva kitörése az örömnek s kárvágynak. — Az érdekes képet a virító bérczek szövék változó kerítvénybe, melyben a növényi tenyészet, a hegy gyökerinek buja fűtárházától a gerincz hósüvegéig, minden fokozatain a kifejlésnek haladott keresztül.

— Üdvözöljük kegyeteket, mond Bátori közelebb érve vidáman, Kornis! Kendi s több híveink! A fejedelem könnyű lángszinű bársony süvegén emelintett. Istenemre! mond, gyönyörű gyülekezet, legjobb vadásztársaink! — Kegyed is itt, Basa és Borbély? de miért nem adák ezt tudtunkra? ki oly örömest veszünk részt hasonló tréfákban!

Lehetetlen az összeesküdtek meglepetését leírni ; egyrészt, hogy elárultattak, gyaníták, sőt tudhatták ; 7° másrészt Bátorinak majdnem fegyvertelen közelítése zavarba hozta őket. A lovagi szellemű Kornis volt talán első, ki feltevé magában, Bátorinak e fegyvertelenségét nem fordítani hasznára ; de Kendi komolyan s szótlan tekintett reá, nyergének kápája felé nyujtván kezét, hol feltekert pisztolyai készen álltak. Az egész csoportban körültekintve, alig volt egy-két arcz, mely el nem halványodott volna s ajkaik körül bizonyos rángás vala észrevehető ; halk susogás futotta a rendeket keresztül ; azonban a két csapat nyugodtan állott szemközt s a fejedelem

— Üdvözöljük kegyeleket, mond Bátori közelebb érve.

arczán némi gúny vala észrevehető. Imrefi veszélyt jósló mosolyra vonta ajkait s különös tartással jártatá végig szemeit a meglepett férfiakon.

— Ily szótlanul, urak? kiált fel Bátori a legegykedvűebb hangon; hogyan? — Nem örülnek-e kegyetek ily hevert seregnek? nézzék hajtóinkat amott a bércz taréján? Istenemre! a havasok vadjai el nem illanhatnak; medve, bölény, ha üzőbe vesszük, kezünkre kerül! nemde Kornis, Kendi? szóljanak kegyetek! vagy nem örömest osztoznak-e a martalékból? hogyan? . . . . még mind semmi felelet?

— A váratlan öröm tette őket szótlanokká, mond Imrefi. Hány medvét ejtettek el kegyetek? úgy látszik, kemény viadalaik lehettek, mert arczaik sokkal sápadtabbak a szokottnál; hahaha! talán medve helyett egy kevély oroszlán a szittya földről ütött kegyetekre! s megrázván arany sörényét, királyi tekintetével sujtá le azokat, kik halálára esküdtek?

Bár Kornist a pillanat hatalma leigézte, szótlanságát egyáltalában nem rémülés okozta; Bátorinak kardja hüvelyében volt még s eddig a mi mondatott, nem nyílt kikelés. Boldizsárnak arcza azonban legmélyebb megvetés és hideg bátorság kifejezésével fordult Imrefi felé, ki e tekintet súlyát ki nem állhatván, másfelé fordítá szemeit.

A fejedelem épen a Kornis oldalához lovaglott. — Hogyan? kegyed buzogányt is hozott a vadászatra? mond fölemelve a Kornis buzogányát, mely dióbél arany lánczról függött válláról; [71] gyönyörű darab! tevé könnyedén hozzá; inkább ékszer, mint fegyver s vadászatra nem használható!

Míg a fejedelem bámulandó hidegvérrel mulatta magát ellenségeivel, addig a bérczek éleiről a csapatok halkan lejebb s lejebb ereszkedve, egy tág kört kezdének képezni, mely mindig közeledett s mindig szűkebb és szűkebb lőn.

— Hajtóink, mond a fejedelem nevetve, úgy látszik, bennünket néznek medvének, mert egészen bekerítettek. Urak! kiált fel körül tekintve, kegyetek még mindig némán bámulnak reánk, minek magyarázzuk ezt, talán kedvetlen órában jöttünk?...

— Kendi barátom! mond Imrefi, üdvözöljétek a fejedelmet; hogyan lehet az illendőséget annyira feledni? én az udvarias Kornisra, a derék Kendire, vitéz Basára és Borbélyra alig ismerek; hát kegyed, Kornis György, elnémult? — vígan barátom!

— Barátod?! kiált fel Kornis György föllobbanó haraggal, nyomorult kerítő, akasztófán lógnak barátid! Ezzel pisztolyát vonta ki nyeregkápájából s Imrefire irányzott; Imrefi hasonlót cselekedett, egy pillanatig sem vesztvén el lélekjelenlétét; de egyik sem lőtt.

— Mit gondolsz Imrefi? szólt a fejedelem, hozzá fordítva arczát, sok vadat ejtünk-e el? Ezek az urak, mond nevetve, egyre számítottak csak s lám mi egy egész seregre találtunk.

— Árulókra! kiált fel Imrefi, fejedelem gyilkosokra, sötét cselszövőkre, kik egytől-egyig a fejedelmi székre vágynak. Szóljatok, urak! kinek személyében van szerencsém Erdélynek fejedelmét tisztelni? Azon száraz vadászban ott? mond Basára mutatva, vagy a féltékeny Kornisban? Istenemre,

ha Erdélyt úgy őrzi, mint a szép Ágnest, gonosz szellő sem fér völgyeinkhez; — vagy Kendiben? oh a Kendiek régen bámulták a savanyú gerezdet a magasban!

— Szemtelen nyomorult hizelkedő! kiált fel Kornis Boldizsár, fejedelmi eb! ki a csontért, melyet neki vetnek, megugatja az idegent! Kardját rántá elő; a fejedelem még mindig hidegen maradott.

— Rajta, derék jobbágy! mond Bárori, emelj kardot uradra! — hahaha! minő remeke az alattvalói hűségnek! ekkor a többiekhez fordult. Hajrá! kiált fel, a vadászat kezdődik. Ezzel egy kendőt emelt magasra, s a második pillanatban réz kürtök harsogtak s a fejedelmi seregek az adott jelre minden oldalról előre rohantak.

Az egybeesküdtek összesereglettek, s mint látszék, bátor elszántsággal várták a megtámadást. A fejedelem Kornis lovának kantárát ragadta meg: — Fogoly vagy áruló! mond hidegen, tetőtől talpig jártatván rajta kevély tekintetét. Többen húsznál nyargaltak a fejedelem közelébe s támadták meg Kornist! ő dühösen védte magát; véres fejekkel hulltak le néhányan lovaikról; végre Dimon, ki a vívók közé érkezett nem régiben, s kinek czigány-képében kapott sebe igen csekély gömbölysurlás volt csak, rántá őt le nyergéről.

— Hogyan? kiált reá Dimon, a harcz hevétől ingerülten, Kornis uram! mi a tatár? szerepet cseréltünk-e? s kegyed fog-e lógni a szegény hegedüs helyett? Kornis megvető tekintetet vete reá, s utolsó erejét összeszedvén, öklével, melyet vas-

keztyű borított, orrba ütötte oly erővel, hogy Dimon végig nyult a földön, s orrán, száján vér patakzott.

— Vigyétek hátra! kiált Bátori élénken, de minden megindulás nélkül. Kornis György rohant ekkor néhányad magával előre, Boldizsár megmentésére; Imrefinek pisztolya három lépésre Bátoritól teríté őt a földre.

— Elő! elő! kiált Bátori neki hevülve, a vadászat halad, derék a hajtás, hajrá! Kendi, Basa, Borbély, Sennyei! . . . ide, ide!

Az egybeesküdtek fel voltak bőszülve; sokan estek már el közülök s a viadal ütközeti elegyhez hasonlíta, melyben barát, ellenség, tarkán vívtak s forogtak egymás körül.

Kendi egy sziklakompra ugratott fel lovával, nehéz fegyverét emelte Bátorira, s kik a lövőt s a fegyvert ismerték, gúnynyal elegy kárörvendő tekintetet vetettek a fejedelemre.

Bátori hidegen vonta elő pisztolyát: — Gömböly gömbölyért, atyafi! kiált Bátori, Kendire irányozván hirtelen. A pisztoly elébb elsült a fegyvernél, de nem talált; a fegyver szólott a következő perczben, s Bátorinak nemes méne vérrel borított fővel zuhant a földre.

— Most előre! kiált Kendi, utánam! Kendit Basa, Sennyei, Borbély követék, ezeket a többiek; a rohanás hatalmas volt; a fejedelem seregei önkénytelen hátráltak. De Kornis annyira körül volt véve a fejedelem emberei által, hogy őt nem lehetett megmenteni. Basa, Sennyei, Borbély dühös

védelem után elfogattak, de Kendi mint oroszlán vívott s kivágta magát.

— Ördögöt! mond Imrefi, Kendi mentve van, lovának egy sem hág nyomába.

— Imrefi! kiált reá Bátori a bosszú s szenvedély élénkségével, bármi történjék a többivel, Kendit előkerítsd nekem.

Egy vezetéket hoztak elő, Bátori újra lovon ült. Imrefi pedig egy csapattal Kendi után rohant.

A terv megbukott. Kornis Boldizsár, Sennyei, Basa, Borbély fogva voltak, Kornis György halva s Kendi űzetve; Kornis Boldizsárnak lábaira nehéz békót vetettek s így ment görnyedt testtel, de emelt fővel, a fejedelmi tekintetű férfiú Kolozsvár felé.

Bátori az aljasodás fokain nem lépett már lefelé, ő rohant. Erényes nők ellen forralt cselszövényei voltak az első lépés; a Ráduly követeinek letartóztatása a második; már Udvarhelyt a minden szentet s nemest lábbal taposó semmirekellővel találkoztunk. Bátori most a havasok közt értesítve Dimon által az egybeesküdtek terveiről s rejtekéről, egész férfiúerővel, fejedelmi felsőséggel lépett föl. Azon egykedvűség, azon hideg bátorság, melyet itt mutatott, mindent bámulásra ragadott; seregei, követői fel voltak magasztalva; de az okosabb része az erdélyieknek kétszeresen undorodott el azon aljas zsarnoktól, ki önmaga idézte föl másoknak igazságos bosszúját, az oly természetest, s mégis ő, a sértő, a legérzékenyebb oldalon sértő! mint sértett, mint megbántott lépett föl, s lelkének

kegyetlen kárvágyát, aljas bosszúját, a bátorság szinezetével tudá érdekessé tenni, s így elcsábítani azokat, kik csak a tettek külszinéről itélnek.

Imrefi előtt kimeríthetlen forrása a gazdagulásnak nyilt meg; mert kiket irigysége s haszonlesése a fejedelem előtt gyanusakká tett, azoknak javaiból nagyrészt magának tudta megszerezni.

Bátori mindent elkövetett, hogy Kendit kézre kerítse, de ez nem sikerült; kétszeres volt tehát bosszúja, s Kornison, az elfogotton töltötte ki annak egész súlyát.

Dimon, mint láttuk, sebet és kemény ütést kapott, de mindamellett inkább vidáman, mint bosszúsan követé a fejedelmet Kolozsvárra, roppantra dagadt orral s ajkakkal, melyek tekintetének rémletes kinézést adának.

Az első estve a fejedelem maga elébe hivatá őt. Dimon megjelent.

— Ficzkó! kiált rá Bátori vígan, meg vagyok veled elégedve. Istenemre, minden kémeim együtt nem tudtak annyit tenni, mint te! . . . Itt, mond, egy nehéz erszényt vetve az asztalra, béred; s ha azon nyomorult szebenieket meg tudod nevezni, kik az egybeesküdteket pénzzel segítették, kétszerezem azt.

Dimon összeharapta ajkait. Volt alkalmunk látni, hogy Dimon örült a pénznek; de a ficzkó kevély volt, s azon megvető mód, melylyel a fejedelem szolgálatját minden további méltánylás helyett, mint bérgyilkosét, egy-egy odavetett erszénynyel jutalmazá, őt titkon sértette. Olyan volt ő, mint a ke-

gyencz, kit jóltévője épen az által idegenít el magától, hogy vele jótéteményét érezteti, s tetteit, mint kifizetett szolgálatot, további figyelemre nem méltatja.

— Imrefi itélőmester, én egy nyomorult apród ezt gondolá magában; én életemet koczkáztattam Bátoriért, én! a ki szintúgy .... ! Itt elakadt gondolataiban; átok ez összehasonlításra! mormogá magában; mintegy szégyenítő eszmét akarván elűzni emlékéből; «én kémje voltam Brassón, Udvarhelyt, Szebenben, s mivel vagyok több? — egy pár erszénynyel nehezebb tarsolyom. — Ördögöt! a pénznek én nem örülök tovább, csak míg elköltöttem, s hol Imrefi áll, szintúgy állhatnék én is!

Dimon azonban csendesen fogadta el az ajándékot minden köszönet nélkül, sőt arczán sem vala azon vigyorgása látható, melylyel máskor vette el a pénzt a fejedelemtől. Az ember mindent megszokik s a pénzvágy oly szenvedély, mely nő naponkint s óránkint. A mi Dimont ezelőtt néhány hónappal őrültté tette volna örömében, az most csekélységnek tetszett előtte s titkon lelke mélyében a gyűlölség Bátori ellen, előttünk még eddig rejtett okokból, naponkint sötétebb színt öltött magára.

Nos, — mond a fejedelem kevélyen jártatva szemeit rajta; nem örülsz-e a nehéz erszénynek? hiszen több pénzed lehet már, mint nekünk magunknak néha; a Weisz 3000 forintjának majd egy negyede kezedbe szivárgott.

— Cseléd kezekbe! szólt közbe Dimon kese-

rűen; egy kolcsag a testőrök hadnagyának kalpagján, felér 1000 aranynyal egy apród tarsolyában!

Bátori összevonta homlokát: — Az ily ficzkókat, mint te, használni s fizetni szoktuk mi Bátori Gábor; testőreink hadnagya néha asztalunknál ül sort velünk. — Istenemre! különös negéd Dimon uramban ilyesmire vágyni.

Dimon arczát vér futotta el, de a Bátorién oly szilárd kifejezését olvasta a kevélységnek, hogy tanácsosnak tartá bosszúját, mely soha közelebb nem állott a kitöréshez, magába fojtani.

— Kivánom, mond nem minden czélzás nélkül, hogy nagyságodnak fontosb szolgálatokat tegyenek azok, kik billikomaiból iszszák a somlyait, s asztaláról eszik a magyarhoni vizákat: mint én, Dimon az apród, ki eddig azt hittem, hogy hűség és csatlakozás azon fokok, melyeken a Bátoriak szolgálatjában föllebb s föllebb haladhatni! — De hiszen, uram fejedelem! én meg vagyok így is elégedve, — tevé nem minden gúny nélkül hozzá — s ha nagyságod lovagnak ütne egykor s mint nemesnek pályát nyitna a haladásra.

— Ho, ho! kölyök! még addig nőnöd kell, míg Bátori-kéz emel lovaggá. — Mi panaszod lehet?

— Semmi! felelt Dimon színlett alázatossággal; hiszen mi lehetne? mint szolga királyi bért húzok!

Bátori intett s Dimon távozott.

Több helyzetben láttuk már Bátorit, s így lelkületével alkalmasint megismerkedtünk; — feltünő volt abban mindenesetre a kevélység. Bátori meghitteinek hűségét és szolgálatát gazdagon jutalmazta

meg, de nem volt ember, ki nehezebben vette, mint ő, ha valamelyiknek azok közül, kiket megbízott, eszébe jutott, valami követeléseket tenni. Bátori hiú is volt; ő azt hitte s akarta hinni, hogy parancsait teljesíteni kötelesség; hogy ezt azok, kik körében voltak, szenvedélylyel cselekszik, s mindig kellemetlenül volt kevélysége érintve, ha bármi csekély elégedetlenséget vőn észre.

Dimont minden meghittei között legtöbbször használta. Mi láttuk e titkos megbizottat több alakban már e történetben, s tudjuk, hogy Dimon sohasem volt inkább elemében, mint mikor egy cselszövény füzésére, vagy merény kivitelére használtatott; szenvedélylyel változtatta alakját, szenvedélylyel nélkülözött mindent, ha azt hallhatá: «ezt senki sem birta volna végrehajtani, csak Dimon». De épen e hiúságból s talán még valamiből — mi remélhetőleg kifejlend utóbb előttünk, s mire rejtélyesen hallottuk őt czélozni olykor — magyarázható az, hogy helyzetével elégületlen volt. A fejedelemnek néha jött azon gondolatja, hogy őt valami hivatalra emelje, de mindannyiszor eszébe jutott Dimon makacs önhittsége, s méltán tarthatott attól, hogy a hatalmat veszedelmes kézbe adandja; — e fölött Imrefi is mindent elkövetett, hogy Dimon föllebb ne mehessen, s e neme a féltékenységnek igen magyarázható.

Titkon föltevé magában Bátori, Dimonon — mihelyt reá többé szüksége nem leend, túladni; lehet, hogy ilyesmit mondott is valamelyiknek meghittei közül, legalább igen észrevehető volt, hogy

Dimon vigyáz magára, pénzével gazdálkodni kezd, s a fejedelem iránt bizonyos színlett alázatosságot kezd mutatni, melyet néha oly természetesen tudott játszani, hogy Bátori maga őt nem kezdé veszedelmesnek tartani.

Dimon volt az, mint tudjuk, ki által Bátori leveleit küldötte azelőtt Brassóba; — az ott utóbb történtek után a fejedelem egyszer írt még Cœlestának, s bár mint bizonyost állíthatjuk, hogy Cœlesta e levelet vette, válasz nem érkezett.

Az oly szenvedélyeknek, a milyenek a fejedelem szerelmi kalandjai voltak, természetökben van, hogy azokat akadályok s ellenkezések csak bizonyos esetekben lankaszthatják. Ha Imrefinének eszébe jutott volna Bátorinak egy levelét válasz nélkül hagyni, ő bizonyosan a jövő napon megszűnt volna közelebbi viszonyban állani a fejedelemmel, mert nála, mint minden habozó- s könnyelműnél, az élvezet jóval alább hangolá a szerelmet, s hol ő egyszer szorosb viszonyban volt, ott parancsolni szokott, nem esdekleni; ott akadály s visszavonulás kevélységét sértette meg s őt bosszúra hevíté.

De Cœlestával egészen ellenkező volt az eset. A fejedelem azt hitte, s ám igen is hihette, hogy Cœlesta szereti! s nem a fejedelmet, nem Erdélynek urat, nem Bátorit, hanem önszemélyét — Ecsedit. Bár a Brassóban történtek előtte bizonyos homályban lebegtek, melyet nem tuda magának egészen megfejteni: annyit bizonyosnak látott, hogy ott is áldozó szerelmet bizonyított iránta. — Hogy szobájában volt, éjjel, egyedül, önkényt!

ezt atyja sem tagadá s Cœlesta is megvallá; bámulhatunk-e, ha a hiú Bátori e titkos látogatásnak egészen regényes szinezetet ada s azt így érdekesb oldalról is tekinté? Ő azt hitte, hogy atyja követ el mindent, leányát tőle elidegeníti, s ő oka annak is, hogy levele válasz nélkül maradt.

«Igen, igen!» kiálta fel sokszor magában; «mindazok, kiknek kegyét élveztem, hiúságból s haszonvágyból hódoltak nekem; ők félteni se nem tudtak, se nem mertek; ötven olyan nő, mint Imrefiné, osztozott volna szerelmemben, ha mindegyiknek pénzvágyát s hiúságát ki tudtam volna elégíteni; — de Cœlesta! az egyszerű leányka, minő rezzentnek látszék, mikor bennem Bátorit ismerte meg, s alkalmasint tudhatta, hogy nem egyedül van, kit szerettem; igen! ez az igaz szerelem; ő nem tagadhatta, nem leplezhette féltékenységét, s mégis kész volt mindent koczkára tenni, hogy éltemet megmentse. Ah, miért nem ébredtem föl átkozott álmomból! most ő enyim volna.» — Bátori fölhevítette képzeteit, előidézte lelkében az akkori helyzet érdekességét. «Nem, ő nem állott volna ellent», kiálta fel; «hiszen mint az áldozat, önmaga jött szobámba.»

Bátori elgondolkozott, neki is voltak érzelgő pillanatai, s nem tagadhatá el magától, hogy Cœlestának ártatlan, szenvedélyes csatlakozása, neki inkább hizeleg, mint minden eddigi szerencse a szerelem mezején.

Elevenen állott előtte képzetében Cœlesta, mikor a brassói zajnak közepette rogyott lábaihoz.

Minő szép, minő elragadó volt ő e helyzetben; nagy sötét szemeit hozzá emelve, melyeknek menynyei tekintetében félelem, elszántság s egy mennye a szerelemnek ragyogott; hozzá voltak emelve a kisded havas kezecskék s keblének márványát látta föl- s leemelkedni. «Istenemre!» kiáltott fel; «találhatna e gyermek oly órában, melyben ölembe emelém, s fejedelmi székemre ültetném, bosszújára s dühére mindazoknak, kik ide hivtak s kétszín hódolattal hajlongtak előttem, s kik most egyenkint szakadoznak el tőlem.»

Az oly kedélyeknek, mint a Bátorié, természetökben van az is, minden vádat elhárítani önmagoktól. Bátori mindazoknak visszavonulását, kik nemével az utálatnak hagyták oda udvarát, egyesek fondorlatainak tulajdonítá. — Önkicsapongásait sohasem vette komoly oldalukról. «Nem volt-e számtalan nagy ember bizonyos pontban kicsapongó, s mégis őket alattvalóink imádták», gondolá magában; — «ment volt-e egy Cæsar, Nagy Sándor azoktól? . . . . s ha Imrefi, Kamuti s számtalanok udvaromat keresik s körömben boldogoknak érzik magokat, lehetetlen, hogy ne legyen titkon valaki, ki nekem ellenségeket szerez!» — Mikor így a gyanút odább s odább fűzte, önkénytelen Betlen Gábor jutott eszébe. Sokszor — mert a legaljasabb lélekben is vannak világos perczek — fölmerült elméjében, hogy Kornist mélyen sértette meg; de mindannyiszor hirtelen elvitatta magától e meggyőződést. «Ha sértve volt, nem valék-e kész nejének oly elégtételt adni, melynél fényesbet

nem is óhajthatott; s ki tudja, ha Ágnes ezt nem fogadta volna-e el végre, ha még Kornis késett volna? Hát minden csekélységért fejedelemgyilkosság-e a büntetés, s mindenütt árulókkal legyek-e körözve?»

«Istenemre, nem jól számítottatok, urak! — én magamnak nyugalmat vívok ki, ha bármibe kerül is».

Így okoskodott Bátori magában, s azon idomban, melyben tágabb féket eresztett szenvedélyeinek, kezdette azoknak veszélyes következéseit is könnyebb vállra venni.

KEVÉLYSÉG ÉS SZERELEM.

Kérkednék — — — bár kiki sorsával,
Tetézve aranynyal lépjen a világba,
Játszék a dicsőség fénykoszorujával,
Ragyogjon személye legfőbb méltóságba,
Én szebb örömök közt folytatnám életemet,
A bájos szerelem édes kebelében — —

Kisfaludy Károly.[72]

— — - — — — a mit jövök jelenteni, nem kedvező, mert foglalatja vér.

Kisfaludy Károly.[73]

Az utolsó szakaszban elbeszéltek után, Bátori Kolozsvárra sietett, bosszúja kissé hűtve volt, de nem kielégítve; Basát, Sennyeit s Borbélyt a fogarasi várba küldötte bizonytalan időre: csak Kornis érkezett fogva vele együtt Kolozsvárra.

Míg a fejedelem Kolozsvártt mulat, nem lesz érdektelen egy tekintetet vetnünk Szamos-Ujvárra. Kendiné s Kornisné még mind ott mulattak. Mindkettőjöknek kedélye az ingerültség fokain föllebb és föllebb feszítődött; néha tudósítások érkeztek férjeikről, de ezek is alkalmasbak valának őket nyugtalanítani, mint megnyugtatni. Kendiné egészen meg volt már Kornisné iránt engesztelve, s annak néma keserve őt is sokszor leverte. Három nap

óta semmi tudósítás nem érkezett férjeiktől; s bár Kendiné férjét szerette, indulata nem volt oly regényes, oly fellengő, mint az Ágnesé, s azért nyugtalansága sem tevé őt oly mogorvává, mint ezt, ki naponkint fogyott s szinte semmit sem evett; leírhatlan szorongatással járt-kelt szobájában; néha az ablakokat nyitá fel, s kikönyökölve, hosszú vonalokkal szivá a tavaszi lég fűszerét szorult keblébe: csak ha ágyában volt, az éj sötéte környezé, s gondolatainak tündérországába mélyedhetett el: érzé nem a nyugodalmat ugyan, hanem lelkének s érzékeinek némi zsibbadtságát.

Egy este a két nő együtt ült, magashátú karszékekben, az e vidékben tavaszkor igen eltűrhető lángjai előtt egy tágas kandallónak. A szobában, melynek teteje boltozatos volt s falairól néhány Kendinek komoly képmásai tekintettek le: csak a kandalló világa árasztott pirosló fényt, mely az érdekes nőknek szép vonásait festőileg világítá. — E terem jelenben több szobákra van osztva, s a várkapitánynak szolgál lakásul.

Kornisnénak kezei ölében voltak, Kendiné a szék karjára nyugosztá könyökét, s hófehér kezével dörzsölé homlokát; mindkettőjöknek arczán reszketeg kifejezése ült az elcsüggedésnek. Mély sóhaj emelé Kendiné keblét, felkelt, néhányszor fel s alá járván, megállott Kornisné előtt, ki annyira el volt mélyedve bánatjába, hogy nem látszott semmit abból tudni, a mi körülte történt; néha köhintett, s a köhintés megszaggatott és száraz volt. Szép szemei, azon élettadók, azon nyílásai az ég-

nek, melyeknek sugarai a lelket derítették, s nem sok idővel ezelőtt még képesek valának a legváltozóbb, legaljasabb fejedelmek egyikét, a helyzethez mérve, azon nagy elhatározásra bírni, hogy őt kezével s szivével megkinálja: ezek a sötét szemek fénytelen voltak földre szegezve; arczának gyöngéd fehérségén lázas pir tünedezett elő, kerek jelelt foltokkal.

Kendiné megilletődéssel tekinte rá, s kezét nyujtá oda. Kornisné el nem fogadta azt, mert észre sem vette, s Kendiné a pillanat hatalmától elragadtatva hajlott le hozzá, s egy csókkal, szelid, egykor oly derült homlokára, ébreszté őt fel odabámultából.

— Hogy érzed magad ma? Ágnes! mond, s szava kissé reszketett, bár Kendinének arczán, a szokatlan halványságot kivéve, nem látszottak a szenvedésnek oly feltünő nyomai, mint a Kornisnéén.

Kornisné fölemelé fejét, s úgy tetszett, mintha gondolatait akarná összeszedni.

— Jobban vagy-e ma mint tegnap? kérdé Kendiné folytatva: ritkábban köhögsz, s nekem úgy tetszik, hogy szemeid vidámabbak.

— Vidámabbak! kiált fel Kornisné; oh barátném! harmad napja már, és semmi tudósítás — semmi! most mikor férjeink titkolódása s hosszas távolléte mutatja, hogy mindentől borzadni kell.

— Ne gyötörd magadat, felelt Kendiné, a lehetőségig eltitkolván önnyugtalanságát — férjeink bizonyosan tudósítottak volna, ha valami szerencsétlenség történt. Ah! . . . mond, s hirtelen láng

borítá el arczát: — talán a nyomorult Bátori már nincsen többé, s férjeink ezen örvendetes hírrel meg akarnak lepni bennünket!

— Kedvesem! mond Kornisné, én borzadok, mikor téged így hallak beszélni, örülhetnél-e annak, ha férjed gyilkossággal terhelt lélekkel, sikerült merény után lépne be ide véresen, mint fejedelemgyilkos? — Ágnes összerázkódott.

Kendiné kevély tekintetet vete reá: — Ágnes! én nem ismerek többé reád! — férjeink a leggyávább férfiak lennének, ha ily irtózatos, ily nyilvános becstelenséget el tudnának tűrni.

Kornisnénak szelid vonásait halk pir futá el. — Barátném! — kiált föl gyenge beteges erőlködéssel: — elszenvedte-e azt férjem? — nem lépett-e föl egész férfiúi méltóságban? . . . Ah! igen is érezte Bátori szavainak súlyát, mert szemtelen homlokán a megszégyenülés óriási betűkkel volt olvasható. — Hála nyugodt lelkemnek! én azt hiszem, nincs egy erdélyi, ki hűségemben kétkedhetnék! Kornisné elfogódott, úgy tetszett, mintha lélekzete maradozna ki. Szünet lőn . . . magához tért. Kedvesem! folytatá szelíd engesztelő hangon, ah, ne kárhoztass! ha minden bosszút mellőzve, egész lelkemet egy óhajtás foglalja el: férjemet látni. — Meglehet, tevé halkabban hozzá, — hogy szerelmem igen fellengő! lásd, én élni nem tudnék férjem nélkül s mióta érte remegnem kell, ismerem szerelmemnek egész nagyságát. — Ah bár itt lenne, bár bosszúját az Istenre bízná, a nagyra, mindentudóra, ki előtt a kebel tárva, ki a

lélek rejtekében olvas, kinek ha büntető keze késik, el nem marad soha! . . . bár itt volna beteg nejénél; — s bár biztos rejtekben, magunknak szerelmünknek élhetnénk! — Mi gondom nekem arra, ha a világ gyöngének tart, ha kevésbbé kevélynek, mint talán egy Kornisnénak kellene lenni? — Világom keblemben van! férjemmel tengerét a szenvedésnek mosolyogva tűrném, nélküle nem vagyok — lelkem húrjai tágulnak, szivem üres, az élet teher!

— Szelid engesztelhető teremtés! — mond Kendiné sajátságos kifejezésével arczának, — melyben részvét s kevélység küzdöttek: ha ennyit tudsz feledni, boldog vagy! engemet azon gondolat, hogy becsületem bosszulatlan marad, őrültté tudna tenni s lelkemre! — itt fölemelé hangját — inkább sohase lássam Kendit, mint Bátori mondhassa, hogy egy Kendinét bosszulatlan, büntetlenül sértett meg!

— Mit mondasz! bosszúdnak képes volnál férjedet föláldozni?

— Nem volna férjem, ki ezt tűrni tudná!

— Kendiné, te, a kit oly sokszor bámultam, igaz-e, a mit mondasz? Hát minden erény csak önzés volna, s hiuságodnak — e kisszerű bálványnak, mindent fel tudnál áldozni! . . . ah, te sohasem szerettél!

— Ágnes! szól közbe hevesen Kendiné.

— Nem, nem! te nem szerettél! mond Ágnes, nem ismerted azon indulatot, melyből önségünk ki van feledve, mely lelkeinket szállítja által imádottunk keblébe, melynek gyönyör, s mennyei élvezet szenvedni — ha azzal kedveltjének kínait osztja meg! — Nem ismered azon égi szenvedélyt, mely-

nek minden öröme, minden boldogsága, minden vágya csak visszhangja kedvese boldogságának! — hol két lélek egét egy nap világítja, mely csak egyszer húnyhat el mindkettőjökben. — Ah, te nem tudod, mi a szerelem! — Kornisnénak vonásai felmagasztalódtak, s légi fénykoszorú játszék homlokát övedzni. Mit ér nekem minden elégtét, ha férjem veszedelmével van egybekötve, s ha felmagasztalásom sugárkoronája szerelmem emlényfüzérét perzseli össze?

— Ez ábrándozás! mond Kendiné; lehet-e szeretni, hol a becsület megszünik? Hiszed-e, hogy nem fognak ujjal mutatni ránk azon nyomorultak, kiket erényben mint mindenben túlszárnyaltunk? Megbirod-e azon gondolatot: egy Kamutinénak, egy Imrefinének gúnytárgya lenni? s hiszed-e, hogy irigy nyelveik jelenben is nem rágják kigyófogakkal jó hirünket, nevünket? — Le van az tiporva, fényes, nagyszerű elégtét helyezheti azt csak vissza egykori díszébe!

Kornisné keblére szorítá kezét; ő annyira el volt gyengülve, hogy hosszasan vitatkoznia nem lehetett; gyorsan vett rövid lélekzetet, szemei mintegy hálózva bámultak Kendinére; a szavakat hallotta, de azoknak értelme annyira különbözött érzéseitől, hogy azokra felelni sem tartá szükségesnek. «Igen, igen», gondolá mély szerelem érzetével, «ő csak magát szereti! ah, hogyan lehet nőnek ily bosszút forralni! hogyan férjének életével s jövendőjével ily vétkes játékot űzni!» Kornisnénak ajkai zárva maradtak.

— Te nem jól vagy, kedvesem! mond Kendiné engesztelődve a szenvedőnek tekintetétől; nyugodjál le, én ágyad fejéhez ülök; remélj, ma bizonyosan hallunk valamit — bizonyosan! még három nap sohasem késett a tudósítás!

E pillanatban hangzott a kürt a kapu tornyából. — A két nő összerázkódott, s arczaikon egészen ellenkező kifejezés mutatkozott. Kendinének szép vonásain villanya az örömnek derült keresztül; Kornisné ellenben ajkait szorítá össze, s halk szisszenés, milyet pillanatnyi fájdalom szokott okozni, röppent ki kebléből, s vonásain a meglepetés bánatos és rémült kifejezése mutatkozott.

— Hirnök! mond Kendiné élénken, az ablakhoz sietve; a nyitott ablakon által lókopogás hallatszott. Férjem! kiált fel.

— S Boldizsár? szól kérdve Kornisné, fölegyenesedvén üléséből, s arcza felderült, mint az ég saphirja, mikor a fejedelmi nap felleget repeszt ketté és sugárözönét ömleszti szét.

— Kisérettel, jegyzé meg Kendiné, s homlokán komoly felleg vonult el; de férjedet nem látom.

— Nem?! mond Kornisné elhaló hanggal, s a karszék hátához fogódzva, szemeit a nyitott ablakra meresztette .... Szünet lőn .... Kornisnénak tagjai reszkettek.

— Ne rettenj meg, kedvesem, biztatá Kendiné, bizonyosan megérkezik; ezzel az ajtó felé sietett, a nyitott ajtóban találkozott férjével.

Kendi portól s verejtéktől lepve lépett a szobába; egész tartásában a legnagyobb ingerültség

vala látható, kalpagját az asztalra veté, megállt neje előtt.

— Veszteség vagy diadal! kérdi Kendiné kevélyen; Kornisné remegve emelé szemeit Kendire.

— Árulás! kiált ez fel dühösen, alávaló árulás... hah! győzhet-e ez a Bátori egyébként, mint árulással?

— Győzni? szól Kendiné.

— Tervünk elárultatott, mond Kendi összeszedve magát, s a lehetőségig mérsékelve hangját.

— S férjem? . . . kiált fel Kornisné a kétségbeesés hangján, hová tettétek őt? hol van? Kendi bátyám, szóljon kegyed!

— Nyugalom, hugom! felelt a kérdett, ő él, s hiszem az Istent, mi őt látni fogjuk!

— Tehát veszélyben van élete! tehát bizonytalan az! oh, szóljon kegyed, hol van, hiszen én neje vagyok! kötelesség s lovagi tartozás engem megnyugtatni: hol van?

— Béketűrés, hugom! az egekre, ne rémüljön el annyira, ő még él! Én ide jöttem nőmet megnyugtatni s kegyednek pár vigasztaló szót mondani, de egy kopjásomat küldöttem el álruhában, ki mindenütt követi a fejedelmet; Kolozsvárról, hová gyaníthatólag vitték Boldizsárt, ma várom amazt vissza; gyorsan jöttem lóhalálában s az talán összedült alant az udvaron, egy órát pihenek, s magam megyek.

Kornisnénak rémülése fokonkint növekedett, úgy látszott, hogy az neki egész erejét visszaadja. — Lovat! lovat! bátyám! én megyek! az Isten erőt

ád egy szerető nőnek, kötelessége legszentebbikét teljesíteni; lovat! kiálta egy hanggal ki az ablakon, melyet zúzott keblében senki sem gyanított volna.

— Hasztalan, hugom! kiált fel Kendi, kezét megragadva. A lelket kegyedben mindig bámultam, de testi ereje a hosszú utat meg nem birja! a leggyorsabb futóim változtatva sem viszik innen hét óránál kevesb idő alatt Kolozsvárra; az egekre! kegyed egy órai lovaglást meg nem győzhet!

— Kolozsvártt, tehát fogva!... Istenem! s én itt várjam be sorsát?... Bátyám! mond, s térdeire hullott, mindenre, mi szent kegyed előtt, üdvösségére kérem: adjon hát lovakat nekem, fogasson, a kocsizást megbirják idegeim; a fejedelemhez megyek! hozzá magához! hiszen még emberi keble van talán.

— Fel, férfiú! kiált Kendiné, egy perczet se pihenj; lóra! szabadítsd ki barátodat, s szerelmem egész özöne legyen jutalmad. Te Ágnes, itt maradsz! szép elhatározásod lelkem barátnéjává szentelt föl! te angyal vagy! s Istenemre, látom, túl nem becsültek, a kik imádtak! de nem bocsátlak, vendégem vagy, s ha tudnám, hogy e lépésnek sikere lehetne, hogy azt megtehetnéd: első volnék, ki arra biztatnálak!

— Nem, nem! mond Kornisné összeszedve magát, s arcza lángolt; én megyek — ha lovon vagy kocsin nem, gyalog! . . . . s az ajtó felé indult, oly gyors léptekkel, s oly erőérzettel, hogy Kendiné bámult rajta, s mélyen lelkében egy szózat hangzott: «E nő szeret! én csak kevély vagyok!»

Minden kérése Kendinek hasztalan volt; s hogy Ágnesnek valamennyire könnyítse dolgát, hirtelen befogatott, addig ez készületeit tevé.

Kendi nejének azonközben elbeszélt mindent röviden, s nem titkolá, hogy a Kolozsvárra menetelnek semmi sikere nem leend, s neki oda menni annyit tesz, mint halálnak áldozni magát. — Ágnes talán mehet valamire Bátorival, azért őt Kolozsvárig elkisérem; ne aggódjál nőm! tervemről nem mondottam még le, s Bátori alávalóságainak méltó bérét ki nem fogja kerülni!»

— Most ismerek újra reád, István! mond Kendiné; de Ágnest féltem, ő az utat meg nem győzi, ő oly beteg, gyenge és szenvedő! — mit tegyünk?

— Szándékát meg nem másolja, felelt Kendi, én ismerem őt! neki világa a szerelem, s ezen indulat nála mindent felülmul! szivem vérzik, de őt sorsának kell hagynom, melyet ki nem kerül! . . . ha hátráljuk, holnap harangok zúgnak a vár tornyán, s egy halottat viszünk a kriptába.

Negyedóra alig telt el, a lovak fogva voltak, s Kornisné hintóba ült; a jutalom, melyet a kocsisnak igért, s a Kendi parancsa szárnyat adtak a lovaknak, ők repültek, s Kendi mindenütt a hintó mellett vágtatott.

Kornisné némán ült a kocsiban, gondolatjaiban mélyedve, lelkében terv tervet üzött; mit fog mondani a fejedelemnek, mit cselekedni Kolozsvártt, nem tudta; de érezte lelkében, hogy mindenre kész, mindent áldoz, csak becsületét nem.

Mikor Válaszútra értek, Kendinek kopjásával

találkoztak, ki nyargalva jött Kolozsvár felől elejökbe. A lovagnak arcza halavány volt s egész tartásából úgy látszott, hogy rossz hírt hoz.

— Megállj! kiált rá Kendi, élet vagy halál? csak ennyit szólj és halkan. A kopjás hosszú lélekzetet vőn, s érczetelen, mélyen bús hangon mondá: halál. Kendi összeborzadott, de hallgatást inte neki, s a hintóhoz közeledett. Ágnes csendesen látszott szunnyadni, a hintónak egyik szögletébe vonulva, a szép angyali fő a bársonyvánkosra volt nyugasztva, s inkább márványszoborhoz, mint élőhöz hasonlított. A lovak a sebes menetben kifáradtak, a hintó megállott, s Kendi egy csatlósát küldé lovak után; Kornisné még mind szunnyadni látszott, Kendi közelebb lépett a kocsihoz.

— Egek! kiált fel egyszerre, ő megszűnt lenni! kezét tartá a szép nőnek ajkaihoz, s úgy tetszék, mintha gyenge lehelet fuvallna tenyerébe; talán még él? kiálta fel, s azonnal megfordítá a hintót, s a Bánfiak tiszti háza előtt állítá meg.

Kornisné eszmélet nélkül volt, ájulásban vagy halva, nem lehete elhatározni; azonban őt Kendi csendesen emelé le a hintóról, s a tiszti házba vitte ölében. Ágnesnek feje vállán nyugodott, s teste oly könnyű vala, mint egy gyermeké; úgy tetszett Kendinek, mintha némi melegséget venne még észre abban.

A tisztné, egy piros, élénk s szolgálatra kész nő, azonnal kimelegíté hófehéren bevont ágyát, s az Ágnes vállát megeresztve s leoldva, őt ágyába fekteté.

Kornisné meredten feküdt, azonnal egy öreg anyót hittak elő, ki az akkori idők szellemében orvosi hírben volt; meleg borítékok s dörzsölés végre visszaadták Ágnesnek eszméletét. Körültekintett, nem ismert senkire, s e tekintetben bizonyos kifejezése volt a vadságnak, mely a vért fagylalá meg a nézők szemében.

Ezen állapotja a betegnek Kendit fölmenté egyelőre attól, hogy őt biztatásokkal megnyugtassa, s kérdéseire feleljen.

A helyzet Kendire nézve igen veszedelmes volt: őt, mint kanczellárt, majd egész Erdély ismerte; s bár ő kissé kevély s nyers ember volt, igazságszeretete s hivatali pontossága őt az erdélyiek többségével megkedveltette. Ő pártolásra s védelemre tehát számíthatott, de tudjuk, hogy az udvari kegy s hivatal elvesztése az emb reket hűltebbekké szokta azok iránt tenni, kiknek egykor kegyelmét keresték, s hogy álnok emberek mindenütt vannak. Kendi s Kornis egybeesküvésüknek híre az egész országban hirtelen elterjedett; Kendinek úgy tetszett, mintha a Bánfiék tisztje, ki később érkezett haza, jelenléte által kellemetlenül lett volna meglepetve; egyébiránt suttogása a cselédekkel, s később néhány válaszuti lakos jövése-menése a házhoz, őt figyelmessé tevék a maga védelmére.

Kendi lovagi szellemű férfiú volt, s így Ágnest ily szenvedő állapotban védelem nélkül hagyni neki lehetetlen. Félrevezette a tisztet: — Ki vagyok, azt tudod, földi, mond; a beteg házadnál Kornis Boldizsárné, s bármi panasza lehetett a fejedelem-

nek férje ellen, neján semmi esetre sem fogja bosszúját hűteni. Azért uradnak nevében parancsolom neked: mindenkit távoztass, ne merd ittlétünket elárulni. Istenemre! még Kendi István vagyok, folytatá emelt hangon s szilárd arczkifejezéssél, még szabad ember, s hiszem, az is maradok! ha fecsegsz, fejeddel játszol, ezt jól jegyezd meg magadnak! Ezzel egy felsőségi tekintettel jártatá a majdnem reszkető tiszten szemeit.

Kendi kemény küzdésben volt, végre kilépett a a szobából, s a kopjással minden történteket elbeszéltete magának.

A fejedelem Kornis Boldizsárt egy órával megérkezése után Kolozsvárra, kivégeztette, idézet, per s kihallgatás nélkül. [74]

Bátorinak önkényes bosszúállása a kolozsváriakat elrémítette; bár Kornisnak tervét egy hangon kárhoztatta mindenki, s azt helytelensége mellett roszszul kiszámítottnak is nevezék: mégis a fejedelemnek magának — úgy vélték — érdekében lett volna a kivégeztetésnek törvényes színt adni, s azt még halasztani.

A legtöbben Imrefinek tulajdonították a dolgot; a mi többnyire szokott történni, ha egy zsarnok fejedelemnek kedvencze van. De Bátorinak kedélye annyira meg volt már vesztegetve, hogy őt kegyetlen s önkényes tettekre nógatni nem kellett; mint minden zsarnok, ki alattvalóinak szivét felingerli, mindenkiben ellenséget gyanít: úgy Bátori is, minnél tovább haladott a romlottság pályáján, annál ingerlékenyebb lőn; s ha egyelőre nyilt kikelés s

ellenkezés terveivel s feltételeivel őt legfölebb bosszanták: most már egy ellenmondás, egy figyelmeztetés — felségsértés volt előtte. Voltak órái, melyekben legmeghittebbjei reszkettek előtte; csak a szenvedélyes hűséggel hozzá ragaszkodó Imrefi, ki minden gondolatjával találkozni, sőt azt megelőzni látszott, birta bizalmát.

Kendi előtt egy terhes cselekvés állott: Ágnessel férjének halálát tudatni. Bár Kendi minden érzelgéstől ment férfiú volt, szivét szorulni érzé, ha meggondolta, hogy neki kell a tőrt a szevedő Ágnes keblébe meríteni; pedig egyéb mód nem volt őt visszatérésre bírni.

Kendinek kocsisa, két csatlósa s a Kolozsvárról megérkezett kopjás, mindnyájan jól fel voltak fegyverkezve. Kendi a tisztet szemmel tartotta, s így annak távoznia nem lehetett; a cselédek pedig váltva álltak őrt a ház előtt.

Az est szürke fátyolát borítá a felhőtlen égre, az ablakok hártyaborítékain itt-ott már világ derengett ki, s a porlepte utczákon a munkások lábdogása hallatszott.

Kornisné, a mint láttuk, eszmélni kezdett, még mindig őrült szemekkel tekinte maga körül, mintha gondolatait akarná rendbe szedni; végre azok a Kendi férfias arczán állapodtak meg, ki nem minden zavarodás nélkül állott a beteggel szemközt.

— Hol vagyok? mi történt velem? ez volt első kérdése; hirtelen fölemelkedett fekvő helyzetéből s szemeit dörzsölé. Kegyed itt, Kendi bátyám? Álmodtam-e? egy borzasztó álom! . . . . igen! . . . .

vagy nem! . . . nem álom! — ezen ismeretlen hely, ezen egyszerű bútorok! — Istenem! kiált fel hirtelen, Kolozsvártt vagyok-e? szóljon bátyám!

Kendi szavakat keresett.

— S minő szomjas vagyok . . . . ajkaim égnek . . . . én beteg vagyok, úgy-e bátyám, nagyon . . . . nagyon beteg! . . . . hiszen mi együtt utaztunk Szamos-Újvárról . . . . igen, minden nyiltan áll ellőttem! Kornisné egész erejét összeszedte, hogy fölkeljen, de visszarogyott ágyába.

— Hugom! Ágnes! mond Kendi, szedd lelkedet össze, te a vallásos! ki bizalmadat az Istenbe helyezéd mindig, légy erős! keményítsd meg magadat a sors csapásai ellen! s könnyítsd nekem azon keserű kötelességet — veled tudatni, mit úgy is késő már titkolni.

— Oh! kiált fel Kornisné, szóljon! én készen vagyok! — e marczangoló bizonytalanságot nem birom meg többé . . . vagy ne . . . ne, még egy perczig ne! . . . Oh, a te képed egy nyitott halálos itélet! szólj, irtózatos! mit mondhatsz nekem?

— Ágnes! férjed —

— Boldizsár! oh, Boldizsár! fogva úgy-e fejedelem börtönében! s én nyomorult tagjaimat nem birom többé . . . én itt heverek, mint egy holt, s lelkemben a vihar dúl! . . . Mit állasz itt? eredj, védjed férjemet, gyűjtsd embereidet össze! szálld meg a Bátori udvarát, oh férfiú! ha én férfiú volnék!

Kendi elfogult az Ágnes levertségén; kétes tekintetet vete reá, szólni akart; látható volt rajta a belső küzdés, mely komoly vonásain tükröző magát.

Ágnes! kiált fel, bár hallgatnék tovább! — vagy tehetnék férjedért valamit: Istenemre, mindenre kész volnék! — de késő!

— Késő! . . . mond Ágnes kétségbeesett hangon, késő! szólj, ő nincs többé. Ah! minek titkolódzol? ti gyáván elhagytátok őt! ő meghalt!

— Meghalt! mond Kendi sötéten, átok gyilkosára! s bosszú, melyet ki nem kerülend! De Ágnes, itt nem maradhatunk!

— Nem, nem! én itt nem maradhatok! mond fölemelkedve; nem igaz! folytatá őrült sebességgel, a mit mondasz, az egekre, nem igaz! Ő, élte virágában! a szép, az erőteljes férfiú, s meghalva! . . . nem, — lehetetlen! . . . úgy-e, te láttad őt? te nem tudsz semmi bizonyost! . . . Oh, bátyám! szóljon kegyed — szólj igazat, hová tettétek őt? hol vagyok én? minő képek ezek körülem? kinek ágyában fekszem?

Kendi a helyzetnek egész súlyát érezte, s férfias nyerseségé-e, vagy a pillanat terhétőli szabadulás óhajtása okozta, — vagy mind a kettő együtt? ő kimondott mindent.

Kornisnénak arcza fokonkint meredtebbé lett, ajkai össze voltak szorítva, s keblét neme a görcsös nevető csuklásnak emelé, de szemei könyűtlen maradtak.

— Meghalt tehát! hóhérpallos által hullott le a fő, mely oly sokszor nyugodott hű keblemen, az én jó Boldizsárom! az én mindenem! meghalt! Kornisné keblére szorítá kezeit, s fájdalmának iszonyúsága őt elnémította.

Egyszerre fölemelkedett ágyából, s míg Kendi észrevette, egy ugrással kilépett abból. — Sírjához! . . . még egyszer hadd lássam! ezt ejté ki, ezek valának szavai, s ő — összerogyott.

KILENCZ ÓRA.

Senki sem kiálta. Isten áldja őt! — — — —
— — egy vidor nyelv sem üdvözlé őt — —
Shakespeare.[75]

A fejedelem kedélyét a történtek megzavarták; látta, hogy őt Erdélyben gyűlölni kezdik. Ő mindenben az erdélyieket hibáztatta; s ez igen természetes volt. Úgy tetszett neki, mintha minden szem feddőleg nyugodnék rajta: s ez őt sértette s terhelte egyszerre. Egy érzés lepte meg, egy érzés, mely néha a legromlottabb szivet fogja körül; az a gondolat, hogy kicsapongásainak ily borzasztó következményei lettek, komolylyá tevé őt. «Én vagyok», így kiálta fel magában, «az az egy, kinek semmi sem sikerül! kinek kalandjai oly irtózatosan végződnek! Sajnálom Ágnest; ő jobb sorsra volt érdemes, de férje méltán bűnhödött, s ha Kendi kezeim közé kerül, őt is megtanítom uralkodója ellen fegyvert emelni .... El innen! el Ecsedre! Magyarhonba, hol még ismerik és szeretik a Bátoriakat; hagyjunk itt pihenésre időt az elméknek!»

A fejedelem nemsokára Ecsedre utazott, a magyarhoni megyéket összejárta; mindenütt fényesen

fogadták őt, s lakomák, táncz, bor — ezen elszóródás közben elaltaták lelkiismeretét. Minden, a mi fájdalmas, a mi szívszorító volt, a zajos örömeknek közepette elnémúlt! Bátori újra saját alakjában érzé magát.[76]

— Ha visszatérek Erdélybe, így tervelt magában, s ezt közlé Imrefivel is, oly állásba teszem magamat, hogy inkább ők féljenek tőlem, mint én tőlök! Seregeket gyűjtök, s legelőre egy pártnak zuzom össze fejét, melynek pillanatnyi csatlakozása nem egyéb kétszín hódolatnál, s mely Kendivel tart titkon ellenem.

Bátori szavát tartotta, pompásan felkészült sereggel érkezett vissza Fehérvárra, s alkalmazásában azon szivesség, azon leereszkedés, mely országlásának első hónapjaiban az erdélyieket annyira megvarázslá, megszűnt. Bátori kevélyen lépett föl; parancsai nem tanácsló, nem kérő hangon, hanem elhatározottan voltak adva; meghittjeit gazdag ajándékokkal kötelezé le magához. Egész magaviseletében valami felelőséget, valami kicsinylőt mutata, a mi a jobb érzésüeknek szivét tőle még inkább elidegeníté.

De azon idomban, melyben az erdélyiek tőle hátravonultak, kezdék őt seregei imádni; bőkezűsége s azon bajtársi szellem, melyet irántunk igyekezett mutatni, őket készekké tevék érette mindent végbevinni.

Hogy a fejedelem valami terven töri a fejét, azon alig lehete többé kétkedni.

Minden készületek hosszú táborozást gyanittat-

tak; míg a seregek vezérei s Erdély nagyjai kétes várakozásban tanakodtak az iránt, a mi történend.[77] Egy napon a seregek parancsot vevének indulóra; hová? azt csak a vezérek néhányai tudták, de hallgattak.

Betlen Gábor nevezetes osztálylyal jöve a fejedelem közelébe, ki őt nem durván ugyan, de hidegen s kimért rátartással fogadá s titkába be nem avatá, sőt értésére adá, hogy igen örülne, ha seregeivel a közbátorság fenntartására hátramaradna. Deczember 7-dik napján 1610-ben rivalltak meg a trombiták; Bátori kiindult Fehérvárról.

Ezen év Bátorira s azokra nézve, kik vele közelebbi viszonyban éltek, nagyfontosságú volt. Nem mondhatjuk, hogy Erdélyt külről valami csapás érte; de mint a tűzhányó hegyek veszélyterhes aknáiban a rejtett lángfolyam, vegytani összeolvadásoktól dagasztva dühöng, s az örök sötétség gyomrának öblözeteiben hánykódva készül kitörésre: úgy Erdélyben is, események, melyeket legtöbbször Bátorinak éretlen cselekvései idéztek elő, nagyobbszerű s fontosságú történeteket készítettek elő, s mintegy aláásván az alkotmány testét, azt veszélyes ingoványnyá tevék, melynek vékony kérge fölött méltán félhetett mindenki sülyedéstől.

Bátorit láttuk fokonkint lejebb s lejebb szállani; s ezt látták rémülve az erdélyiek is, főleg a szászok, kik igen jól tudták, mennyire van ellenök fölingerelve.

Leírhatatlan volt Szebennek meglepetése, midőn

decz. 11-ikén a fejedelem fényes kisérettel a külvárosba megérkezett.

Szeben szép völgyben fekszik, egyik oldalán havasok kivehetők, melyek történetünk korában, a száraz télnek ellenére, felül hóval voltak borítva; főleg a legmagasb kúpnak, az úgynevezett Szurulnak vállait, a nap sugáriban ragyogó hó fedé, mint ezüst szemfödél; alant a Szeben vizének vastag jéggel borított háta csillámlott zöldeskéken; itt-ott gyermekek csáklyáztak rajta, s a gondos szülők félelmes tekintettel követék a merész hajlongásokat a csont csáklyákon.

Ha Szebent jelenben látja valaki, aligha reá ismerne az egykori Szebenre. Erdélyben a szászok voltak azok, kik szebben és az akkori ízlést tekintve, csinosabban is építettek másoknál. Városaikat erős falak keríték, s mi e védelmi előkészületet lényegesen megkülönbözteté a magyar kerített városoktól: — a gondos karban tartás volt. Ezeken a falakon semmi rést nem látott a szem; minden repedést, minden omlást, hirtelen kiigazítás követett, s így ezeknek aggtekintetű külszinén, — egész foltjai az új vakolásnak látszottak.

Azon örökös óvakodás, mely a szász nemzetnek sajátja, azt bizonyos védelmi állapotba helyzé; s így a falakat védő, sötét bástyák nyilataiból tágas öblű ágyuk ásítottak. A külvárosok, mint mindenütt akkortájban, igen egyszerű lakokkal voltak ellátva, s inkább major-csoporthoz, mint városhoz hasonlítának; kertek foglalták el a hézagokat, s az egésznek valami regényes, könnyed alkatú tekintete volt.

Szeben.

Nyulánk fatömegek közül fehérlettek elő azon ék-alakú magas homlokzatok, melyeknek alján szentirási mondatok, vagy egy régi közmondás voltak termetes gótalakú betűkkel írva vagy inkább mázolva, többnyire száz köznyelven, vagy akkori borzasztó németséggel.

A város belsejében már magasabb épületek voltak, főleg a várnak nagy négyszögű terén több emeletes ház vala kivehető. Mindezeknek megvolt éles homlokzatuk, különös tekintetű kéményekkel; az ablakok nem rendében, mint most, hanem itt-ott nyiltak, s többnyire keskenyek voltak, s ólommal kerített karikákból állottak. Néhol hosszú fatornácz kiáltó szinekre mázolva vonult el kivülről az egész ház hosszában, melynek karzatától födeléig vékony zsinegeken, a folyóka aranyfényű tölcsérei csüngöttek, dús levelek zölde között, s egy-egy mátyás hosszú, fából rótt kalitban kiabált, vagy rigó hallatá unalmas, mindig egyenlő fütyölését.

A mint a Sarkantyú-utczából jobbra a térre fordul az ember, a szögletet hosszú, s egyrészt a Sarkantyú-utczába nyuló gótalakú épület képezé; ment ugyan azon könnyű emelt karcsúságtól, azon hajdanszerű, sok szögletekbe összesugárzó faragásoktól, melyeknek e pompás építési rendszerben szépségök s érdekök századokon keresztül fennmaradott: de a szögletekből kinyuló erkélyek, keskeny sűrű ablakaikkal, s a kapunak ékalakú boltozata mutaták, hogy ezen építmény, akkortájban is, a régiség bélyegét hordá homlokán.

Azon oldalán a térnek, mely a Rizskása-utcza

bal házsorával egy vonalba esik, ősz egyház emelkedett, s ajtaja előtt ájtatos nép állott; a nőknek fehér bőrbe kötött vastag könyvek voltak kezeikben s szemeik szeméremmel földre szegezve; hosszú sorral vonultak az egyházba, keveset gondolva azzal, mi körültök történt; míg mások a vizsgaság élénkségével hagyák oda házi dolgaikat, s nyargaltak a kapukon ki.

A szász nemzetnek bizonyos kimértség sajátja; benne nincs azon élénkség, mi a magyarban s főleg a székelyben; ő ujságon kap, mint minden városi lakos, de van valami benne, a mi mutatja, hogy ezen ujságvágyat nem akarja elárulni.

Száraz, hótlan téli nap volt; a napot könnyű ködfátyol borította, s az ég boltján itt-ott egy ezüst felleg úszott; az utczák sara, csonttá keményedve, minden léptet kopogóvá s hangossá tőn. Tíz óra lehetett délelőtt, mikor hat czifra csatlós ugratott a külvárosba: ezeket egy hintó követte, hat hófehér fiatal méntől vonatva; a hintónak üveg ablakai el voltak eresztve, s abban Bátori ült, tigrisbundával födözve, s mellette Imrefiné. A hintó ajtajánál lovagolt két apród, téli bő vörös mentében s medvekalpagokkal; — a második hintóban Kamuti ült nejével, a harmadikban Imrefi és Szilassi, a többiekben az udvari cselédek.

A nép mindenfelől összetolongott, de arczaikon inkább tünődés, mint azon élénkség vala olvasható, melyet a népben közönségesen egy előtte szokatlan jelenet okoz. A hintók csendesen haladtak a a hosszú utczán, a kerített város felé, melynek

szürke fal-öve emelkedett a jövők előtt; a velök szemben álló kapunak rostélyzata leereszkedett, s ennek hézagai közt a jobb szem bár kissé homályosan, nemét a hullámzásnak veheté észre, mintha hánykodó néptömeg változó szinekkel hömpölyögne el a rostélyon belül. A falakat téliesen beburkolt nép kezdé ellepni, s a kapu tornyáról éles trombitaharsogás hallatszott.

Ha a Bátori hintainak pompás menetét képzeljük, melyekbe apró, de csinos lovak voltak fogva, s az azok körül csoportozó, többnyire szőke hajú, s szederjes mentébe öltözött néphez az annyira ismert csinos szász hölgyeket adjuk, kik emeletlen lakjaik ablakaiból s ajtaiból bámulnak a jövőkre, s mindezekhez egy németalföldiesen szeszélyes házkerítvényt teszünk: úgy a jelenet érdekességéről eléggé eleven fogalmunk lehet; a kép mélyében nyuló várfalak s a sötét kapu egészíték ki azt.

Akkori időben a szász atyafiak igen résen állottak, s nagyon vigyáztak magokra. Nem bámulhatunk, ha a fejedelemnek megjelenése is, bárminő váratlan volt, hirtelen tudtára esett a tanácsnak. A tanácsurak annyira meg voltak ijedve Bátorinak megérkezésétől, hogy hirtelen nem tudták mire határozni magokat; azonban egy követséget rendeltek, mely az akkor épen együttülő tanácsnak férfiaiból hirtelen választva, inkább házi öltözetben, mint a küldetés fönségéhez illő készülettel, sietett a fejedelem elibe, ki mint látszék, szándékosan lépteté a legcsendesebben az utczán végig.

E férfiakra bizá a tanács a teendőket, elhatáro-

zottan kinyilatkoztatván, hogy Bátorit a kerített város belsejében el nem fogadhatja.

A követek üdvözlék a fejedelmet, s a készületlenség ürügye alatt, s mivel a belső városban annyi szállásaik nincsenek, kérték, hogy egyben a külvárosi emeltebb lakok közül venné szállását, igérvén, hogy elfogadására mindent elkövetnek. A követek előadása, mit e váratlan körülmény igen is megfejt, habozó s akadozó volt, s ez igen alkalmas vala gyanúra okot adni, s hidegségük iránt a fejedelmet felvilágosítni.

— Valóban, mond Bátori nevetve, Imrefinéhez fordulva: ezeknek a mi szász embereinknek különös fogalmuk van a vendégszeretetről, s bennünket szoba helyett a folyosóra szállítanak. — A szász urak hajlongások közt folytaták nyilatkozásaikat.

Meglehet, hogy a követség nem a legjobban érzé magát; de azon csekély kiséret, mely a fejedelmi hintók közelében mutatkozott, s többnyire csak udvari apródokból s csatlósokból állott, kiknek száma alig ment 24-re, őket felbátorítá; elvégezvén a mondandókat, a követek lehajtott fővel s leemelt süvegekkel várták a feleletet, félkört képezve az első hintónak jobbik ajtaja előtt.

Bátori reménységök felett nyájasan üdvözlé őket, s azon kellemes tartással, mely igen is hatalmában volt, mikor akarta, fordula feléjök.

— Urak! mond, köszönet a szives fogadásért, magunk is örömestebb szállunk a külvárosba, mint a sötét falak közé oda benn: üdvözletemet a bölcs

tanácsnak! örülünk kegyeteket ily jó állapotban találhatni; merre lesz szállásunk?

— Erre balra, nagyságos uram! — mond a követek közül egy magas, kerek teltképű férfiú.

A fejedelem újra nyájasan üdvözlé őket, mi a körülálló népet is meg látszék nyugtatni. — Hintója a szállás felé gördült, a többieket is a követ urak, közel a fejedelem szállásához elhelyeztették.

Bátori a csinos, bár kissé alacsony s gerendákkal fedett szobákban, melyekből a ház gazdája kiköltözött, minden aggály nélkül sétálgatott fel s alá; — követői közül sokan gyűltek hozzája; — ő igen vidámnak s megelégedettnek látszott: azonban nagyobb figyelemmel vizsgálva őt, úgy tetszett mintha arczában valami szokatlan kifejezése ülne a nyugtalanságnak, de nem olyanszerű, milyet valami bajnak előérzete idéz elő, hanem inkább annak, melyet arczunk mutat, ha valaminek teljesedését, a mi nekünk örömet okozandó, nehezen tudjuk bevárni.

A víg beszélgetést egy óra tájban pompás ebéd követé s úgy látszott, hogy a szász urak vendégszeretetöknek azon hiányát, hogy a fejedelmet be nem eresztték Szeben belsejébe, azzal kivánták helyre ütni, hogy őt kitelhetőleg gazdagon vendégelték meg.

Egész nap csendesen haladott el; a szászok félig bámulva s félig szemeiknek nem híve, nyugodtak le estve; másnap reggel a nemes tanács udvarlását tevé a fejedelemnél.

Bátori szokott könnyűség- és feszületlenséggel

szólott mindegyikkel; Ráduly Serbu vajdát hozá elő, s úgy látszott, hogy a szebeniek szándékát akarta kipuhatolni, egy kiütendő háború esetére; vagy csak azért szólott, hogy valamit mondjon: de mindezt Bátori mintegy odavetve tette, s a szász uraknak kikerülő s óvakodó feleleteiket készpénz gyanánt látszott elfogadni, bár ajkai körül kétes, rejtélyes mosoly lebegett.

Épen bucsú-hálálkodását szónokolá el a polgármester, azon magas, kerek képű férfiú, ki őt a hintó előtt is üdvözlé, midőn Bátori Imrefihez fordult,

— Urak! mond, szavát inkább magyar kiséretéhez, mint a bucsuzó-félbe hajlott fővel körben felállított szászokhoz intézve: kegyetek követni fognak! meg akarjuk a mi jó Szeben városunkat tekinteni.

A polgármester s a tanácsosok semmit sem gyanítva, nyugodtan fogadák a nyilatkozást, s a magyar urak arczain különös kifejezés mutatkozott.

— Nagyságos uram! — mond Nagy András, a híres hajdúvezér, ki Bátori kiséretéhez csatolta magát, s kit talán később lesz alkalmunk leírni, — a nemes tanács szivesen fogja tőlem venni, ha fegyvertárát néhány szép darabbal szaporítom; — lófarokkal a Sinán basa táborából, tatárkopjákkal, egy karddal, melyet Csillag Murza maga viselt, s német tekerő lőszerekkel, agyarral hímzettekkel; — mindezek a társzekéren tölgyszekrényekben állanak, s ha nagyságod jóváhagyását megnyerem: e fejedelmi látogatás emlékeül, a tisztelt tanácsnak s városnak által fogom adni.

— Helyesen! Nagy András; mond Bátori nevetve.

Nemde urak! folytatá a szászokhoz fordulva, kik ezen ajánlásra igen elégedett képet csináltak: — a mi vezéreink tudnak élni! s kegyeteknek bizodalmunk jeléül, még nagyítják fegyvergyűjteményöket, mely, a mint hiszszük, nem megvetendő!

— Nagyságos uram! — mond a polgármester nyájas illendőséggel, a szász nemzet, s különösen Szeben, mindig kész volt és lesz fegyvertárát a haza védelmére megnyitni! Reméljük, hűségünk nemcsak ezen jelét a méltánylásnak foja kivívni nagyságod kegyességétől s a vitéz magyar urak s honfitársaink barátságos indulatától.

— Szeben hűsége ismeretes előttünk, mond a fejedelem, a lehetőségig elfödve a nyilatkozásnak kétértelműségét.

A magyar urak összenéztek, Bátori főhajtással ereszté el a követséget magától,

— Nagyságos uram! mond a polgármester közelebb lépve, lesz szerencsém nagyságodat a városba kisérni s alant megvárni.

Bátori helybenhagyólag intett fejével, s a polgármester a tanácsurakkal eltávozott.

Kiérkezvén a kapun a szász urak, megállottak, beszélgettek együtt, s úgy tetszett, minden aggály nélkül. A fejedelemnek kisérete oly csekély volt, s egy-két oda érkezett urak által is igen keveset szaporodott, és így úgy látszott, hogy valamitől tartani nevetséges. Azonban két tisztes polgár előre ment, a készületeket a fejedelem elfogadására megtenni,

Míg a szász urak a kapu előtt állottak, addig

fenn a teremben némi változás lőn a magyar uraknak és a fejedelemnek arczaikon észrevehető; azon komoly tartás helyett, melyet a pillanat helyzete elébb, míg a szászok ott voltak, természetessé tett, szabadabban kezdettek beszélgetni egymással; a fejedelem föl s alá járt a szobában, mellette Imrefi s Nagy András.

Bátori vígan dörzsölé kezeit: — Nos Nagy, Imrefi, mit szóltok? nemde jámbor ficzkók ezek a mi szászaink? minő vendégszereret, minő készség! — Istenemre, alig várom, hogy falaik közt lehessek; — minden megtörtént-e?

— Minden, felelt Imrefi.

— Hány óra lehet? kérdé a fejedelem Nagyot.

— Kilenczre jár, nagyságos uram! Eddig seregeink kimozdultak Neppedorfból.

— Ne veszítsünk időt, mond Bátori, átvevén kalpagját egy apródtól, menjünk! A terem ajtószárnyai kinyiltak s a fejedelem kilépett, minden bennlévőktől kisértetve. A kapu közelében állott meg Bátori, arczán nem vala többé azon kellemes nyájasság látható, melyet szép, lelkes vonásai mutattak fenn a teremben: ezt azon kevély, mogorva tartás s komoly kifejezés váltá fel, mely igen is alkalmas volt mindazokat megreszkettetni, kiknek szivök nem volt egészen helyén.

— Nagy! kiált fel Bátori parancsoló hangon, te itt maradsz!

E pillanatban vonultak a kapu előtt várakozó tanácsosok kifelé, utat nyitva magok közt Bátorinak. A polgármester a fejedelem balján foglala

helyet, ki még egyszer fordult Nagy András felé s alig hallhatóan, de gyorsan mondá: »pontosság, villámgyorsaság! értesz e?«

Nagy szilárd tekintettel felelt, melyet a fejedelem érteni látszott.

A ház előtt magas deszkaszekrényekkel megrakott szekér állott s mellette négy roppant csatlós, kopjákkal; a szekérbe négy ló volt fogva.

A menet érdekesebb képet mutatott, minthogy azt egészen szó nélkül hagyhatnók.

Néhány tanácsurak voltak legelül, a mindenfelül, összetóduló nép közt utat nyiva a fejedelemnek.

Bátori elül ment; pompás meggyszín öltözetét, melynek csak kis része vala kivehető, guba neme födé el, egészen tigrisbőrből, mely könnyen bal vállára vetve, majd térdig ért le s csak a fehér, gazdagon aranynyal hímzett lábbelieket s alsó öltözetének részét, a görbe perzsa karddal, mely oldalán lógott, láttatá, fején bársony süveg ült. Bár télies öltözete termetének idomait némileg elfödé, lehetetlen volt e gyönyörű, férfiasan szép alakot bámulás nélkül tekinteni, sokan — főleg a szász nők közül, kik talán elfogult itélettel voltak Bátori iránt — nem hitethették el magukkal, hogy e királyi tekintetű férfiiú oly nem királyi, nem emberi kedélylyel birjon; mint azt a legtöbben kezdék már Erdélyben hinni.

A fejedelem minegy száz lépésnyire lehetett a kaputól, midőn egyszerre megállott, némely érdeknélküli kérdéseket tévén, melyekre a polgármester lehető pontossággal igyekezett rövid feleleteket adni.

— Nem érkezett-e meg Dimon? mond a fejedelem körültekintve, mintha valaki keresne.

— Még nem, felelt Imrefi, kihez a kérdés intézve volt; vehette észre nagyságod, hogy ő, bárminő serény máskor, Brassóban mindig időzni szokott.

— Nagyságod megbocsát bátorságomnak, — mond Nadányi közbeszólva: ha pártját fogom; az idő oly rövid, hogy eddig meg nem lehete járni, Brassó távol van! főleg ha ott valami dolga is volt.

A fejedelem kevélyhidegen fordult a közbeszólóhoz: — Igazad lehet, Nadányi; — de ha baj nem érte, neki még ma délelőtt itt kell lenni.

Míg a fejedelem beszélgetett, a magas havasok felé tekintgetve néha, addig mindnyáján állottak; csak a társzekér, melyen a szászoknak szánt Nagy András ajándékai voltak, haladott előbbre s előbbre; a fejedelem újra megindult, kissé gyorsítván lépteit, míg a sötét kapunak boltozata alatt tűnt el. A szekér épen a kapu közelében állapodott meg, s mihelyt a fejedelemnek kisérete behaladott a kapu alá, a szekér is megindult; a leeresztő kapurostély alá érvén, az első kereke összeomlott s a kocsis kénytelen volt megállani a lovakkal.

Bátori hátra tekintett s Imrefi is; mindkettőjöknek arczán különös mosoly vala észrevehető.

A szászok azonnal segítségére siettek.

— Fogjátok ki a lovakat! mond Imrefi, s ti a szekér mellett maradtok! folytatá néhány csatlóshoz fordulva; — ha ő nagysága visszatér, magam fogom a szekrényeket a nemes tanácsnak átaladni, addig a szekér ne mozduljon helyéből.

— Talán — mond a polgármester — lehetne kissé előbbre vagy hátrább tolni, mert épen a rostély alatt van.

— A rostély alatt, — felelt Imrefi nevetve; háború idején vagyunk-e? hogy ebben kegyed veszélyt lát, hahaha! nézze csak, minő erős lánczok tartják azt, — s ha leesnék is, mit árt? — a fejedelem még egy kapurostélyt elbirhat.

— De a ki- s bejárók? jegyzé meg egy magas, igen sovány polgár, hosszú orral s kidülledő szemekkel.

— Egy szekér még elfér mellette, mond Imrefi röviden.

E pillanatban a fejedelem hátranézett kérdő tekintettel s megindult.

— A fejedelem indul, mond Imrefi, minő gondatlanság ő nagyságát várakoztatni; siessen kegyed polgármester! eligazítok én itt mindent s követni fogom.

A polgármesternek az egész dolog inye ellen volt, azonban a fejedelemtől elmaradnia nem lehetett.

Míg Bátori behaladott a városba, addig sokan gyülöngtek a szekér körül s a többiek közt falusiak, nagy botokkal ellátva foglalának közel ahhoz helyet.

Imrefi keményen szólítá a tolakodókat: — Félre innen! senki se közeledjék a szekérhez a csatlósokon kivül!

Egy a falusiak közül közelebb lépett Imrefihez: — A kapu a mienk! mond élénk rikácsoló hangon,

egy kis emelintést tevén botjával; ide atyafiak! mond a vele érkezett falusiakhoz fordulva, — közelebb! ne tartsatok semmitől.

Imrefinek arczát láng borította el — Ördögöt! — kiált fel magában, hogy e kölyöknek mindenütt ott kell lenni! . . . Jó, mond az elébb szólóhoz fordulva; — nincs ellenemre, hogy kaputokat őrizzétek; — de a szekérhez senki se merjen nyúlni.

— Ah! kell is nekünk a kegyetek rossz szekere, — mond az elébb szóló falusi, kevélyen fölemelve szavát, — úgy-e atyafiak? csak menjen kegyed a maga dolgára, majd rendet tartunk mi itt.

Imrefi furcsa tekintetet vetett a szólóra, — melyben könnyen olvashatni lehetett nemét az irigységnek vagy neheztelésnek. Még egyszer fordult a külváros felé, hosszú tekintettel jártalván szemeit végig az utczán; azután a csatlósok egyikének sugott valamit fülébe s a fejedelem után indult, ki már jól előre haladott volt.

Míg ezek a kapu közelében történtek, addig Nagy András lóra ült s a neppendorpi út felé kezde kilovagolni a városból: úgy tetszett, mintha vonásai békétlenséget mutatnának; — lova vérzett a sarkantyú alatt s repülni látszott.

Azalatt a fejedelem, fényes kiséretével azon gótalakú épülethez ért a Sarkantyú-utcza szögletén, melyet fölebb említettünk; a kapu előtt kissé megállott, a tolongó nép sűrű karikát képezett körülte s mindnyájoknak szemei reá voltak függesztve.

— Itt a fegyvertár? mond Bátori egy kérdő tekintetet vetve a tanácsurakra.

— Igen, felelt a közelebb álló.

— Jó, mond Bátori, tehát ezt tekintjük meg legelőbb.

Mindnyájan behaladtak a kapu alá s egy az akkori időben ritka szélességű hágcsón mentek fölfelé; — nemsokára tága terembe léptek, melynek boltjain szeszélyes faragások voltak láthatók; az égi jegyek, domborúan kőből kifagva, kört képeztek, melynek közepét roppant szem foglalá el, háromszögű kerítvényből alátekintve a komoly sötét terembe, melynek szines ablakai, ezerszinű sugárjátékot képeztek; a falakat szépen elrendelt kopják, lőszerek s kardok borították; itt-ott török lófarkak s szinöket vesztett zászlók látszának. A terem oldalán néhány lovag s gyalog férfiú alak állott nehéz vasfegyverzetben s a falakról egy-egy kép tekintett le a fegyverek közül.

Néhány asztal is állott gyönyörű tőrökkel s fényes kardokkal megrakva.

A fejedelem az egyik kép előtt állott meg.

— Ez, mond az egyik tanáasos, kire a mutatás vala bizva: Huet Albertnek képe, kinek érdemei a szász nemzet előtt soha feledésbe nem jőnek.

— S e billikom itt? kérdé Bátori egy roppant ezüst, metszett mívű edényt emelve föl, mely elég különösen s magánosan foglala helyet a fegyverek közt.

— Ez, folytatá az elébb szóló akadozva s elpirulva, azon ajándék, melyet a szebeni tanácsnak . . .

— Nos.

— Magunk sem tudjuk miért... (a szóló köhintett) mult években...

— Tovább, tovább! — kiált közbe a fejedelem. A szólónak verejték gyöngyözött homlokán.

— Nagyságos uram! mond a polgármester hidegen közbe szólva: — e billikom Basta vezérnek ajándéka vagy inkább hagyománya.

— Hm! értem, — mond a fejedelem, jelentő tekintettel jártatván körül magyar kisérőin szemeit: Basta tehát volt oly kegyes, ezen edényt itt hagyni kegyeteknek! kétségen kivül, hogy egészségére igyanak belőle... Valóban szeretném tudni, — folytatá összeszorított gúnynyal, — melyik egyházunkból rabolta; a munka Zápolya idejére mutat.

— S e kard itt, honnan került? kérdé tovább, szemeit a polgármesterről elfordítván, az előbb szólóra szegezve, kinek nyugtalansága a fejedelmet mulattatni látszott.

— Ez, mond az egyik a tanácsosok közül előbbre lépve, mintha a másikat e gonosz helyzetéből ki akarná segíteni; régi kard, ha igaz — Merkur vajda idejéből.

A fejedelem figyelemmel vizsgálta a fegyvert. — A Merkur vajda idejéből? s 1522 van reá metszve, — hiszen ez Lajos király idejében készült, még pedig nem is Erdélyben: ez német munka.

— Meglehet, tevé a polgármester hozzá, dorgáló tekintetet vetve az előbb szóló tanácsosára, «igen hihető, hogy német munka s talán nem is ez az, melyet Merkur vada idejéből birunk! a sok közt...

— Igen, mond Bátori: a sok közt igen könnyű elvéteni a magyarázatot; én gyanítom, hogy e fegyvert kegyetek Izabella idejében kapták. Az igaz, hogy a munka régi, de aligha e kigyóval kerített C betű nem gyaníttatja, hogy a nemes fegyver egykor a Castaldo birtokban volt.[78]

Mig a fejedelem tovább sétálgatott a fegyvertárban s különös kedveltetéssel teve a szász uraknak olyan kérdéseket, melyekre azok nem örömest akarának egyenes feleleteket adni: élénk sokszorozott trombita-harsogás hallatszott s egyszerre egy ágyúnak dörgése.

AZ ÁGYÚTEKE S A JEGYZŐKÖNYV.

Mi köze a bombának az úr irásával? —
— — — folytassa! — — — 79

Voltaire.

Hagyjuk kis ideig a fejedelmet a szászurakkal s vessünk egy tekintetet a kapu közelébe. Fél negyed órával a Bátori eltávozása után egyszerre a neppendorfi út felől egy lovagcsapat nyargalt elő, s terhes fellegként gördült az utczán, messze halló dörgéssel, s míg a kapu közelében tátongók észrevették, a csapat előttük állott. — Ennek főnökei közt azonnal ráismerünk Nagy Andrásra, ki csak az elébb távozott el. A toronyőr észrevevén a közeledőket, trombitájába fujt s egy ágyút sütött el; alant a szászok a szekérre ronhantak, hogy azt beljebb vonhassák s a kapurostélyt leereszthessék. A nehéz kapurostély nagy csörömpöléssel zuhant alá; de a szekér azt feltartóztatta, bár a teher alatt tengelyei összetörtek. — Azonban a hidat fel nem vonhatták, mert az ágyú roppanása után azon falusi ember, kit kevéssel ezelőtt láttunk a szekér közelébe férközni, előállott, a tág darócz zekét, mely őt fedé, levetette, s egy csinos, bár kissé zömök alakot láttatott, s egy arczot, a melyre való első tekintet

mondá, hogy e vonások félelem alatt aligha összezsugorodtak valaha. — Dimon volt, ki jókor Neppendorfba érkezvén titkos küldöttségből, melynek czélja kémlődés volt, ott a Bátori csapatjainak főnökeivel találkozott, s nem akarván heverő tanúja lenni a történendőknek, néhány szabadon vállalkozókkal előre sietett Szebenbe. Czélja az volt, hogy a városba lopódzzék, s azon esetben, ha a szászok a fejedelmet be nem bocsátanák, neki útját előkészítse.

— Isten veletek, szász atyámfia! mond Dimon, egy izmos szegekkel terhelt buzogányt előhúzva; van szerencsém kegyeteknek jelenteni, hogy szászsági pályafutásomat elvégeztem s most magyar vagyok újra! . . . Ide, a kinek kedve van rostát készíttetni agyából! — A vállalkozók a Neppendorfban kölcsönözött zekéket tova vetették, s mintegy 30 főből álló csapatot képezve, azonnal elfoglalták a kaput és hidat.

A szászok, kik fegyvertelenül tátongtak a kapu közelében, hirtelen szétszaladtak, megrémülve ugyan, de iszonyú káromlások és fenyegetődzések között.

Dimon a kapu tornyára sietett fel, két csatlóstól kisértetve; a toronyőr a jövők dübörgését hallotta s a torony kiálló tornáczára vonta magát; itt állott meg, s a mint alulról ki lehetett venni, igen elszántan; hosszú kard villogott kezében s széles háta a tornácz karzatához volt támaszkodva. Dimon kilépett a keskeny ajtóból a tornáczra, mely oly szűk volt, hogy a két csatlósnak a torony sötét szobájában kelle maradni.

Mindez kevés percz műve volt. Nagy András egy részét csapatjának leszállíttatá a lovakról, termetes hajduk voltak azok rövid kopjákkal s görbe kardokkal fegyverkezve, néhánynak nehéz lőszer volt kezében; hirtelen nyomultak elő, a föld és a szekér által félig feltartóztatott rostély közti hézagon bujva be, szinte négykézláb. Míg ezek a Dimon embereivel egyesülten, belül a kapun rendbe kezdék magokat szedni, — addig Dimon és a toronyőr mint két oroszlán álltak szemközt, kik ugyanazon verembe szorultak.

— Le, le! a toronyőrrel! kiáltottak a Nagy András emberei.

Az itt-ott csoportosodni kezdő szászok köznyelvükön ordították: — Werf aussen den Anger! — Uven met den Anger![80]

Dimon valódi tigris-tekintetet vetett a toronyőrre, ki oly fordulatot ada testének, hogy a karzat helyett háta a torony falának irányába esett; kardját emelve tartotta, tekintete meredten s elszántan volt ellenségére szegezve.

Dimon mint támadásra készülő oroszlán vonta hátra magát. — Egyszerre hatalmas ugrással a toronyőr közelében termett, kinek nem maradt ideje emelt kardját vágásra használai.

— Le, le! kiáltottak biztatólag újra a Nagy emberei.

— Uven, uven![81] zajgott a tolongó nép, melylyel már a Nagy csapatjai vívni kezdettek.

A tornáczon kemény küzdés kezdődött, a két vívó ölben tartá egymást, s hol egyik, hol másik

emelkedett fel, önkénytelen. Dimonnak holokán a verejték gyöngyözött, a hely szűke miatt nem használhatta minden erejét; egyszerre elbocsátotta a toronyőrnek derekát, s míg amaz újuló erővel emelte őt magasra fel, Dimon hirtelen egy kést vert feje tetejébe. Az őr ordítva rogyott össze, karjainak izmai tágultak, s így hirtelen eresztvén el Dimont, ez hanyatthomlok rohant alá.

E közben a két csatlós nem hevert s benn a kapu rostélyát emelte föl. Azon pillanatban, melyben Dimon a tornáczról zuhant le, tódultak a Nagy csapatjának sorai a városba. Dimon egy roppant hajdúnak ölébe esett; a ló összeroskadott, de a hajdú minden további aggály nélkül Dimont nyakon fogta s tova vetette nyergéből s felsarkantyúzván lovát, a többiek után rohant.

Míg ezek a kapu közelében történtek, addig a fejedelmet a fegyvertárban hagytuk el, s ideje, hogy oda visszatérjünk.

Midőn ő az ágyú roppanását hallotta, arczát öröm-láng borítá el, diadalmi tekintetet vetett kisérőire. A meglepett szász urakon a váratlan lövésnek egészen ellenkező következménye mutatkozott; a polgármesternek vonásai komolyakká váltak; de nem félelem, hanem mély boszankodás látszott azoknak ily mogorva kifejezést adni. Néhányan a tanácsosok közül kirohantak a teremből, a többiek egy önkénytelen mozdulatnak következésében elváltak a magyar uraktól s összébb vonultak.

Hogy e jelenetről tiszta fogalmunk lehessen, képzeljük a fejedelmet a leírt teremnek az utczá-

val szembe nyuló oldalán; mellette mintegy húsz magyar urat különböző szinű öltözetekben, de csak karddal fegyverkezve: ezektől jobbra a szász urakat s előttük a komoly polgármestert; mindezeket néhány perczig automati menedtségben s egymást mérve szemeikkel.

Szemembeszökő volt azonban e két különböző csoportozat közt az ellentét; a magyar uraknak vonásai derültek s szinte nevetők voltak: míg a szászok arczain az oly méltó haragnak egész félelmes nagysága tükrözé magát.

A zaj nőttön nőtt, Bátorinak ajkairól önkénytelen örömkiáltás hangzott: — Ily hirtelen! mond, erről ismerek Nagyra.

— Urak! folytatá a szászokhoz fordulva s arczán újra azon kevély daczнak kifejezése alakult, melylyel ő zsarnoki kegyetlenségeit éldelni szokta; — urak, csendesen! nincs mit félniök! — kegyetek András bátyánk előtt bezárták kapuikat; — de Basta előtt nyitva állottak azok! — Bátorinak hangja, halkan, azon tréfás fordulatát, melylyel megszólalt, elveszté s perczenkint komolyabbá vált, míg úgyszólván önmagát felhevítve, mennyörgő hangon folytatá: Mihály vajdának hódoltatok, míg András bátyánknak ügyét elhanyaglátok, neki futni kelletett; nyomorult bérgyilkosok rohantak az ártatlan fejedelmi férfiúra — sokan! . . . igeń — mint a hózuhatag, mely a Szurulról rohan alá mint farkascsoport egy délczeg ménre. — A gyávák! egy ellen százak. — Igaz! az az egy: Bátori volt! Lám, mi nem kértünk titeket, kétszinűek! mi hatalmunkkal

éltünk. — Szeben volt! Szeben nincs többé! Mi mondjuk ezt, Btoári Gábor! Imrefi! . . . ezen volt tanácsosokra gond legyen; akarjuk, hogy jó szállást kapjanak! szűket, hogy meg ne fázzanak s vékony élelmet, nehogy gyomraikat megterheljék!

Mindeddig a polgármestert a váratlan eset mintegy leigézte, most tért magához. Neheztelés s azon igazságérzet, mely a kétes esetekben a léleknek egész rugósságát visszaadja, emelék keblét.

— Polgártársaim! kiált fel hirtelen, félrerántva a terem ajtajának szárnyait: Mi, Szeben városának tanácsa, a magunk s az összes polgárság nevében ellentmondunk ezen erőszaknak! Mint vendég lépett be a fejedelem városunkba, mint vendéget fogadtuk ő nagyságát: de nem a fényes Bátori-ház ivadékát, — mi a zsarnokot ismertük meg benne, ki jogainkat, kiváltságainkat lábbal tapodja! — Utánam, mellém, polgárok! s ha veszni kell, veszszünk mint férfiak! — A polgármester kardot rántott s mindnyájan kirohantak, a hágcsókon hallatszott még férfias szózata a polgármesternek a a tanácsosokhoz: — Urak! védjük utolsó csepp vérig magunkat!

Bátorit a nyilatkozás meglepé, de lélekjelenlétét el nem vesztette: — Imrefi! kiált fel, »utánuk! élve akarom, hogy kézbe kerüljenek; rejtett kincseik vannak a jó szászoknak serről ne feledkezzél!

— Reám kell őket bízni; mond Imrefi élénken s azonnal kilépett a teremből: néhányan a jelenlévők közül követék őt. Bátori kényelmesen helyet foglalt egy tágas karszékben az ablak irányában.

Minden utczában dobszó hangzott s a fejedelmi sereg féketlen zsákmányoláshoz fogott. Lehete őket látni, miként rohantak csapatonkint a lakokba, miként repíték ki az ablakokon a bútorokat, míg mások tömött nyalábokkal léptek ki a kapukon.

Minden fegyvert, melyet itt-ott a szászoknál leltek, a nagy téren halmozták egymásra s nemsokára Bátori szeme előtt domb alakult a legkülönbözőbb hadiszerekből összeállítva; testőreinek néhányai kerülgették azt kimért léptekkel, míg az egész városban ordítás, sikoltás és sirás hallatszott.

Egy fejedelmi csapat a piaczon volt felállítva a nagy egyház irányában.

Azonban a nép az első ijedelemből magához tévén, a lehetőségig fölfegyverkezve, a tanácsházhoz tódult, hol már a tanácsurak helyet foglaltak.

A kapu belül megerősíttetett; mindent, a mi védelemre szolgálhatott, a bennlevők a kapu torkolatjába hordottak; az ablakoknak nehéz vas táblái bezárattak, s a milyen borzasztó zsibaj hangzott a tanácsház körül, oly síri csend uralkodott belül.

Míg ezek a tanácsház körül történtek, a fejedlemnek paripái a fegyvertár elébe érkeztek, s nemsokára Bátori és számos kisérői lovon ültek, föl- s lenyargalva az utczákon, a csapatokat biztatva.

A tanácsházhoz vezette egy részét seregeinek Nagy András s azonnal dühös megrohanás történt; de minden erölködésük ellenére, nem lehetett a kaput betörni. A házat külről védők a rohanás közben szétugrottak; csak néhányan tarták meg állásukat a kapu közelében, makacs elszánással.

A támadók közt Dimont lehete látni, ki súlyos buzogánynyal hasztalan igyekezett a tanácsháznak egyik nehéz ablaktábláját szétzúzni.

A fejedelmi seregek lövöldöztek a házra, de a gömbölyök hatás nélkül pattantak vissza a támadókra.

— Egy ágyút elő! kiált Bátori, ki épen a vívás legélénkebb pillanatában érkezett a vívók küzelébe s néhány lépésnyire seregeitől állott meg.

— Urak! mond széttekintve, menjünk a fegyvertárba vissza; itt seregeink falakkal vívnak, nem emberekkel; a veszély szól sem érdemel, folytatá nevetve, — de a szemle a fegyvertár ablakaiból érdekesebb lesz!... Nagy András! — a megszólított előugratott; ördögi vonásain vad káröröm s düh valának kifejezve.

— Nagy része a polgároknak, mond Bátori, vitézül megszaladt; láttam őket hanyatthomlok a kapuk felé rohanni! a ki szalad, bántása ne legyen! — De a csinos szász nők itt maradnak, érted-e Nagy? a férjek szabadon elmehetnek; a mesterembereket is itt akarjuk tartani; szükségünk lesz rájok. A nők itt maradnak, értetted? ismétlé; «seregeinknek a nap súlya után, ápoló karokra s meleg levesre van szükségök.[82]

A fejedelem mindezt tréfa-szeszélylyel ejté ki.

E pillanatban érkezett meg néhány ágyú, s nemsokára hallatszék már dörgésök s a kapu falazata iszonyú recsegéssel hasadozott foszlányokká, de azért bemenni a ház udvarába lehetetlen volt, annyira meg volt az tömve mindennel. Néhány jól irány-

zott lövés a ház belsejéből már kezdé a támadók számát apasztani, a nélkül, hogy ezek legkevesebbet haladhatnának.

Ekkor Dimon felkapaszkodott az egyik ablaknak párkányára, mint a repkény fogódzék egy faragott sasnak szárnyába, mely az ablak fölött volt. — Lábtókat ide! kiáltott kipirult képpel s tajtékzó ajkakkal, rekedt hangon; ide gyorsan! törjük a födelet le! s perzseljük ki szalmával a tisztes tanácsot, mely mint a borz húzta magát odujába.

— Istenemre! kiált Bátori, lovának fejét a fegyvertár felé fordítva haladtában; ez a Dimon ördöggel czimboráz, a legjobb gondolatai mindig neki vannak! — A fejedelem a fegyvertár kapujához érvén, leszállott lováról s őt mintegy tizenketten követték.

— A vívás hosszadalmas, mond Bátori, megérkezvén a terembe s egyik ablak előtt kényelmesen helyet folalván egy karszékben; únni kezdjük; azonban, urak, mulatágos szemle vár reánk. Már néhány lábtót vonszolnak elő a Dimon javallatára, alkalmasint nem sokára látandjuk a körültekintő okos szász urakat egyenkint előbujni fészkekből.

— Hallod-e Szabó! szólt egy fiatal nemeshez fordulva, ki igen békételennek látszott, hogy a zajban alant részt nem vehet: siess le Imrefihez s mondd meg neki, hogy minden irományaikat s okleveleiket a szász uraknak hordják ide a térre; majd estve felé az ünnepélyt világítással rekesztjük be, mely a szász uraknak követeléseiket örökre

megszünteti. Ez legyen az első, ha a polgárokat kiugratták a tanácsteremből.[83]

Az ifjú elsietett.

— Ezek a szászok mindig okleveleikkel s kiváltságaikkal állnak elő, mond enyelegve Bátori. Régen ohajtottam már e firkákkal egy telet átkandallózni; igen jól éghetnek s gondolom, jó darabig megkímélhetnők a fát velök.

Míg a fejedelem így beszélgetett, addig a tanácsház körül a jelenet perczenkint élénkebb lőn. Már minden oldalról lábtók voltak a falhoz támasztva, egyiknek a legmagasabbak közül tetején állott Dimon, hatalmasan zúzva szét a mohos födélnek zsindelyhátát.

Nemsokára az egész födélről leverték a zsindelyt; a fokosok döngése, a felpattogzó s hulló zsindelyzápor kerepelése, az ágyúk némelykori tompa dörgése s a vívók ujjongatása — oly sajátságos zajt okoztak együtt, melyet nehéz leírni; s mely sem az ütközet zajához, sem egy tűzvészkor hangzó zsivajhoz nem vala egészen hasonlítható. A ki közelebb állott, veheté észre az arczokon nemét a vad vidorságnak s a nevekedő szenvedély dühének.

Bátori arczán bizonyos kedvtöltés szelleme volt elöntve s vonásai a legderültebb kifejezést mutaták.

— Ördögöt! mond, még minden csendes belül; — ezek a szászok egyáltalában perzselve akarnak kilépni szugolyukból. — Dimon vad ficzkó, őt ily csatában nem láttuk még! ez az ember húsznak erejével bir s bátorságával a legmerészebb dandárunknak.

— Szalmát! szalmát! hangzott egyszerre s a dühös zsivajon keresztül igen érthető volt Dimonnak éles rikácsoló hangja. Szalmát, vitézek! — kiáltott, mindig folytatva kalapálását a födelen — vagy szénát, vagy a mi éghető! akármit!

A fedél alatt néhányan a gerendákat emelgették.

— Rés! rés! hangzott újra.

— Szalmát! tüzet! kiáltoztak a vívók váltva.

Míg ezek kívül történnek, vessünk egy tekintetet a ház belsejébe. Mikor a tanácsosok Bátoritól eltávoztak, akkor már néhányan a tanácsból az oklevelek tárát kivánván védeni vagy elrejteni, a tanácsházhoz szaladtak s őket mintegy kétszázan, férfiú s nő követé.

Az irományok, minden rend nélkül, egy sötét pinczébe hordattak le, a hova a nők is vették magokat, míg a férfiak a kapu közét minden kigondolhatóval kibélelvén, a nagy terembe vonultak. Az ablaktáblák kis kerek nyilalóin lövöldöztek ki néhányan, kik hirtelen fegyvert tudtak ragadni, főleg azon őrök vagy pandurok, kik mindig a tanácsház közelében voltak.

A polgármester megérkezvén, szokott nyugodtsággal foglalt a hosszú zöld asztal elején helyet s a többiek is különböző lelki állapotban helyet vőnek.

— Mit kelljen tenniek? erről volt legelébb is szó, s bár a külről mindig növekedő zaja a támadóknak igen képes volt a legszilárdabb szivet gyorsabb verésre indítani, a polgármester pillanatig sem veszté el a lélekjelenlétét.

A hosszú sötét teremben gyertyák gyujtattak, s valami kisérteti volt e felbőszült komoly férfiakat, fényes nappal, gyéren világított teremben együttülni látni, halvány arczokkal s haragtól vagy félelemtől reszkető ajkaikkal: míg az odagyűltek nagyobb részének tekintete mély elcsüggedést s veszélyjósló várakozás kifejezését láttatá.

A terem falain agg képek csüngöttek s hosszú lóczák nyultak ezek alatt, melyek jelenben rajtok álló emberekkel voltak terhelve. E tömeg hol sűrűdött, miként vagy rohantak az udvarról s a kapu közeléből be, ijedt arczokkal, vagy tódultak újabb zajra kifelé; minden pillanatban újabb hírekkel jöttek elő, miként a vivók újabb mozdulatot vagy próbálatot tettek.

Egy öreg tanácsos kelt fel s mennyire ezen inkább suttogó, mint lármás zsivajban lehetett, igyekezett szóhoz jönni.

— Ráh! schwecht stell![84] kiáltottak néhányan.

— Hirmer auf der Schreiber![85] mások.

— Körültekintő bölcs tanácsurak! és kegyetek, szebeni polgárok! A hatalomnak ellenállani lehetetlen; de gyáván odaengedni egy zsarnok bitorlónak mindazt, a mit eleink szereztek, minden jogainkat, ez aláváló lenne és vétkes!

— Er zot de Wahrhit![86] kiáltották mindnyájan.

A polgármester kelt fel.

— Hirmer auf der Borgermeister![87] suttogák legtöbben.

— Helyesen szólott kegyed, mond ez, véleményem az lenne: egy irásbani ellenmondást késziteni s azt jegyzőkönyvünkbe iktatni . . .

E pillanatban dördült meg kívülről az első ágyú s a kapu recsegését a teremben jól lehete hallani; mindnyájan felugrottak az asztaltól s a nép a magas ajtón kezde kitolongani.

— Csendesen, szebeni polgárok! kiáltott a polgármester, ki egyedül maradt ülve tágas karszékében; jobbja egy fehér sertésbőrbe kötött jegyzőkönyvön nyugodott s baljával intett a többinek, hogy helyet foglaljanak újra.

Kevésnek látszott erre kedve lenni, de a szilárd férfiúnak példája őket követésre birta. Hallatszott itt-ott: — Verflachter Riber! — vagy: Ah me Gott! wat es et? vagy: Oh Gott! ech be schi verlieren! [88]

— Jegyző! kiált fel a polgármester, az előtte álló könyvet az elébb szóló öreghez tolva, nyuljon kegyed tollhoz és írjon; emeltebb hangon folytatá, míg a jegyző iráshoz fogott:

«Mi, Szeben városának polgármestere és hét birája, a tanács és a város közönsége: ellenemondunk Somlyai Bátori Gábor erdélyi fejedelem ő nagysága ezen törvénytelen és potentiosus tettének; hogy bennünket minden igaz ok nélkül nagy méltatlanul javainkból megfosztott és a várost, melyet seculumoktól fogva békességesen birunk, gonosz practica által kezéhez kerítette, abban nem mint kegyelmes fejedelem, hanem mint egy tatár khán hatalmaskodván éles kardjával és fegyverekkel és ágyúival.

Ellene mondunk minden mi ellenünk elkövetett tetteinek és apellálunk a maradékra, hogy jussaink-

A polgármester a könyvet magához húzta.

tól, privilegiumainktól nem a mi jó szándékunkból állottunk el; — hanem ő nagyságának fegyvere hadaitól kényszeríttetve fosztattunk meg: a törvények és az unio ellen, mely a három natio között van. Datum in urbe Cibinii, 11. Dec. 1610.»

A jegyző reszkető kézzel írta mindezt a vastag, avult kinézésű jegyzőkönyvbe. Egyszerre egy ágyúgolyóbis szerterombolva az egyik ablaknak vastábláját, az ajtón keresztültört s a tornácz falába furódott mélyen be.

Iszonyú rémülés fogá el a bennlevőket s nehányan a szögletekbe huzódtak, míg mások az ajtón rohantak ki, vagy a hosszú zöld asztal alatt kerestek menedéket.

A polgármester a könyvet magához húzta, arcza el volt kissé halványodva, de kifejezése nemes, szilárd s félelem nélküli; hidegen mártotta tollát a mellette álló roppant tintatartóba s csendesen írta alá nevét. Ez meglevén, a tollat szomszédjának adá s mindnyájan követték őt.

E közben zúgott már a vívók buzogánya a zsindelfödelen s még nem írták mindnyájan alá a jegyzőkönyvet, midőn a teremnek gerendáit feszítették fölfelé.

Az összezúzott ablaktáblán a nap sugarai áradtak be s vegyülvén a sárga gyertyák füsttel kevert lobogványával, egy kétes szürkületet terjesztettek a teremben.

Mindyájan elrohantak, csak a polgármester s hat tanácsos foglalá el szilárdul helyét az asztal körül; egyszerre egy csomó szalma tolult a fölfeszített

gerendák alól a terembe, egyet a tanácsosok közül majdnem egészen elborítva.

— A város pecsétjét ide! kiáltott a polgármester s oly komoly arczczal, mintha szobájában egyedül ülne, nyomta a jegyzőkönyvre a pecsétet; ekkor fölemelé magasra: — Urak! mond, a mit tehettünk, megtettük; — ez a könyv s életem összeolvadtak! Míg én élek, nem veszi ki kezemből senki!

ERDÉLY 1611-BEN.

Építsd fel magadnak ama leroskadozott őrtoronyokat, az előkornak egész pompájában; állítsd fel újra a boltozatos folyosókat és dísztermeket; az ormokat népesítsd meg lovagokkal; tűzd ki a magas bástyákra régi leventék büszke zászlóit.

Bulwer.[89]

Emelkedjünk fel a képzelet tarka szárnyain, mint a sas, mely maga alatt látja úszni a fellegeket; keljünk ki a szűk völgyekből, haladjuk túl a bérczeket s tekintsünk fellegmagasságról Erdélyre, mely mint varázskép, ezer változásaival fekszik alattunk. Szabálytalan háromszög terjed keletdélre le; párkányai óriási bérczek s sziklaékezetek, természetes körfalat képezők: részök az ősz Kárpátok karja, mely számtalan ágazataival nyúlik be az országba s azt hol völgyekké hasítja, hol tágas téreket karol körül; a legkiesb rónák Erdélyben Fogaras, Hátszeg és Háromszék vidékei, hogy többeket ne említsünk. Az első, a mi feltűnik, s mi az akkori Erdélyt a mostanitól lényegesen megkülönbözteti: a természetnek bujább tenyészete. Rengetegek, melyek az irtó bárd és tűznek rombolásai alatt rég elenyésztek már, vonultak el a merész hegytetőkön

lenyúlva a völgyekig: sűrűk, járatlanok s mérföldekre terjedők, főleg keletre a Székelyföldön roppant tömegekben; de több részeiben is Erdélynek, leginkább a széleken, a dús erdőterületek a vidéknek ifjú s nagyszerű tekintetet adtak. A most anynyira kopár Mezőségen oázonkint, mint annyi lombbal fodor szigetek, borultak agg s ifjú erdők a halmokra.

Azonban a mi szemeinknek kedves nyugvó pontot s a roppant látványnak szelid változtatást ad, az a gyönyörű völgyek termékenysége. Nedvtelt ragyogó fű ömlik el itt a menedékes oldalokon, a tágas rónákon s a viráglepte hegykeblekben. A festői tájak alját gazdag gabnahullámok borítják. A déli bérczek vállain a borág kanyarodik sugár karókra, világos zöld levélkoszorúban. Néhol a természet a legzordonabb ellentéteket képezi s azon bércznek kúpja, melynek oldalán virító fű, lombos erdők s ezerszinű rétszőnyegek tenyésznek, nyár közepén hóval van födve, melyről a nap esti sugarai szikrákká töredezve csillámlanak alá.

Hatalmas folyók kanyarganak a széles termékeny völgyeken keresztül s anyai kebleikben ezer patakok nyargalnak. Mint olvadt ezüstöt látjuk éjszakon a Nagy-Szamost Magyarhon felé lejteni; minekutána óriási ívet képezve, Erdélynek annyi szép, annyi történeti emlékezetekkel gazdag vidékeit áztatta, mint Deést, melynek egy halmán az agg monda szerint a hét magyar kapitánynyal az igaz Isten ismerteté meg magát; Tuhut-várat Tihó fölött, hol Tuhu vezér verte első tanyáját, s melynek csak

sánczai kivehetők jelenben, történetünk korában még néhány falai állottak.

Majd közepe táján a képnek látjuk Erdélynek legszebb folyóját, a zöld Marost, hajóival, kompjaival s tutajaival, könnyű hajlással délnyugatra sietni. Maros-Ujvár, Fehérvár, Branyicska legszebb pontjai, s az utóbbiban az agg Szalánczi várkastély alatt hajlik el, mely Izabella idejében a Martinuzzi birtoka volt. — Alább délre a szőke Olt tünik szemeinkbe, a fogarasi völgyben roppant havasok alatt, melyek mint annyi bálványok emelkednek föl hirtelen jeges homlokkal a faluhintett rónából; látjuk őt ünnepi arczczal, gyémánt kigyóként hajlongani, az ősz Dunához sietni; a sötét fogarasi vár, annyi fényes erdélyi levente foghelye s lakása a háborgós időkben, tekint százados falaival feléje.

Nem kevésbbé érdekes tájakon nyargal az Aranyos, Küküllő, Sajó s a patakok ezüst hálóként czikázzák az országot keresztül. A látvány érdekét növelik azon vízözön előtti gránittömegek, melyek nem ritkán meglepő csoportozatokban emelkednek a magasba, tengerszemeket tartva szirtölükben; hasadékaiból érczes nedvek buzognak ki s zuhatagok csattognak le. Legmagasb pontok a Szurul Szebennél, a Retyezát Hátszeg vidékén, a Mogura Radnánál.

S nem néptelen, nem üres és néma e bájos hon; fallal kerített, agg tekintetű városok látszanak mindenfelől. Majdnem közepetáján Kolozvár szeszélyes tornyaival; a kerítetlen Torda alább; délre Szeben, Brassó, Déva; éjszakon Beszterczе. Mind e váro-

sok nem oly nagyok, fehérek, rendesek mint jelenben; tömegeiben a század homálya borong; de van valami rajtok, mi ellenállhatatlan érdekkel bir, s ez szembeszökő küiönbségök minden mostani várostól, mely tekintetöknek némi vad méltóságot ad.

Nemcsak ezek elevenítik a vidéket: merre szemeink tekintenek, magas daczos várak koronázzák a tetőket, vagy emelkednek a völgyekben; nem romok mint jelenben; nem zordon tekintetű falvázakat röpkednek a baglyok s denevérek körül; nem bogáncs és repkény terjengnek az időrótta repedésekben: magas, hegyes födelű tornyok, csikorgó vitorlákkal s szélkakasokkal nyúlnak fel, czifra koczkákra kenve, vagy agg füsttel borítva. Izmos bástyák, vastag rovátkos körfalak, felvonó hidak s hinárlepre árkok, melyeknek szélein a vizi tök fényes fehér rózsái s lapos világos zöld levéltányérai úsznak.

Nem olvadnak a hold fakó hullámai üvegetlen ablakréseken keresztül; nem babona alkotta rémek járdalnak a kevély falormokon s tekintenek le rovátkái közül kisérteti szemekkel; a tágas termekben nem a dühöngő éjszak lehelete süvölt által. Szép daliák s a magyar leventeség virága, délczeg czafrangos méneken s pompás öltözetben, fegyveresen, bajra, csatára áhitó férfiú kebellel száguldanak ki s be a sötét várkapukon s kopognak a felvonó hidak tölgydeszkáin. A szellős folyosókon s a fényes termekben, melyeknek falairól mult századok alakjai bámulnak le, hölgyek lejte-

nek, kiknek arczaikon a tavasz, szemeikben az ég, ajkaikon a dal s a mosoly, nehéz selyemszöveteik a sima kőlapokon suhantak el, s kisded lábaik ragyogó czipőkben alig érintik azokat; hajaikban párták gyürűznek, melyekben a kelet gyöngyei égnek szelid szivárványszinekben. S ha látta őket a szem néha arannyal s ezüsttel áttört ruháikban, bogláros nyakszorítóikkal, s gyémánttal elhintett kapernczeikkel: nem lehete gyönyörűség nélkül nézni e zsenge arczokat, e könnyű emelt alakokat, körülfellegezve finom csipkéktől s anyáiktól reájok öröklött pompájában gazdag nemes öltözetöknek. A népes udvarokon termetes alakok jártak-keltek: sokszinűen vagy fegyveresen s kijelelt vonásaikon a hajdan nyers kifejezése mutatkozott.

Állt még Déva, Görgény, Hermány, Feketehalom, Kőhalom, Léta, Udvarhely, Törcs, Betlen, Hadad, Leányvár, Kolcz, Orlya, Rozsnyó s számtalan más várak, melyeknek nagyobb része romjaiban is óránkint apadozik. — Hunyad, Rákos, Fogaras, Keresdnek egy része, s még itt-ott egy-egy vármaradvány s aggszerű kastély mutatják, minő érdekes lehetett valaha Erdélynek tekintete, mikor e pusztán ásító kapunyilatokból nehéz lánczokon csörgöttek le a hidak; mikor az őrtorony ormain rivalt a kürt s a magas ablakok tarka fényt ömlesztettek az éjbe alá.

1611-ben ezen érdekes szemlének nagyszerű tekintetet adtak azon készületek, melyek a honnak minden oldalán mutatkoztak.

A szász városok kerítéseit igazították ki, kapuik

zárva voltak s falaikon a szaporodott őrség óvakodásra s vigyázatra mutatott. Látta a szem sötét éjjel a falusiakat a városokba s várakba venulni terhelt szekerekkel, s vagyonuk legjavát emelni vállaikon. A székely székekben fejedelmi toborzók vonultak keresztül, s a zengő czimbalom, a hasgató hegedű s a harsogó tárogató zagyva zenéje mellett csapott fel a székely ficzkó; csatára készen mint mindig, s váltá nevetve fel a kapát kopjával s az ásót a nehéz szegekkel terhelt buzogánynyal.

Az utolsó czikkelyben elbeszéltek óta történetünkben egy hézag nyílik azon pillanatig, a melyben újra felfogjuk annak fonalát. De e hézagot nagyobbszerű történetek foglalták el, mint hogy azokról egészen hallgatnunk lehetne; bár kissé a regény körén túl esnek, de történetünkkel szoros kapcsolatban állanak.

Szebent Bátori fejedelmi lakásának nyilatkoztatá; a hét szebeni birót s a tanácsot, mely kénytelen volt a sokaságnak s a nagyobb erőnek végre engedni, dühös, elszánt védelem után fogságra vetteté; az oklevelek tárát felzsákmányoltatá,[90] s csak a jegyzőkönyv, melyet a polgármester elég szerencsés volt megmenthetni, maradott meg a szebenieknek, emlékéül azon borzasztó napnak, mely őket több időre megfosztá kiváltságaiktól.

Néhány kézművest hagytak meg Szebenben; a polgárokat Bátori kiűzette, nejeiket letartóztatván, s midőn később Betlen Gábor s mások e zsarnoki tettnek következéseire figyelmeztették, kevélyen állítá, hogy Bátori András meggyilkoltatásáért nem

büntethette a szászokat engedékenyebben, mint népesedésök gyarapításával.[91]

De a letartóztatott nők közül kevesen maradtak Szebenben; a szép szász hölgyek a tiszta erkölcsnek s hűségnek nagyszerű példáit adták; életök veszélyével történ utat magoknak férjeikhez: mondják, a legnagyobb vigyázat daczára, hihetetlen bátorsággal mászták a falakat meg éjjel s ereszkedtek köteleken le azokról.

Szeben elfoglalása után egy nappal érkezett Betlen Gábor Szebenbe: lelke lázadva, kedélye zúzva, nem tudá hirtelen mint tegyen, miként változtassa el a fejedelem kicsapongásainak veszélyes következéseit; magas lelke eliszonyodott ily igazságtalanságtól s hevülve, czélja szentségének érzetében sietett a fejedelemhez. Komorul és mogorván fogadta őt Bátori; de a zsarnoknak visszataszító hidegsége Betlent el nem ijesztette. Rendítően emelte fel szavát az eltiport Szeben ügyében; kérte a fejedelmet, hogy a birákat s tanácsosokat börtöneikből bocsássa ki.

Bátori a szász nemzet kétes csatlakozását s mindenkori habozását hűségében hoza fel; állítá, hogy főnökeik, mint a német Vehm, titkon hoznak itéletet a fejedelmek tetteiről, magokat vetik fel hivatlan biráknak, s ha valamit az uralkodó ínyök ellen tesz, azt elég merészek s makacsok fondorsággal, vagy épen nyilt hűtlenséggel büntetni. Hogy alkotmányt képeznek az alkotmányban, nyelvök, szokásaik s kiváltságaik őket elszigetelik Erdélynek többi nemzeteitől, mindig a németհez szítanak s

elég szemtelenek a fejedelem előtt kapuikat elzárni, s őt kémekkel körülállítani; hogy adott szavokra építeni nem lehet s nálok az ideigleni hűség csak a félelem s óvakodás szülötte, nem azon nemes, szép és áldozó csatlakozás, mely a magyarban erény, a szászban modor.

Betlen mindenkép törekedett megértetni, hogy a szász nemzetnek óvakodását a fejedelmeknek önkényes cselekvéseik idézték elő.

— Ne háborítsuk őket, uram! kiált fel, becsüljük törvényeiket s kiváltságaikat; ne kivánjunk többet tőlök, mint a mivel tartoznak s a mit — az ég tudja — a szegény szebeni polgárok kamattal fizettek le, s nyugodni fognak.

— Nyugodni? kényszerítve s félelemből! talán! kiált közbe indulatosan Bátori.

— A tartozás fölöttit nagyságos uram! jószántából kevés teszi meg s a legtöbb kényszerítve sem! s mi az adott szó? mi a törvény? mik a kiváltságok? Üres hang? kába szavak — értelem, becs, biztonság nélkül? Ha nagyságod, Erdélynek fejedelme, egy Bátori? adja az első példát ily cselekedetekre: ki követelhet ezután hűséget s engedelmességet?

— A szászok ezerszer megszegték szavukat! viszonzá Bátori békétlenül, örökös félelemben legyen-e a fejedelem? élte mindig veszélyezve ezen emberek közt? a távolról ide kerültekért ne lehesen soha béke s egyezség az országban? mindig a port nyalják a német nyomáról fel, mindig titkos czimboraság s izengetések tartsák a fejedelem kar-

ját kötve, s lelkét aggodalomban! Mi lehetne Erdély, ha minden terve egy bátor férfiú léleknek nem szenvedne hajótörést e makacs, vasfejű és súlyos markú németek közt, kiknek hűségök oly darabos, mint nyelvök!

Betlen erdőkbe vonta homlokát: — Uram, fejedelem! mond, legyünk őszinték; a hiba szintúgy a magyaroké, mint az övék. Nem a szorgalmas, minden lázadástól óvakodó, miveltebb szász okozza itt a bajt, hanem a pártoskodás s visszavonás lelke, a személyes érdekek s azon átkos irígység, mely nemcsak magyart, székelyt, szászt mint nemzetet állít ellenségesen szemközt egymással, hanem embert emberrel, hivatalost mívelővel, hadfiat polgárral, fejedelmet leghívebb jobbágygyal! Nagyságos uram! én meggyőződésből fogom a derék szász nemzetnek pártját, s mivel nagyságod velök — legyen szabad nyiltan szólanom — nem igazságosan, nem fejedelmi fönséggel bánt.

— Hogyan?

— A mint mondám, nagyságos uram! s szintoly forrón szólalnék fel a magyar s székely ügyében, szintoly bátran, ha valaki elég merész lenne Erdély fejedelmének jogaiba vágni s méltóságát megsérteni.

— Te cselekszed azt e pillanatban, vakmerő! kiált fel Bátori, s hogy ezen eszelős fellengést pártütő, fondorkodó jobbágyaink ügyében nem büntetjük meg érdeme szerint, köszönd annak, hogy oka nem titok előttünk,

Oka? mond Betlen, igen, nem titok, s lelkemre! ne is legyen az; oka az igazság!

Bátori vonásait összeszedé s egyszerre aggálynélküli vidámságra látszott azokban helyet foglalni. — Az igazság bátya! s a csinos szász menyecskék, felel Bátori, erőltetett mosolyra húzván ajkait, mint ki a beszéd folyamát tréfára akarja fordítani. Kegyed, folytatá, sokszor van Szebenben; ezek a szász urak emberséges emberek asztalnál s poharak közt, s a nők — oh! azok igen tudják a férfiakat pártjukra vonni! — Kegyed, Istenemre! jól szónokol s ha elébb kellene meghalnunk kegyednél, halotti beszdünket reá bízzuk; ha — ekkor újra szokott kevély s rejtélyes arczkifejezésével szegzé szemeit Betlenre, ha a bánat halálunkon képessé tenné kegyedet a szólásra!

— Nagyságos uram! felelt Betlen sértve, ha a Károlyi Zsuzsánna férje találna egy erecskét szivében, mely más nőért verhetne: akkor felelnék nagyságodnak az elsőre; mi a végsőt illeti, nem tudom, tréfának vagy szemrehányásnak vagy gúnynak nevezzem: engemet nem sérthet! s különösen hangzik egy fejedelem ajkairól, kit én segítettem székébe.

— Elég! kiált fel Bátori komolyan. Most mi Somlyai Bátori Gábor, Erdély ura, állunk kegyed előtt s elvárjuk tanácsát, oktatásait mindannyiszor, a hányszor kedvünk lesz azokat kérni. Hűségről hallánk szavakat ejteni! vigyázzon kegyed, hogy azon szép erényt, melyet magyar erénynek neveznek, ne kegyed tiporja lábaival: s mikor fejedelem s lázongó pártosok közt támad meghasonlás: a vitéz Betlen Gábor ne találjon a pártosok ügyé-

nek védelmére kelni! . . . Igen, igen, folytatá fokonkint növekedő indulatossággal, kegyednek sok barátai vannak Erdélyben, népszerűsége közmondásos. Kegyed elég vakmerő volt, magát azon lépcsőnek nevezni, melyen székünk mennyezete alá álltunk! Kegyed az, ki fejedelmével szembeszáll, ki akkor áll el mellőle, mikor barátjaira legtöbb szüksége van.

— Elállani? kiált fel Betlen, mikor tevém azt?

— Betlen Gábor! folytatá Bátori, nem ügyelve megjegyzésére, míg a bársony dolmány vállunkon s a fejedelmi zászló kezünkben van, vigyázzon kegyed, nehogy számitásai vakot üssenek!

Betlen szólásra nyitá ajkait. — A bölcs tanácsadásból, mond a fejedelem összeszorított gúnynyal, s a többi észrevételektől ezennel fölmentjük kegyedet! A fejedelem meghajtá magát s belső szobáiba vonult.

Belen még egy próbát tett később, de hasztalan; Bátorit Imrefi s többen annyira fel tudták haragítani a szászokra, hogy tettét megmásolni nem akarta.

Egy levele érkezett e tájban Brassóból, melyet lángoló arczczal szaggatott fel, de olvasása közben minden pillanatban komolyabbá lőn képe; végre Imrefit hivatá. — Imrefi belépvén, a fejedelem kezében levő nyitott levélre vete egy futó tekintetet, neki úgy tetszett, mintha szélén a Cœlesta nevét olvasná.

— Add tudtokra a fogoly szászoknak, mond Bátori, hogy pártütésöknek ellenére életöknek

kegyelmezek, ha három nap alatt 52,000 forintot kifizetnek. Bízt ezt Betlen Gáborra; ő, azt hiszem; reá fogja birni őket, hogy rejtett kincseiket előhordják, s a pénzt, melyre nagy szükségünk van, kicsinálják.

Imrefi bosszúsan távozott, alkalmasint inkább akarván, hogy a dolog reá bizattassék.

«Cœlesta! . . .» kiált fel Bátori, «minő levél ez! minő angyali szelidség — de szerelemről szó nincsen! Minden feledve volna! — Istemre, e gyermek szivemben lakik! hányszor feledni vélem, mindannyiszor egy gondolat reá egész szerelmemet föléleszti! — Ő kér! kér a szászok életeért; ez oly természetes! De honnan tud ő mindent? honnan Weisz s a szászok? én kémekkel vagyok körülvéve.» Bátori elgondolkozott, ajkait szorítá össze, «Ki lehet a kém?» folytatá «ezt ki kell fürkészni! . . .» Kis szünet után újra a levelet futá keresztül. «Cœlesta!» sóhajtott fel, «szelid engesztelő angyal! . . . De szerelemről egy szó nincsen! egy szó! s mégis e hideg néma sorokban oly mély érzés! oly mennyei szelidség! — Ily angyalnak ártatlansága gyermeki, talán nevetséges; de tőle szerettetni, isteni!»

Betlen közbejövetele s Cœlestának levele, ki a fejedelmet nem mint Cœlesta, nem mint Ecsedinek kedvelte, hanem mint ember, mint szász hölgy kérte kímélésre nemzete iránt: okozták a Bátori engedékenységét a szászok iránt, kiknek fejére halált mondott volt.

Ha meggondoljuk, hogy az ifjú zsarnok a rom-

lottság tág útján mennyire haladott már: elhihetjük, hogy ő Cœlesta e lépésének egész nemességét föl nem birta fogni. Minő áldozatba, minő öntagadásba kerültek e sorok Cœlestának, ha viszonyát a fejedelemmel meggondoljuk. Ő, ki a gondolatot Bátorira örömest tépte volna ki elméjéből, — ő, az Ecsedi kedveltje — lép fel, mint kérő, mint követelő, levelében; érezte Cœlesta, hogy ez egy neme a hivatkozásnak a szerelem egykori jogaira, de szivének nemes iránya s azon forró csatlakozás, mely őt nemzetéhez vonzá, mindent feledtetett vele. — «Tartson bár hiúnak pillanatra Bátori», gondolá magában, «higgye, hogy bizodalmamat szerelmem edzette meg — s hogy . . . egek! hogy még a kőhalmi gyermek vagyok, ki őt Ecsedinek hittem s Ecsedit Istennek! higgye bár! Ha levelemnek sikere leend, eltűröm! Az Isten adand erőt bebizonyítani, hogy még Cœlesta vagyok, az Albinus leánya!»

Képzeljünk egy hölgyet, kinek minden boldogsága szépsége volt, s kire súlyos betegség után tükréből undok arcz bámul; vagy fösvényt, ki élte nagyobb részét pénzkaparással töltötte, ki néha éhezve s nélkülözve minden kényelmet, ült pénzes ládáján, nemével a szerelmes szenvedélynek vagyona iránt; lepjük meg őt azon iszonyú pillanatban, mikor egy hosszú élet szerzeménye eltünik szemei elől s ládáját üresen, kincsét elrabolva találja; vagy egy férfiút, ki élte minden pillanatát honának áldozta, kinek lénye olvadt azéval össze, ki boldogságával boldogult, s vesztével halt s képzeljük őt

félreismerve, száműzve, átkozva azoktól, kikért szív-erei vertek; képzeljünk egy angyalt, ki mennyét vesztette! — s érteni fogjuk némileg a Cœlesta helyzetét.

A mi másnak szépsége, vagyona, hona s mennye volt: az vala Cœlestának szerelme; s bár honát forrón szerette, bár ezen érzés vele született s nőtt: csalatásának első sajgó pillanatában egy sivatag közepén képzelé magát, mely nagyságában lesz szűkké s terjedelmében szorongatóvá! — Több hold telt már el, mióta megtudta, hogy szive csalatva van, hogy Ecsedi nincs többé: belső fáldalma úgy tetszék neki, mintha naponkint növekednék. Ha Ecsedi, vagy Bátori már meghalt volna: fájdalma talán szintoly sötét, de nyugodtabb lenne. De minden pillanatban hallani valami rosszat, valami aljast egy emberről, kit szép lelke istenített — oly érzés volt, melyről fogalma csak a nemes, tiszta és fellengő léleknek, mint az övé, lehet.

Innen magyarázható, hogy egy belső szózat volt lelkében, melyet elvei csak hosszú küzdés után birtak legyőzni, mely mindig s mindig emelé fel hangját a Bátori védelmére. «Nem lehet, hogy Ecsedi önmagától képes lett volna ennyire megromolni! Tanácsosai, azon alacsony csuszó férgek, rántották le őt a mélységbe magok mellé! Hátha a Bátori lélek újra fölébred benne; ha megismeri őket s ismét visszanyeri lelke azon fönségét, mely abban bizonyosan megvolt — igazán megvolt!» ismétlé Cœlesta szenvedélylyel, «hiszen bogy szerethettem volna én őt! . . .» Néha neme a rettegésnek fogá

lelkét körül: «viszik, ragadják őt!» kiálta fel ilyenkor, «s mi lesz ennek következése? nem szaporodnak-e naponkint, óránkint ellenségei? nem akarták-e már őt elveszteni? s nem lesznek-e elegen, kik ezt ezután is akarandják? Huh! valami borzasztó őt ily orgyilkosoktól körülkerítve gondolni! most! ily fiatalon a romlás útján; mikor viszonyai, szenvedélyei ragadják s az eszméletnek, a fontolásnak minden útja el van zárva előtte: s ha most halna meg, most! irtózatos! neki kárhoznia kellene, — s ő oly lelkes, oly erőteljes!»

Igy gyötrötte magát Cœlesta; keblében honszeretet s ellenállhatlan vonzódás Ecsedihez — mert mindig őt képzelte, nem Bátorit — örökös vívásban voltak. Cœlestának lelkületét már ismerjük s talán biztosan remélhetjük, hogy ha tettre, cselekvésre kerül a dolog, ő méltó maradand magához; de magányos órái, e küzdéssel, keserűséggel teljes órák, iszonyúk voltak.

A fejedelemnek eltávozása óta Brassóból, Cœlesta szüleinél volt: ki e feltünő hölgyet, e gyöngyét korának s a korok mindegyikének, igénytelen egyszerű anyja mellett látta, minden házi terhekben részesülve, s elméjét, mely egy ország boldogulásának eszközeivel volt képes megbirkózni, fejkötő varrásával, vagy fodor simításával elfoglalva: bámulná őt. Egy erővel, melyről alig lehet köznapi lelkeknek fogalma, tudta fájdalmát, mindig újuló megszégyenülését s regényes szerelmét szivébe fojtani. Oly egyszerű, oly házias volt anyjával, hogy ez azon aggály nemét, mely őt néha szinte elkábítá,

mikor leányát atyjával beszélgetni hallá, nem érezte akkor, midőn Cœlestával egyedül volt.

Szerafin gyakran jött a házhoz, őt Weiszék mint egészen otthonost tekintették; de Szerafin sem volt köznapi ember s mennyire növekedett naponkint a szerelem, tisztelet s neme az ájtatosságnak keblében Cœlesta iránt: annál inkább kezdé e szelid, gyönyörű teremtést érteni s szellemét, lelkét felfogni. Szerafin hallgatott; de egész lényén volt valami, mi gyaníttatá, hogy azon lég, melyet Cœlesta szí keblébe, neki mennye s édene. Ő boldog, nyugodt csak Cœlesta közelében volt, s egy tekintet reá, elég őt oroszlánná bátorítni, vagy galambbá szelidíteni.

Hogy Cœlesta Bátorinak írt, Szerafin tudta; az első pillanatban neme a féltésnek emelkedett föl keblében, nem volt mindjárt tiszta eszméje e lépésről; de később, bár e levélnek csak félsikere volt, nem tudá eléggé bámulni Cœlestát. «Ő nagy!» kiált fel olykor Szerafin, «mert neménck aprólékos aggályain felülemelkedik!»

A Szebenben történtek figyelmessé tevék Bátori iránt az egész szász nemzetet, főleg a brassaiakat; de még nem volt idejök készületeket tenni, mikor Bátori decz. 28-án elhagyván Szebent, Brassó felé sietett; a tanács elhatározta, a szebeni sorstól tartva, Imreffinek ajándékokat küldeni, ki a fejedelmet néhány nappal megelőzte. Ez használt. Bátori ezúttal megkímélte Brassót látogatásától s Feketehalom alatt ütötte fel táborát.[92]

Valahányszor Cœlestához közel volt, mindannyi-

szor bizonyos szenvedélyes vágyat érzett kebelében őt látni. Hogy Cœlesta iránti hajlandóságának egészen más természete volt mint egyéb szerelmeskedéseinek, azt gyaníthatjuk, s ha lelkébe egy tekintetet vetünk, azt könnyen meg is fejhetjük. Az ártatlanság hatalmát nem lehet tagadni; a rény, a szűz tisztaság azon talizmán, mely a leggyöngébb hölgynek oly meglepő hatalmat ad a férfiú felett; az tevé Bátorit is szeliddé Cœlestával szemben. Ha Kornisné nem nő, hanem leány volt volna; ha Bátorit Imrefi el nem altatná azzal, hogy Ágnestől szerettetik: udvarhelyi merénye hihetetlen lenne, mert Ágnes szintoly erényes, tiszta és nemes volt mint Cœlesta, bár nem oly magas fokán a hölgyi tökélynek. Bátori, mihelyt távozott Cœlesta, bár nem oly magas fokán a hölgyi tökélynek. Bátori, mihelyt távozott Cœlestától, magának teve szemrehányásokat, gyávaságát vádolá s azt képzelé, hogy csak rajta állott, a hölgyet engedékenyebbnek, gyengébbnek, odaolvadóbbnak látni. De nem úgy volt az, ha a kedves leánynak közelében volt; ha mellette ült, vagy vele szólott, neme az elszóródásnak s elfogultságnak karolá szivét körül, s ily pillanatokban úgy tetszék neki, mintha Cœlestát szánná megsérteni; néha úgy látta, mintha a jövő perczben már egy ölelést tudna merni: — de a csalódás végtelenre fonódott s mit a jövő percztől vart, azt a jelenben elfeledni vagy halasztani látszott.

Varázs neme volt ez: lehet, hogy épen ez tevé Cœlestát előtte oly érdekessé: ez okozá, hogy Bátori

halkan elkezdé magával hitetni, hogy Cœlesta a hölgyi tökély tekintetében egész nemében egyetlen, hogy második nincs! hogy nincs férfiú Erdélyben, kit Cœlesta szerelmrre méltatna; s az a gondolat, ily lénytől szerettetni: egy diadas érzetét ömleszté lelkébe, mely hiuságának hizelkedett, s halkan oly szenvedélylyé vált, milyet Bátori kebeleben nehezen keresnénk, de mely ez előbbiekből igen megfejthető.

A fejedelem Feketehalomból írt Cœlestának; tudtára adá, hogy kérésére megbocsátott a szebeni tanácsnak s élni hagyá azokat, kiknek hűtlenségökről a leghitelesb bizonyítványai vannak; értésére adá, miként óhajtaná őt látni, miként vágyna lépteit előtte kimenteni s őt meggyőzni arról, hogy ő még a régi.

Cœlestának e levél több bánatot mint örömet okozott; ő Szebent akarta megmenteni, nem egyedül Szeben néhány polgárainak életét: Cœlesta lelkének magasabb röpte volt, emberszeretete az egész szász nemzetet ölelte. Felelni vagy nem felelni e levélre — ez volt az, miben hirtelen nem tudott határozni. De ő örömest hátra tevé magát, miben cselekvésének magasb czéljai voltak s ez határozott: ő felelt. Sorai egy szemrehányást sem foglaltak magokban s köszönete a szebeni polgárok életéért forró s szive érzésözönéből merített volt; egy óhajtás rekeszté be a levelet, hogy a fejedelem a szász nemzettel béküljön ki s tegye azt boldoggá, s ha Szeben vétkes, mit elragadó ékesenszólással igyekezett tagadni: vegye Bátori

az eddigi történteket büntetésül s biztosítsa magát nagylelkűséggel hűsége iránt egy nemzetnek, mely szintoly hálás mint rezzenthető, a hol sértést s veszélyt gyanít.

A fejedelemnek a levél sorain elömlő tisztelet nem tetszett egészen; egy-két szó a Cœlesta szerető kebléből neki alkalmasint kedvesebb lett volna. De mégis úgy tetszett neki, mintha önkénytelen ragadtatnék lelki tiszteletre iránta. «Ő nem mindennapi lény!» kiálta fel Bátori, «az egekre! ezt naponkint inkább kell tapasztalnom! — s valóság-e ez? vagy álszín?... lehet-e oly fellengő lélek hölgykebelben? — hm! nekem hihetetlen!» S bámulhatunk-e, hogy ez Bátorinak hihetetlen volt?

1610. decz. 30-án a fejedelem feles seregeivel Oláhországba indult: a brassaiak őt pénzzel, emberekkel s fegyverekkel segítették:[93] s Szerafin egy volt azok közül, kik őt követék. E hadviselésnek sikere a történetekből ismeretes: Bátori győzött mindenütt. Szerafin egy levelében ezt írta Cœlestának: «Bátori a vezér — s Bátori a fejedelem, két ember: ki őt a gömbölyök fellege közt, rohanó sereg homlokán látja, elragadtatik: ő — Isten akkor!»

Villánya az örömnek nyargalt minden idegein a hölgynek keresztül, szive legmélyében hangzott: «Ecsedi!» s diavalérzet dicsfénye sugárzá arczát körül; de a második gondolat Szerafinon állapodott meg. «Ő szeret!» ezt gondolá magában, «s ő ellenségéről, talán vágytársáról így ír! — minő nemes, minő szép az ily részrehajlatlanság!»

Oláhország meghódíttatott, Ráduly Serbánt kiűzte Bátori s márczius végén 1611-ben mint győztes érkezett Brassó eleibe s czímjéhez az «oláhországi vajda» czímet függeszté.[94]

A szász seregektől lovagi szellemben vett búcsút: Szerafinnak nagybecsű kardot ajándékozott. — Itt, mond, egy kard, melyet jó kézbe hiszünk adni; emelje azt kegyed ellenségeinkre — azt Szerafinnak, mint bajtársnak adjuk, a szászszal még számvetésünk lenne, de kegyetektől függ az alá is keresztet vonni! Brassót a fejedelem a nyujtott segélyért megdicsérte s négy ellenséges ágyuval ajándékozta meg.[95]

Alig érkezett meg Bátori Kolozsvárra, azonnal meghittei mindent elkövettek, hogy őt újra szenvedélyeibe s kicsapongásaiba visszarántsák. A had veszélyei s dicsősége közt felülkerekedtek volt jobb tulajdonai s élvezetei nagyobbszerűek voltak. Otthon ő, a kicsapongó, s kinek lelke már igen is lent állott az erkölcsiség fokain, könnyen szikrá kapott: s azt lánggá éleszteni és soha táplálat nélkül nem hagyni, az Imrefi és Dimon dolguk volt s Imrefiné, Nadányiné s Szilasiné, kik ekkor Kolozsvártt mulattak, ingatag kedélyéből nemsokára kiragadták azon regényes indulatot, melyet abban Cœlesta levelei gyujtottak: mert magát a kedves hölgyet nem láthatá, bármiként igyekezett is abban.

Májusban az országgyűlésen a fejedelem nyiltan kikelt a szász papság ellen: s nem sok időre Nagy András és Elek János Brassó felé indultak: minő

utasítással, az titok maradt, de tág útja nyilt a gyanításoknak s félelemnek. [96]

Ekkor lépett fel újra cselekvőleg Albinus, a brassai tanácsos; nem volt ő polgármester, nem választva, nem felszólítva! Őt a helyzet ihlete s lelke magasb irányzata ragadták; férfiú kellett ily veszélyes helyzetben, ki cselekedjék, ki gondoljon! hol a gyáva közember csak félni, csak másra támaszkodni tud.

Ő szólalt meg s szavát Brassó parancsnak vevé; őt a közvélemény, a közbizodalom tevék némán, szenvedőleg, választatlan dictátornak.

Brassó elhatározá a fejedelem vezéreit be nem ereszteni a városba; titkon, de gyorsan Radulyhoz követek küldettek segítségért, ki maga is felüdülve veszteségéből, bosszút forralt; Mátyás császár is felszólíttatott, kit úgyis Bátorinak önkényes tettei felboszantottak. [97]

Weisz volt a lélek, mely akart; Brassó a test, mely teljesített. [98]

Június 11-dikén érkezett Nagy András a Bárczaságba; ő Brassót zárva, a szászokat fegyverben, Weiszt ébren találta; 20-dikán már Gábor maga nagy sereggel érkezett meg s Feketehalom és Vidombák közt ütött tábort. [99]

Benkner János e közben nem siker nélkül járt Oláhországban. Július 8-ikán rohant Ráduly vajda feles csapatokkal a Bárczaságba s 11-ikén megtámadá Bátorit.

A csata véres volt, de Bátori győzött; az oláhországi seregek nyakra-főre vonultak hátra, csak

Weisz és Szerafin küzdöttek még makacsul, midőn egyszerre megfordult a hadi koczka.

Ördög Balázsnak dühöngő hajdúi a holt oláhokra rohantak s kezdék őket kizsákmányolni. Hiába repült oda Bátori, hiába szúrt le a vérengző Ördög Balázs többeket a maga kezével: a hajdúk a győzelmet bizonyosnak tartották. E kétséges pillanatban nyargaltak elő az oláhországi eddig hevert seregek; borzasztó vérontás bonyolítá őket a szétszórt fejedelmi csapatokkal össze.[100]

— Hol a fejedelem? hangzott egyszerre; s a veszélyes kérdés ajkról-ajkra szárnyalt s a közrémülést még növelte. Imrefi, Rácz György a holtak közt voltak. Elek János és Varkocs György fogva: csak Ördög Balázs, kinek lovát kilőtték alóla, vívott egy agg fűzhöz vetve hátát s irtózatos csapásai halomra dönték támadóit.[101]

— A fejedelem fogva van! hangzott újra. Ekkor sietett Szerafin a szászokkal elő, leugrott az ifjú hős lováról s gyalog támadta meg Ördög Balázst s legyőzvén, maga vitte fogva Brassóba.

Minden oldalról nyargaltak el a fejedelmi seregek; s itt-ott hangzott: Bátori elesett.

A TALIZMÁN.

A vágy, tudni ki légyek,

— — — — —

Ha kivánjátok világosabban tudni,
a — — — — vagyok.

Calderon.[102]

Éjfél volt. Brassónak utczáin élénken jártak-keltek az éji őrök, néha a várfalakról hangzott le tompa kopogása egy-egy őrszemnek. Az ég derült volt s redőtlen homlokán csillagkoszorúja fénylett; hűs szellő fodorítá az itt-ott felnyúló jegenyének lombjait. A Weisz házában minden ablak sötét vala, csak egyben látszott derengő világ.

A mécses, mely azt árasztá, előttünk már ismeretes szobábán égett: abban, melyből a rejtek nyúlt alá s melynek egyszerű bútorozása semmit sem változott, mióta azt nem láttuk, csak az egyik asztal volt kissé kimozdítva helyéből s közelebb tolva az ablakhoz.

Az asztal mellett magashátú s aranyozott sok virágú bőrrel borított karszékben látjuk Cœlestát ülni. Szelid vonásain szokatlan halványság terül s nemes arczéle, melyet az oldalt lobogó mécses

festői világításban tüntet elő, komoly odabámulásra mutat.

A szászok győztek! s ez lelkét némileg felmagasztalá; de Serbán Ráduly magának tulajdonítá a győzelmet s a bosszúálló oláh vajda a közmondásos *«Czinemintye»*[103] értelmében égett rajta elébb történt sérelmet a foglyok vérében lemosni. Weisz a táborban, Serbán Brassóban volt, s a jövő reggelre az elfogottak lenyakaztatása határozva. Cœlesta a legigazságosabb viszontorlással sem tuda kibékülni s a foglyokat leöletni, valami oly borzasztónak tetszett előtte, hogy egész lelke szánakodásra olvadott. Serbánnak makacs átalkodottsága ismeretes volt; kegyelmet nála soha senki sem nyert, kit haragja s dühe bosszúja tárgyául tűzött ki. — Mindamellett Cœlesta egy próbát tőn Rádulynak dühét megengesztelni, de siker nélkül; ez szorítá össze szívét, nem tudott aludni, néha fölkelt székéről s csendesen járt fel s le a szobában. A brassaiak annyira el voltak készületökkel foglalva, hogy a Weisz háza látogatlan maradott s így a nyert diadalmak híre is Cœlestához csak szakadozva s azon zajos örömrivallások útján juthatott, melyek az éjt megelőző estén hangzottak az utczákon.

Cœlesta felkelt székéből; hogy Bátori fogva van, vagy eltévedt vagy elesett, nem tudta bizonyosan; az éj sötététől körülfogva, bús előérzettel, szorult kebellel állt meg néha. «Mit akarok én!» így tünődött magában, «hová ragad azon szenvedély, melyet minden lelki erőm mellett le nem

tudok győzni? de van e lelki erőm? ... ah! én csak hiszem azt, hogy van... én a hölgyek leggyengébbike, legnyomorultabbja vagyok! ... Istenem! mikor fog e vívás szünni? Miért szól mindig s mindig egy szózat keblemben Bátori mellett? Ő nemzetem ellensége! atyámmal szemközt áll a csatatéren! ő oly kevéssé érdemes a szerelemre! s én mégis nem vagyok őt képes egészen e zúzott szívből kiirtani.»

«Atyámnak s nemzetemnek, következőleg önellenségem! s mégis... minő gyávaság!» ajkai körül görcsös, lázas mosoly vonult. «Istenemre, nekem őt utálni kell! lehetséges-e ő és Ecsedi? vak voltam-e, minden érzékeim elnémultak-e! Őrült valék! — nem, nem! én nem voltam őrült, én tisztán láttam! Ő nem maga rohant alá! őt ragadták; s ő meg fog térni — talán későn, de meg fog térni. — S használna-e ez valamit? tehetné-e jóvá többé», így fűzte odább gondolatait, «a m elég, tíz zsarnok életét átokkal terhelni? — Nem szívem hiusága-e ez? nem akarom-e elhitetni magammal, hogy az, kit egykor szerettem! ... ah! s miként szerettem! kit most is szeretek!» tevé keserűen hozzá, «nem volt arra érdemetlen s így önzés tehát az, mi belőlem szól!» Cœlestának arcza egyszerre oly nemes angyali kifejezést nyere, hogy nem lehetett volna őt bámulás nélkül tekinteni. «Nem!» mond mély önérzettel, «az egekre! bármiként mélyedjen tekintetem indulataim hullámiba: önzést s a hiuság ily kisszerű nemét nem találom abban! nem, Cœlesta Albinus! én őt sze-

rettem. Ecsedit! őt! nem magamat, de nagyon, kiirthatlanul! s ez fejt meg mindent. S hová vezethet ez? ... hová?» kiált fel hevesen, «azon szükséges elhatározásra, őt feledni, őt kitépni szivemből, mindent úgy tekinteni, mint tündérálmot. Így», mond s vonásain valami mennyei fönség sugárzott, «így meg vagyok magammal elégedve! s ha nem lehet őt felednem! ha éltemmel olvadott össze szerelmem! akkor! akkor vívni azzal, kifogyhatlanul, örökre!» Cœlesta újra a karszékre ült le s némán tekintett maga eleibe; egyszerre fölkelt, kis bársonyvállát kezdé kikapcsolni: «Ecsedi özvegye, Cœlesta!» susogá dalhangon, «jó éjtszakát!»

E pillanatban úgy tetszék neki, mintha a szomszéd szobának ajtaján kopogást hallana.

Ily háborgós időkben éjtszaka felköltetni ritkaság nem volt, de mégis kissé összerázkódott; hölgyi idegek nem tagadhatják el magukat egészen soha. A kopogás ismételtetett s egy ismeretes hang szólala meg elég hallhatólag: «Cœlesta!»

Cœlesta kilépett a szobából s ajtót nyitott, egy érfiú lépett be, Cœlestának arczát láng borította el: a férfiú Szerafin volt.

— Ily későn? kiált fel, s e szokatlan órában?

*

Míg ezek Brassóban történtek, nem lesz érdektelen, egy tekintetet vetni Kőhalomra. Az ütközet napján esteli tíz óra tájban, egy lovascsapat állott meg a kőhalmi vár előtt; mindnyájan fel voltak

fegyverkezve s vállaikon durva szűr függött; öltözete e seregnek egészen különbözött a magyarokétól. Báránybőr öltönyök födék őket, melyeknek elejen czifra színes és aranyhímzés játszott, többnyire avult kinézésű. A rövidre borotvált főn kerek vörös süveg ült, hosszú sötétkék bojttal s derekaikra kendők voltak tekerve, csak az öltözet alsó részének szűkebb volta különbözteté meg e vad tekintetű hadfiakat a töröktől.

A csapat elején egy komoly férfiú lovaglott néha hátra nézegetve, s közepén néhány magyar fogoly vala látható; többnyire kedvetlen elszórt tekintettel, csak egy volt közöttük, ki magasabban hordá fejét s kinek arczában észrevehetőbb volt a dacznak s haragnak kifejezése a bánaténál.

A szászok darab idő óta bizodalmatlanok kezdének lenni Weirauch iránt: alkalmasint a Bátoriakhozi vonzódása nem vala ínyök szerint, s azért azon ürügy alatt, hogy őt a nyugtalanságtól megkíméljék, a vár kormányát egy hadi erejéről nevezetes férfiúnak, Marder Sebestyénnek adák.

Mélyen a vár alatt ásították azon, akkoron mindenütt létező tömlöczök, melyek ritkán állottak üresen: sötét penészlepte kőívek boltozák körül s főleg a háborgós időkben, midőn ellenségesen állott Erdély Erdély ellen s hol a hadi foglyokra többnyire bizonyos halál várt, kevesebb gondot is fordítottak csinosságukra. Marder azok közé tartozott, kik a fejedelmi seregből elfogottakkal hideg megvetéssel s kegyetlenül bántak.

A kapu kinyílt s a csapat behaladott; az udva-

ron állott Marder, kis száraz emberke, messze kiálló fényes szemekkel; arczának keskeny éles vonásai tekintetének sajátságos kifejezést adának.

A csapat vezére általadá a foglyokat: — Ezen egyiket mond, egy zömök vállas ficzkóra mutatva, ki mogorván tekintett maga eleibe, itt a vár közelében fogattam el. A fogoly fölemelé fejét, s ajkai körül ördögi mosoly, vagy inkább gúnyvonaglás neme vonult el. Mindig sarkamban volt, folytatá a vezér, mint a ki vesztére jár.

Marder, háta mögé tett kezekkel járt a foglyok körül, kik összesen hatan voltak: egy mellett állott meg, kinek kényelmesen bujhatott volna el válla alatt.

— Ez, jegyzé meg a csapat vezére, dühösen védte magát, alighanem székely s gyanítom, Bilibog, az embervadász.

— Reád ösmertek, Bilibog komé; mond székelyesen vonva a szót az elébb említett zömök ficzkó; ne búsulj bátya! máskor szabasd rövidebbre magadat: — csakugyan bolond szem volna, mely rád nem ösmerne.

— Hallgass! kiált közbe a csapat vezére.

— Hallgass magad, felelt a ficzkó, szász köznyelven, neked elég idŏd van még fecsegni: nekem Serbán Ráduly, ha Brassóba küldtök, aligha nem kurtítja meg nyelvemet.

Marder, poroszló-hidegséggel körültekintvén a foglyok közt, vállat vonított: — Köznapi ficzkók! jegyzé meg, egy ketreczben elférnek mindnyájan: lesz gondom reájok.

A csapat vezére megfordította lovának fejét: — Béke kegyeddel, Marder! mond, mi nem mulathatunk, hajnalkor aligha tánczra nem kerül újra a dolog; Bátori hősei a tegnapi nyargalás után ittott csomósodnak már össze.

A csapat eltávozott: a zömök fogoly fürkésző tekintetet vetett maga körül, mintha ki akarná magát ösmerni, azután a legnagyobb egykedvűséggel fütyörészni kezdett s követé a többi foglyokkal együtt azon poroszlót vagy tömlöczőrt, ki lámpával kezében, ásítva ment elől s vezette őket a börtön felé, míg Marder, mindig helyt állva, tekintett utánok.

— Hat ily kamasz! mit ér ez? mond Marder magában, Nagy András, vagy Elek János, vagy a fejedelem, ez tenne valamit s határozna: ezekkel több vagy kevesebb, nem tesz különbséget. Az egy Bilibog ér valamit; hm! ez is csak egy kopjával kevesíti a Bátori seregét! Ezzel csendesen vonult vissza szobáiba.

Az idő eljárt; a foglyokat sötét boltban látjuk megint, a puszta földön heverni; helyzetöknek kényelmetlensége ajkaikra panaszt s káromló szavakat függesztett: de az egyik közülök, kit Bilibognak hallánk nevezni, hallgatott, csak néha emelé sóhaj keblét, s azoknak, kik közelében állottak, úgy tetszett, mintha szemeiből szikrák szökdösnének ki.

Végre, a tömlöcz egyik keskeny nyilatán, vete be a reggeli nap néhány sugárt s a heverő foglyok arczait kétes világ deríté; marczona, naptól

barnult képek voltak ezek s nem egynek hosszú kard-sebhelyek vonultak el arczán. Bilibog a kőpadlaton hevert; — arczára a derengő sugárok hullottak s azt félig világíták: feje könyökére volt nyugosztva s háta a falhoz támaszkodott.

— Melyik csapatból valók kegyetek? mond az egyikhez a foglyok közül fordulva, kiknek szemein az álmatlan éjnek mámora függött. A kérdésre mindnyájan feléje fordíták szemeiket, azon zömök ficzkót kivévén, kiről feljebb szó volt s ki nyugodtan horkolt egy szögletben a fal felé fordult arczczal.

Az egyik a reátekintők közül, önkénytelen mozdulatával kezének, voná le fejéről farkasprémes süvegét s emelkedett, mint a ki felakar kelni.

Az embervadász intett kezével, és sajátságos kifejezésével arczának, nyugtatá meg a fölkelni készülőt.

A másik, a kihez a kérdés volt intézve, kevélyen fordult a kérdő felé: Minő csapatból? ismétlé a kérdést, a fejedelem seregéből.

Bilibog reá tekintett: — Mi a neve kegyednek?

— Tarka Péter, felelt ez.

— Tarka Péter? ily név nincs a fejedelmi seregben, kegyed nem igazat szól!

— Hazudok? ördögöt? annak köszönd ficzkó, hogy fokosom nincs kéznél, mert oly igazat mondanék neked, melytől betörnék a fejed.

— Hazudsz! mond az elébb szóló kevélyen, hanem az mindegy, akármelyik csapatból való vagy szereted-e Bátorit?

— Hm! mond a kérdett haragosan, éhen s szomjan így felelni minden ostoba kérdésre, bosszús; de ám legyen! — Ha szeretem Bátorit? ez bolond kérdés; lennék-e itt, ha nem szeretném? én szabad székely vagyok — vagy voltam inkább, teringettét! mielőtt e szász urakhoz kerültünk, s a fejedelmet jó kedvemből követtem!

Az elébb süveget emelő fogolynak vonásain, helyzetének minden aggasztó kellemetlensége mellett, gúnymosoly vonult s a beszélőre függeszté szemeit, ki középkorú, erőteljes férfiú volt, igen kijelölt, de lapos vonásokkal, melyeken keresztül némi szeszélynek szelleme sugárzott: úgy látszott, hogy a beszélő elemében van.

— Úgy, úgy? kérdé Bilibog, tehát szabad székely? gyalog vagy lófő, vagy épen főnemes?

— Lófő, — igen ficzkó, bár most gyalog járunk s törzsökös Adorján faj.

— Úgy kegyed, lófő székely komé! okvetetlen ösmeri a fejedelmet is!

— Ha ösmerem-e, teringettét! csak a minap ivott ő nagysága a kulacsomból s vállamra vert.

— A fejedelem tehát ösmeri kegyedet? — de nem úgy értem, hogy kulacsából ivott-e; azt ő igen sokszor cselekszi s vállára is, gondolom, minden jobb vitézének vert már; — de személyesen, úgy, tudja kegyed, mint szokjuk az embert ösmerni, azaz: tudja-e nevét s tudja-e, melyik osztályban van?

— Furcsa kérdés! felelt a másik egészen hevülve: Tarka Péter! szokja ő nagysága mondani

s vállamra teszi kezét, ha seregemben mind ily ficzkók volnának mint te, a fél világ az enyim lenne!

— Istenemre! mond bosszúsan a süvegét emelő fogoly, kár, hogy ő nagysága most nem láthatja Tarka Péterét, kivel a fél világot akarja elfoglalni. Hallja kend komé! ha valaha kiszabadul, azon legyen, hogy újra el ne fogják; mert ha a fejedelemnek minden ily ficzkója a szász börtönökben ül: úgy a fél világ fittyet hány neki!

— Véletlen! felelt Tarka Péter, nem egyéb; huszan rohantak reám, egyébként soha kézre nem kerítettek volna.

Míg ezek beszélgettek a horkoló fölébredt s szemeit dörgölé, végre fölemelkedett s kissé megrázkódott: Veszett hideg lyuk ez, mond, egészen átjárt a penészes lég, brr!

— Ne aggódjék kegyed, Tarka Peti, mond Bilibog, folytatván az elébb kezdett beszélgetést: a hadi koczka fordul s ki tudja, ha a fejedelem maga is nincsen-e fogva valahol! — Mondja nekem kegyed, miként van az? — hogy székely létére engem, Bilibogot, nem ösmer?

— Ki mondotta azt kegyednek, hogy nem ösmerem! Az igaz, hogy közel sohasem láttuk egymást, mert én nem régen jöttem a sereghez, de a csata hevében elégszer vettem kegyedet észre!

Bilibog mosolygott: — Még körül sem tekintettünk e veszett egérlyukban, mond, csak nyugodtan várjuk magunkra a halált: — nem tudnánk e tölgy-ajtónak néhány rugást adni, hogy sarkai kidőljenek; — úgy látom, hatan vagyunk, s az elég

erő, néhány tölgygerenda ellen. Ezek a szászok éhhel akarnak itt elveszteni bennünket.

— Dicsérem kegyednek e gondolatját, mond azon zömök ficzkó, ki az elébb ébredett föl s ezzel az ajtó felé sietett; nehéz vaskarika lógott ennek közepe táján, ezt ragadta meg, óriási erővel rázván meg a nehéz szegekkel borított tölgyajtót, hogy minden pántjai recsegtek: — nem boldogulunk, mond, hidegen visszatérve helyére.

Nyomorult! kiált fel Bilibog, egyszeri próbálat után félbehagyni a merényt, ide mellém!

— Csak rajta! mond az elébb szóló nevetve, semmi sem lesz belőle, s ha igen, mit használ? künn nyakon csipik kegyeteket s még mélyebbre vetik!

E közben a foglyok próbát tettek az ajtót kivetni sarkából, de nem lehetett, mivel a felső sarok aláfelé volt fordítva s kezeiknél semmi feszítő eszköz nem volt.

— Csak egyet e pántok közül törhetnénk le! mond Bilibog mérgesen.

A zömök ficzkó nevetett.

— Gaz kölyök! kiált Bilibog, minden fogadat a torkodra rugom! ide jer segíteni, ha erőd van!

— Kegyed komé mindig feledi, hogy most hasonlók vagyunk. Én Kurta Péter — hiszen egy Tarka Péter is van: kegyed Bilibog, híres embervadász! sem több, sem kevesebb! — ha rugdosni akar kegyed, az ajtón próbálja erejét, ne rajtam! ha mi itt összeveszünk, mi lesz akkor..... Tér-

jen kegyed, vad embervadász, lelkébe s mondja el az Ávét reggelre.

— Csitt ! kiált Bilibog, fecsegő ! neked talán a vesztőhelyen is kerepelne nyelved ; zörejt hallok, csendesen ! kiki helyére ! Ezt Bilibog parancsoló hangon ejté ki s a foglyok letelepedtek.

A tömlöcz előtti rekesznek ajtaja csikorgott s egy poroszló lépett abba, száraz kenyérszeleteket s egy kancsót dugdosván a tölgyajtó négyszögű nyilásán keresztül, melyet nehéz vaskereszt védett. A foglyok általvették a kenyeret s Kurta Péter ajkához illeszté a korsót : Víz és mindig víz ! kiált fel mérgesen.

A poroszló összevonta homlokát.

— Hallod-e ficzkó ! porkoláb — hóhér vagy poroszló mindegy ! — vigyázz jól arra, a mit mondok : eredj Marder uramhoz s add tudtára, hogy néhány szóm van vele : jőjjön ide tüstént ! a mit közleni akarok, fontos !

Bilibog különös tekintetet vetett Kurta Péterre : «mit kohol a gaz ficzkó újra ?» mormogá magában.

A poroszló a szólóra tekintett, kissé habozva, de felelet nélkül.

— Újra mondom, szól Kurta Péter, eredj uradhoz s mondd, hogy jőjjön le, szóm van vele — fontos : a késedelem fejébe kerülhet.

A foglyok Kurta Péterre meresztették szemeiket.

— Mit bámultok reám ? fajankók ! mond ez megvetőleg, hová gondolni sem birtok ti, ott már én határoztam ! eredj porkoláb, nehogy megbánd !

A poroszló kétkedőleg rázta fejét : azonban

Kurta Péter beszéde oly határozott hangon volt adva, hogy jónak látta Marderrel közleni a dolgot; ráfordította a kulcsot a külső ajtóra s nemsokára léptei elkondultak a földalatti sötét folyósóban.

— Ördög bujt-e beléd? ficzkó! kiált fel Bilibog, miben jár az eszed!

— Gyerekség! egy talizmánom van s azzal akarok próbát tenni, mond Kurta Péter.

— Minő talizmán?

— Semminő, felelt Kurta röviden, bízza kegyed rám a dolgot! Mit gondolnak kegyetek? nem volna-e jó? ha egy közülünk kiszabadulhatna s a jövő éjjel ide jöhetne segítséggel és — — — de csitt, lépteket hallok, csendesen.

Bilibog rázta a fejét, mint a ki a dolgot meg nem foghatja.

Nemsokára a zár csikorgott; Marder, a poroszló kiséretében, a börtön előtti boltba lépett.

— Melyik az, kinek szólója van velem? mond hidegen s egész tartásában kevélység s megvető kicsinylés vala kifejezve.

— Én, drága Marder úr! felelt Kurta Péter az ajtó nyilatához közeledve. Nézzen kegyed reám! tartsa kissé azon sovány mécsest arczomnak; így la! most tekintsen meg! — ösmér-e?

— Nem! felelt Marder, figyelemmel tekintve reá.

— Helyes! mond Kurta Péter, annyi tehát bizonyos, hogy kegyed engem nem ösmer! — hallották kegyetek — szólt a többiekhez fordulva, kik az egész jelenetet feszült figyelemmel bámul-

ták, de kiknek arczaikon, Bilibogot s Tarka Pétert kivévén, nagy komolyság s elcsüggedés vala kivehető.

— Minő semmi beszéd ez! fakad ki Marder indulatosan, azért kelle nekem ide lejőni, hogy a te ostoba képedbe tekintsek, szemtelen!

— Csendesen, uram! nem azért kéretém én kegyedet, hogy hasonlót tegyek, — a világért sem! hanem közleni való titkom van s ha kegyed füleit ide a nyilásra illeszti, remélem, hamar ösmeretséget kötünk egymással.

— Titok! mi lehet az? szólj bátran! lesz arra gondom, hogy ha titok, tovább ne szivárogjon: legalább e boltból ki, nem!

— Kegyednek egyedül akarom azt megsugni, vagy magamnak tartom, a hogy tetszik: csak egyikünk meg ne bánja!

Marder intett a poroszlónak, s az igen kedvetlenül vonta hátra magát: mert a Kurta Péter nyilatkozása benne is élénk figyelmet s tudni vágyat gerjesztett.

— Most egyedül vagyunk, mond Marder, ezek itt — ekkor a többi foglyokra mutatott — halottak! s ez életben innen szót többé ki nem visznek!

— Hahaha? röhögött Kurta Péter.

— S te röhögsz?

— Látja kegyed, nekem jó kedvem van s képemet az elébb nem azért vizsgáltattam: mintha kegyedet nejének vagy leányának néztem volna, hogy belém szeressen! hanem azért, hogy abban a nyugalomnak kifejezését olvassa. Lát-e kegyed voná-

saimon aggodalmat, vagy félelmet — vagy nyugtalanságot?

Nos tovább! mond Marder, hidegen szegezve rá szemeit.

— Jó, tehát én nyugodt vagyok, s ennek oka van, okának kell lenni: mert, Istenemre! a kegyetek penészes kenyere s langyos vize, nem igen alkalmas a kedélyt felvidítani. Én nyiltan kimondom itt, hogy én innen ki akarok lépni s ki fogok lépni!

Mardernek mogorva vonásain a kárvágynak ördögi mosolya villámlott keresztül.

— S kegyed nem hiszi? — én talizmánnal birok, mely a legmesterkéltebb zárt felnyitja.

— Használd talizmánodat, kölyök! hadd lássuk erejét; most szólj! mit akarsz; nincs késni időm!

Kurta Péter vonásai komolyakká lettek s szemeit némi felsőséggel függeszté Marderre. A foglyok leírhatlan feszültséggel tekintettek reá, főleg Bilibog, ki nem tuda eléggé bámulni rajta.

Kis szünet után, csengő átható hangon kiáltott fel a ficzkó: *«Carthago!»*

Mihelyt ő e szót kiejté, Mardernek arcza azonnal megváltozott, vonásaiban a legnagyobb meglepetést lehete észrevenni.

— Hogyan? kiált fel, hogy jutottál e szónak birtokába?

— A várparancsnokokon kívül csak egy tudja még azt, mond Kurta Péter, s az az egy bízta reám, meg akartam azt kegyednek súgni, de nem tetszett s így már többen tudják az elégnél!

— Megfoghatatlan! kiált fel Marder, elgondolkozva. — Kis szünet lőn, mely alatt az arczokon egészen különböző kifejezést lehete olvasni: a foglyok, Bilibogot kivévén, kábultan tekintettek Kurta Péterre, mint a kik az egész dolgot meg nem fogható. Bilibognak arczán pillanatra a harag bíbora lobbant fel, míg a következőkben szemeit áthatólag s gyanúsan szegezte Kurta Péterre. Marder kis szünet után, mintha a dolgot jobban megfontolta volna, folytatá: — A szó, melyet kiejtél, mindenesetre oly talizmán, melytől — aligha zár van szász kezekben, a mely föl nem nyílnék.

— Úgy-e! mond Kurta Péter diadali érzettel, s melle dagadozott, s tekintete kevélyen s megvetőleg járt körül.

— Alig! mondám; folytatá Marder, arczának szokott komoly hideg kifejezésével, de én öreg róka vagyok, s még egy szó, melyhez gonosz úton is juthatál, nem képes agyamat elkábítani. Te fogva maradsz! s holnap függesz!

Kurta Péter pillanatra elhalaványodott, de csak pilanatra s arcza újra visszanyeré előbbi kevély kifejezését: — Én nem maradok és nem függendek, Marder mester! a minő igazán kegyed és én kettő, és kétszer ennyi négy!

Ekkor barna dolmánya alá nyúlt s egy tekercset vont ki abból: — Lépjen kegyed közelébb ide, emelje föl mécsesét, s olvassa ezt.

Marder közelebb lépett s a tekercsben, melyet Kurta kifeszítve tartott két kezében, foglalt irást olvasta halkkal; arcza kiderült.

Marder közelebb lépett s a tekercsben foglalt irást olvasta halkkal.

— Ez, mond némi nyájassággal, mely neki igen rosszul állott, és savanyú képéből szinte kirítt, ez változtat a dolgon! Üdvözlöm kegyedet, kegyed a mienk; poroszló!

A poroszló belépett. — Ajtót nyiss! szólt Marder, s a poroszló a nehéz kulcsot dugta a zárba; s nemsokára nyikorogva csavará azt meg; az ajtó kinyílt s Kurta Péter kilépett.

Kijötte előtt még egy pillanatra hátra hajlott, úgy tetszett, mintha valamit súgna Bilibognak, kinek arczán egyátalában nem látszott a derengő reménynek semmi sugára.

Hallod-e ember! kiált fel Bilibog, most ösmerlek egészen.

— Egészen? felelt Kurta Péter nevetve, hallja kegyed Bilibog, az embervadász! esküimet: a milyen igazán kegyed Bilibog a székely! én Kurta Péter! oly igazán — értsen kegyed — nem fog e boltból többé kilépni! kegyed ösmer? — ki ösmer engem? van-e ember ki engem értene? Vigyázzon, nehogy míg a nap aláhanyatlik, azt kiáltsa fel: Kurta Péter! én kegyedet nem ösmertem.

Bilibog összeharapta ajkait de semmit sem szólott.

— Elég szószaporítás, mond Marder, kegyeddel még egy kis beszédem lesz: kövessen. — Ezzel Marder és Kurta Péter kiléptek a tömlöcz előtti boltozat alól, nemsokára a nehéz ajtó dördült be, s minden csendesen volt.

A VÉDANGYAL.

— — — szeret téged, s csudát tesz érted
minden órában — —   *Lessing.*[104]
A mi szépet ég-föld összefoghatnának,
Mind együtt mosolyog, hajnalán arczának.
Vörösmarty.[105]

A Kurta Péterrel történtek után egy nappal, mintegy 9 óra tájban estve, a kőhalmi vár eleibe egy csapat érkezett: meg lehetett abban azonnal a szász fegyvereseket ismerni, kiket Weisz s a brassai tanács pénzért fogadtak. Öltözetük inkább földmívelőkre, mint had fiaira mutatott, s a hosszú sűrű redőkben, bokáig legyűrt csizma, a báránybőr-süveg, s a fegyverkezet különbsége mutatták hogy ezen emberek hirtelen gyűjtettek össze.

Két karcsú alak, csinos paripákon, volt a vezető; az egyikben azonnal a szép, lelkes és élénk tekintetű Szerafinra ismerünk: a másik majdnem gyermekded ifjú volt, vagy egészen ismeretlen előttünk, vagy legalább ezen alakban az; bár érdekes szelid vonásai, úgy tetszik, mintha megjelentek volna már előttünk. Ezen utóbbinak arczán az általános kifejezés elég szilárd volt, de neme a viharos nyugtalanságnak volt abban észrevehető.

Szerafin kürtjébe fujt, s az őrtorony ablakából egy borzas férfiú-fő nyúlt ki. «Ki vagy?» kiálta le.

— Szerafin — felelt a csapat vezére — a brassai tanács rendeléséből jövök ide.

— Kegyed az, Szerafin? — tüstént nyitok; a toronyőr nemsokáaa a nehéz hidat ereszté le, maga megjelent a sötét kaputölcsérben; — Be nem jelentettem kegyedet, mond; hiszen ez szükségtelen.

— Helyesen, Martin! felelt Szerafin, mi ösmerjük egymást.

Mindnyájan leszállottak lovaikról, s a két ifjú a Marder szobáihoz sietett, ki a szokatlan zajra kilépvén azokból, a folyosón találkozott velök össze.

— A! kiált fel Marder: üdvözlöm kegyedet, Szerafin! mi jót hoz?

— Parancsot a brassai tanácstól!

— Parancsot? szólt Marder kevélyen, azt hiszem, itt a parancsosztás csak engemet illet egyedül.

— Emberül felelt kegyed, viszonozá mosolyogva Szerafin, nem is kegyedet illeti az; — tudva van előtte, hogy Serbán Ráduly vajda, minő szigorú föltételeiben, s mennyire fel van Bátori Gábor ellen bőszülve, ki őt hadi hírétől és vajdakaftányától fosztá meg egy csapással; most mint segéd s barát vont fegyvert ügyünkért s ám jókor vonta azt, a fejedelmi csapatok mint az őszi kalász a csép alatt szétzúzattak! — Őt kímélnünk kell, mert Bátori erős — erős vesztében is, mint az oroszlán, kinek sebe feszíti idegeit, s bosszút

áraszt szivében, szigorúan s pontosan kell hogy igéretünknek s kötelelezéseinknek megfeleljünk, nehogy ellenkező esetben oláhjaival mint ellenség lépje keresztül havasainkat, főleg míg a fergeteg dühöng, Bátori s köztünk még itt-ott nehéz fellegek úsznak, villám- s záporrejtők.

— Mind helyes! de hová vezet ez? kérdé békétlen hangon Marder, kinek gyanús kétkedő lelkéken, a hosszú előzmény kissé furcsának tetszett.

— A feltételek egyike a martalék kétharmada volt s a foglyok mindnyájan. Rádulynak tudtára esett, hogy a csata iszonyaiban némely csapatjai, kiket Bátori az ütközet éjjelén halomra döntött vagy szerteszórt, sötétben ide-oda tévedtek s néhol foglyaikat az erősségekben hagyák, most azokat kivánja.

— Hm, hm! mormogá magában Marder: erről az oldalról fuj a szél? itt öt fogoly van s köztök Bilibog, az embervadász! ezért a székelyek roppant váltságot fizetnének s Ördög Balázs talán kardját adná oldaláról; — ha a szerencse ide hozta ezt, érteni fogja kegyed, hogy nem örömest adnám ki pusztán kezemből.

— Istenemre! mond Szerafin, kegyednek nagy igazsága van, ha a hálóbért s a tartás árát mind az ötért megkivánja.

Marder hallatá pokoli nevetését: — A hálóbért? a tartás árát? helyes! — de tudja-e kegyed? hogy háború idején, ellenségnek magunk szabjuk az árt, s az árú annyit ér, mennyin eladható — ez régi

latin közmondás; én fejenkint három olasz aranyat kivánok.

— Kegyed jól számít, parancsnok! s nem kétlem, a brassai tanács kész kegyednek a zsákmányból annyi érőt félre tenni.

— Nem úgy, ifjú úr? mond Marder hidegen; pénz és rab, igéret és igéret, ez nálam a szokás; — a brassai tanács igéretére én sem szolgálhatok egyébbel igéretnél.

E pillanatban lépett az ifjabb bajnok elő s kebléből nehéz aranyláncot vont ki: — Tekintse meg kegyed e lánczot, — mond, lehető egykedvűséget színlelvén, bár ezt arczának nyugtalan viharzása némileg czáfolni látszott; — ez a lánc két szebeni sing és fél s 40 olasz aranyat nyom.

Marder rejthetlen kiváncsisággal nyúlt a láncz után s műértőleg tekinté azt meg; úgy tetszék, mintha mogorva vonásai fokonkint derülnének. — E darab ér valamit! mond, annyi igaz, az arany elég tiszta, bár az olaszszal fel nem ér, de nekem kész pénz kellene!

— Jó, mond az ifjabb, örömest visszaváltom kegyedtől 15 aranyért, mihelyt haza mehetek; s úgy tetszett, mintha az ifjúnak békétlensége növekedné.

— Ily kész kegyed a fizetésre? ördögöt! fiának fogadta-e kegyedet a Bárczaság, vagy valami más érdek — —?

— Érdek! — felelt rögtön és indulatosan az ifjú s arczát hirtelen pir futotta el, itt a láncz! zálogba 15 aranyért, vagy ajándékba az öt fogolyért,

ha tetszik! vagy a kegyed feleletét viszem meg a foglyok helyett. S ha Serbán Ráduly vajda azzal meg nem elégednék, ám lássa kegyed! hogy menti ki magát! — Az ifjú méregetve emelgeté föl s le Marder előtt tenyerében a lánczot.

— Jó, jó! mond Marder kissé alantabb hangon, hiszen azért össze nem veszünk, alkudni szabad; bár kegyednek készsége, a szép arany lánczot néhány semmirekellőért kidobni, aligha másban gyanút nem gerjesztne!

— Gyanút, mond az ifjú, kissé elhalaványodva. — Helyes! tehát gyanúskodjék kegyed: de míg aggályából kienged, addig mi, remélem, e lánczon több foglyot szerzünk másutt, és Serbán majd olcsóbban jut az itteniekhez.

— Az igaz, mond Szerafin közbe szólva, mi csak az időt vesztegetjük itt: béke kegyeddel.

— Megálljanak! kiált fel Marder, ördögöt, mint sustorog az ily ifjú vér; — ide azzal a lánczczal, de nem zálogba, hanem szőrt szőrért! — tetszik?

— Igen, felelt az ifjabb kurtán, mindig kézben emelgetve a gyönyörű mívű ékszert.

— Jó, mond közbe Szerafin, most a rabokat akarjuk látni.

Marder még egyszer az ifjú felé fordult. — A láncz tehát az enyém?

— Igen, mond ez, mihelyt a rabok az enyéim.

— Helyes! jegyzé meg savanyún mosolyogva Marder, jól teszi kegyed, nem árt a figyelem ily háborgós időkben; adok, hogy adj! ez régi latin

szólás: s teszek, hogy tégy. — A foglyok ezennel meg fognak jelenni.

Marder a jöttekkel kilépett az udvarra, mely keskeny, nehéz, gömbölyű kavicsokkal kirakott négyszöget képezett; egyik felét a hold világa borítá el kékes fénynyel, míg a másik árnyékba volt merítve, melynek éles ékalakú elválasztó határa vonult le a félig korhadt várfalakon. Az egyik falnak hosszában állottak a Szerafin emberei, lovaikat kantárszáron fogva, s nagy csendességben, szemeiket a jöttekre fordíták.

Nemsokára a foglyokat hozták elő; az ifjabb lovag hirtelen ereszté le sisakrostélyát; legelül Tarka Péter ment, bizonyos hetykeséggel adván magának némi felsőségi tekintetet a többiek közt; őt az öles Bilibog követé, s ezt a más három; mindnyájoknak karjain és lábain láncz csörgött.

Szerafin közelebb lépett Biliboghoz, ki kevélyen tekintett maga körül s épen szólásra nyitá ajkait. — Bilibog komé! mond Szerafin, üdvözlöm kegyedet! rég óhajtám e szerencsét magamnak, majd visszafizettetem azon szász fejeket, melyeket hétről-hétre küldött a fejedelemhez. Míg Szerafin e szavakat majdnem dühösen intézte Biliboghoz, addig az ifjabb a lánczot adá által Mardernak, ki annak megtekintésével egészen ellátszott foglalva lenni.

Szerafin épen Bilibog mellett állott s kissé távol Mardertól, egyszer feléje hajlott: — Csendesen, mond hirtelen és súgva, barát ölté itt az ellenség álarczát magára, s velem Kurta Péter szólt.

Bilibog hosszú tekintetet vetett Szerafinra s ön-

kénytelen mozdulattal akará kezét megragadni; arczában meglepetés s hirtelen örömsugár valának olvashatók.

Marder arra tekintett; az ifjabb hős arczát szándékosan fordítá el Bilibogtól, ki fürkészve függeszté tekintetét annak karcsú termetére.

— Hozzám ne nyulj! kiált fel Szerafin, visszanyomva a Bilibog kezét, vad embervadász! minden ujjadról csepeg a vér! Ekkor csapatjához fordult, mindnyájan lóra ültek, s a foglyokat közbe vévén, halkkal a lecsörömpölő kapu hídján kihaladtak. Szerafin elül ment, az ifjabb lovag egészen hátramaradott.

— Urak! urak! kiáltott Marder a haladók után, békóimat visszavárom, ezek a várhoz tartoznak s nekem számolnom kell rólok.

— Brassóban megleli kegyed azokat bizonyosan! kiált vissza Szerafin, ne aggódjék rajtok!

Marder békétlenül fordult vissza szobái felé, mint a ki boszankodik, hogy valami nem jutott elébb eszébe. «Néhány jó kötél is elég lett volna», mormogá magában, «merném fogadni, hogy Weisz patkókat kovácsoltat szép új békóimból; ő mindennek tudja hasznát venni!» Mormogását a kapuhíd visszacsapódása rekeszté be.

Gyönyörű nyári est volt; alant a völgyben a trücskök egyhangú dala s az ungok ismételt rekegése hallatszott, míg Szerafin s csapatja lassan haladtak lefelé a kőhalmi bércz konyúlatán! A sötét rengeteg felett, velök szemben a hold úszott, mint egy ezüst sziget, s fénye gyémántpelyheket

függesztett az agg tölgyekre; a Szerafin sisakján tört meg egyik sugára, míg többek a csapat mellvasairól szökdeltek vissza. Lovagaink csendesen léptettek, mintha a gyalogló foglyokat szándékosan kímélnék.

Bilibog meg akart szólalni, de Szerafin intett neki, s ezen intésben valami bizodalmas s egyetértő volt, a mit a többi fogoly csak azért nem vett észre, mivel önsorsokkal s kétes helyzetökkel voltak elfoglalva.

Negyed órányi távolságra lehettek már Kőhalomtól, midőn egyszerre Szerafin megállítá lovát; a foglyok kis földemeleten foglaltak ülőhelyet; az egy Bilibog állott, szép sugár erőteljes termete mindnyája közül kivált, s nékie valóban fejedelmi tekintetet adott.

Szerafinnak egy intésére ketten a seregből leszálltak lovaikról; csak akkor lehetett észrevenni, hogy ezeknek paripáik sokkal csinosabban voltak felkészülve a többinél.

Szerafin s az őt kisérő fiatal lovag is leszállottak s közel Biliboghoz állottak meg. Szerafin sisakjának nem volt rostélya, ujjnyi vastag aczél nyúlt le annak elejéből, álla felé hajolva, mint védszer, vágás ellen; az ifjabb azonban még mindig leeresztett sisakrostélylyal volt.

Szerafin a csapathoz fordult: Szolgálatokkal, mond, meg vagyok elégedve. Várdai! fizesd ki nekik az alkudott bért; e foglyokat itt, majd a fákra aggattatom s ezt Várdai maga elvégzi segítség nélkül.

A foglyok összetekintettek, s Szerafinnak e nyilatkozása annál különösbnek tetszett nekik, mivel eddig is nem a könnyű lánczok terhe tartá őket fogva, hanem a számos fegyveres kiséret.

Tarka Péternek ajkai körül megvető mosoly vonult el: — Ha ezek mennek, mond súgva szomszédjának, szerepet cserélünk, s aligha Várdai uram nem függend, mit gondolsz öcsém?

— Én jobbat náladnál, s azt hiszem, minden békességesen fog lefolyni; teringettét! aligha ez nem az ármányos Kurta Péter dolga, kibe hét ördög bujt, ha nem több.

Míg ezek suttogtak, addig a lóról leszálltak közül egy vaskos szőke legény nagy erszényt vont ki kebléből, mindegyiknek a csapatból valamit fizetett.

— Úgy tevél, mint mondám? kérdé Szerafin a visszatérőt.

— Igen, felelt egykedvűleg a szász.

— Jó, folytatá Szerafin, a többiekhez intézve szavait, tehát ezennel kegyeteket a további kiséréttől feloldom! s hogy ok ne legyen a panaszra, toldám meg az igért bért.

A csapat férfiai igen meglátszottak elégedni a bérrel; s nemsokára, hangos köszönet s jó kivánságok után elnyargaltak; darabig együtt látta őket a kisérő szem, míg távolabb szét kezdettek egyenkint oszolni; végre egészen eltűntek szem elől.

Eddig minden csendes volt: a foglyok nyugodtan ültek jó távol Szerafintól, csörgetve lánczaikat, csak Bilibog állott mellette; Várdai s a má-

sik leszállt fegyveres lovaikat tartották Szerafin közelében; s a foglyok közt halk susogás hallatszott.

— Várdai! kiált fel Szerafin, Bilibogra mutatva, old le a lánczot e fogolyról.

Várdai némi fáradság után lefejté azokat kezéről, lábáról a termetes székelynek.

Szerafin leemelte sisakját, a szellő fodorítá fürtjeit: — Bilibog komé! mond, itt a ló, üljön fel kegyed reá; e hű szolga, Várdai, kisérni fogja kegyedet! A csatamezőn a kard fogna határozni közöttünk.

— Szerafin! kiált fel Bilibog, önkénytelenül elérzékenyülve egy pillanatra, hol vevéd magadat a szászok közt? ez egyenes, e lovagi lélekkel? Istenemre! ha biráitok, a tanács s a polgárok, hozzád hasonlítnának, derék hadfi! most nem egymás ellen, hanem egymás mellett vívnánk s ez üdvösebb lenne!

— Félre ne értsen kegyed, szólt Szerafin nyugodtan, az egekre! oly ünnepélyes pillanat ez éltemben! hogy nem akarnám ennek csak egyetlen árnyékoldalát is gyaníttatni; meglehet, hogy a mit cselekszem, nem is az én tettem s én csak megbizottja vagyok egy lénynek, ki egykor kegyed előtt nem volt ismeretlen!

— Az én gyanításom! kiált fel Bilibog, önkénytelen függesztve tekintetét azon fiatalabb lovagra, ki leeresztett sisakrostélya alól szegezte szemeinek sugárit ezen érdekes jelenetre, s kinek szabálytelljes gyöngéd tagjain neme a reszketegségnek mutatkozott.

— S ki az? kérdé Bilibog élénken, még mindig a szép fiatal lovagra függesztett szemekkel, szólj Szerafin, derék lovag! kinek köszönhetem e szolgálatot, mely szintoly fontos a hon, mint személyemre nézve?

— A honra is? kérdé Szerafin, adja az ég! A fiatalabb lovagnak hallható sóhaj emelkedett kebléből.

Ekkor Tarka Péter szólalt meg, közelebb lépve: — Hallod-e Bilibog koma! ha mi itt veszteglünk? teringettét! lánczostól együtt kedvem volna egy próbát tenni; itt négy lovat látok s négy embert, mi öten vagyunk; s ha Isten velünk, csak egyik megy gyalog s az kegyed lesz Bilibog koma, mint a kinek leghosszabb a lába.

Bilibog Tarka Péter felé fordult: — Zsebemben semmi sincs, földi! az öreg Marder kikutatta minden rejtekét; de itt ujjamon egy gyűrű még, ezzel, ha kegyed társaival együtt Fehérvárt megjelenik a fejedelem udvarában, nem lesz kárára.

Tarka Péter a beszélőre tekintett s annak egész tartásában oly valami parancsoló s hódító volt egyszerre, hogy sokkal alább hangolá szózatját: — A fejedelem udvarában? mond kérdőleg.

— Ott, ott; felelt Bilibog, ott megújítja kegyed ösmeretségét a fejedelemmel, ki örülni fog, gondolom, kegyedben oly ficzkóra találni, ki a fejedelem kegyét dicsőségnek tartja s ezért megbocsát, ha azzal mérték fölött kérkedik is. De elég a szószaporítás, — ide tekintsetek fogoly társaim! e négy férfiu itt nem ellenség, tehát ok nincs a meg-

támadásra, sőt épen ellenkező! kegyetek szabadok, s mehetnek Isten hírével!

A foglyok élénk örömmel emelkedtek föl üléseikből, s nemsokára Várdai, a másik szász lovag segedelmével a lánczokat leoldá tagjaikról.

— Tehát szabadok vagyunk, Bilibog koma? kérdé Tarka Péter hetykén.

— Mint hal a vízben, felelt a kérdett nevetve.

— Ide a lánczokkal! kiált Tarka s fölszedvén azokat a földről, karmantyúiknál fogva egymásba akasztá, így függeszté a lánczfüzérnek egyik végét egy magas tölgynek ágához az út mellett s a másikat kissé távolabb egy más fához. — Itt, mond, meglelheti Marder mester nyakszorítóját; s most már — Isten kegyetekkel! én megyek, de nem azon az úton, melyen jöttem, hanem erre a bérczek felé, folytatá előre mutatva, s ha Isten segít, hajnalra az Ördög Balázs tanyáján leszek!

— Ő nincs többé, mond Szerafin.

— Nincs? kiált fel meglepetve Bilibog.

— Fogva van, s a Ráduly kezében, honnan nincs menekvés.

— Értelek, mond Bilibog, hasonló sors, talán irtózatosabb s szégyenítőbb várt reám, ha hidegen el tudtam volna várni azt; de életemnek ura vagyok s az egekre! ha valaha erőszak foszt meg attól, nem a nyomorult Serbán pallosa lesz az! Halljátok, mond a foglyokhoz fordulva, kik már indulóban voltak; — Fehérvárt elvárlak benneteket, a fejedelemnek emberre van szüksége. S te, folytatá az egyikhez fordulva: jutalmat várhatsz! hallgattál,

mikor hallgatni üdvös volt, s ezt nem szoktam feledni; hű ember az, kire legtöbb szükségem van jelenben! Bilibog, kezét a megszólított vállára tevé: — Viszontlátásig pajtás! mond nyájasan veregetve meg vállát!

Emlékezhetünk, hogy egy a foglyok közül a kőhalmi börtönben süveget emelt Bilibognak; ez volt az, kihez az elébbi szavak intézve valának.

— Holtig Bátoriért; kiáltottak a foglyok, s vígan haladtak el; Szerafin, társa, a két szász lovag s Bilibog magokban maradtak.

Bilibog lóra ült: — Te gyalog maradsz földi! — mond az egyik szásznak, — s most nincs módomban, lovadért a bért megadni . . . Szerafin! — folytatá szives hangon: — én kegyednek adósa maradok. — Megállj! mond, újra azon szászhoz fordulva, kitől a lovat átvette, s leemelé süvegét, itt maradt még, látom, süvegboglárom; ezzel a ló s a gyalogló fáradsága ki van fizetve, a Marder kopói a süveg lombosa alatt észre nem vették azt. — Ezzel egy nagy, drágakövekkel terhelt kalpagboglárt szakasztott le egy rántással süvegéről s nyujtá a szásznak.

A lovag kérdő tekintetet vete Szerefinra.

— Elfogadhatod, mond Szerafin.

Mikor megindultak, Szerafin a Bilibog balján lovagolt. — Uram, fejedelem! szólítá meg Bilibogot tiszteletteljes hangon, szükség a történteket megfejtenem nagyságodnak. — Ekkor elbeszélé, hogy Kurta Péter, ki hogy nem más, mint Dimon volt, sok okunk van hinni, őt felkereste; s a feje-

delem helyzetét tudtára adá s ő Cœlestával közölvén a dolgot, sietett egy fiatal ismerőjével, kinek hallgatásában bízhatott, a fejedelem kiszabadítására.

Bátorinak lelkes vonásai sugároztak: — Cœlesta! kiáltott fel. Ő? tehát ezt is neki köszönhetjük?

A fejedelem terveiről szólt a jövendőre, s minden szavából az látszék, hogy a szászok ellen engesztelhetlenül fel van ingerelve.

Szerafin komolyan igyekezett vele megértetni, hogy a nyomás mindig visszahatást szül, s hogy Bátori maga adott első okot a meghasonlásra.

— Meg kell vallani! kiált fel Bátori a párbeszéd folyamában, nektek erdélyieknek, s főleg a szászoknak, furcsa fogalmatok van az alattvalói hűségről. Tegyük fel, hogy mint ember, mint Bátori hibáztam; hogy voltak pillanatok, melyekben ifjú szenvedély s indulat elragadtak. Istenemre! kevésbbé vagyok-e ember, mint más? s a fejedelmi süveg a hibátlanság dicskoszorúját ömleszti-e a halandó feje körül? vagy a fejedelmi zászló lengetése minden földi párát tova taszít az embertől? — s ha hibáztam, árulásnak kell-e egy fejedelemnek, tegyük fel, hibás vagy inkább rosszul számított terveit sujtani azonnal? Hát féltékenység, nőkönnyek s temondák, elég okot adnak-e arra, szentségtörő kezet emelni a fejedelem fejére! S nem ily cselekvéseknek valánk-e kitéve országlásunk rövid folyama alatt? Mikor Ecsedről jöttünk Kolozsvárra, népes vala udvarunk, Erdélynek szine tolongott körünkben, s boldog volt, ki magát udvarunk fény- s örömlehellő körében találhatá! — Hol vannak most

azon hű leventék, kik nekünk bor s poharak közt örök hűséget igértek? Összeesküdtek az alávalók, s kiket az igazság pallosa el nem érhetett, az ország minden szögleteit összebujják — szelet lehelve a szunnyadó perjébe, vagy szikrát vetve, hol gyulást reménylenek. Oh, az egekre! a ti hűségtek példás: nők, férfiak, fondorkodnak ellenünk; mi ismerjük őket, emlékezetünk könyvébe vannak neveik beirva s míg ők görbe utakon kivánnak ártani törvényes, szabadon választott fejedelmöknek s uroknak: addig láthatlanul vonul a felleg össze fejeik fölött, melynek sötét méhében izzik a villám, lecsapásra készen.

A Szerafin mellett lovagló csinos ifjúnak keble emelkedett; vonásait a sisakrostély födé, nem lehete a lélek könyvében a viharzó homlokon s a szív ablakában a gondolatok képét látni, melyek keblét dagasztták: de fejének némelykori önkénytelen rázásából, s azon majdnem görcsös meredzéséből karjainak, mely belső csatát gyaníttatott, lehete gondolni, mennyi erejébe került, a fejedelemnek kitöréseit felelet nélkül hagyni; de a fiatal lovag, bár keble szembetünőleg emelkedett; bár egy-egy fojtott sóhaj röppent ki abból, némán maradott.

Szerafin igyekezett azokat menteni, kiket a fejedelem vádolt; előhozta Betlent, ki tántoríthatlan hűséggel ragaszkodik a Bátori-házhoz, ki mindamellett, hogy az erdélyiek őt kegyvesztettnek hiszik, mindig, szóval s tettel, a fejedelem pártján maradott.

Bátori ajkai körül sajátságos mosoly vonult el. —

Végén csattan az ostor! mond, erre ügyelj Szerafin; ha hű hozzánk, ám megkivánhatjuk azt; nem bírja e kegyünkből a pompás hunyadi várat és Dévát? nem élt-e ő, s elei a Bátori-háznak javával század óta? De jó, tehát ő hív, ő s még néhányan, míg a többiek gyilkot készítenek mellünknek. Egy hű emberünk volt, egyetlen! — oldalunk mellett, személyünk védelmében esett el; egy! — ez Imrefi volt, s nem egész Erdély gyűlölte-e őt? nem bűnnek nevezték-e előszeretetünket leghívebb emberünkhöz? nem kellett-e mindennap, minden órában, nyilt és titkos vádakat hallanunk ellene? Ő nincs többé! folytatá Bátori, s hangjában pillanatig színletlen fájdalom vala olvasható. Ő volt azon egyetlen, ki bennünket magunkért szeretett, ki gondolatunkat tevé magáénak, ki azt hitte, vallotta, tette, a mit mi. — Istenemre, ti fel nem foghattátok őt!

Az ifjúnak újra emelkedett keble; Szerafinnak szép arczát vér futotta el. Hű eb, hű szolga volt Imrefi, — mond kitörő indulattal, de nem hű embere nagyságodnak. Oroszláni bátorsággal birt a harcztéren, ezt ellensége én! megvallom róla; de gyáva volt az igazat meg merni mondani, urának, álnok szive keveset gondolt azzal, ha Erdély naponkint pártol el urától, csak a fejedelem őt tartsa hűnek s ő nyerjen naponkint tért bizodalmában.

A fejedelemnek arcza elpirult; vagy azon igazság, melynek oly ritkán hallott csendülése őt sérté, okozá hevülését, vagy előszeretete Imrefi iránt ébredett föl keblében; neki a Szerafin nyilatkozása

nem jól esett . . . — Csak ti szászok hallgassatok, mond keserűn Bátori; tégedet veszlek ki talán Szerafin! s még egyet, egy angyalt, ki közitekbe az égből szállt alá, s Istenemre! oly fénynyel van körözve, hogy az ég lakóját benne meg lehet ösmerni. Igen, a szászok hallgassanak a hűségről. Mikor ezen országba jöttünk a rendek szabad vásztása által, tárait üresen találtuk; Erdélynek fondorkodó népei annyi dolgot adtak Zsigmond és András bátyáinknak, hogy semmi pénz nem maradott az országban. Mi az ecsedi kincstárnak egy részét ürítettük ki, jótettekkel halmoztuk azokat, kiknek kétes hűségében bíztunk pillanatokig, azt hittük, hogy valamint mi kitárjuk kincseinket Erdély javára, úgy az erdélyiek is készek lesznek mindenöket megosztani velünk szükség esetén. — Hm! csalatkoztunk; erőszakoltatni kellett a gazdag szász urakat, hogy erszényeiket megnyissák; s midőn egy nyomorult pénzmennyiséget, hosszas nógatás után tudának előteremteni: titkon, követeik a német s török udvart járták meg, gazdag ajándékokkal; lám! arra volt pénz! jó előrekészültek a hitszegésre, melyre okot erőszak sem adhat hű alattvalónak, nem hogy kérelem, melylyel mi járultunk a szász nemzethez. S Weisz, azon férfiú, kit mint az ész, átlátás s hűség hősét hallánk dicsérni, s kinél, az egekre! szóban s igéretekben fogyatkozás nincsen: ezen Albinus, e szász király! vagy mit mondok? — nem áll-e vont fegyverrel szemközt, velünk?

Ekkor az ifjabb lovagnak egész valóján egy rán-

gás neme szaladott keresztül: — Uram fejedelem! kiált élénken, Weiszt ne bátsa nagyságod; ha hűtelen! az ég tanúm! nem ő az oka! s hűség ily körülményekben aljavalóság lenne!

— Mi volt ez? kiált fel Bátori, e hang! ezen élénkség! oh, megállj! folytatá szenvedélyes hangon; ifjú megállj! — s lovával közelébe ugratott a szólónak. Ki vagy te, kétes alak? Menny-e a te kebled, hogy szállást adott egy hangnak, melyet a hányszor hallok, az ég angyalai szállnak keblembe! ah, szólj! emeld azon irígy rostélyt fel orczadról; engedj vonásaid mennyéből olvasnom — ki vagy te? — A terjedt földön egy kebelből ömölhet csak e dalhang, egy szempárnak sugárai áradhatnak így ki a mogorva vas nyilásai alól! Te nem vagy földi lény! fegyverzeted aczélfalai szellemet kerítnek körül, s kapcsaik hézagain a mennynek dicse özönlik keresztül! Te vagy! kiált fel a szenvedély főfokára hágott hanggal, te vagy, ismerlek, éltem szabadítója! védangyalom, magamnak fele! Cœlesta!

Az ifjú lovag megállítá ménét s karjának egy kecscsel teljes könnyed mozdulatával intett Szerafinnak, kinek arczán a fejedelem nyilatkozása kétes habozást ébresztett. Szerafin azonnal összeszedte magát, megállítá ő is lovát s Bátori felé fordult, ki mindig feszülten tartá szemeit a csinos ifjú lovagra szegezve.

— Itt elválik utunk, nagyságos uram! mond Szerafin, örülök, hogy nagyságod azon meggyőződéssel távozhatik tőlünk, hogy nemtelen bosszú

nem férhet a nyilt férfiú kebléhez; s bárminő színben legyen a szász nemzet nagyságod előtt lefestve, vannak férfiai, kik mind tetteikben, mind gondolataikban képesek azt megczáfolni.

— Hogyan! kiált fel Bátori kissé meglepetve, kegyed csak eddig kisért bennünket? — s a mit én hűségnek s csatlakozásnak vettem, az csak a hiuság míve lenne, s nem egyéb silány bizonyításnál! — Ki áll tehát előttünk, folytatá, tudni akarjuk: — barát vagy ellenség?

— Ez nagyságodtól függ, felelt mérséklett s tisztelettei teljes hangon Szerafin, a ki nemzetemnek barátja, az enyim is, az egekre! — miként kész vagyok a csatatéren megvívni az enyéim minden ellenségével: úgy kész vagyok életemet ketté hasítani s megosztani barátival.

— S te, mond Bátori fokonkint nevekedő rezzentséggel, te Cœlesta! mert az vagy, Istenemre az! ne tagadd, szólj, te is elhagysz engemet? — Hát minden ember elpártol tőlem? — egyedül állok-e a földön, s nincs szív, kedély, mely hozzám ragaszkodnék? hát minden embernek bűne az enyém, s a körülmény egész súlyának vétke az én vállaimon nyom? — Volt idő, Cœlesta! jobb, kedvesebb a jelennél; idő, melyben szivem nagy feltételek s ifjú első szerelem közt oszlott meg! idő, melyben bálványozó voltam, s pillanatokra hittem, hogy minden szín igaz, minden szó való, akkor a lég fűszert lehelt, a föld szűk vala dicsőségemnek, szűk szerelmemnek; a bálvány, melyet imádtam, te valál. — Szólj, kedves Czilim! jutnak-e azon

órák még eszedbe? szólj, el tudnál-e hagyni engemet! Nem! nem, mond kedélyes odasimuló hangon, kedves jó leánykám! úgy-e, te nem tudnád azt tenni?

Míg a fejedelem beszélt, Cœlesta szivében zajlott az indulat; a mit ő, a fékrázó fiatal fejedelemnek mentségére kigondolt, a mi őt még mindig leláncozolva tartá első s örök szerelméhez, mind felébredt lelkében; szenvedélyének óriása magasodott föl; minden a mi vágy, a mi csábító egy első szerelemben, varázsképpé alakulva terjengett előtte. Mikor így hozzá fordulva s lelkes szemeit reá szegezve szólott Bátori, úgy tetszett neki, mintha egészen Ecsedit látná maga előtt; mintha minden szava a régi volna, s még semmi sem lenne elveszve, s őt csak egy kínzó álom gyötrené a multak képeivel; a hang, melylyel Bátori szólott, oly dalszerű, oly szívig ható, oly édes volt, hogy Cœlestának egész szerelme fölébredett.

«Oh!» gondolá magában, «ez volna-e azon hóhér, ki Kornist nyakaztatta le a kolozsvári téren! ez azon félelmes, cselszövényes zsarnok, ki Szebent pusztítá ki! azon aljas nemtelen kicsapongó, ki a nők kegyével — — — nem, nem! — most Imrefi nincs többé, a gonosz szellem távozott tőle! — érezni kezdi, hogy el van hagyatva! Ő talán sokat megbánt, ő fel fog emelkedni!»

Ez s ehhez hasonlók villantak keresztül a Cœlesta elméjén. De jobb meggyőződése s lelki ereje visszafojták keblébe mindazt, a mi csábító volt egy ily képzelgésben. Az elválás órája ütött: a fejedel-

met tovább nem kisérhette! érezte magában, hogy mindazt megtette, mit elvei s meggyőződése tevének kötelességévé. Ezen öntudat adá vissza lelkének egyensúlyát, s ez a remek hölgynek egész bátorságát. Fölemelé sisakrostélyát, a hadi föveg aczélkerítvénye alól egy arcz tekinte ki, melynek szelid, nyugodt és nemes kifejezése egy oroszlánt megszelidített volna.

— Igenis, mond csengő ezüst hangjával, melynek kiejtése a lélek rejtekeibe lopózott, igenis, én vagyok, uram fejedelem! Cœlesta, az Albinus leánya! azon Albinusé, kit nagyságod Brassóban gyanúba vett, kiről feltehette, hogy a néplázadást okozta, s vendégét, fejedelmét sértette meg egyszerre. Nagyságod akkor igazságtalan volt; — én azt hittem s hiszem jelenben is, hogy ezen igazságtalanság nem keletkezhetett a nagyságod keblében. — De égtem bebizonyítani, hogy Albinus és leánya sohasem voltak képesek, fejedelmök élete ellen törekedni! — s ez okozta, hogy most szemközt állok nagyságoddal.

Bátori mondhatlan érzéssel tekintett a szép szólóra.

Szerafin szólalt meg: — Nagyságos uram! mond, még nekem egy dolgot tisztába kell hoznom, nehogy nagyságod érdememet túlbecsülje. A fogoly Bátorit én sohasem szabadítottam volna ki, akármi könnyen tehetém, ha —

— Ha! kiált fel Bátori hevülve, hogyan értsük ezt?

— Nagyságod nyugodtan kihallgatand engemet. Ha most a nemzetek törvényének ereje volna

Erdélyben, ha nagyságod Weiszszal egyedül állana szemközt, egy oly lovagi szellemű, oly nemes ellenséggel: Istenemre! nagyságod fogoly maradott volna!

Bátorinak arcza lángba borult. — Tetted, mond élénken, némi jogot látszik neked adni, Szerafin, mérték fölötti nyiltságra; — én a helyzet természetét, mely vakmerőségedet menti —

— Vakmerőségemet? — szól közbe Szerafin.

— Igen, folytatá a fejedelem, azon felsőségi hangon, mely neki sajátja volt, ismétlem, vakmerőségedet mentheti, fel tudom fogni. — De ne feledd el ifjú hős, hogy nem mindig az űzött Bátori lesz vándor azon országban, hol őt szabadon választották úrnak.

— Fejedelemnek, igazítá ki Szerafin.

— Úrnak! mondom én, kiált fel Bátori. Ha Magyarország részeinek ura vagyok, ura vagyok s leszek Erdélynek! s ezt ne feledd, s úgy intézd szavaidat, hogy azokat hallgathassuk.

Szerafinon pillanatra némi aggály mutatkozott; úgy tetszék neki, mintha helyzetének kényével visszaélne, s a fogoly fejedelemnek méltó oka volna őt gyöngédebb nyilatkozásokra emlékeztetni.

— Nagyságos uram! folytatá Szerafin mérsékeltebb hangon, engedje nekem röviden befejezni nyilatkozásomat. Én szász vagyok, nemzetem keblében nőttem fel! — nekem hazafi érzetem s nemzetem boldogsága, mindenem. Nagyságod értheti, mit kell minden szásznak érezni, — mióta nagyságod az egész nemzetet végveszedelemmel fenyegeti! s így előbbi nyilatkozásomban semmi sértő

nincsen. De nagyságod nem Weisznak volt foglya, hanem a dühös Serbán Rádulynak, nem fogoly tehát, hanem halálra szánt: ez határozta el Cœlestát, őt mondom, mert én csak parancsát teljesítém, — mindent elkövetni a nagyságod kiszabadítására, mihelyt Dimontól azt megtudtam.

— Cœlesta! kiált fel Bátori szenvedélylyel, Istenemre! én bámulom őt! de értem; nemzete, atyja, meg volt sértve, ő maga! — legalább azt hitte, hogy ő is, — bár a szerelem iránta minden pillanatban nő s növekszik keblemben, ő is — és mégis! Lásd Szerafin! ez a szerelem! ti nem értitek azt!

Cœlesta megszólalt, tartása kecscsel s méltósággal teljes volt: — Nagyságod tettemet túlbecsüli, én ugyanazt tettem volna másokért is!

— Másokért is! nem, nem! Czili! kiált fel Bátori, ah, ne szégyeld, hogy szerelmed s hűséged minden tettedből kitünik, ne tagadd el szived érzéseit. — Lásd, a fejedelmek élete oly viharos, oly sivatag, hogy egy pillanat, mint a jelenlegi, évek keserűségét kiegyenlíti.

Cœlesta hallgatott s Szerafinnak intett, mindketten megfordíták lovaiknak fejét.

— Várdai követni fogja nagyságodat, benne bízhatik, mond Szerafin.

— Szabadság a szebenieknek, béke a brassaiakkal, uram fejedelem! — mond Cœlesta inkább javaló, mint követelő hangon; s a következő pillanatban, Szerafinnal együtt villámgyorsasággal vágtatott a völgyön keresztül, mely rövidebb vonal a kőhalmi útnak egy nagy ívét hasította keresztül.

BETLEN GÁBOR.

Vándor! mondd meg a városban, hogy ezek a törvényért estek el!
Emlékkövén: A Thermopiláknál elesteknek.

A fejedelem nem kevés fáradság után megérkezett Szebenbe, hol Várdait gazdagon megajándékozva ereszté el magától, s hova később a vele együtt elfogottak is megérkeztek s a fejedelmi sereg közé soroltattak. — Tarka Péter, és azon fogoly, kinek hallgatásaért Bátori jutalmat igért — tisztekké lettek.

Nem bámulhatunk azon, hogy a szászok, kik Weirauchot a fejedelemhezi vonzódásaért nem igen szivelhették, s a dolog közelebbi viszonyait nem ösmerték, — közönségesen azt hitték, hogy Bátorit Weirauch, a királybiró, mentette meg a fogságból.[106]

Az események e közben sűrűdtek Erdélyben. Augusztusban Serbán Ráduly a fejedelem seregeihez közeledett, és Schellenbergnél tábort ütött.[107] A római császár Bátori ellen Forgács Zsigmond nádort küldötte le, válogatott hadakkal Erdélybe. Közel a fejedelmi lakhoz, Szebenhez, egyesültek

a Ráduly s orgács seregei, nem kevés nyugtalanítására a fejedelemnek, ki még akkor kezdé népét újra gyűjteni s gyakorlani. Betlen az ellenséges vezérektől három heti fegyvernyugvást eszközölt ki: a közidőt Bátori török segély kérésére használta.[108]

Eltelvén a hadszünet, a fejedelem visszaverte Rádulyt s Forgácsot; s ez utóbbi ezer bajjal bujdoklott hegyek s völgyek közt, Oláh-, Moldva- s Lengyelországon keresztül vissza Magyarhonba.

Roppant zsákmány maradott a Bátori kezében, melynek részét fejedelmi bőkezűséggel osztotta fel seregei között. De mind a mellett Nagy András heves panaszra kelt a fejedelem fösvénysége ellen. Forgácsnak elszaladása az erdélyi uraknak sok tárgyat adott tréfákra; — s a többi között az udvarnál az akkori konyhalatinságon ezen verset csinálták reá:

«Perge domum Forgács, terget tua tergora korbács.»[109]

Brassó egyedül maradott, önerejére, önvédelmére szorulva. Félelem s rettegés fogá a szászokat körül, de volt egy közöttök, ki mindenkiért gondolkozott s tett. E férfiú Weisz volt. Mióta ő hadi bátorságának bizonyítványait adta már, s benne nemcsak az előrelátó tanácsost, hanem a hőst, az erőst kezdék a szászok megismerni és bámulni: azóta minden központosulni kezde személyében.[110]

Látni kellett őt éjtszaka, sárga gyertyájánál ülve, agg tarka szőnyeggel borított asztala mellett, iró-tollával kezében, s körülte öt-hat hirnököt vagy

követet, kiknek leveleket ada kezeikbe, s kik az egész Bárczaságot átfutosták parancsira. Mint a beteg, orvos érkeztekor, kiben bizodalma van, enyhül s idül: úgy éledt s ébredett mindenki Albinusnak jelenlététől; hová egy levele vagy rendelése érkezett, a keblekbe önérzet tért vissza, s a karok munkára feszültek.

Látni kellett őt, kis pihenést engedve tagjainak, kevéssel éjfél után, gyalog vagy lóháton léptetni fel s alá az utczákon, mindenkit ösmerve s mindenkitől ösmertetve: hol a seregeknek parancsot adva, hol a falak kijavításában munkálóknak, biztatással kedvet s ingert öntve kebleikbe.

A rugó volt ő, mely a gépelyt mozgásba hozta; a szellem, mely életet fuvallt a különböző testekbe; a bálvány, mely körül minden forgott, mozgott, indult.

Albinus nem volt barátja a védelmi rendszernek, ő örömest előzte meg ellenségét; de igen tudta, mikor üdvös a támadást ezzel váltani fel. Őt a csata terén, seregei homlokán látni, valami elragadó volt, s azon komoly nyugalom, azon hideg, elszánt bátorság, mely őt katonává s vezérré emelte egyszerre, ment volt gondolatlan hetykeségétől a közvitézi s köznapi bátorságnak, mely a hadi mozgalmakban oly mindennapi. Ő semmi veszélyt meg nem vetett, de egytől sem rettent meg; ő számított, fontolt; de ha tettre került a dolog, karja villám volt, mely váratlan s irtózatosan csapott le ellenségei közé.

Brassónak jelen helyzete csak a védelmi rend-

szert tevé lehetővé, s Weisz újra egyét a legszükségesebb tulajdonai közül egy jó vezérnek, fejté ki, tudniillik seregeit nemcsak győzelemre tudta vezetni, hanem azoknak élelmekről is gondoskodni. Brassónak falai kijavíttatiak s megerősíttettek; eleség s fegyver gyűjtetett; a még akkor fennálló vár s a város, az akkori időhez mérve, oly védelmi állapotban volt, hogy egy Albinussal kebelében, nem igen félhetett megvételtől.

Homin basa, ki Bátorinak segítségére jött, rettentő pusztítást tett a Bárczaságban, s táborát a város küszöbén, a papiros-malom közelében ütötte fel.[111] Weisz és Crestels János fényes kisérettel jelentek meg a felbőszült basánál, a kolostorkapu előtt; a törököt a lelkes férfiaknak bátorsága meglepte s bámulásra késztette. Azon szép tartással, mely Weisznál természetes volt, s igénytelen külsőjének valami nagyszerű nyugalmú fontosságot adott, szólalt meg Brassó ügyében; elősorolta a fejedelem tetteit, eleven színekkel értette meg Hominnal a szászok igazságos ügyét, s szavainak oly reábeszélő ereje volt, hogy a basa kibékülve s enyhülten hallgatá őt végig.

— A nagy császárt tehát, kiáltott fel Homin, igazságtalanságokkal áltatták el, s ő szép seregeit egy hiú, önkényes fejedelem kegyetlen kedélyének ringatására vesztegette; — Allah! őrizd Homin basát s a hatalmas császárt ily háborútól! — Szavaidnak, keresztény! hitelt adok, az igazság szelleme szól ajkaidról; holnap seregeimmel távozni fogok.

Ez meg is történt.[112] A török segédcsapatok visszavonultak, a fejedelem egyedül maradott seregeivel. Nem volt Imrefi, Ördög, Varkocs többé az élők között; Nagy András, ki a martalékokbóli osztályával meg nem elégedve, már ezelőtt összeveszett Bátorival, dühösen hagyta ott a fejedelmi udvart, s vad hajdúival Várad felé vonult. A sors csapásai sűrűdtek, Bátori meg volt rázva, de nem rettenve. «Ez az alattvalói hűség!» kiáltott fel olykor, «ez azon dicsőség, azon boldogság, mely a fejedelmekre vár; ez bére minden jótéteményeiknek!? tehát elhagyatva, gyűlölve, kerülve azoktól, kiket leghívebb embereimnek hittem egykor, egyedül állok. A zajok tornyosodnak körültem, s minden pillanat fenyegetőbbé alakul. Ah! ezek a szászok, kiknek vas fejükön s fondor lelkükön minden tervem szétzúzatik. Istenemre! eltörlöm őket a föld szinéről, s váraik romjairól csak lézengő rémek fogják sóhajtani: itt egykor szászok laktak!»

Másnap reggel, a Homin eltávozása után, Bátori parancsára, Brassónak külvárosait tűzzel-vassal felemésztették portyázói; este a hold romokra ömlesztté már híg ezüstjét s a szellő fodor fellegekbe keverte fel az egykori lakok kőporát. A brassai vár s a kerített város, sértetlen állottak mint a bércz, melynek bordáiról hófuvatagok hömpölyögnek le, melynek vállain ezredes bükköket foszlányol szét a dühös éjszak, de vízözönelőtti homloka százados redőivel, nyugodtan hagyja dühöngni maga felett, s körülte a vészt.

Mint a sötét felhő, melynek villámterhelt öléből

mérge pusztítva áradott már ki, vonul tova, helyet adva a napnak, mely rombolásaira önti zománczát, úgy zúgott el Bátori serege a dúlás után.

A fejedelem a poklot vitte keblében; ő el volt kábítva, elirtózva sorsától, mindenkit gyűlölt, mert mindenkitől gyűlöltnek hitte magát, de az egész Bátori-ház kevélysége ült homlokán, s szívében dacz és a remény — nemsokára felléphetni újra egész hatalommal, s visszatorolhatni mindazt, a mi eddig vele majdnem büntetlenül történt.

Bámulhatunk-e rajta, ha udvarát óránkint néptelenedni látva, megfosztva Imrefitől, ki neki oly szükségessé vált, s egész bizodalmát birta; odahagyatva Nagy Andrástól, utáltatva az egész szász nemzettől s a magyarok s székelyek nagy részétől, szívében oly ürt érzett, melyet semmi sem vala képes egészen betölteni. Magányos óráiban, mikor helyzetének egész súlya nyomott vállain, jutott a szép, szelid angyal, Cœlesta, eszébe, mint egy mennyei sugár, mely a sötétség poklán tör keresztül s annál fényesb, világosb, dicsőbb, minél egyedülibb, elkülönözöttebb és képzetibb.

«Ez az egy! igen», kiáltott fel olykor Bátori magában, «ez maradott hű hozzám! — hozzám-e?» folytatá ábrándozva, «vagy inkább szerelméhez? mindegy! ő az enyém lesz, annak kell lennie!» Miként értette ezt Bátori, talán maga sem tudta tisztán, de mióta Cœlesta kétszer, úgyszólván életét mentette meg; mióta ő, kit Bátori a legérzékenyebb, leggyöngédebb oldalon sértett meg, ily csatlakozást mutatott hozzá: azóta azt kezdé hinni,

hogy van egy kebel, melyben mondhatlan szerelem lángol iránta; egy szív, melynek minden dobogása az övé! — Láttuk e történetnek folyamában, hogy Bátorinak voltak olyan órái, melyekben nem tetszék lehetetlennek előtte, hogy Cœlestát magáig emelje föl. Tiszta hálaérzetet s oly regényes szerelmet, minő a Cœlestáé volt, ki keresne Bátoriban? Mi volt tehát az, a mi őt oly gondolatra birta? — Láttuk őt, mint szenvedélyeinek rabját, virágról virágra szállani, láttuk a gyönyörű Ágnes ölelésében, ajkai fűszerének illatkörében, szemeinek csillagitól világítva, a pillanat s helyzet hatalmától felmagasztalva, Cœlestát feledni és feledni mindent, s a szép Ágnest kezével és fejedelemségével megkinálni; de láttuk azt is, hogy valahányszor Cœlesta közelében lehetett, ellenállhatlan varázs vonzá őt ehhez; tehát mégis szerelem, szerelem — minő a fiatalkor álmainak varázsa, mikor képzelt, sejdített, félig hitt alakok után sóhajt, s a mit alig hihetőnek vél, öleli fiatal szívéhez, azzal a gondolattal: hogy ha ez volna, ha ez lehetne, minő boldog volnék? Cœlesta ily álomkép, ily tündéralak volt a Bátori képzetében. Ő e remek, eredeti hölgynek lényegét nem birta tisztán felfogni; de az ártatlanság varázsát s hatalmát érezte; ő is hódolt azon korlátoknak, melyek némán gyakorolják felsőségöket. Láttuk őt e gyermek előtt szeliden s alázatosan, de láttuk azt is, hogy ő magát vádolá lanyhasággal, s az ártatlanság erejének hódolva, nem annak tulajdonítá azon erkölcsi diadalt, melynek fénykörében istennőként állott s maradott

meg Cœlesta, a kicsapongó, szenvedélyes, szerencsétől elkapott fejedelem közelében.

Ez okozá, hogy valami kétes, valami rejtélyes maradott azon a képzeten, melylyel Bátori őt tekintette, s e rejtélyességet az események különös összefűzése s mindkettejöknek nagyobb érdeküktől úgyszólván kettéhasított helyzetök, még növelte.

Bátori a szász nemzettel állott ellenségesen szemközt, azon nemzettel, melyet Cœlestának, mondhatjuk, nagy s nemes emlékű lelke forrón ölelt magához, melynek érdekével, boldogságával lelke forrott össze; ő gyűlölte nemzetének zsarnokát; szerette Ecsediben, igen Ecsediben, még mindig ő benne, fiatal szívének lényképét, azon szikrát, mely lelkének lobogását gyujtá meg, azon lehelletet, mely belső énjének éltet adott; s e szerelem szűztiszta keblében, épen helyzetének e kétessége, e szétváltsága miatt, valami fellengő, valami egészen eredeti volt. Érzéseinek természetét talán ő maga sem foghatta fel tisztán, talán azoknak vizsgálatába nem mélyedett el; de az eszme benne élt s valójával volt összeolvadva. Ő hitte, hogy nincs az a helyzet, az a körülmény, mely őt valaha Bátoriévá tehetné; hitte, sőt voltak pillanatok belső életében, melyekben e hit szinte tudattá magasult. De azon gondolat: Ecsedit meg nem menteni, ha tehetségében van; őt a bosszú dühének tétlen s szenvedőleg odavetni, ha segíthetett, oly gondolat volt, melynek szívtelenségétől s nemtelenségétől visszaborzadott.

Hogy Bátori ily szempontból s ily mélyen fel

birta volna fogni Cœlesta lelkét, nem hihetjük, s így ő Cœlesta tetteit csak azoknak külső színezetéből itélte meg; erkölcsi tisztaságát vallási buzgalomnak, együgyűségnek, talán szerelme nagyságának, melyet épen lobogásának özöne véd, szóval, mindennek tulajdonítá, csak annak nem, a mi valóban volt: egy szép lélek fellengő tisztaságának, s azon angyali ártatlanságnak, mely azt szülte és védette egyszersmind.

Bátori, mint láttuk, hitte, hogy szerettetik, s e hiedelem szívében annál nagyobb erővel birt, minél több oka volt óránként tapasztalni, miként apad azoknak csatlakozása, kiket jótéteményekkel halmozott, vagy a kik ellen, miként ő hitte, igazságos haragja lobbant fel. S történeti igazság az, hogy minden hibái mellett, néha egy tévedt árnya családja nagyszerű cselekvésmódjának mutatkozott benne is, s így megfogható, hogy némely tette, némely elhatározása még azokat is meglepte, kik őt legjobban gondolták ismerni.

Mikor Cœlesta, Mardertől kiváltván őt, Kőhalom alatt Szerafinnal eltávozott, Bátori utána nézett; pillanatra mindent feledett s úgy tetszett neki, mintha vágyna azon Ecsedi lenni, ki a kőhalmi várfalak alatt s a sötét aggszerű termekben annyi örömittas boldog órákat éldelt, s egyszer életében önmagáért szerettetett, s nem mint Erdélynek fejedelme. «Istenemre!» kiáltott fel magában, midőn a kedves hölgynek sisaktolla a távol kékjével olvadott egybe, s karcsú derekának bíborfalai a kelő napnak sugárival folytak össze, «ő az enyém lesz,

az enyém! minő igazán Bátori vagyok; szállítsa ő a mennyet keblembe vissza, feledtesse velem hizelgőim könnyen szétfoszló seregét, édesítse szerelmének mennye mindazon keserű érzések tengerét, melyek össze-vissza hullámozzák keblemet. — Felmagasztalom őt, fel! Ő az egyetlen, ki bennem meg nem botránkozott, ki nemzetének, a sorsnak s az egész világnak daczára, hű maradt hozzám; vegye jutalmát! s ha nem önkényt, erőszakkal is enyém lesz ő. Ah!» kiált fel, «csak legyen egyszer a magasban mellettem, ki fog ő békülni sorsával, mint a sötétben nyavalygó növény az éltető napnak hevével, s a fonnyadó viráglevelek a magas felleg ezüstjével, melyből az éltető eső harmatoz le reájok.»

Egész Erdély színe előtt neje legyen-e Cœlesta? vagy csak titkos házasság csatolja őket össze? ez iránt még nem volt tisztában Bátori, de ragaszkodása ezen érdekes lény iránt oly magas pontra hágott már, hogy minden nőkegy huzamosb ideig émelygős volt előtte; s bár érzékei ragadták el, s gaz kegyenczeinek érdekökben volt őt mámorban tartani, sokszor mondotta magában: «Ezek a nők olyanok, mint fejedelmi ebédeim; vígan költöm azokat el, de utánok fejem szédelg s tagjaim megnehezednek; a Cœlesta szerelme könnyű, mint a felhő fölötti lég, s mint a tavasz fűszere, vidítnak tekintetei, a nélkül, hogy lankasztanának.»

E kitérést szükségesnek véltem a történet további folyamának érthetésére, s most térjünk ahhoz vissza.

Bátori Szebenben egy határozata által a szászokat, csak a kőhalmiakat és beszterczeieket vevén ki, hazaárulóknak nyilatkoztatá; a papságtól az egész tizedet megtagadta, s Géczi Andrást gazdag ajándékokkal sietve elküldötte Stambulba a nagyúrhoz, hogy tetteit ottan igazolja s tőle újra segítséget kérjen.[113]

Géczi, ki Bátorinak titkos ellensége volt, s a mint feljebb láttuk, Kornist létai várában rejtegette a fejedelem bosszúja elől, eltávozott ugyan, de lépteit nem a küldő érdekében intézendő. A fejedelem Nagyváradra ment ki, hol a dühös Nagy Andrással, sok értekezés s vitatkozás után, legalább színleg kibékült s őt termetes hajdúival a szászok s főleg a brassaiak ellen bérbe fogadá újra.[114]

De a brassaiak sem hevertek, s minekutána a székelyektől, kiket Bátori bujtatott fel, mindennemű zaklatást szenvedtek; minekutána Marienburg, Brendorf, Tartlau s Honigsberg elállottak Brassótól, mely őket a szigorú télben tovább nem védheté, a brassaiak egyedül maradtak; egyedül, nem mint szászok már, hanem mint város, még sem vesztették el önbizodalmukat. Sükösdi Miklóst, Georgi Mártont s Gergescht küldötték a nádorhoz Magyarországra, hogy neki a város helyzetét fölfedezzék, s őt siető részvétre buzdítsák.[115]

Egy év telt így el, egy hosszú, kínnal, bajjal, veszélylyel teljes év, a leghosszabb talán a szász nemzet évkönyveiben. Ekkor választatott Weisz ünnepélyesen a város birájává névvel is, bár tettleg rég az volt már. — Bátori igéreteket s ajánláso-

kat tétetett Weisznak Dimon által, ki igen sokszor megfordult Brassóban, hol tudtával, hol tudta nélkül Weisznak.

A fejedelemnek sem igéretei, sem fenyegetései Weisz szilárd lelkületét meg nem ingathatták. «A koczka el van vetve», mond nyugodtan, «s az ég tanúm! nem én kezdettem, nem én akartam a veszélyes játékot. A szász nemzet sorsa forog kérdésben. Ha a békét megkötöm, akkor a szász nemzet elenyészik, el, örökre! mert ki bíznék Bátori szavában, ki minden alkut, minden egyezést felbontott még, s kivételt senkivel sem tenne, annál kevésbbé velünk, kiket gyűlöl! — Míg egy szövetdarab csüng tagjainkon, s egy fillér van erszényünkben, én nem engedek! Igen! el van vetve a koczka, fordul — szögletei karikáznak még, számai változnak, de meg fog egyszer állapodni. Az ég az igaz ügyet el nem hagyja!»

Míg a szászok készültek, addig Bátori fegyvernyugvást eszközölt ki a császárral Magyarországon, hol Turzó, a nádor, az erdélyi seregeket megverte Tokajnál. Nagy Andrást 6000 hajdúval leindította a Bárczaság felé, s egész Erdélyt felszólította Weisz ellen.[116]

Weisz azonban éjjel-nappal tette készületeit, Dimon által mindent megtudhatott, a mi a szászok ellen készülőben volt. Géczi a török divánban Bátori megbuktatására használta befolyását, s őt a török udvar előtt gyűlöletessé tette. Egy levele Géczinek, melyben érkezését igérte a brassaiaknak, még élénkebb ellenszegülésre birta Weiszt. A ró-

mai császár, Bakos által, siető segítséget igért a szászoknak, s így Brassóban halkan a kedélyek megnyugodtak.[117]

Márczius első napjaiban érkezett Bátori maga a Bárczaságba, s Feketehalom alá szállott táborával.[118] Dühösen védték magukat a szászok a kis feketehalmi várban, míg Bátori nehéz ágyúkat vonatott elő, melyek a gyenge falakat kezdék halomra dönteni. Ekkor adá meg magát a vár a fejedelemnek azon igéretére, hogy a védők személye s vagyona bántás nélkül maradand.[119]

Két órával a vár megvétele után a fejedelmi táborba lépünk. A csapatok tágas völgyet borítottak el; a nap már hanyatlófélben volt; az égnek keleti boltját sötét, majdnem fekete fellegek borították, míg nyugati öblét a nap bucsuzó sugári fényes szalagokként futák el. A völgyet kétfelől a szép bárczasági bérczek karolták körül. A tágas fejedelmi táborban csak két sátor vala kivehető, egyik a Bátorié, pompás kék és sárga szövetből, a másik a csapatok vezéreinek gyűlhelyéül szánt, melynek bordáit vörös szőnyegek leplezék. E két sátor egy tágas utczának fenekét képezé, s a táboron végig tekintő szemnek nyugpontul szolgált.

A had fiai élénk mozgásban voltak, mint a kik nem régiben tértek meg a harcz mezejéről; lovaiknak verték be a földbe a czöveket, fegyvereiket támasztották egymásra, s itt-ott egy-egy máglya alá gyúrták a szalmát vagy száraz gallyakat, melyek nemsokára pattogva emelék fel lángjaikat az égnek.

A tábor közepe táján kerek dombocska emelke-

dett, s e dombnak aljában voltak a Nagy András hajdúi letelepedve; itt látszott a legélénkebb pezsgés és mozgás. Míg a termetes hajdúk naptól sült arczaikkal s feltűrt dolmányaikkal, melyek alól ideges karjaik tűntek ki, mozogtak elő s hátra, hol lovaiknak abrakot adva, hol estebédre téve készületeiket, addig a dombtól néhány ölnyire egy meglepő tekintetű férfiú foglalt helyet. Arcza egy volt a legkülönösbek közül; keskeny annyira, minél keskenyebb emberi arcz alig lehet; homloka öblös és redőtlen; vastag kiálló orr, széles száj, s hatalmas hófehér fogak, melyek minden szájnyiláskor megszámlálhatók valának. E sajátságos, durva kifejezésű arcz nem a legerősebb testen nyugodott; de e test, minden kényszerűsége mellett, valami oly könnyűséggel bírt, mely a nézőt meglepte.

Ezen majdnem borzasztó tekintetű férfiúban azonnal Nagy Andrásra ismernénk, ha őt elébb írtuk volna le.

Nagy András hátra tette kezeit, s nagy dagadó szemei a domb tetejére voltak szegezve, hol egy nem kevésbbé meglepő lény foglalt helyet. Azon férfiú, ki a középmagasságú dombnak kúpján állott, majdnem hét lábnyi magas volt, mindenesetre nagyítás nélkül megérdemlette az óriás nevet. Arcza kemény, szilárd kifejezésű, vonásai keletiek, az egy orrát kivéve, melynek közepe buzogánycsapás következésében be volt horpadva, arczának valami visszaijesztő s undorító tekintetet adott. Öltözete térdig érő bőrködmön volt, kopott zsinóros övvel derekához szorítva, mely alól vörös nadrág s szí-

nét vesztett magas sárga csizma néztek ki; fején csákósüveg ült, melyből vitorlaalakú szárny nyúlt a légbe, s kezében hosszú kopját tartott. Szemei e bálványszerű lénynek a feketehalmi várra voltak szegezve.

Nagy András fölemelte fejét s a domra tekintett. — Mit állsz ott? kiált az óriásra, mintha három kopját nyeltél volna el, s egy hosszú tőrt fűztek volna válladon keresztül?

A férfiú a dombon hallgatott.

— Bilibog! nagy karó! . . . hallod-e Bilibog? embervadász!

Bilibog — mert ő volt — még mindig hallgatott, mintha gyönyörködtető szemlével lenne elfoglalva.

— Hová mereszted a légbe szemedet, vén embervadász! mond Nagy András békétlenül, én szólítlak, felelsz-e, vagy kopjámat fúrjam hátadba?

— Jőjjön kegyed ide mellém, vezér! kiált le mély dörgő hangon Bilibog, ha valamit akar látni; a várfalakra karókat állítanak fel.

Nagy András és még néhányan a dombra szaladtak fel; a szemle, mely itt kezde szemeik előtt fejledezni, irtóztató volt.

A mint Bilibog s a többiek a dombról kivehették, néhány ifjú hátrakötött kezekkel állott, a várfal rovátkáitól félig elfödve, mindegyik előtt egy karó nyúlt fel, s mellettük czigányok hideg nyugalommal. Úgy tetszett, mintha hozzá akarnának fogni a karózáshoz. Túl a vár előtt egy magas akasztófát emeltek. Még el nem kezdették a borzasztó

kínos büntetést, mikor egyszerre egy fényes tekintetű lovag számos kisérettel állott meg a vár falai alatt; kezeinek élénk mozdulataiból gyaníthaták a nézők, hogy valami parancsot oszt ki. Kis szünet után lovát a tábor felé fordítá, s jött, miként jő a fergeteg, s utána poroszlopok emelkedtek. Nemsokára a domb aljához érkezett, s pillanatra megrántotta lovának kantárát. A vitéz Betlen Gábor volt: — Nagy András! kiáltott fel, ő nagysága sátorában van-e?

— Gondolom, felelt ez hidegen, alig fordítva Betlen felé fejét, s azonnal a vár felé tekintett újra, míg a táborból a katonák seregenkint tódultak a domb felé, mely kevés pillanat mulva el volt bámuló emberekkel borítva.

Betlen gyorsan folytatá útját s néhány percz mulva a fejedelmi sátor előtt termett, hirtelen ugrott le lováról, s lépett a sátorba be. A tágas fénylő kárpitok alatt tábori asztal volt emelve, s ez előtt egy réz tábori szék állott, melyben a fejedelem foglalt helyet, előtte félig tölt billikom nehéz hólyagos mívű, s e mellett oldalt döntve ragyogó ezüst sisak; közel a fejedelemhez, a sátor alját borító szőnyegen, Dimon állott, keresztbefont karokkal. Betlennek úgy tetszett, mintha a fejedelem igen vidáman s élénken beszélgetne Dimonnal: — Úgy kell a gazficzkóknak! ez volt, a mi ajkai alól röppent ki beléptekor.

Betlen a legingerültebb állapotban volt, alig tudott szólani; végre mintegy erőt véve magán, kiáltott fel majdnem illetlen hevességgel: — Nagy-

ságos uram! tudja-e nagyságod, mi történik a feketehalmi várban?

— Nos? mond a fejedelem nyugodtan, sisaktollán bibirkélve.

— A szászokat adott szavunk ellenére öldösik le! Ah! nagyságos uram! mond Betlen egyik térdére ereszkedve, először hajlik életemben e térd férfiú előtt; a Bátori-nemzetség agg százados hírére, s mindenre, mi Isten s ember előtt szent! kérem, vonja a borzasztó parancsot vissza, ha az nagyságodtól jő; engedje, hogy száguldjak szelek szárnyain vissza és segítsek, míg nem késő!

— Ha parancsunk teljesedett, mond Bátori fölemelkedve kissé székéből, s kevélyen szegezve szemeit Betlenre, úgy kegyednek szónoklata elkésett; s nem reméljük, hogy alattvalóink közt találkoznék oly vakmerő, ki fejedelmének nyilvános parancsát teljesítlen merné hagyni.

Betlen fölkelt a fejedelemnek egy büszke kézintése után; arcza minden halványsága mellett, oly nemes, oly lelkes kifejezést nyert, hogy Bátori pillanatra érezni kezdé azon tartózkodást, mely Betlen Gábornak ellenében nem vala szokatlan.

— A nagyságod parancsát, mond Betlen, senki sem merné teljesítlen hagyni, s én nem merném megmásolni, mihelyt azt valóban annak hinném. De azon ifjaknak gyáva s borzasztó leöletésöket, kik a feketehalmi várat spártai lélekkel védték, mint ifjú oroszlánok, én gátoltam meg, mert fel nem tehettem, hogy nagyságodtól jő. Ah! van-e

emberi lélek? uram fejedelem! mely ily borzasztó parancsot adhasson.

Bátori intett Dimonnak, ki őt azonnal elérteni látszott, és kifelé indult a sátorból.

— Megállj! kiált rá Betlen azon felsőségi hangon, mely neki később az erdélyiek előtt annyi hatalmat szerzett, megállj! rejtélyes ördög te! kétszínű kém! kinek szivébe látok; kölyök! ki a szászoknak úgy szolgálatjában vagy, mint uradnak! s kinek pokoli lelkét csak az ringatja, a mi irtózatos és kártékony!

Dimon összeharapta ajkait, s a fejedelmet magát Betlen nyilatkozása elnémítá pillanatra. A mit Betlen mondott Dimonról, a fejedelem hitte már, s talán csak nagyobb bizonyítványokra várt, hogy a gonosz szolgát s kétszeres árulót eltiporhassa.

— Nagyságos uram! folytatá Betlen, lehetetlen, hogy fejedelmem, a Bátori István fia, Erdély reménye egykor! — mind tudhatná azt, a mi Feketehalmon történik. Az indulat hevében egy parancs röppent el talán ajkairól, melyet méltó bosszú tőn hevessé; nagyságod talán halált parancsolt a védők fejére, s az első ingerültségben feledte, hogy fejedelmi szava kezeskedik életökről.

— Azokéról, kiknek kivégeztetésöket parancsoltuk? Kegyed hibáz! mond Bátori gúnynyal, ki meri azt állítani? — a kőhalmiaknak biztosítottuk szavunkkal életöket s vagyonukat; kiket leöletni parancsoltunk, azon harminczkét brassai ifjú, kik makacsságuk által százaknak seregeinkből okozták halálukat, s vakmerő daczczal lőtték agyon a vár

másodparancsnokát, ki hűségünkre hajolva, kész volt a vár kapuit felnyitni előttünk: s ha katonáink a vár lakosait kizsákmányolták, Istenemre! nem az övéket vették el; a mienk s az erdélyi magyarok s a székelyek vagyonából gazdagodtak ezek a szászok, kik most azt, a mit tőlünk vettek el, fordítják ellenünk, s majdnem akkora sereget fizetnek, mint mi.

— Ah! mond Betlen keserűn, ily kétes sophismákkal kell-e egy Bátorinak rossz ügyét védeni? így elmagyarázni, elmesterkélni az adott fejedelmi szónak értelmét!

— Vakmerő! kiált fel Bátori, ismételve intését Dimonnak, ki kétkedve állott meg a sátor közepében, ördögi kifejezésével a gyűlölségnek jártatva szemeit Betlenen. — Dimon újra megindult.

— Egy lépést ne tégy, sátán! kiált Betlen kitörő indulattal. — Itt állok, mond a fejedelemhez fordulva, nagyságodnak leghívebb alattvalója; hűségben fejedelmem, buzgóságban Erdély iránt második nem voltam soha, s ha szólok, fejedelmem érdekében kell ezt tennem. Nagyságodnak parancsa kegyetlen; a nemzeti jogot, az adott férfiúszót, a nagyságod méltóságát, az egész magyar nemzet őszinte emberségét s hitelét sérti. S ha már a parancs ily igazságtalan: mivé válik azon irtózatos poroszlók kezében, kikre a teljesítés bizatott. Azon harminczkét ifjú közül huszat akar Örkei nyársba vonatni. Van-e képzete nagyságodnak e borzasztó halál neméről?

— Igen, felelt Bátori hidegen; Ráduly vajdától,

a szász nemzet barátjától és segédétől, elég alkalmunk volt azt megtanulni. Az Imrefi lelke, ki a csatatéren veszett el s pártütő hadban; az Ördög Balázsé, a Varkocsé s az Elek Jánosé, kiket a brassai piaczon lemészároltatott a nyomorult pünkösdi vajda, bosszút kiáltanak. — Ah! a szász urak szép példával jártak elől; szükség őket bizonyossá tenni arról, hogy mi tudjuk azt követni.

— A Ráduly vadsága nem lehet egy Bátorinak példa, mond Betlen kevélyen, de hallja nagyságod tovább; huszat azon hős ifjak közül —

— Hősök! — így szól kegyed pártütőkről s ellenségeinkről? kiált fel indulatosan Bátori.

— Huszat karóra, tizenkettőt, folytatá Betlen, nem engedvén magát megakasztatni beszédében, akasztófára szánt a gyilkos. Ekkor azon pokoli gondolatra jött, a harminczkettő közül annak életet igérni, ki társain az irtózatos parancsot végrehajtandja; harminczegy akart meghalni inkább, mint azt tenni; harminczegy — harminczkettő közt — oh nagyságos uram! kétezer ily ifjúval fél Magyarországot elfoglalnám! egy csak, irtózatos küzdés után, szinte őrülten, ajánlkozott.

Dimon gúnymosolyra vonta ajkait; a fejedelem kényelmesen ült tábori székében, s minden felindulás nélkül hallgatta Betlent.

Betlen folytatá: — Ha nagyságodat a szászok bosszúra hevítették, boszúlja meg őket ezen egyetlenben, ki társainak hóhérjává ajánlkozott, egy nyomorult élet megmentésére! tűzesse a vár tornyára karóba, hogy mérföldnyire lássák a szászok, miként

A Ráduly vadsága nem lehet egy Bátorinak példa, — mond Betlen kevélyen.

bünteti barátban, ellenségben az aljasságot egy erdélyi fejedelem!

— Betlen! kiált fel Bátori, nem mondhatod, hogy béketűréssel s öntagadással ki nem hallgattuk vakmerő, sőt sértő beszédedet; mi parancsainkat megmásulni nem szoktuk. — Dimon! folytatá az apródhoz fordítva fejét, egy óra mulva a harminczegy szász ifjú közül egy se pihegjen, siess! kezével intett, arczában a legkegyetlenebb kifejezéssel.[120] Borzasztó szünet lőn, mely alatt a fájdalom jéghidegen zajlott a Betlen idegeiben. Néhány percz mulva Bátori tréfásan s félkomolyan szólala meg: — Bátya! most egyedül vagyunk; szolgánk előtt kiméltük kegyedet, inkább mint kegyed bennünket, s ha szavainak nem engedtünk, melyek szinte parancsnak hangzottak, önmagát okozza kegyed! A mit a kevély szónokló, sértő Betlennek megtagadtunk s meg kelle tagadnunk, ki féltérden is követelt, nem esdeklett, azt bátyánknak a kérőnek négyszem közt talán meg nem tagadtuk volna: ezt meglehetett s kellett volna gondolni — most késő! — Nem tartóztatjuk ezúttal kegyedet, Betlen, tovább közelünkben, de jegyezze meg magának, hogy embereinket ismerjük, s ha a gonosz Dimon fölött lecsapásra kész a villám, Betlen Gábornak titkos czéljai sem ismeretlenek előttünk.

AZ ALAKOSAK.

A zsarnok szolgai fognak el:
De mint diadalra tekintsz éghez fel.
Körner.[121]

Május 15-én Szebenben a fejedelem hazaárulóknak nyilatkoztatá a brassaiakat, azonban a rendek közbenjárására pünkösdig idő engedtetett nekik a megtérésre és hódolásra. — Weisz azon harmincz-két hős ifjú közül megmaradott gyávát, ki életét oly borzasztó módon tartá meg, — lefejeztette Brassóban. Egyébiránt feltételében[122] állhatatos maradott, bár Géczi s az oláhországi vajda csak igéreteket adtak valódi segítség helyett, meg nem rettent pillanatig is; számos sereget vett bérbe, többnyire Oláhországból s ezekkel folytatá a háborút nagy szerencsével s kifogyhatlan munkássággal; végre Szerafinnal s Géczivel, ki a török udvarból Brassóba érkezett s ott, bár segítséget nem hozott, a legnagyobb szivességgel fogadtatott, kilépett Brassó falai közül 4000 emberrel a székely székek meghódítására.[123]

Míg ő vérttel födve, hadi sisakkal fejében, nagyobbszerű vállalkozásokra indult ki, addig Cœlesta egyedül maradott anyjával; kedélye le volt nyomva!

nem látta senki mosolygani, s szép angyali vonásai szenvedő szeraféhoz hasonlítának. Visszavonulva lelkének belső világába, küzdött indulataival s vágyaival; lelkületéből megfejthető érzésének azon mélysége, mely őt szerencsétlenné tette, mely ellenségesen állítá önmagával szemközt; a diadal, melyet mindig vőn indulatain, neki nem tetszett diadalnak, — ő nem volt megelégedve. Képzete az erényről, helyesről — oly szent, oly fellengő volt, hogy bizonyos megszégyenülés vegyült lelkébe legnemesebb elhatározatai közben; minden árnyéklatát asszonyisága gyöngédebb ömlengéseinek, mint gyöngeséget, kárhoztatá magában. Így élt ő anyjának közelében, lelke mindig feszült, mindig ingerlett állapotban. Ha a szászok egy csatát vívtak ki, ha a brassai nép bizonyos magasztaltsággal emlegeté Albinust, a Cœlesta szive dagadozott, nemes jóltevő büszkeségben. De e gyönyörérzetnek kelyhében mindig egy keserű méregcsöpp vegyült, ez Bátorinak igazságtalansága s kegyetlensége volt nemzete iránt. Mennyi tervet alkotott Cœlesta szép lelke, miként óhajtotta volna mindezen ellentéteket összeszőni, összeolvasztani, s a világtalan, mérget s halált lehellő chaosból szebb valót előteremteni. De mivel ezt nem teheté, valami oly mondhatlan keserűség szorítá keblét, melyről tiszta nézete csak annak lehet, ki az életben ily egészen eredeti, szeplőtlen s fellengő lénynyel találkozott.

Cœlesta mindig hasonló maradott magához, indulatokban, vágyakban, szenvedélyekben: hölgy, — emberi, földi hölgy, bár a szó legnemesb, leg-

kiválóbb értelmében; cselekedetekben pedig, hol elhatározottan kelle föllépnie, majdnem férfiasan erős.

Szerafin, az ifjú hős, részese a szászok csatáinak, győztes minden személyes összeütközésben, kész s eltökélt minden nagyszerű terv kivitelében, hasonlóul hű maradott elveihez. Volt egy remény egykor ifjú keblében, egy remény, mely oly hihető, oly valószínü volt, hogy hiúbb ember nálánál azt mint bizonyosságot ölelte volna szivéhez, s ez — a Cœlesta birhatása volt. Míg hitte, hogy lelkének lényképe őt egykor szeretheti, hogy szive szabad, e remény neki mennye, boldogsága volt. De mióta Cœlestának szerelmében Bátori iránt, nem kétkedhetett többé; mióta az őt naponkint inkább becsülő hölgy, oly sokszori együttlét alkalmával, testvéri bizodalommal avatta be titkába; mióta Cœlestának szerelmét nemesb szempontból fogta fel, s minden féltékenységet, minden irígységet visszataszítva magától, segédkezet nyujtott Bátorinak megszabadításában: azóta élte elsötétült, szerelemről valaha többé szólani Cœlestával oly lehetetlenség volt előtte, mely lelkének gyöngédségéből a legtermészetesebben magyarázható. Úgy tetszett Szerafinnak, mintha kegyetlenség lenne Coelestát háborítani, mintha fájna neki egy húrt megpendíteni, melynek rezgése mindkettőjöknek sajgó volt; mintha végre nemtelen volna, hasznára fordítani azon körülményeket, melyek Bátorit mindig tovább s tovább távoztaták Cœlestától, s melyeknek egész súlya a küzdő, szenvedő leányka lelkén hevert.

De térjünk történetünkhöz vissza. Míg Weisz Géczivel s Szerafinnal eltávozott, neme a kábult nyugalomnak látszék Brassón terjedni, hasonló hosszú küzdés utáni álomhoz, melynek mámora inkább bágyasztó, mint erőt adó. Az igyekezet, munka, mozgás, lankadni kezdettek, mint a tagok munkássága, hol a fő részt nem vesz abban. Az őrök nem oly szorgalommal válták fel egymást; a polgári csapatok az éji órákat nyugalomra használták; mert nem lovaglott Weisz az utczákon fel s le, nem hangzottak réz dobjai, nem rivalltak az ébresztő tárogatók.

A nemes tanács többet mulatott családja körében, a bőven megrakott asztalok mellett; nem ült Weisz a zöld asztal elején, lelkes beszédével életet s lelket fuvallva a hanyag keblekbe.

Kényelmes elbizottság kezde később a polgárságon mutatkozni; az a gondolat, hogy Weisz, a fontoló, mindig éber Weisz, a védelmi rendszerrel felhagyva, támadólag kötötte súlyos kardját oldalára, őket szinte hetyke megvetésére készteté a veszélynek. «A várost semmi veszély nem fenyegeti,» ezt mondák, susogák egymásnak a brassaiak; «mert ha igen, a mi atyánk Albinus, nem hagyna magunkra bennünket.» A brassaiaknak némileg igazuk volt, mert a Bárczaságból a fejedelmi seregek elvonulta s minden, kevés időre, békésebb szint kezde magára ölteni.

Ily helyzetében Brassónak, néha órákig maradtak nyitva a kapuk, s az előrelátó Weisznak meghagyásából, eleséget kezdettek hordani a városba.

Weisztól gyakorta jöttek tudósítások Cœlestához, melyek sokszor megnyugtatók valának. De egyben e levelek közül, melyet Weisz a csatatéren október 10-én Uzon alatt írt,[124] azt adta Cœlestának tudtára, hogy Szerafin a csata hevében megsebesíttetett, s ez alkalommal aligha a Weisz életét nem mentette meg; hogy az uzoni székelyek, makacs ellentállás után, minekutána házaikat a bömbölő ágyútekék halomra döntötték s Uzon lángtengerben úszott, győzettethettek csak le, s hogy Szerafin volt első, ki az egyház tornyából nyujtá ki a zászlót győzedelem jeléül.

Cœlestának szive elfogódott, Szerafint atyja védelmében megsebesítve tudván, mondhatlan aggodalom szorítá keblét; gyógyszerekkel ellátva, melyeket hirtelen össze tudott szedni, küldötte a hirnököt vissza, s nem színlett, nem erőltetett, hanem valódi élénk nyugtalansággal várt új tudósításokat atyjától s Szerafinról.

Ily helyzetében kedélyének feküdt le egykor Cœlesta, úgy tetszett neki, mintha álom nem akarna szállni szemhéjaira; nyugtalanság feszíté keblét, melyet, mivel szokatlan nem volt előtte, nem magyarázott előérzetnek. Éjfél után két óra lehetett, anyja csendesen pihent ágyában. Cœlesta, vánkosaira könyökölve, tekinte némán maga elibe, az utcza felőli ablakon át világított egy széles reszkető sugára a holdnak arczára mint átlátszó fátyol; derekán patyolat-öltöny ömledt el, szűz keblét oly szeméremmel födve, mintha száz szem nézne reája; arcza halvány volt, szemei félig nyilva csak,

mintha késő álom kezdené azokat nehezíteni s ajkain rövid, szívből ömledő imádság lebegett; végre leereszkedett, gyönyörű fejecskéje a dagadó vánkosok közé merült, s kisded kezei az aranynyal áttört paplant húzták összébb keble fölött; úgy tetszett, mintha végre tagjai az álom hatalma alatt pihennének, midőn kulcs csikorgása tevé őt figyelmessé.

Egy önkénytelen mozdulat, melyet tőn, suhogást okozott, s újra minden csendes lőn. «Képzelődés», gondolá magában Cœlesta, de azért szive hallhatólag dobogott. Néhány percz mulva úgy tetszett neki, mintha suttogást hallana az ajtó előtt. Cœlesta fölemelkedett ágyában. A kulcs újra megfordult. Nem lehete többé kétsége, hogy valaki be akar jönni: az eset oly szokatlan s meglepő volt, hogy Cœlestát asszonyi remegés kezdé körülfogni, végre felkiáltott: — Anyám, anyám! ébren van-e?
— Mi bajod, Czili! kiált fel anyja félálmosan, hirtelen fölemelkedve ágyában. E pillanatban végig nyilt az ajtó, s egymásután öt álarczos alak lépett be. A szoba majdnem egészen világos volt, s a holdnak ragyogványa sokkal derültebb, mint hogy a bejötteknek csak derengő testvonalait láttatta volna.

Cœlesta igen meg volt rémülve, anyja irtóztató sikoltást tőn. Egy az alakosak közül a Weiszné ágyához lépett, tőrt vonva ki kebléből. Weisznénak minden tagja reszketett, s szava ijedtében elállott. — Egy szót ne szólj, asszony! mond az alakos, Weiszné s Cœlesta előtt egészen ismeret-

len mély hangon, egy sikoltás még, s tőrömet merítem kebledbe.

Weiszné összehúzta magát, a rémülés őt még mind szótlanná tette, s kezei önkénytelen nyúltak előre mintegy védőleg.

Cœlestának, kit már jól ismerünk, lelkületéből gyaníthatjuk, hogy a rémülés első önkénytelen behatása után gyöngéd érzékeire, magához tért; a jelenetet nem tudta megfejteni, pillanatra azon gondolatra jött, hogy Brassó a fejedelem által elfoglaltatott, de azon csend, mely az egész városon terült el, e hiedelmét azonnal megczáfolta. Rablók tehát, gyanítá újra, talán Ivor! de ez is hihetetlen volt. Akkori időben Erdélyben rablók általi házfeltörések, főleg városhelyen, ritkák voltak; egyrészt azon mindig éber védelmi rendszer, mely akkor oly szükséges volt, tevé ezeket lehetetlenekké, másrészt az akkori időkben a rablások nagyobbszerűek voltak, s egész városokra, helységekre számíttattak; ellenséges seregek száguldottak az országon keresztül, s a martalékra ásítozó e seregek közt mindig talált munkára, s nem szorult egyes, kétes következésű merényekre.

Vagy talán egy megtámadás, mely egyedül személyére van számítva? így gyanítgata Cœlesta tovább, s ezen utóbbi hiedelem látszék legvalószínűbbnek, bár miért és ki által, ezt nem tudá hirtelen elhatározni.

Mindezen gondolatok villámsebességgel váltakoztak elméjében, s alig néhány percz művei valának.

Az elébb szóló alakos Cœlestához fordult, míg intésére egy másik lépett Weisznénak ágya mellé, tőrét magasan reá emelve, a többi három az ajtó közelében foglalt helyet.

— Cœlesta! mond az alakos lassított hangon, öltözködjél! te követni fogsz! Ne rettegj semmitől, éltednek bántódása nem lesz, s anyád itthon maradhat.

Cœlesta a szólóra bámult, ülő helyzetben, szorosan magára vonva takaróját, de hirtelen nem tudott felelni; kis szünet lőn. — Fel, fel! leány, mond az elébb szóló élénken, siess! foglyom vagy; nem ment meg semmi; cselédeitekre alant ügyelet van, azok nem jöhetnek segítségedre; gyorsan! nincs veszteni időnk! ha jó szerivel nem jösz, erőszakhoz nyulunk.

Cœlesta majdnem reszkető hangon kiáltott fel: — Kinek parancsából történik ez? Cœlesta halkan egész lélekjelenlétét visszanyerte.

— Tudni akarom, mond élénkebben, kinek foglya vagyok? mi azon vétek, melylyel vádoltatom? én a szász nemzetet ismerem csak birámnak, s csak annak tartozom felelettel s engedelmességgel! Hangjában valami oly méltóság, oly nyugodt erő volt, hogy az alakos kissé meg vala lepetve; azonban közelebb lépett ágyához, s kezét nyujtá feléje.

— Ne illess, nyomorult bérgyilkos, s felelj! mond Cœlesta kevélyen.

Az alakos el kezdé béketürését veszteni, s Weiszné rémülve s kérve fordítá szemeit leányára. —

Készülj, mond az alakos kitörő haraggal, a fejedelem nevében parancsolom neked!

— Hazudsz! kiált fel Cœlesta majdnem önkénytelen, sokat tehet, s fájdalom, tett Bátori, de ezen aljas, nem lovagi, nem férfiúi tett egy gyönge leány ellen, nincsen lelkületében; hazugság, a mit mondasz, mint magad az vagy egészen! mert álarcz födi képedet, s rettegsz a magadéval elômbe lépni.

Az ajtó mellett álló alakosak az ágy felé siettek; az elébb szóló folytatá: — Nincs kedvem s idôm veled vitatkozni, szép gyermek, s ha nem öltözködöl, így ragadunk ki ágyadból s viszünk magunkkal. Az alakosak oly mozdulatot tőnek, hogy Cœlesta a mondottak teljesülésén többé nem kétkedhetett.

— A fejedelem parancsára, mond az alakos kevélyen, kelj fel, öltözködjél sietve és kövess! Ezzel paplanát ragadá meg Cœlestának.

A szép hölgy szorosan vonta azt magára. — Megállj! kiált fel, ne illess! ha a fejedelem ily aláválóságot képes volt parancsolni; ha gyönge nők ellen van fenve fegyvere; ha háborút nyugalmas polgárok ellen lakjaik belsejében folytat, úgy átok! — — de nem, még nem hiszem s nem hihetem! — Érzek annyi erőt magamban, hogy titeket követni foglak; nem erőszakkal, nem! ne legyen azon diadala a nyomorult rablónak, bárki légyen az, hogy utált szolgái kezeikkel illettek! — Lépjetek az oldalszobába, mond Cœlesta parancsoló hangon. Ha a fejedelem parancsából vagy-

Coelesta szeméremmel s pirult arczczal lépett az ágy előtti szőnyegre.

tok itt, úgy tudom, legalább kímélést rendelt ő; bár az, ki ilyet tud parancsolni, kímélésre nem gondol. Távozzatok! akarom, mond Cœlesta, akkor felkelek!

Az első alakos hátra lépett, s a többinek intett kezével; mindnyájan az ajtó felé vonultak, de a szobából ki nem léptek.

— Háttal fordulunk feléd, mond az alakos, ki eddig egyedül szólott, s így szemérmednek kifogása nem lehet. Siess! teljesedjék e gyermeki szeszély is, de gyorsan!

Az alakosak arczczal az ajtó felé fordultak; Cœlesta szeméremmel s pirult arczczal lépett az ágy előtti szőnyegre, s hirtelen veté öltözetét magára, míg Weiszné majdnem magánkívül bámult leányára. Végre Weisznénak könnyei megeredtek s hangosan zokogva szorítá kezeit képére. — Leányom! kedves okos jó leányom! mond egészen elérzékenyedve, én követlek, a hová visznek, veled akarok lenni, ezt senki sem tilthatja meg az anyának! Ezzel ő is kiemelkedett ágyából s öltözött, de tagjai annyira reszkettek, hogy egy kapcsot sem vala képes nyitjába szorítani.

— Uraim! mond Weiszné fuldokolva, engedjék kegyetek őt követnem, ne tiltsák el az anyát leányától! Istenem, hogy el vagyunk itt hagyatva, minden védeiem nélkül! mit vétettünk, mit véthettünk mi nők a fejedelemnek?

— Ne kérjed e szolgai lelkeket, anyám! mond Cœlesta kevélyen, szép kurtichenét öltve magára, mozgonyok ezek, melyeknek kerekeit urok húzta

fel, s most forognak, míg azok le nem járnak. Mint az igavonó marha, mennek a barázdában, folytatá gúnynyal, terv, akarat nélkül! Mit tehetnek ezek! a korbács emelve van fejök fölött, nekik mozogni kell!

— Leányom! leányom! mond Weiszné ijedten, ők emberek, ők hajlani fognak kérésünkre. Mit kivánnak kegyetek váltságul? Van pénzünk még, bár e háborgós időkben kevés, de vannak ékszereink nagy számmal és sokat érők!

— Hiába, jó asszony! mond Coelesta gúnynyal nevetve, ezen urak itt szilárd férfiak, s kincseinket úgyis ki fogják rabolni! miért nekik azt igérni, a mit magokénak hisznek!... Itt állok készen! folytatá az alakos felé fordulva, szolgák, poroszlók, bérgyilkosok! — mit tudom én!... S te, jó anyám, nem fogsz engemet követni, velem az Isten van s ártatlanságom! ő nem hagyja el szolgálóját, s ez védeni fog engemet mindenki ellen!

— Még egyet! mond az alakos közelebb lépve, szádat, szép gyermek, bekötöm, igen sokat csacsog az, s az utczák hosszában fel találja költeni a nemes szász urakat édes álmukból. Ezzel egy tiszta fehér kendőt vont ki kebléből, s Cœlestához közeledett. Már Weiszné egészen fel volt öltözve, bár válla kapcsolatlan s mindene félig kötözve; az alakosnak lábaihoz borult: Uram, mond, emberi lélek lakja-e kebledet? úgy-e, asszonykarok ápoltak? talán nőd van magadnak s leányod? bár nem ily jó, ily szent, mint az enyém, de leányod! A sors fordul s reád kerülhet; kegyelmezz! ki-

vánj, a mit akarsz, mindenre kész vagyok! vidd el mindenemet, csak jó, okos leányomat hagyd meg nekem!

Cœlestának könny szivárgott szemébe, hirtelen fölemelte anyját s forró hévvel szorította kebléhez: Kedves jó, jámbor anyám! el kell válnunk! mond reszketeg hangon, a sors így akarja; de egy Isten él fölöttünk! legyen nyugodt; én élni fogok, ha Isten úgy akarja! s ha élnem szabad és lehet... Ne rettegjen, anyám! s ha jó, nagylelkű atyámat látja, egyet mondjon neki, azt, anyám! hogy leánya maradok! leánya Cœlesta, kit ismer! a sors bármit rendeljen.

Weiszné zokogott, nem tudott szólani, s görcsösen szorítá leányát kebléhez.

Cœlesta gyöngéden fejlett ki karjai közül, fölegyenesedett, egy istennőhez hasonlított — s miként a hold égi arczát világítá, úgy tetszett, mintha azt dicskör folyná körül. — Még nehány szavam van hozzátok! mond, fönséggel fordítván arczát az alakosakhoz. — Hallottátok, mit tesz az? szavat adni, becsületszavat; — fér-e szolgai lelketekbe annak képzete? hogy egy nemes lelkületű lánynak adott szavára építeni lehet, lehet mint szirtre, mely nem ingadozik; hogy az egy oklevélnél, melyen a világ urainak pecsétjök függ, többet ér. . Ha hallottatok ilyesmit, tudjátok meg ezennel, hogy én Cœlesta Albinus, a híres brassai birónak s polgármesternek, Albinus Mihálynak leánya! egy brassai hölgy, adom becsületszavamat, hogy némán s ellenkezés nélkül követlek benne-

teket Bátori elébe, azért erőszakra nincs szükségetek, s adott szavam, Istenemre! szorosb kötelék, mintha patyolatját erdélyi hölgyeiteknek fejem körül körítnétek!

Anyjához fordult ekkor, szivéhez szorította őt újra, s kilépett az ajtón: — Istené a dicsőség! mond angyali szózattal, egészen visszanyervén lelkének rugósságát. Élj boldogul, anyám, Weiszné! — lelkem emelkedik! én megyek! A ki őt látta volna, egy királynénak képzelné, ki aggály nélkül lép ki lakából, udvarnokainak kiséretökben.

A LÉLEK FÖNSÉGE.

Sírba ha tettem volna magam, hogy mélyen az undok
Földnek alatta hever, tudnám: ha zajába sodorván
A Duna nyelné el, tudnám, hogy szőke habok közt
Tagjait úsztában pusztító hadsereg űzi;
Láttam volna halálágyán hervadni mosolygó
Szép fiatalságát, kétség nem nyomna, megáldnám
Istenemet, s tűrnék. Most nézek s nincs mire, szólok
És az üres visszhang — gúnyol felelettel.

Vörösmarty.[125]

Értésére esvén Bátorinak a Weisz és Géczi beütésök Székelyföldre, s Uzon megvétele, parancsot adott Allyának, hogy a Bárczaságba siessen. Titkon, s oly hirtelen termett ez ott, hogy a brassaiak csak október 15-kén, mikor már a Bárczaság szélein állott, tudták megérkeztét.

Weisznak ekközben hírül esett a Cœlesta elfogatása, még pedig Allya az ellenséges vezér által, minekelőtte azt valaki neki Brassóból megírta volna, s így bizonyos, hogy Allya a dolgot tudta. A csapás borzasztólag hatott az erős férfiúra, s minél inkább fojtotta fájdalmát keblébe, annál kínosabban dúlt abban. Allya Weiszt Cœlestával kinálta, ha a fejedelemnek átadja Brassót, s békeföltételeit elfogadja, melyek egyike Géczinek kiadattatása lett volna.

Valóban szándéka volt-e Allyának ezt tenni, s tehette-e, vagy csak próbálgatá Weiszt, később tudjuk meg.

Weisz kemény küzdésben volt, nem az iránt, mit kelljen cselekednie, mert oly gondolkozású férfiúnál mint ő, ez belső vitatás tárgya nem lehetett, de az iránt, miként szabadítsa ki Cœlestát. Aznap érkezett meg neje is a táborba, majdnem őrülten s beszélte el az egész történetet, elhallgatván Cœlestának nyilatkozását s izenetét, hogy atyja előtt annál sürgetőbb legyen gyermekének megmentése. Egy az alakosak közül hajnalig maradott szobájában a nőnek, s csak mikor a korány aranya borult a lég harmatos íveire, távozott mellőle, s így ő is csak reggel indulhatott el Brassóból.

Weisznak egybeköttetései által az udvarnál [126] főleg Nadányitól értésére esett, hogy Dimont Bátori darab idő óta szemmel tartja, s kezdi már egyetértését a szászokkal gyanítani. Ez valóban úgy is volt, mióta Bátori a feketehalmi várból kiszabadult; az akkori párbeszéde Dimonnak Marderrel, s a szászok titkos jelszavának tudása, gyaníttaták vele, hogy Dimon, mint többnyire kémek szoktak, két kézre dolgozik, s a fejedelem erősen föltette magában, a dolognak végére járni.

Cœlesta atyja előtt a Bátori kiszabadítását a kőhalmi börtönből el nem hallgatta volna, de megírni nem merte, s így azt Weisz nem tudta még; Szerafin gyanította, hogy a kőhalmi foglyok kiváltása Mardertől titok nem maradhat, azért őt

foglyot adott által a brassaiaknak, a mi akkortájban igen könnyű volt. A fejedelmet Feketehalomban senki sem ismerte meg, őt Marder Bilibognak tartotta, kit már láttunk pillanatra, s kit a székelyek embervadásznak neveztek, mert ha a fejedelem valakinek fejére díjt tett, többnyire Bilibog nyerte azt el. Mint a hiúz állt ő lest úton, ösvényen, sziklák ékezetei között, vagy egy agg csernek sátorában; lőport ritkán használt, egyszerű rugós ív, húrral feszíthető, majdnem kopjahosszúságú nyílvesszők s néha parittya, valának azon fegyverek, melyekkel Bilibog mindig talált. Az óriási székely leejtett vadjának, mert így nevezé azt, fejét tágas bőrzsákba vetette, s úgy hozta azt a táborba széles vállán.

Hogy a foglyok egyike sem Bilibog, azt a brassaiak azonnal észrevették, kik közül sokan találkoztak vele a csatákban olykor, s az egészet úgy tekintették, mint háború idején igen könnyen történhető tévedést. — Később a roppant Bilibog annyiszor jelent meg a csatákban, s karjának oly pusztításait tapasztalták, hogy életén s szabadlétén nem kételkedhettek a szászok! Várdai s Szerafin azt állíták, hogy a Bilibognak vélt fogoly egy hosszú székely ember volt; állításuk nyert is hitelt, mert az általadott öt fogoly közt egy igen nagy is találkozott.

Weisz, mint fölebb láttuk, tudván, hogy Dimon a fejedelem kegyéből kiesőfélben van, azonnal Cœlesta elfogatásának egész tervét megfejté magának. Dimon tudniillik a fejedelemnek Cœlesta

iránti szenvedélyét ismervén, ezen az úton akartá kegyét újra megnyerni, s magát a vizsgálatok alól kimenteni, melyek aligha részére jól ütöttek volna ki.

Weisz hosszú küzdés után felelt Allyának, emlékeztetve őt keresztényi hitére s hogy neki is lehet gyermeke valaha; de azt is kinyilatkoztatá, hogy ő leányát ismeri! s ez maga el nem fogadná azon áldozatot, melyet Allya kiván a brassaiaktól; írta, hogy szive megreped, de mégis kész kedves gyermekét nemzete boldogságának feláldozni, ha szükség, s Cœlesta meg fog tudni halni, ha azt a szászok java, atyja és önbecsülete kivánják!

Szerafin megtudván a dolgot Weisztól, álruhában Szeben felé sietett, egy levelével a mélyen kesergő atyának, melyben leányát állhatatosságra nem inti, de azt már feltévén róla, Allyának adott válaszát tudatja vele. Szerafinnak titkos utasítása az volt, Dimont egészen megnyerni, s nagy ajándékokkal arra bírni, hogy Cœlestát kiszabadítsa, a mit senki sem tehetett könnyebben, mint ő. E mellett Weisz egy követséget indított a fejedelemhez békeajánlatokkal.

Bátorin az utolsó esetek óta külsőleg is nagy változás történt; arcza barnább s halványabb volt, mint máskor; álla körül rövid göndör szakáll borult már, szemöldei közé egy redő fészkelte magát, s tekintete elveszté azon örömlehellő derültséget, mely vonásainak, főleg otthon, s megbizottai körében, oly kellemetes, sőt néha hódító kifejezést adott; de őt mindemellett most még érdekesbnek, férfiasbnak találták a hölgyek. — Bátori, mint min-

den hozzá hasonló ember, az önállást sohasem vívhatta ki egészen; neki hizelgőkre, kegyenczekre volt szüksége, s így Imrefinek halála után kegyét hol egynek, hol másnak adá, de ezek közül egy sem birt azon élénk szolgai hűséggel, melylyel Imrefi; egy sem vala oly tapintatteljes visszhangja a fejedelem minden szavának s minden gondolatának, mint ő. — Kamuti Farkas, Gyulafi s Dimon voltak legtöbbet személye körül, bár ezen utóbbi, titkos küldöttségekre használtatván, néha hetekig vala távol az udvartól; a közidőt irígyei s ellenségei a kevély apródnak, mindenképen használták megbuktatására. Ehhez egy körülmény járult, melyet örömest elhallgatnánk, mivel nagyobbára mondán alapul, de meg kell említenünk, mivel történetünknek közelgő kifejlésére nagy befolyással volt. Sokan azt állítják, hogy a hamar vigasztalt özvegy s még mindig csinos Imrefiné és Dimon közt a fejedelem szorosabb viszonyt vett észre, mint azt egy kevély kegyenczné s egy apród közt gyaníthatá hiúsága. S ez okozta egyrészt, hogy titkos bosszút forralt a sokszinű ficzkó ellen, kinek kevély makacssága, minden használhatósága mellett is, olykor kellemetlenül érintette a fejedelem büszkeségét.

Az oly kedélyeknek, a milyen a Bátorié, természetökben van az a neme az irígy féltékenységnek, mely akkor is bír némi hatással, mikor a tárgy, mely azt előidézi, nagyobbára elvesztette érdekét előttünk. Imrefinének ajánlkozó szerelmét Bátori mulatsági szempontból tekintette, s aligha

maga hitte, hogy ily személynek hűtlensége őt megzavarhatná; azonban, mint sokszor az életben történik, az a mi képzetben s a hihetőség határiban idézve, előtte csekélységnek tetszett, s valóságban kevélységét s hiúságát sértette, ha nem is szivét, mert az sohasem vert Imrefinéért, s ha nem is érzékeit, melyek rég elhültek iránta. — Az a gondolat, hogy egy apród abban a hiszemben van, vele egy nő kegyéből osztozhatni, valami oly szenvedhetlen eszme volt, mely neki a legkellemetlenebb érzést okozá.

Weisznak gyanítása, mint látjuk, nem volt homokra épülve, s Dimonnak elég oka arra, hogy a fejedelemnek kegyét megnyerni igyekezzék, bár ő, mint láttuk, valamint senkit, úgy Bátorit sem szerette s csak önérdekét nézte, melynek előmozdítása mellett ördögi kedélyét minden baj s kár kéjben ringatta. Hogy a fejedelem Cœlestát mindazok fölött szereti, kik kegyét birták, azt senkinek sem volt több alkalma tudni, mint Dimonnak, ki igen sokszor volt a fejedelem közelében, s ki által Bátori nem egy levelet küldött Cœlestának; sőt történt egykor vadászat alkalmával, hogy Dimon a fejedelemnek megigérte, Cœlestát kezére keríteni. Bátori bortól felhevülve, ellent nem mondott, csak azt tevé hozzá, ha valaha az történhetnék, akarná, hogy a szép hölgygyel a legnagyobb kímélettel bánjanak. Azonban ezen egész beszélgetésről Bátori elfeledkezett s többé ilyesmit elő nem hozott Dimon előtt.

Ha a fejedelem szivében nem volt is meg azon

nemesebb emléke az indulatoknak, mely a lélekkel azt óhajtatja, hogy szerelmünk tárgyát nem erőszak, hanem önkényes vonzódás, hozza karjaink közé; ha Cœlestának tiszta nemes indulatját nem bírta is felfogni egészen, mégis úgy tetszett neki, hogy inkább örülne, ha Cœlestát személyes elhatározás hozná közelébe. Bizonyos büszkeség volt az, mi Bátorit arra határozta, hogy Cœlesta ellen semmi erőszakot el ne kövessen, s diadalának sikerét a szerető hölgynek szívétől várja. De nem kell felednünk, hogy Bátorinak az erőszakról is saját képzete volt; Cœlestát elfogatni s mint fogolyt közelében tartani, nem látszék előtte erőszaknak. «A hadi élet sorsa az», így okoskodott Bátori, «hatalmunkkal s a körülmények kedvezéseivel élni; ha a szászok mindent elkövettek, hogy engemet elfogjanak, miért ne tehetném én is ezt Cœlestával, főleg ha vele szeliden bánok, s fogolyból magamig emelem fel? — Hátha atyját, nemzetét feledi érettem! minő diadal volna ez!»

Ebből láthatjuk, hogy Bátori, bár nem parancsolta is Cœlesta elfogatását, a dolgot néha forgatta eszében; s láthatjuk, hogy Dimon embereit jól ismerte, s az ügyes apród ki tudja azon pillanatot lesni, melyben egykor tett ajánlását ismételhette.

A fejedelem megvetőleg nevetett: — A dolog kivihetetlen, mondá, hogy akarod őt Brassóból ide hozni? s épen őt, a szászok bálványának, az óvakodó, mindig éber Weisznak leányát!

Dimon a fejedelemtől szeretett volna valami igé-

retet kicsalni; de Bátorinak bizonyos szigorú módja volt, egy előtte untató párbeszédet befejezni, s így e tárgyban Dimon némi kétségben maradott a fejedelem akaratjának tekintetében.

Bátori, mint láttuk, makacsul elhatározta magában, Dimont soha feljebb nem vinni apródból, bár minden szolgálatját bőven megfizette. E szilárd elhatározás kedélyéből magyarázható; Dimont ismerjük, s meg kell vallanunk, hogy Bátori jól okoskodott, mikor őt mindig bizonyos alárendeltetésben akará tartani.

Dimon Monddal s Dixellel már Brassóban szoros egybeköttetésben élt; tudjuk, hogy hasonló kerületek össze szoktak vonulni. Weisznak távollétét, a brassaiak elbizását hasznára fordítván, e két gyakorlott s elszánt kémjeinek segítsége, elég volt a merényt kivívni. Cœlesta Szebenben volt s Dimon kevélyen lépett a vadászatról hazatérő Bátori elébe.

Október 14-dikén érkezett Cœlesta Szebenbe, az alakosaknak csak hárma kisérte őt, kettő Brassóban maradott el. Így nem ok nélkül gyanítá Cœlesta, hogy a Brassóban maradottak Mond és Dixel voltak, kik, a mi igen természetes, a brassai zenebona után megtudták, hogy Cœlesta a rejtekben kileste őket; s bár mindent elkövetett is Cœlesta, hogy személyeiknek bántódása ne legyen, a bosszúálló két férj kapott az alkalmon, Weisz házának veszélyt okozni, kinek, mint minden nagy embernek, irígyei s ellenségei voltak, s főleg Mond és Dixel, lelkületének fönsége által kellemetlenül érzék magukat érintve.

Cœlesta azon háznál, Szebenben, hová őt éjtszaka szállíták be, egy tisztes öreg nőt talált, ki mint látszott, szolgálatjára vala rendelve. Szobájának ajtaja bezáratott, s az előtt őr járt fel s alá. Cœlesta mindezen bánásból, mely némi, bár őt sértő kímélést látszott feltenni, óránkint inkább kezdé hinni, hogy fogságát a fejedelem parancsának köszönheti, csak azon bámult, hogy Bátori magát nem láttatá. Ő nem tudta, hogy a fejedelem vadászattal tölti az időt e sürgető veszélyek korában is.

Cœlesta fáradtan hevert le, nem evett semmit, bár a melléje rendelt nő őt ízes étkekkel kínálta; az éjtszakát álmatlan töltötte, s reggel halványan s törődötten kelt föl ágyából; kiküldötte a szolgálatára rendelt nőt az oldalszobába, s az ajtót behúzván, tág karszékbe ereszkedett. A szoba kevés, de nagy idomú, aggszerű bútorokkal volt ellátva. Egy magas kemencze, zöld s szeszélyes alakokkal terhelt, a mennyezetes ágy, nagy virágú kárpitokkal, néhány keskeny hátú szék, egy roppant, rézzel majdnem egészen borított láda, egészíték ki bútorozását.

Itt látjuk Cœlestát, festői nemzeti öltözetében, leemelt föveggel, egyik karjára nyugasztott állal, s a földre szegzett szemekkel, mély gondolatokban. Ha az ember vonásait figyelemmel vizsgálná, semmi nemét az ijedtségnek vagy remegésnek nem lehetne azokon észrevenni, de igen, mély keserűségnek s boszankodásnak fellegét. Arcza színét változtatta néha, s keble hevesen emelkedett le s

fel; ökölre szorítá néha kis kezecskéit, vagy toppantott a lábak legkisebbikével, mint a ki egy történetnek minden árnyéklatát röpüli át gondolatjaival, s miként azok hatnak reá, tükrözik magukat arczában s mozdulatiban.

Hosszú pihenés után fölkelt Cœlesta; arcza majdnem kemény kifejezést nyert s ajkai körül azon éles gúnynak mosolya ült, mely nála szinte önkénytelen volt mindannyiszor, a hányszor vagy magát, vagy mást tartott vádra érdemesnek.

«Fogva!...» így kiáltott fel, «fogva!» ismétlé élénken, «egy hölgy, s ki által?... a kinek életét mentettem meg! s kit szerettem! miként gyávaság s gyöngeség volt szeretni; kiért ezer életet adtam volna!... Hah, nyomorult bábfejedelem! aljas, nem férfiú! — Meg kell vallani, gyönyörű fejedelmi tett! — Ezen alávalót, e gyávát tudtam én szeretni! e rejtélyes, alakos emberdarabot! e torzképét egy fejedelemnek! — Nem! nem! én csak Ecsedit szerettem!»... Kis szünet után folytatá magában: «Ébredj Cœlesta! irtsd ki lelkedből árnyékát is egy indulatnak, melyet semmivel sem menthetsz ki többé! — Ecsedi?... ez ábrándozás! ő vagy Bátori mindegy! — De hátha nem az ő parancsa elfogatásom!» Cœlesta keserűn nevetett. «Igen igen!» kiált fel, «én eszelős vagyok és maradok, mert még most is mentegetem őt. Az ég tanúm! föl nem tehettem róla soha, hogy irántam ily hálátlan legyen; s ha valóban ő akarta s parancsolta elfogatásomat, őt semmi sem mentheti ki. Eddig a világ Imrefit vádolta, s részrehajló

gyöngeségem elég gyáva volt Bátorit menteni, s tetteinek okát másokban keresni; fogództam, mint hullámok közt küzdő, e mentő ágba, s im az kezembe szakadott; Imrefi meghalt, s Bátori nemcsak dühös viszontorlója hadi bántalmaknak, nem csak ellensége egy nemzetnek, melyről talán hitte, hogy őt utálja! Ő több, ő nyomorult leányrabló! — gyáva férfiú, ki minden lovagi kötelességről feledkezve, támadólag lép fel ott, hol védeni lenne kötelessége! — De jöjjön! Istenemre! rám fog ő ismerni, rá azon egyszerű gyermekre, ki a kábult zsarnokot látta porban maga előtt szerelemért esedezni!»

A míg Cœlesta magában tünődik, míg szive szorongató kétségek közt hullámzik, s hol vádolja, hol mentegeti Bátorit, térjünk pillanatra ezen utóbbihoz vissza.

Dimon megállott a fejedelem előtt, arcza sugárzott, s valami oly kihivó kifejezésével az örömnek tekinte Bátorira, hogy az minden, naponkint növekedő gyanúja, sőt gyűlölsége ellenére is, alig várta hogy a ravasz szolgával egyedül lehessen.

Miként adta elő a dolgot Dimon, miként fogadta azt a fejedelem, nem lehetett akkor megtudni, mert rejtett, zárt szobában történt az; azonban gyanítani lehet, hogy az nem úgy ütött ki, mint azt az önhitt s elbizott Dimon óhajtotta. Azon udvariak, kik őt a fejedelem szobájából kilépni látták, azt állították, hogy arczán megsértett hiúság rángatását lehete olvasni. Nekünk, kiknek megengedtetett a Bátori szivében olvasni, a dolog nem lesz fejthe-

tetlen. Bátori Cœlestának elfogattatását nem hitte lehetségesnek, legalább addig nem, míg Weisz Brassó közelében van; de azt nem is parancsolta egyenesen, mint tudjuk, s csak szenvedőleg látszott abban hallgatással megegyezni. Dimon ellen föl lévén ingerelve, igen természetes, hogy azon fölülkerülést, melyet Dimon ily merész tettel kivánt kivívni, kissé büszkén idézte vissza, s ez a kevély apródot sértette. Hogy Cœlestának Szebenbe érkezése Bátorinak kellemetlen lett volna, azt bizonyosan senki sem hiszi, s annál inkább örülhetett e körülménynek, mivel Cœlesta előtt, egyenesen befolyását elfogatásába, tagadhatta.

Dimon bosszúsan távozott el Bátoritól, s miként őt ismerjük, aligha nem merült föl lelkének sajátságos irányzatából egy bosszúterv, melyet régen forralt, s melynek végrehajtására csak időre s alkalomra várt.

De tekintsünk újra a kedves hölgy szobájába, kit a legingerültebb helyzetben hagyánk. Ő magán legkevesebbet tünődött, bár voltak pillanatai, melyekben női gyöngesége, lelkületének szilárdságán át, követelte jogait, s futó múló remegést villantott át tagjain.

«Ha fogságomat Bátori atyámnak szorongattatására kivánná használni!» így tünődött ő, «ha az erős férfiút, a szász nemzet oszlopát, atyai érzet megingathatná!... Ő annyira szeret engemet! lelkének állapota irtózatos lesz! Ő nem azon vad Manlius Torquatus, nem azon Brutus, ki gyermekét hidegen odavetni képes hazája érdekének!

előtte minden érzés szent! — Ő szenvedni, küzdeni fog, s e harcz keblében halálos lesz.» Cœlesta némán bámult maga elébe. «Igen, igen!» monda magasztaltsággal, «ő küzdeni fog, ő lelke felét áldozza nemzetének, de fel fogja azt áldozni, mert ismeri leányát, s tudja, minő áron képes az szabadságát elfogadni!»

Anyját jól ösmerte Cœlesta, tudta, hogy ezen egyszerű, minden magasb lelki emelék nélküli lény! miként fogja férjét ostromolni, miként tőle leányát visszakérni s alkalmasint elhallgatni előtte végnyilatkozását elbucsuzásakor, csak hogy Weisznak több oka legyen mindent elkövetni, s mindent áldozni megszabadítására.

Mindezt átgondolva, nem mondhatjuk, hogy a szép, magas lelkű hölgynek kedélyét bizonyos kétes remegés körül ne fogta volna. «Atyám ismer!» ezzel s mindig ezzel bátorítá fel magát, s lelkében terv tervet űze: miként adja atyjának tudtára, hogy ő meghalni készebb, mint nemzetének vesztével nyerni vissza szabadságát.

Ily tűnődés közben halla lépteket szobája előtt; a kulcs fordult zárjában, az ajtó végig nyilott, Bátori lépett be, a külszobában két apród állott. Az ajtó bezáratott s Bátori egyedül maradott Cœlestával, ki egy regényes, de egyszersmind szorongató helyzetben, hirtelen összeszedé lelki erejét. Az első pillanatban minden feledve lőn, csak női önérzete ébredt föl, s méltatlan bántalmának neheztelése tükrözé magát vonásaiban; fölegyenesedett karszékéből, három lépést tett a fejedelem

elébe, mint sértett királyné, ki alattvalójának akarja méltó haragját kijelenteni. E mozdulat szinte önkénytelen volt, s arczának kifejezése oly nemes, oly hódító fenségű, hogy Bátori meglepetés nélkül nem tekinthetett reá; az ártatlanság s női fenség hatalma őt szinte habozóvá tevék.

A harag s félelem azon indulatok, melyek minden arczot kivesznek alakjából, annak többnyire a legkellemetlenebb kifejezést adván. Ez Cœlestánál egészen ellenkezőkép volt, nemtelen haragot nem tuda szivében forralni; lelkületének angyali tisztaságából érthető, hogy őt aljas indulat-kitörések sohasem lobbanthatják. Szivében irígység, kárs bosszúvágy s mindazon indulatok, melyek köznapi lelkekben haragot idéznek elő, nem voltak otthonosak. Ő, ha haragudott, e haragot nemes indulat, önbecs-érzet erényi emelék, s lelki fönség idézték elő: azért arczának kifejezése is valami leírhatlan bájjal bírt ilyenkor, mely bizonyos félelmes tartózkodást vala képes a legbátrabb kedélyben előidézni.

Coelesta megállott, mintha lelkének redőit simítaná szét, mintha szavakat keresne megszólalásra; arczának szilárd kifejezése gyöngédebbé olvadt át, s gyönyörű lélekkel teljes szemei oly nemes nyiltsággal valának Bátorira függesztve, hogy ez egy önkénytelen ingert érzett magában, lábaihoz borulni a kedves hölgynek, melynél szebbet, s bájlóbbat sohasem látott.

— Nagyságos uram! szólala meg Cœlesta; örülök, hogy Bátori Gábor, Erdélynek fejedelme, ily hirtelen észrevette, mennyire érdekében áll azon

igazságtalanságot helyrehozni, mely egy gyenge hölgyön történt, s azon szabadságot nekem visszaadni, melytől tudom, nem lovagi szellemű fejedelmem parancsára fosztattam meg!

— Cœlesta! kiált fel Bátori szenvedélyesen, rettegsz-e ily közel lenni azon férfiúhoz, kit egykor szerettél? De nem, leányom! kedves jó Czilim! nemed remeke s dísze te! nem szerettél csak, de szeretsz jelenben is! kinek éltét szabadítád meg, s ki oly nagyon lekötelezetted!

— Oh nagyságos uram! mond Cœlesta, kinek minden visszaemlékezés egykori viszonyára Ecsedivel, tőrszúrás volt: ha nagyságod ezt hiszi, siessen nekem szabadságomat visszaadni s engedje, hogy szegény atyámnak s anyámnak karjai közé repülhessek; hogy lelkem teljességéből meggyőződéssel mondhassam, hogy nagyságod velem fejedelmi nagylelkűséggel bánt, hogy talán azon gyűlölség, melyet atyám s a szász nemzet iránt érez keblében, csak félreértések s fondor tanácsosok bujtogatásainak következménye.

— Atyádat ne említsd! kiált közbe Bátori, s arczát vér futotta el! Ő egy — — —

— Becsületes ember! egészíté ki Cœlesta... Oh, engedje nagyságod! folytatá, hogy a jelen ünnepélyes pillanat boldogító változásnak adjon éltet! — teremtse a multak keserűségét áldássá! engedje, hogy a béke olajágát vigyem diadali örömmel Brassó falai közé s keblem azon kéjérzettől dagadozzon, melyet egy szép, nemes fejedelmi tett idéz elő!

— Cœlesta! mond Bátori, elmerülve a gyönyörű

beszélőnek tekintetében, te nem tudod, mit kívánsz. — Béke!? lehet-e ezt valaha reménylenem? míg a szász nemzetnek érdeke össze nem olvad a miénkkel, míg Erdélyben nemzetek lesznek, nem egy nemzet. A szászok kevélyen vetik magoktól vissza nyelvünket, szokásainkat; míg kenyerünket jó ízűen költik el, s tagjaikat mente s kalpag födik. Városaik, várok, melyekbe fejedelem csak engedelemmel léphet be, német s török segélybe kapaszkodnak addig, míg hódolniok kellene, s azon büntetésnek helyes voltát méltánylaniok, mely alatt Szeben szenvedett, s melylyel egyesek hűtlenségét vertük, nem a szászokat akartuk eltiporni. Miért nem bűnhödött Beszterœze! Kőhalom! vagy nem szászok laknak-e ott? — Ismétlem, Cœlesta, te nem tudod, mit óhajtasz! de egyben igazad van! igen, szivem hölgye! nem én vagyok oka, hogy elfogattatál, nem parancsomból történt az, de — —

Úgy tetszett, mintha Cœlestának égi szemeiből örömsugár villanna. — Nem? kiált fel, nem, nem! hiszen ez nem is lehetett volna! De fejedelmem meg fogja tudni azokat büntetni, kik hatalmával s nevével ily nemtelenül merészkedtek visszaélni! s a ki ezt tudja, nem kétlem, nem fogja füleit az igazság szava előtt elzárni. Én gyenge hölgy vagyok, uram fejedelem! de lelkem talán nem minden erő nélküli, s bír annyi fogalommal a helyesről, hogy nemzetemnek nevében s érdekében tehetek nagyságodnak egy ajánlást, mely szintoly természetes, mint elfogadható.

— Hadd halljuk, mond Bátori kissé kedvetlenül, egy karszékbe ereszkedve, ily szószóló mindenesetre sokat tehet.

— Ha nagyságod Szebennek szabadságát helyreállítja, ha egy jövő országgyűlésen a szász nemzet ellen tett végzéseit megsemmisíti, a szász papságnak tizedeit visszaengedi: úgy merem nagyságodat bizonyossá tenni arról, hogy atyám első lesz, ki a szász nemzetet békességre bírja.

— Csekélység! mond Bátori nem minden gúny nélkül, én ellenben, Czili! kész vagyok védenczeidnek békekezet nyujtani, ha Szeben ezután is fejedelmi lakunk marad, s a szász polgárok ott számunkra kényelmes palotát emelnek; ha minden általok okozott költségeinket visszatérítik, s átok alatt fogadást s esküt tesznek arról, hogy soha, sem török, sem oláh, sem német segítséget nem kérnek.

— Így minden a réginél marad, felelt Cœlesta fájdalmasan.

— Még egyet! — mond Bátori, figyelemmel szegezve szemeit Cœlestára, ha feltételeimet elfogadják, igérem, hogy jogaikat s kiváltságaikat védeni fogom, de megkivánom, hogy ne idegenként tekintsenek a szász urak, s kapuik ne legyenek zárva előttünk!...

Cœlesta hallgatott.

Bátori folytatá, mindig figyelemmel tekintve Cœlestára: hogy a béke állandó, s a szász nemzetnek oka legyen minden sértő kétkedést fejedelmi szavunkban elmellőzni...

Cœlesta sóhajtott; a fejedelem szavában nem vala ok többé kétkedni, mert ő szavát mindig megszegte.

— Kész vagyok a szász nemzet kebeléből nőt választani magamnak, s hölgyeik egyikét felmagasztalni Erdély minden női fölött. Bátori felkelt, s a Coelesta kezét ragadta meg. Cœlesta gyöngéden voná azt vissza, s szemeit a földre szegezte; arczát szemérem, valami neme a megszégyenülésnek s neheztelés borítá el lángjával.

Bátori azon ellenállhatlan varázsnak hódolva, melynek hatása már ösmeretes előttünk, mikor ő Cœlesta közelében volt, függeszté szemeit a szép hölgyre s azon kevélységen keresztül, mely a Bátoriak arczából mindig kisugárzott, valami szinte kérő, esdeklő tűnt ki. — Te elnémultál, Czilim? s nincsen egy húr szivedben, mely ezen utóbbi ajánlatomra megrezzenne?.. szólj Czili!... volt idő, mikor a szász hölgy a magyar nemes ifjúval egy kunyhót osztott volna meg! s Istenemre! ezen időszaka életemnek, egész bájával, egész boldogság özönével, elevenen s visszaóhajtva áll lelkem előtt! s meg volna-e minden változva? két év fordította volna ki lelkeinket helyéből — —

Cœlesta szorulva érzé keblét, szemei nedvesedének, lehellete sóhajjá olvadt! de visszafojtá a multak emlékét keblébe, ajkai reszkettek, s szemeire annak hosszú selyem pillái borultak, hallgatott. Úgy tetszék, mintha az egész beszélgetésnek fordulata fájna neki, mintha azt félbe kellene s illenék szakasztania, s mégis neme az álgyöngédség-

nek s kíméléssnek nem engedé, hogy hirtelen szavakra találjon. Míg ő így merengett, Bátori folytatá:

— Két év, 24 hold, ily rövid idő érlelte volna meg czáfolatát legbensőbb meggyőződésednek, Czili! ... ki vagy te? — nemde hölgy, érzékeny s szerető hölgy? engedékeny s megbocsátó! hölgy, kinek szerelme mindene, s ki egykor egy csókkal félt lelkét az enyémbe átszállítani![127]

Cœlesta mind inkább hevült, minden tette Bátorinak előtte emelkedett föl, mint annyi rém s a férfiú, kiben oly iszonyúan csalódott meg, állott előtte, szintazon érdekes vonásokkal, azon fejedelmi alakkal, azokkal a reábeszélő szemekkel. Mint egy gyúlpontba szedődött össze azon áltatás és ámítás, mely őt egykor elkábította. — Akkori hiedékenysége, akkori vak bizodalma, a gyöngeség, mely őt szeretni készté azon férfiút, kit csak szép lelke tett azzá, minek képzelé: igen ez és minden, minden előtte állott. — Úgy tetszett neki, mintha az óra eljött volna, egy kétszinű alakossal egész női méltóságát éreztetni, s visszatorlani azon gúnyt, mely árnyat borita elméje felsőségire, s őt könnyenhivősége miatt, a köznapi hölgyek sorába idézte.

Cœlesta megállott Bátori előtt, szemeit nyiltan s méltósággal nyugtatá arczán; s ellentállhatlan báju hangján szólala meg:

— Igen, mond, volt egy idő, nagyságos uram, mikor a mennyet nem tudtam Ecsedi nélkül képzelni! ... miért tagadjam? én akkor kevély voltam szerelmemre, s érzésemben semmi sem volt,

mit jelenben is szégyenelhetnék. A miként szólott Cœlesta, vonásai mind inkább közeledtek azon mennyei kifejezéshez, mely őt igazán égből szálltnak láttatá, magyarázhatóvá tevé azon hatalmat, melyet Bátori felett tuda gyakorlani. — Akkor! folytatá magasztalt hanggal, minden nagynak, szépnek, nemesnek képzetére egy név volt elég, mely lelkemben mindannyiszor felmerült, a hányszor magasra, kiválóra gondoltam, s ez a név, Ecsedi volt! Ez a szép idő, éltem első s utolsó álma, megszűnt! — Cœlesta elfogódott. Megszűnt, folytatá rebegve, mint álom szokott, mint az élet fog megszűnni, mint minden, a mi földi.

Bátori elpirult. — Megszűnt? kiált fel.

— Meg, mond Cœlesta elhatározottan: ah! miért kellett ezen álmot végig álmodnom! — miért üdvét ízlelnem egy képzelgésnek, ha abból a való, oly irgalom nélkül, oly keserűn rázott fel!

— Cœlesta! — mond Bátori sértve — mi okod lehet neheztelni azon, hogy egykor szived tárva állott előttem, hogy minden tekinteted, minden szavad egy nyilatkozás volt, mely engemet boldoggá és kevélylyé tett? s miért igyekszel az ellenkezőt elhitetni velem és magaddal? Te szeretsz még, s ez az, mi engemet most is boldogít, a mi képes mindent feledtetni velem.

Cœlesta tagadólag rázta fejét. — Nagyságos uram! mond, nemzetemnek, atyámnak ellenségét szerethetem-e? — ah! volna-e férfi, ki engemet becsülhetne, ha vétkes gyöngeséget gyanítana bennem?

— Vétkest! kiáltott fel Bátori, a szerető hölgynek szive meggyőződése iránya, ahhoz hajlik, a kit szeret, minden érdek megszűnik, minden mult feledésbe olvad át, mert a kik szeretnek, azokban egy lélek van csak. — Ha valaha szerettél, folytatá Bátori a legnyájasabb hangon, oly közel Cœlestához, hogy a szép hölgy lehelletének fűszere lengett arcza körül, ha mindaz, a mit oly sokszor mondottál nekem, igaz volt: nem kellett volna-e neked pártomon maradnod? — nem éreznéd azon bántalmakat, melyek a magadéivá váltak, ha szereteted igaz volt! Mi köze a szerelemnek a szászokkal! mi köze arra, Somlyói Bátori Gábor-e a nevem, vagy Ecsedi! mi arra, ha Szebenben emelkedik csarnokom, vagy a Bátori vadásztanyáján foly redőkbe sátram mennyezete? — Mi változott azóta?... kettőnkre nézve, mi ellenséges szellem keletkezett viszonyunk lényegében?... szeretlek-e kevésbbé? nem állok, én Bátori Gábor, Erdély fejedelme, épen oly hódolólag, épen oly kérve, s parancsidra várva, előtted, mint egykor Ecsedi?... A mi minden körülményeiben az életnek elválasztó, annak hatalmát a szerelem nem ösmeri: ha hibáztam! te vagy-e az, szivem hölgye! ki büntetni fog? s ha ellened vétettem is! a míg lángolva szeretlek, míg éltem egy sivatag azon angyal nélkül, ki azt menynyé varázsolja — míg minden szíverem érted dobog! Oh szólj! változott-e addig valami! szabad-e a szerető hölgynek — a változást csak sejdíteni is? Eljöhet az idő, Czilim! melyben nem fogsz kétkedni többé, minden szavam igazsá-

gán, s igéreteim szentségén! — Szólj, ha a fejedelmi bíbor leolvadna tagjaimról, ha fényét levetné nevem, mely azt századok óta dicsőíti; ha újra Ecsedi lennék: akkor Czili...!

— Az nem lehet! felelt a szép hölgy, nem a név, nem a körülmények, nem az, ha Ecsedi, vagy Erdély fejedelme áll-e előttem, oszlatta el a varázst! Érzésem elég tiszta s elég nagy volt — mindazt feledni, a mi a szerelem lényegén kívül esik! — Egy könycsepp lopódzott a Cœlesta szemébe. — E szív s szerelmem szentek szentjében volt megsértve; a tekintet, az alak, a szó, az indulat! minden és minden, álszínt öltött magára; midőn a varázs eloszlott, s láttam, látnom kellett, mert a való elömbe tüdzé fel önmagát! a mit szerettem, képzet volt! lénykép, sugár egy jobb életből; szerelmem üdve, tárgya, vágyai felköltöztek! Oh, nagyságos uram! minek ezt tovább fűzni?

— S hát nem szeretsz többé! kiált fel Bátori egy hanggal, melyben szenvedély s harag egyesültek.

Cœlesta nem szólott, szemei éghez voltak emelve, s vonásain a bánat súlya ült.

— Nem szeretsz? folytatá Bátori, kezét megragadva: és soha nem szerethetnél többé? — ah! én azt nem hihetem! nem akarom hinni!... Nincsen-e oly viszonya az életnek, melyben azon gyermekded kedélyt, azon tiszta szivet sajátomnak nevezhetném újra, mely egykor annyira enyém, annyira önnönöm volt! Bátori vonásait, a búskomolyság szelleme a legérdekesbekké tevé, s

hangja ellenállhatlan lágyságú volt: Szólj Czilim! ha, mint a sors üldözöttje, lépne elődbe Ecsedi, a te Ecsedid, az egykori! egészen az! megfosztva mindentől, a mi lényképedet salakként körözi, vagy annak veszélyes kérge, s ezen Ecsedi, a halál s a kín képét hordaná arczán, s állana előtted, emelné kezeit hozzád s te szereteteddel, de csak azzal, adhatnád éltét, nyugalmát vissza! — ha vérző sebekkel jönne a rengetegek mélyéből elő, honnan az üldözők nyílzápora süvöltne utána! s mondaná: «Cœlesta! mindent elvesztettem, semmim sincsen! csak szerelmem, melyet épen hordok forró szivemben! — akkor...?»

— Gábor! kiált fel Cœlesta szenvedélyesen: az ég meg fog mindkettőnket e keserű próbától őrizni! Cœlestának arcza lángolt, úgy tetszett, mintha karjai nyílnának! Egy percz volt ez! egyetlen! az elragadtatás varázsa, — Cœlesta magához tért, vonásai nyugodt kifejezésöket visszanyerték! — Rövidítsük e pillanatokat! kiált fel kedves hangján, mind nagyságodnak fájdalmasak ezek, mind nekem! szivem belseit rázzák föl — s éltem gyökerét ássák alá! Azon ajánlat, melyet a szász nemzet nevében mertem tenni, nagyságod által el nem fogadtatott, a melyet nagyságod tett nekem, azt a szász nemzet nem fogadhatja el, s így nem marad egyéb hátra, mint szabadságommal, melyet nagyságod parancsának ellenére vesztettem el élni, s nemzetem sorsát a nagy Istenre bízni! Cœlesta az ajtóhoz lépett, s azt kinyitotta.

Bátori majdnem önkénytelen tett néhány lépést

sietve utána. Cœlestának intésére a két apród belépett.

— Nagyságod szabadságomat visszaadta, — mond Cœlesta határozott hangon, megengedi tehát, hogy ezen ifjak közől egyik lovakról tegyen rendelést. Cœlesta ezt oly képpel mondá, s oly parancsoló hangon, hogy az egyik apród a meglepett fejedelmet hallgatni látván, Cœlestának egy újabb intésére eltávozott; az ajtó betevődött, Cœlesta újra egyedül maradott Bátorival, a hölgy csendesen állott.

Bátori magához tért, arczán sajátságos kifejezés mutatkozott, úgy látszott, mintha ajkai mosolyra vonulnának, közeledett Cœlestához: — Istenemre! kiált fel, nem tudom, mi ad neked oly hatalmat Czili! — Te itt parancsolsz mindnyájunknak, s mi, mintha csak arra születtünk volna, hogy parancsidnak engedelmeskedjünk, sietünk gyors teljesítéssel kedvedet megnyerni. Ha valaki itt látna bennünket, talán kétkednék, melyikünk a fejedelem, s melyik az alattvaló! Ezen utóbbi szavaknál, Bátorinak ajkai körül a szokott gúnymosoly mutatkozott.

— Nagyságos uram! mond Cœlesta szeliden, volt idő, mikor nagyságod azt mondá nekem, hogy sohasem fogok csalatkozni, ha azt teszem fel nagyságodról, a mit valónak óhajtok.[128] Hogy nagyságod parancsából történhetett a legnagyobb aláválóság, melyet lovag elkövethet, leányrablás, ide hurczoltatásom! abban kétkedtem mindig; nagyságod szava bizonyossá tett arról, hogy tudtával nem

Coelesta gyengéden vonta kezét vissza, de Bátori hevesen szoritotta ajkaihoz.

volt; — nagyságod velem fejedelmi módon bánt, tisztelte a fogolynak helyzetét, szabadságomat adta vissza — ily tett, hálaérzetemet idézi föl, bizonyítja, hogy hölgy soha nagyobb bátorságban nincsen, mint mikor lovagnak védelme alatt áll. Nagyságod hallgatva megegyezett azokat megbüntetni, kik az erdélyi fejedelem nevével ily megvetést előidéző módon visszaéltek. — Én ezt mint elégtételt tekintem, s kérem, bocsásson meg nékiek. Szolgai lelkökben, mint az övéik, nincsen fogalma azon aláválóságnak, melynek vádja nyom azon, ki gyenge nőt rabolhat el, kit védeni kellene! — Hogy gyaníthatnák ily nyomorultak azon méltó haragot s neheztelést, melyet egy fejedelmi kedély érez, mikor ily pulya, ily aláválo tettre, neve használtatik.

A mint látjuk, Cœlesta úgy fűzte össze szavait, hogy azoknak mindegyike tanúságot s dicséretet foglalt magában. A hiú Bátorinak hizelgett e fellengő képzete Cœlestának róla, s ő sokkal kevélyebb volt, mint hogy ebben két értelmet keresett vagy keresni akart volna.

— Cœlesta! mond Bátori, a mit egykor mondottam neked, ismétlem újra: igen, te nem csalatkozol, ha bennem többet bízol, mint egész nemzeted. Jó leányom! kedves szelid leányom! te szabad vagy, de minekelőtte távoznál, egy kérdést még! A fejedelem, kezét ragadta meg Cœlestának, s azt ajkaihoz voná.

Cœlestának arczát láng borította el; gyengéden voná kezét vissza, de mind e mellett, Bátori heve-

sen szorította azt ajkaihoz, s nehezen bocsátá el. — Egy tekintet a fejedelem arczára, tisztán láttatá, mennyire szereti e sajátságos teremtést, s minő hatalmat gyakorol felette ezen egyszerű hölgy.

— Mondd meg nekem, Czilim! nemed legszebbike s legbájolóbbja! ily hidegen bucsuzol-e el tőlem? — Nincs-e egy szavad, egy biztos szerelmi szavad hozzám? — látd, én egészen az vagyok, a ki voltam!

— Ah! mond Cœlesta nem minden szenvedély nélkül, vegye nagyságod ezen együgyű leánykának szerelmeért az egész szász nemzetnek szeretetét cserébe s ezen felül lelkemnek hálaérzetét vegye — s engedje, hogy a béke hirnöke lehessek, hogy szegény atyámnak, ki sorsomon aggódik, vigasztalást s békeelőérzetet szállíthassak keblébe. Míg itt a szebeni falak közt vagyok, nem tekinthetem szabadnak magamat, a szerelemnek csak a szabadság légében könnyű lehellete, s így mint fogoly, sem igent, sem nemet nem felelhetnék. Nem volna-e sértő, nagyságodra magára nézve, ha itt az, a kit fejedelmi székéig akar emelni, mint rab, mint fogoly, határozná el magát?

— Te szabad vagy, mond Bátori.

— Brassóban — nemzetem kebelében, ott vagyok szabad! ott lehel szabadon keblem, ott, nagyságos uram! felelhet s fog felelni Cœlesta, Ecsedinek és Bátorinak.

A KŐPÁRKÁNY.

És te! minden bűnhődéstől ment vagy-e a te trónodon? a boszuló keze, nem férhet-e arany pártájáig hatalmadnak? *Körner.*[129]

Cœlesta kivívta szabadságát; még az nap őt a brassai úton látjuk lóháton, négy lovagtól a fejedelmi seregből kisértetve. Másnap Szerafin találkozott vele, s atyjának levelét adta által, a melyre már szükség nem volt.

Míg Cœlesta, Szerafinnal Brassó felé vevé útját, a fejedelem készületeit folytatá, Betlen Gábor Szebenben volt: sokan ingerlették fel ellene a fejedelmet, s mióta bajai sürűdtek, ő sokkal ingerelhetőbbé leve. De Betlennek magaviseletében valami oly nyilt, s feddhetlen tisztaság volt, hogy az irígyek s fondorkodók mindig szégyenülve léptek vissza, ha Betlen megjelent, ha Erdélynek ügyét forró kebellel tevé magáévá, ha a Bátori tetteit kárhoztatta, kinek személye iránt, magát soha meg nem czáfoló ragaszkodást mutatott. Ő nem akará a fejedelmet elhagyni, bár ennek hideg tartózkodása őt mélyen sértette; nem akará kitenni annak, hogy csak rossz szándékú emberek

legyenek körüle, s mindig tovább ragadják a szenvedélyek tág útján; mint védangyal, jóltévő mentő, tartotta fenn Betlen a lehetőségig az egyensúlyt a fejedelmi udvarban. Félt a hizelgők lenge serege tőle, mint a gőzfelleg a hatalmas széltől, mely azt szárnyaival sodorja le. Mindig fentartá azon felsőséget, melyet aljas lelkek oly nehezen tűrnek. S nem volt ember a fejedelmi udvarban, ki Betlen előtt hazudni vagy méltatlanul rágalmazni mert volt.

A fejedelem most, midőn Erdély legjobb családainak férfiai elpártoltak tőle, nehezen nélkülözheté a vitéz, nagylelkű Betlent, bármennyire terhére volt is néha. Mindazok közt, kik egyenkint távoztak el tőle, leginkább boszankodott Szilasira, ki bucsu nélkül hagyta el a fejedelmi udvart, hol a Kornis kivégeztetése óta, mint kínzópadon ült. Szilasi mély gyűlölséget vitt keblében Bátori ellen.

A fejedelem, ha Betlennek jól vélt beavatkozását nehezen tűrte, sokszor felkiálta meghittei előtt: «Ezt a mormogó medvét olybá tekintjük, mint egy marakodó szelindeket, kitől mindig tartani kell, s kit mégis a ház védelmére nem nélkülözhetni.»

A fejedelem egy napon Betlennél volt ebéden; s bár egy ebéd magában igen csekély dolog, nem lesz érdektelen azt leírnunk, annál inkább, mivel ezen ebéd történeti fontosságot nyert. Akkor az ily ebédeknek más tekintetök volt mint jelenben, s néha a század tükrözi magát az ily csekélységekben.

Betlen Gábornak első neje, a szép Károlyi Zsu-

zsánna, élt még akkor, s háza egy volt a legfényesbek közül Erdélyben. Pontban délkor kondult meg a harang a Betlen konyhája előtt; minden vendég megérkezett már, s tágas szállásának termeiben valának összegyűlve.

A nők Károlyi Zsuzsannával voltak a nappali teremben, mely bútorozása tekintetében igen különbözött egy mostani elfogadó-teremtől, de pompája sajátságos volt: mit a kényelem s a jelen követelései hiánylottak volna, azt bizonyos tartósság s valami, hogy úgy szóljak, századokra számított fény pótlá ki.

A nők s hölgyek félkörben felállított magas hátu székeken ültek, s a ki közöttük körültekintett, azt vélte volna, hogy mindnyájan rokonok, oly feszületlenség mutatkozott társalkodásukban, arczok kifejezésén, s könnyed bájteljes kézmozdulataikban. A ház asszonya, a szép Károlyi Zsuzsánna, inkább magas, mint közepes termetű nő, tojásdad arczczal, mely magát a többiektől, vakító fehérségével és egy pár életteljes sötét szemmel különbözteté meg. Erdélyben a nemzeti öltözet volt közönséges; de igen csalatkoznék, ki azt hinné, hogy a divatnak ne lett légyen semmi befolyása; gyakorlá az önkényét úgy mint most s változott, sőt e változás költségesebb volt, mint jelenben, a ruházatok s ékszerek nagy ára miatt.

Bátori István idejében, Erdélynek szorosb viszonya által Lengyelországgal, sok lengyel divat szivárgott be a felsőbb körökbe. A férfiak magyar dolmányaikat nem egyszer szoríták aranynyal át-

tört fényes lengyel pászttal derekaikhoz, s válták a nagy nehéz gombokat apróbb, sürűbben rakott gombokkal fel.

Bátori András, Spanyolhonból, a czomb közepéig érő vászk bugyogók alakjára a felül egy, alul más szinű nadrágokat hozá divatba.

Bátori Gábor idejében az előkelőbbek nem is vettek volna dolmányt magukra, ha annak bélése nem a legfinomabb török kaftánból készült.

Mindezen divatok, a magyar szabással egyesülve, változtatva, sőt néha együtt is láthatók valának; s főleg a nőnem, miként jelenben, mindig tudta természetes szépségét valami újjal, ízletessel s meglepővel emelni.

Károlyi Zsuzsánna egy volt azon kitünő nők közül, kik legszebb s feddhetlenebb magaviselettel a tetszelkedésnek azon finomabb, fönten költebb nemét tudták egybeolvasztani, mely a női bájt s kellemeket növeli s kiemeli, s ment minden kétértelmű kegyvadászattól; rajta minden ízlést, választékosságot lehelt, e részben a szép, oly sokaktól emlegetett s visszaóhajtott Kornis Boldizsárnéra emlékeztetett. — Azon divatok közül, melyek még a Bátori István korából maradtak fenn Erdélyben, legtovább tartá meg magát egy lengyeles, bőujjú felső öltöny, melyet az akkori divat asszonyai gyönyörű pozsonyi vállaik fölött viseltek, többnyire nyitva; ezen öltöny térdig ért, s széle a legfinomabb prémzettel vala keskenyen bekerítve.

Károlyi Zsuzsánnának ezen ünnepélyre, bágyadt

kék, törökös pálmákkal, fénylő ezüstben áttört magyar öltözetét, egy ily lengyeles öltöny födé félig, a legsötétebb gesztenyeszín bársonyból, hermelinnel prémezve, gyönyörű ezüst himzésekkel, melyek mindent felülmultak, mit e részben szem pompást s választékost láthatott, s a körben ülő nők s hölgyek néhányain hasonló nemű, különböző színű öltözetek valának észrevehetők.

Mikor a fejedelem ezen elfogadó-terembe lépett, számos magyar urakkal, a szemle igen meglepő volt, s bárminő felsőséggel bír is jelenben egy ily gyülekezet, nem lehet az soha oly festői, mint akkor tájban.

Azon különbség a mostanitól, melyet elébb az öltözetekben vevénk észre, mutatkozott a Betlen Gábor ebédlő tereméuek elrendelésében Is. Nem oly választékos cserépedények, nem oly csinosan dolgozott ezüst, nem annyi szép üvegek, nem oly pompás virágokkal diszesitett állványok lepték el az asztalokat, mint jelenben.

Akkor a nagyobb házakban több ezüst mint cserépedény vala látható. A tálak s tányérok többnyire hat és nyolcz szögletűen voltak készítve, s gazdagon aranyozva; a munka a mostanitól gyönyörű metszésekkel s úgynevezett hólyagos domborodásával különbözteté meg magát: a darabok nem voltak hasonlók, s talán nem oly tiszta míviek, mint jelenben, de művészi becsök több volt, mint a mostani — többnyire sajtolt műveknek.

A nehéz öblös kupákban bor és méhser állott az asztalokon, s a legválogatottabb borok és a

kupákat ezüst födelek boríták. — A víz ezüst korsókban tartatott, melyeket a czifra csatlósok s apródok néha hordoztak az asztal körül, többnyire a nők számára; mert atyáink a borág éltető nedvét elegyítlen önték billikomaikba. Voltak poharak is, nehéz zöldes üvegből, többnyire gömbölyű aljjal, úgy hogy oldalt döntve hevertek a tányérok közelében. A gazda nem foglalá el, mint jelenben ő vagy neje, a főhelyet; ezt akkor a legelőkelőbb, vagy a helyzethez mérve, a legmegtiszteltebb vendég vevé be.

Az asztalon néhány pompás billikom állott, melyekben az akkori urak nagy fényt űztek; s nem egyszer, főleg a fejedelmek, ajándékozák meg vendégeiket velök a lakoma után.

Az asztal közepét szobrok, hamv- s virágvedrek helyett roppant tálakban egy-egy hal, avagy vad foglalá el: az egész ebédnek zajos alakja volt, mely vége felé, mikor a billikomok kézről-kézre jártak, mindig lármásabb lett. Enni és inni kellett a jámbor vendégnek, akár akarta, akár nem, s atyáink, a finnyás, késhegygyel az ételben piszkáló vendéget ki nem állhatták, s némi hiúságot helyeztek abban, ha tálaik üresen kerültek le asztalaikról. A most, igen üdvösen, divatból kimaradt kinálgatás akkor még napirenden volt.

Ha mindezt az olvasó egy képpé önti, s e képbe Bátori Gábort, Betlent, Károlyi Zsuzsánnát, Imrefinét mély gyászban, Kamutinét kissé elfonnyadva, egy seregével a pompásan öltözött hölgyeknek s férfiaknak, ülteti tarkázva össze egy hosszú asztal

Egy kövér, zömök alak . . . Kolt, az udvari bohócz.

körül, a hátaik mögé eleven színekbe öltözött cselédeket állít, némi képzete lehet a Betlen Gábor ebédlő tereméről e napon. A terem maga kevés fényt mutatott; falain szeszélyes, durva ecsettel mázolt alakok, embercsoportozatok, vadászati jelenetek valának kivehetők, melyekkel nem kevés összhangzásban állott egy kövér zömök alak, a Betlen Gábor széke mögött, koczkásan összeállított tarka öltözetben, szemtelen vigyorgó képpel, hol egyhez, hol máshoz szólva a vendégek közül — Kolt, az udvari bohócz.

Majdnem öt óra lehetett délután, mikor az ebédnek vége volt, s a fejedelem keveset időzvén még a nők közelében, távozni készült; addig a vendégek mindnyájan együtt maradtak. A fejedelem az akkori kornak szellemében elbucsuzott a ház asszonyától, ki őt a végső teremnek küszöbéig követé, Betlen a hágcsókon kisérte le a fejedelmet, melyeken számos czifra cselédei valának két sorban felállítva. Bátori igen vidámnak látszott, mint többnyire mindig, ha sok embert láthatott maga körül: majdnem szokatlan nyájassággal Betlen iránt, véve bucsut tőle s kezde lehaladni a lépcsőkön.

A hágcsók fölött hajló boltnak ívei nehéz faragásokkal voltak terhelve, s néhol réseket láttatának, melyek közé zöld moh vette magát. Egy e faragott párkánykövek közül, már rég kimozdult helyéből, s csak gondatlanság okozá, hogy annak helyét mással nem pótolták ki, vagy azt ki nem javították.

Betlen, Mikola János, Kamuti — s Petki Far-

kas, s még néhányan kisérték Bátorit; — mintegy a negyedik lépcsőig érkeztek már, mikor a felebb említett kő, az azon nap sűrűbben járók s kelőknek lábdobogásaitól ingatott boltról lefoszolva, a fejedelemnek lábai elébe esett, s csörögve szökdelt le a lépcsőkön.[130] A két sorban felállított cselédség hirtelen szaladt le az udvar felé, s a fejedelmet kisérő urak közül az egy Betlennek maradt annyi lélekjelenléte, a fejedelem mellől el nem mozdulni. Bátori, szokása szerint, meg nem rettent, bár egy önkénytelen mozdulatot tett visszafelé. Néhány percz mulva csend lőn: a fejedelem átható tekintetet vetett Betlenre, kinek arczát láng borította el; mert a történetet szerfelett neheztelé, mint a mely könnyen a Bátori életébe kerülhete.

Néhányan az urak közül, főleg Kamuti, ki legelőbb elszaladt, s most sietett fel újra a hágcsókon, kárörömmel szegezték szemeiket Betlenre, ki nemét az aggálynak nehezen titkolhatá, néhány mentegető szót rebegvén.

Bátori különös tekintettel nyugtatta szemeit rajta, melybe hideg gúny s káröröm valának vegyülve.

— A kő, mond a fejedelem némi rejtélyességgel, köszönetünket érdemli, hogy néhány perczczel előbb esett le helyéből, mint talán kellett volna, — tevé egy kevély tekintettel hozzá.

Betlen oly közel állott a kőleeséskor Bátorihoz, hogy az őt épen oly könnyen sértheté mint a fejedelmet, s elfogulatlan elme, bizonyosan a dolgot történetesnek látá, s legfeljebb a veszély elmellőzésére elmulasztott kiigazításban gyaníthata gon-

datlanságot. Betlen e pillanatban a gyanúnak, melyet a fejedelemnek tekintetéből olvasott, méltatlanságát és sértő voltát mélyen érezte, s ajkai szólásra nyíltak.

— A legjobb mindenesetre, mond Bátori nevetve, hogy a dolgon túl vagyunk. Az ily kő otromba eszköz, folytatá czélzással, gondolkozni nem tud, s időt vét el, egyébiránt is csupa fok, éle nincsen! azért nem talál mindig! — A kétélű pallos a jó fegyver, az még sohasem hibázta el emberét;... mit gondoltok urak?

Ezzel a fejedelem sietve távozott, a hágcsók utolsó lépcsőjén megállott még egyszer s visszafordult: Köszönjük a szíves látást, Betlen bátya! mond gúnynyal.

— A fejedelmek élete, jegyzé meg Kamuti hizelegve, Isten kezében van.

— Igaz, mond Bátori, de kik kéretlen dolgába elegyednek, azokat el kell zárni; mert ha Isten a rosszat nem akarja is, meg hagyja néha történni!

Betlen Gábornak jobb emberei közül néhányan hátramaradtak, míg a fejedelem kocsijába ült s csarnokába távozott el.

Betlen mindazt, a mit barátjai vigasztalására mondottak, némán hallgatá végig, semmi feleletet nem adott, s nemsokára magában maradott.

A fejedelem őt oly sokszor s oly méltatlanul sértette meg, de lelkébe azon keserűséget, mely önkénytelen emelkedett fel, vissza nem fojthatta. Bátori nem csak hálátlan volt iránta, hanem egyenesen vesztére törekedő szándékot árult el szavaiban.

— Ő bosszúálló! így okoskodott Betlen, «nekem távoznom kell, ha honomnak még szolgálni akarok.... Igen», folytatá, «eljött az idő, a szerencsétlen hont kiszabadítani a nyomorult zsarnok körmei közül! Ő sohasem változik meg! minden reményem, minden béketűrésem füstbe ment; tovább késni, hűtlenség lenne hazám iránt, el tehát!»

Betlen gyorsan fogatott; mikor fél óra mulva, fejedelmi testőrök vették szállását körül, neki s nejének hült helyöket találták; s oly vigyázva tuda távozni, hogy őt a Bátori emberei utól nem érhették. Ő Temesvárra, s onnan Budára sietett.[131]

Szállására érkezvén a fejedelem, Dimont hivatá; az apród nemsokára belépett, de egy tekintet a Bátori arczára, meggyőzé őt, hogy rossz órában érkezett.

— Hol voltál? ezt kérdé Bátori indulatosan.

Dimon összeszedte magát s minden aggály nélkül készült a kérdésre feleletet adni.

— A mostan érkezett szász követeknél, úgy-e? mond a fejedelem, be nem várva feleletét

— Nem! mond Dimon röviden, ott nem voltam.

— Ismerünk, kiált fel Bátori, semmi lépted sem titok többé előttünk, kétszín kölyök te! kit kincsekkel halmoztunk, de eljött az idő sáfárságodról számot adni.

— Ez nem lesz nehéz, felel Dimon kevélyen, a mit tettem, nagyságodnak parancsából cselekedtem.

— Hazudsz! mond Bátori kitörő haraggal. Most értjük, miért tudták a szászok előre minden ter-

veinket; miért találtuk őket mindig készen! most foghatjuk meg, miként állhatott a nyomorult Brassó oly sokáig ellent fegyverünknek! s miért kelle annyi ezreknek veszni, kiknek életét oly könnyű lett volna kímélni, ha meglepetésre számított terveinket egy gaz kölyök el nem árulta volna! Felelj, mit tudsz védelmedre!

Dimonnak arcza szinte sötétveressé lett, hajai felborzadtak, szemei kidagadtak, s egész tekintete a legmélyebb megvetést és dühösséget tükrözé vissza. — Felelni, mond kevélyen s emelt hangon, — mit feleljek? ha tetteim nem felelnek! . . . Igaz! kiált fel keserűn, hiszen ezt gyaníthattam volna, Bátoriaknál ez volt mindig a hűség s csatlakozás jutalma; ezt igérte-e nagyságod, mikor a Kendi összeesküvését s a szebeniek részvétét árultam el? . . . . ezt, mikor Weisznak minden szavát megsugtam nagyságodnak? ezt, mikor Rádulynak, Forgács Zsigmondnak jöttét három nappal elébb mondottam meg, mint legserényebb kémei? felelni? mentségemre felelni! . . . Istenemre egy kis apród vagyok, belopva, becsempészve e nyomorult világba, melyet utálok, egy szolga! névvel, bár lélekben sohasem! — De ezt nem kérdezném s így nem kérdezném, ha Bátori nevet viselnék.

— Sziszegj kigyó! mond Bátori, hajlongj a porban előttünk, alávaló csaló! többé el nem ámítasz! rég szemmel tartunk már tégedet és Nadályit, kit a porból emeltünk fel s úrrá tettünk, s ki hálátlanul hagyta el udvarunkat. Ismerünk mindnyájatokat! szolgáltál! tudjuk, mert fizettünk! De a

szászoknak is szolgáltál! honnan tudtak volna ők annyit? azért parancsoljuk, szólj! födözz fel mindent, ha akarod, hogy kíméljünk.

Dimon makacsul hallgatott.

— S te nem szólasz?

Dimon nem felelt.

E közben a Brassóból érkezett követség jött a fejedelemhez. Kamuti lépett be legelől. — Bátori néhány szót súgott fülébe, s a következő pillanatban Kamuti Dimonnal eltávozott.

A szász követek maradtak egyedül a fejedelemmel, kit még senki sem látott oly indulatosnak mint ez napon.

— Árulók! így támadá meg a szászokat! nem mint követeket fogadunk el benneteket, s ha most előttünk állotok s nem börtöneinkben, köszönjétek azon egykedvűségünknek s hosszú béketűrésünknek, melyre érdemetlenek vagytok! nem akarunk ki is hallgatni benneteket, mi lehet kéréstek? Cœlesta szabad! Bátori nem visel hölgyek ellen hadat.

Békeajánlásaitok újitott sértések! — Weisz nem is tud fenyegetődzések nélkül békeajánlatokat tenni! mi megvetjük azokat, s aligha e pillanatban hadai megverve nincsenek, s ő, a vakmerő pártütő, fogva vagy halva! s így nincs mit mondjunk nektek. Nyissátok meg Brassónak kapuit, s várjátok parancsinkat: ez mindaz, a mit ajánlásaitokra felelhetünk, távozzatok!

A szászok haraggal s megszégyenüléssel hagyták őt oda, a fejedelem egy karszékbe vetette magát.

Az ebéd után történtek foglalták el egész elméjét. — Tehát Betlen is! kiáltott fel, ő! kiről minden okoskodása, minden beavatkozása mellett dolgainkba, mindvégig nyilt hűtlenséget fel nem tettem volna! tehát ő is? Hahaha! rendre mindegyik!... s néhány nap mulva egyedül fogok állani! Ez a Dimon, e sátáni lélek, e ravasz kölyök, minő szemtelenséggel felelt nekem! de eddig, tudom, a kínzó padon felnyíltak ajkai? Kiirtom őket magam körül, nem hiszek többé senkinek! Csak seregeim közt a csatatéren vagyok bátorságban.

Nemsokára Kamuti nyitott be; egy csomó volt kezében, irásnak látszott, mely avult hólyaggal volt borítva.

A fejedelem fölemelkedett ülőhelyéből, s élénken lépett Kamuti elébe: — Szólj, vallott-e a gaz ficzkó?

Kamutinak arczán neme a bámulásnak vala feltünő, olyan, mint mikor valakit különös eset lepett meg, s azt akarja másnak elbeszélni: — Nagyságos uram! szólt, Dimon több mint ember, ő ördög! a hóhér, hüvelykeit szorította össze, míg körmei közül vér fercsegett ki, s ő nevetett! egy feleletet nem lehete tőle kicsikarni!

— Ördögöt! kiáltá Bátori, s ott álltatok meg!

— Nem, nagyságos uram! a kínzó padra vonattam a kölyköt, ruháit tépettem le, s e nyalábot kaptuk kebelében, alkalmasint valami irások, melyek fölvilágosítást nyujtanak. Dimon szét akarta azt tépni, de én kiragadtam kezéből; itt a vérnek nyomai, mond, a véres csomót általadva Bátorinak.

A fejedelem átvette azt, és a sokrétűleg körülvonuló zsinórokat kezdé lekerítgetni róla.

— Nagyságos uram! folytatá Kamuti, mikor a csomó kezemben volt, Dimon ördögi kaczajra nyitá meg ajkait.... A kezedben van, a mit magam s a világ előtt akartam elrejteni! szólt s ajkai tajtékzottak. Vidd uradhoz! egy közel rokonának leveleit fogja abban találni, a tudósítás egy másikról, ki őt itt a földön, az égben s a pokol mélyében megtagadja, ki büszkébb, mint hogy egy nevet követeljen, melyet egy Bátori Gábor visel. — Addig, mond a hóhérokhoz fordulva, félre vont ajkakkal, pihenhettek a nagy munkától! vagy kínozzatok tovább, a hogy tetszik, tőlem semmit sem fogtok kitudni! Eljő az idő, mikor Bátori porból ásná fel Dimont, de annak már vége!

Míg Kamuti beszélt, a fejedelem feszült figyelemmel hallgatá őt, s a csomó zsinórjait tépte szét, végre nyitva volt az, s ő hirtelen át kezdé futni az irásdarabokat. Arczán a legnagyobb meglepetés vala észrevehető, s az hol halványodott, hol pirult. Végre nehéz asztalnak fiókját rántá ki, s tömött tele erszényt vett ki abból.

— Itt, mond Kamutihoz fordulva élénken, vidd ezen erszényt tüstént Dimonhoz, a kínzással hagyjanak fel, s mondd meg neki nevünkben, hogy távozzék; ha egy óra mulva itt lesz, semmiről sem felelünk! adják ki mindenét, s ólunkból választhat egy paripát.

Kamuti a fejedelemre meresztette szemeit.

VÉGRENDELET.

Merészen léptél fel a nagy hős pályára.
S a nép híven kelt fel a vezér szavára.
— — — — — — — — — — — —
Irányoznak! a teke szivet ér — — —
Körner.[132]

Mivel kegyed igen ösmeretes a vidéken, elhatároztuk — — — hogy vágassuk le a fejét — — s tűzessük ki városunk legmagasb pontján. *Jules Janin.*[133]

Míg ezek Szebenben történtek, Weisznak s Géczinek tudtokra esett Allyának beütése a Bárczaságba a fejedelmi csapatokkal; azonnal eleibe siettek, s Marienburg mellett tábort ütöttek.[134]

Allyának serege hajdúkból s székelyekből állott, a brassaiaké kevés szászokból s oláhországi bérlettekből, kikhez nem igen lehetett bízni. Géczi látván, hogy az ellenség sokkal felülhaladja a Weisz seregeit számmal, azt tanácslá, hogy vonuljanak hátra. De Weisz Géczinek e nyilatkozását gyávaságnak állítá, s a seregeket átköltözteté az Olton. Október 16-án alig csillogtak a nap első sugarai az ég keleti ívein, az ellenséges csapatok szemközt állottak.[135]

Egy csatának akkori időben egészen más alakja

volt, mint jelenben; a vívókat többnyire hirtelen szedték össze, öltözetök, fegyverzetök rendetlen volt. S mivel nem egyszer állott magyar magyarral, székely székelylyel ellenségesen szemközt, s így a csata hevében barát barátot, ellenség ellenséget eltéveszthetett, azért bizonyos jelek által szokták a seregek magukat megkülönböztetni; vagy egy zöld ág a kalpagon, csákón, sisakon, vagy egy fehér kendő, mely a kar körül keríttetett, adák a nézőnek tudtára, kinek pártján van a hadfia, ki előtte áll.

Weisznak hadai s a Bátoriéi közt e napon lényeges különbség vala észrevehető. Az oláhországi bérlettek majd keletien néztek ki, vörös kerek süvegekkel rövid ujjasokkal s néhányan bő nadrágokkal, fürge török lovakon, vagy gyalog; fegyvereik rövid kopják, görbe sarló-alakú kardok, handzsár, s hosszú kanóczczal gyuló lőszerek voltak. A szászoknak öltözete a magyarokétól redős, letűrt csizmáik által különbözteté meg magát; fejeiken többnyire csúcsos fekete báránybőr-süveg volt s öltönyeiknek ujja karjaikon feltűrve; fegyverkezetök jobb mint a fejedelem emberié, mert a szászok semmi költséget sem kíméltek e tekintetben, s főleg lőszereik a gyalog szász csapatoknak, igen csinos mívűek s könnyűk voltak.

Azt gondolná az ember egyelőre, hogy ily elegyített kinézésű hadi osztálynak tekintete nem volt érdekes; hogy hibázott abban azon nagyszerű valami, a mi jelenben egy felállított csatarendben annyi hatással bír, mit az öltözet és fegyverzet

hasonlósága okoznak; s azon választékosság s fény, mely ezeknek oly érdekes tekintetet ád.

De a vélemény hibás lenne. Minden sokszinűsége mellett a hajdani vitézeknek, ők együtt s egyedül is meglepő tekintetet adának. Feszületlen csoportozatokban valának felállítva, s minden egyes vitéz a tekintetnek némi kellemetes nyugvó pontot adott, mert mindegyiken volt valami, a mi figyelmét elfoglalta a nézőknek; néha egy egész csapatban nem volt két személy, öltözetére s fegyverzetére egymáshoz egészen hasonló! De a mi hajdanában a hadi rendszert lényegesen különbözteté meg a mostanitól, az bizonyos rendetlenség szelleme volt, mely rajta elömlött. A görög phalanx, a római legiók tömegei csak könyvekből valának ösmeretesek; a nyers, daczos székelyt, a szálas magyart, a feleselő szászt nem lehete zsinórra vont homlokzattá alakítani, s azon csendet eszközleni, mely a hadi mozdulatoknak serény s pontos kivitelére oly lényegesen szükséges. A vezér alsóbb tiszteivel, ezek a közvitézekkel a csata hevében, sőt gyakorlatok alkalmával is néha heves szóváltásban elegyedtek, s ha a vezérek seregeiket a Mátyás egykori fekete legiójának hadi csendére s katonai tartására akarták kapatni, csak időt vesztettek: veszteni való idő pedig nem volt, mert nem egyszer emelte föl buzogányát törökre, tatárra ma az, ki még tegnap ásóját süllyeszté az anyaföldbe, vagy gazdag sorokban ömleszté kaszájával a rétek főhullámait. — A tisztek, kik főnemesekből, vagy magukat régibb csatákban meg-

különböztetett vitézekből állottak, ellenség előtt vasvérttel s többnyire sisakkal voltak födözve; lőszere a lovasságnak igen ritkán volt, a gyalogságnál is csak osztályonkint, s nagyobb része a seregeknek kopjával, az akkor legdivatosabb fegyverrel, kardokkal, nehéz buzogányokkal s fokosokkal vívott.

Egy ütközetben 20 ágyú dörgését hallani, ritkaság volt, s néhány idomtalanul felkészült ostromi ágyú, s egy-két könnyebb, kerekekre állított, már nagy s fenyegető készületeknek tetszettek.

De térjünk történetünkhöz vissza. A brassai seregek átköltöztetése az Olton meglepő szemlét adott; többnyire gázlóban történt az s a szép folyónak szőke hullámai majdnem egészen el voltak födve sokszinű hadfiakkal. Néhol rövid időre a lovaknak úszni kellett, míg a gyalogok a lovak farkába kapaszkodva igyekeztek nehéz fegyvereikkel egyensúlyt tartani; a fényes vértekben a nap tükröző magát, s a vizen túl magukat képező, többnyire ékalakú tömegek, a képnek sajátságos élénkséget adott.[136]

Lassankint a csapatok egy tágas nyilt völgyben nyujtóztak el, óriási félkört képezve, melynek öblében Weisz — nehéz sötét vérttel födve, s Géczi csillámló rézveretes mellvasával, valának kivehetők. Allya, seregeit háttal a szemben vonuló bérczekhez támasztá, s hat nehéz ágyúi, két magasabb kompon foglalának helyet, a hadi rend szárnyain. — Mindkét oldalról harsogtak már a tárogatók, s Allya hirtelen tört elő csapatjaival,

mindenkor előljárt, s támadása elszánt, gyors és meglepő volt. Weisznak seregei, általa s Géczi által buzdíttatva, hevesen vívtak, s a csata estig majdnem ugyanazon egy helyt verettetett, minden tenyérnyi föld nagy vérontással védetvén mind a két részről.

A brassai hadaknak jobb szárnyát Géczi vezérelte, s abban többnyire az oláhországi bérlettek valának felállítva, kik korántsem vívtak oly hévvel, mint a szászok. Allya az oláhok ingadozását észrevevén, négy ágyút parancsolt előre. Az oláh bérlettek, apróbb tömegekbe kezdettek szakadozni, Géczi a rendetlenséget azonnal észrevette, s Weisznak, ki a bal szárnyon már előre nyomulva, védelmi helyzetét támadással cserélte fel, izent, hogy egy csapatot küldjön segítségére. Weisz azonnal Szerafint, a mindig oldala mellett vivót küldötte egy osztálylyal előre; de mikorra Szerafin oda érkezett Géczihez, ennek seregei már megfordultak, s páni rettegéssel fegyvereiket elszórva, rohantak a Bárczaság felé. — A csata rende meg volt zavarva, s Szerafint az Allya seregei keményen kezdték visszafelé nyomni. Weisz mindent elkövetett, hogy a csatát helyreállítsa, de igyekezete hasztalan volt: az oláhok szemet vesztve rohantak hátra, s Allyának seregei ujjongva nyomultak előre.[137]

Még állottak Weisz és Szerafin a szászokkal, s őket még mindig kecsegteté azon remény hogy talán Géczinek sikerülend, a hűtelen gyáva oláhokat visszavezetni a csatába.

Az egész nap az ég tiszta s felhőtlen volt, s a csatának minden változásait s viszonyait jól lehetett látni; estve felé, mikor az ágyúk dörgése ritkult, sötét fellegek emelkedtek keletről, melyeknek párkányait a lehanyatló nap bíborral keríté körül. Vég sugárai derengettek föl a tölgyerdők felett, ékekre osztva az esteli égnek egy részét. Weisznak perczenkint inkább kezdének hívei összeolvadni. — Géczi néhányad magával, s ezek közt Mahler János, egy nevezetes cseh eredetű vitéz, siettek védelmére, de Allya észrevevén Weisznak szorult helyzetét, oly hirtelen rontott csapatjára, hogy Géczi és Mahler elvágva, s nem közelíthetvén, kénytelenek voltak önvédelmökről gondolkozni s Brassó felé sietni.

Egy hős sereg csatlakozott Weiszhoz, ki már többé nem hátrálhatott. — Polgárok! bajtársaim! mond Weisz, végig nyargalva előttük, elül-hátul körül vagyunk állva ellenségtől, a menekvésre egyetlen mód van, ha összeszorulunk s igyekszünk magunkat keresztülvágni.

— Éljen Weisz! éljen Brassó! kiáltottak fel a szászok; mi készen vagyunk!

Kevés percz mulva Allya oda érkezett, s majd tízszer nagyobb számú seregével néhány pillanat alatt körülömlött Weisznak kevés bátrain. Egyenkint látta ezeket Weisz lehullani; Szerafint egy kopja találta már, de ő nem lankadott. E pillanatban ugratott Allya előre.

— Félre! kiáltott, itt a brassai medve vív úgyszólván egyedül, már ezzel nekem kell végeznem.

Előre Weisz! élet életért, vagy nyujtsd ide fegyveredet! tekints magad körül! mindenütt körül vagy fogva, nem menekedhetel! — — — Pillanatnyi szünet lőn, mint egy kétszázan lehettek csak a szászok, Weisz előre ugratott.

De a szászok észrevévén szándékát, visszanyomták őt, s egy kört képeztek körülötte, melyet Allyának csapatjai a tizedik megrohanásra sem törhettek keresztül. A tömeg mindig víva vonult hátra s Allyának seregei minden új támadáskor apadni kezdettek. A siker a szászokat felbátorította; Szerafin önmagát haladta meg, s tetteit dicsőséggel tetézte. A szászok egymást bátorították, s Weisz kezdé reményleni, hogy ha még egy óráig védhetik magokat, majd az éj sötétében hátravonulását elfödheti.

A leghevesb vívás közben egy roppanás történt, s Weisz lehanyatlott lováról.[138] Szerafin termett mellette, a szászok kebléből egy dühös önkénytelen ordítás emelkedett. E pillanatban Géczi s Mahler, egy utolsó erőködéssel helyet szabadítván magoknak, előre törtek, s néhány száz oláhval az Allya embereire rohantak. A véletlen támadásra Allya hátrálni kezdett, a szászok felbátorodván újra, nyomban követék a hátrálót s a csata messzebb s messzebb vonult.

Weisz lova mellé hanyatlott, Szerafin, kinek válla vérzett, hirtelen ugrott le lováról.

Hogy tiszta fogalmunk lehessen e jelenetről, képzeljük magunkat egy tágas völgyben, melynek bérczes széleit a kétes esti szürkület födi el, jobbra

porfellegbe rohanó csapatot egy másiktól üzetve, balra ugarrá tiport rétet, néhány fűzfával s egy száraz árokkal, mely a füzek mellett vonul el. Az egész völgyet holtak és sebesek borították; itt-ott egy száguldó paripát, összetört szekeret, négykézláb segítségért kiáltó sebesültet látott a szem. A haladó csapat halkan távozó zsibaja hangzott távolról. — Képzeld mindezekhez Weiszt félig fölemelkedve fekvő helyzetéből, s előtte Szerafint a leglevertebb kedélylyel, a haldoklóra szegzett szemekkel, s ezen egész jelenetet csak néhol tünedező csillagok bágyadt fénytől világítva.

Szerafin elfogódva tekintett Weiszra, féltérdre hullott melléje: — Atyám Weisz! kiált fel, segíthetek-e, szólj! nemzetem atyja, Albinus! mondj egy vigasztaló hangot.

Weisznak arcza halvány volt, halvány mint a halál, melynek oly bátran, oly elszántan nézett szeme közé. Ajkait mozdította, de úgy tetszett, mintha nem lenne elég ereje a szólásra; kezét mellére szorította, melyre Szerafin, a kipatakzó vér megállítására, kendőjét nyomta.

Végre megszólalt: — Szerafin! mond, az óra közelget, keveset mondhatok még, vésd minden szavamat elmédbe! — Ekkor önkénytelen szisszenés gátlá meg pillanatra a továbbszólást.

Szerafin nedvesülni érzé szemeit, lelke, szíve össze volt facsarva. — Szólj atyám, Weisz! mond, minden szavad parancs, melynek teljesítését esküvel igérem.

Weisz rebegve folytatá: — Lelkemet hagyom

Szerafi nönsebét s mindent felejtve borult a holtra.

neked, s azon dús szeretet, csatlakozás s hála árját, mely szivemben a nemes szász nemzet iránt túlözönlött! Térj vissza Brassóba, mondd meg a szászoknak, hogy fijok Albinusnak végszavai ezek: Ne bízzék Brassó a fejedelemben, kapui zárva maradjanak; jobb meghalni — mint gyáva szolgaságra jutni!

— Az egyik bástya falai, Vidombák felé gyengék, folytatá kis szünet után, mindig halkabban — azokat meg kell erősíteni; követséget kell a szultánhoz sietve küldeni, Betlen a mi részünkön van, ő segítséget hoz! — Weisz újra elnémult. Oh halál, rebegé, még csak néhány perczig késsél!

— Cœlestát, nőmet, a jókat, köszöntsd! — folytatá lankadó hangon, mondd meg, hogy végrendeletemben legjobb áldásomat hagyom nekik! — Szerafin!... Cœlesta egy gyöngy!... én az embereket ismerem! párja nincs e földön! ő egyetlen! lelke meg fog térni! az idő minden sebet orvosol... igyekezzél.... szivét megnyer... ni Szerafin!... egy percz mulva... nem élek már... védjed Brassót!... állhatatosság!... fegy... ver — Weisz hátrahanyatlott, szemei bezáródtak: úgy tetszett Szerafinnak, mintha ajkai mozognának; alig érthetőn, majdnem szellemhangon, fuvallt ki töredezve ajkai alól: Cœlesta! Brassó! — s Weisz megszűnt lenni.

Szerafin önsebét s mindent feledve, borult a holtra, a sorstól kérte őt vissza: — Weisz, atyám! Weisz! kiáltott fel mély keserűséggel, minek hagytál itt bennünket!

Az éj sötéte födte őt, csak itt-ott hallatszott egy szakadozott nyögés, s azon sajátságos fájdalmas nyikogás, melyet a ló hallat, mikor vagy ijedtség, vagy éles fájdalom környezik.

Minden borzasztó volt Szerafin körül, az eget sötét fellegek borították már, s csak kétes derengő szürkület neme tágult keskeny látkörbe szemei előtt; távolról a visszhang, a messze harsogó tárogatók szakadozását zengé vissza, s dübörgés hallatszott, milyen a rengetegben zúgó jégeső mormogása. Holtak s haldoklók közt állott az ifjú, a csata mezején halk sóhaj suhogott néha keresztül.

Szerafin fölegyenesedett végre, lelki ereje fölbátorítá őt. — Weisz nincs többé! a szász nemzet javát hagyta nekem végrendeletében. Igen, legyünk méltók a nagy férfiúhoz! így magasztalá fel képzeteit; még darabig állott, ekkor Weisznak hideg tetemeiről leszedte a fegyverzetet, s a testet a fűzek mellett vonuló árokba helyezé, hirtelen letépett fűvel s galylyakkal födvén azt el.

«Allyának emberei fölkeresik a Weisz testét», így tünődött magában, «s diadal jeléül le fogják fejét vágni, azért elrejtem azt, míg újra módomban lesz fölkeresni.»

Még azon éjjel, melyen Szerafin a Weisz testét elrejtette, sietett Cœlestához; érezte, minő keserű követségbe megy hozzá! Hajnalkor érkezett meg; a kedves hölgyet virrasztva találá anyjával, — mindkettőjüknek arczán a legnagyobb fájdalom tükrözé magát a bizonytalanság szorongató s nyugtalanító kétsége. Hogy Weisz megse-

besíttetett s vissza nem tért, tudták, de fogva van-e? vagy sebe halált okozott? ez nem vala tudva előttök.

Szerafin elég lelki erőt érzett magában, a keserű kelyhet gyöngéd kézzel oda nyujtani azon hölgynek, ki első, örök s utolsó szerelme volt; kinek, mint láttuk, szerelmi nyilatkozásokat tenni, s kedélyét még inkább összezúzni, a nemes gyöngéd lelkű ifjú, szentségtörésnek tartotta, de kit védangyalként körüllengeni, s az egész világ ellen, ha szükség védeni, szent kötelességnek tartotta.

A fájdalom, mely Cœlestának szivét összefacsarta, mikor atyjának halálát megtudá, leírhatlan. Weiszné összerogyott; egy oly kevés önállású lény, mint ő, a lánczot érzé megszakadni, melyen egész léte függött. Hogy őt, az egyszerű, az igénytelen lényt, csak nevéről ismerték is, oka az volt, hogy — Weiszné; férjének dicsősége sugárzott vissza reá; ő a napnak húnyta után, mely éltére veté ragyogó fényét, a világ köznapi lényeinek homoknyi millióival olvadott össze, mint számot pótoló athom, név, emlék, hang s figyelem nélkül.

Nem úgy Cœlesta. Mikor anyját összerogyni látta, magas lelke fölemelkedett, úgy tetszett neki, mintha anyjának bucsuzó lelke az övével olvadott volna össze. Egy tündéri sejtés s ihlettség dicse villant egész valóján keresztül; atyja nincs többé! neki atyját kell kipótolnia anyjánál, neki méltónak kell maradnia azon férfiúhoz, kit első gondolatja becsült, első szívdobogása szeretett, első eszmélete bámult és csudált.

Sajátja a nagy lelkeknek az, hogy a szerencsét-

lenségben legnagyobbak. Ott, hol a köznapiság csigaházába zsugorodik vissza, hol lelke, szive zsibbad a gyávának, ott emelkedik fel az erős, ott cselekszik, ott keletkeznek magas fellengő tervek kebelében.

Cœlesta a bizonytalanság irtózatos feszültségéből felmerülve, lelki tekintetet vetett helyzetére, egyet azon nagyszerű, átható, egy egész élet czélját s lényegét körülfoglaló tekintetek közül, melyek csak feltünő lelkületek tulajdonai. Finom tapintása, s lelkének fellengő nemessége el nem hibázhatá irányát; visszafojtá fájdalmát keblébe s bár arcza halavány s vértelen, szeme feszült és sugártalan, keble szorult s dagadozó volt váltva, bár tagjai törötteknek látszottak, még is, a ki őt láthatná, angyalt ösmerne meg benne, égből szálltat, ki mennyei keblében a földi fájdalmat hordá, de kinek arczán a lelki fönség s az öntudat mennyei sugalma sugárzott keresztül.

Anyját felbátorítá, esküt tett előtte, hogy őt sohasem hagyja el, hogy nincs viszony az életben, mely őt legszebb, legszentebb kötelességétől elvonhatná: anyjáért élni, s nagy tartozását anyai szereteteért s életéért visszafizetni. A kedves elragadó bájú hölgynek szívömledezése Weisznét valamennyire megnyugtatá.

A brassaiaknak levertségét leírni, mikor a Weisz halálát megtudták, lehetetlen.[139] Az óra állott meg, melynek rugója összetört, a malom, melynek kerekeire víz többé nem folyt; — mint a föld, mikor a nap távozik, álom leplei közé vonul, úgy

szunnyadta a kábultság álmát az árva Bárczaság. Az oláhországi bérlettek elszéledtek, a Weisz szava, a Weisz tekintete nem tartá e zagyva csoportot többé össze. — De nagy embereknek az a kiváltságuk van a köznapiak fölött, — hogy szellemök túlhat életükön. Mint a tengerbe süllyedő napnak arany arcza, derengő sugárokban mosolyg vissza az esthajnalban; mint az oroszlán rémítő bőgése, ha megszűnt is, folytatva remegteti a rengeteg vadait; mint az atyai áldás szavai, átszivárognak egy hosszú életen: úgy Albinusnak lelke, szelleme, átszivárgott a szászok keblébe. Szerafin, rokona s örököse e szellemnek, Weisz végszavait dörgé a rettentek fülébe. A megholtnak vértje födte az ifjú mellét, s az egybegyűlt tanács előtt emelte föl Weisz kardját, s tőn esküt, e karddal tova űzni a szászok ellenségét. — A megholt Weisznak végtanácsára Benkner Jánost küldötték a török császárhoz követségbe, október 19-kén.[140]

De hagyjuk darab ideig Brassót s Weisznak családját magára, s tekintsünk szét történetünk személyzete körül.

Kendit Kornis Boldizsárnéval láttuk utoljára Válaszuton; föleszmélvén az utóbbi, Kendi a kocsira tételé fel őt, s Szamos-Ujvárra ért vissza. Néhány nap mulva elköltözött onnan nejével s Kornisnéval. A két hölgy, bosszúságát s fájdalmát különböző módokon nyilatkoztatá ki, miként kedélyök különböző volt. Kornisnénak betegsége a Kendiék ápoló karjai közt, bár egészen helyre nem is állott, de nem vala többé veszedelmes. Láttuk a

vallási érzetnek minő hatalma volt keblében: ő a csapást, mely őt érte, elszánással tűrte. «Az Isten így akarta!» — sóhajta fel olykor, hivői alázattal: «szabad e zugolódnom? szent, örök végzeti ellen!» — Ő a Kornis társaságában mennynek boldogságát élte volt; ki őt Bátori udvarában látta, kedves vidám, lélekteljes arczával, melyen az öröm s megelégedés csende s nyugalma sugárzott, egy tekintetre tudta, hogy ő szerencsés: azért áradott ezen öröm-s nyugalomérzet társalkodásának gyöngéd feszületlenségén által, ragyogott arczában, szólott szemeiből, s villant át mindazokba, kik közelének üdvét élvezheték.

Kendi Magyarhonba távozván, nemsokára Szilasi csatlakozott hozzá, ezt később Nadányi követé, kiket a fejedelem sokszerűen sértett meg néha, s kik részint ezért, részint jó embereiken elkövetett kegyetlenségeiért gyűlölték őt. Mint láttuk, Kornisné keblében nem volt bosszúvágy, s ez az oka, hogy mihelyt ő a Kendiek köréhen egyebet dühöngő kikeléseknél nem hallott: azonnal hátra vonta magát, s egy reggel Kendiné Ágnesnek szobáját üresen találta. Egy levél, mely az asztalon volt, a legszivesebb, legbarátságosabb búcsuszavakban adá Kendinének tudtára, hogy Ágnes a világtól visszavonva akarja azon néhány évét eltölteni, melyet a sors neki engedett. Hová távozott, senki sem tudta, s bár Kendinét Ágnesnek eltávozása sértette, mégis némileg könnyebbedve érezte magát oly lénynek távolléte által, kinek néma, szótlan keserve némi szorongató érzést árasz-

tott maga körül, s kivel véleménye s érzései sok tekintetben különböztek.

Kendi fel volt Bátori ellen bőszülve, de benne férfiúi erő elég volt, mint annak tanúi valánk. Kornis elhunytával nem bírt annyi elszántsággal, önállólag fellépni bosszújával; ily árnyéklatai vannak a fétfiúi erőnek. Sokan, kik egyes cselekvésekben a legmeglepőbb erőt tudják kifejteni, nem birnak azon nagyszerű vállalkozási szellemmel, mely segítségre nem szorul, s a nógatást nélkülözheti, s ingert, ösztönt, valamint kárpótlást önmagában talál. Kendiné ellenben férjének e lelki hiányát kipótlá, s az egész Bátori-ház végpusztulása alig bírta volna őt megengesztelni. Szenvedélyes bosszúja örvényhez hasonlíta, mely minden kanyarodásakor egy rétegét a fövénynek nyalja le, s mindig mélyebbre ágyalja magát, s tágabbra mossa udvarát, ereje, dühe a munka alatt nő, míg végre mindent lesodor romboló sötétébe.

Sokszor tanácskozott Kendiné Szilasival és Nadányival, kiket hajlandóknak talált egy vállalatra, melyet Kendi sem idézett vissza, egy olyanra, mely egyedül a fejedelem személyére volt számítva. Mennyire ért ez meg, s mi sikere lőn, a történet folyamában alkalmasint megtudjuk. S a ki őket együtt látta, nem lehete a Kendiné diadalmosolyán, s Szilasi és Nadányi arczának mogorva kifejezésén nem olvasnia egy veszélyjósló tervet.

Lesznek sokan, kik Dimonról is szeretnének valamit tudni. Ő, mint láttuk, a kínzópadon, a halállal, melyet megvetett, szemben, nyerte vissza

reménytelenül szabadságát, s itt az ideje ezen titkot megfejtenünk.

Tudjuk, hogy Kamuti egy csomót adott a fejedelem kezébe, melyet kibontván, az bámulva találta meg abban a Dimon születésének titkát.

Dimon Theobáld híres debreczeni aranyművesnek leánya, Dimon Thekla, volt anyja a mi Dimonunknak, atyja pedig Bátori István, a Gábor atyja. A levelekből értette meg a fejedelem, hogy Bátori István Theklát s ettől született fiát nejétől, ki igen féltékeny volt, rejtegette, s Dimon anyjának jegyzéseiből világos lőn, hogy ez később, a Bátori István halála után, mely váratlan történt, távozott el Erdélybe, ő is leginkább Bátori Istvánnénak üldözéseitől tartva, ki férjének hűtlenségét még annak halála előtt tudta meg, s a könynyelmű,szer de encsétlen leány ellen bosszút forralt.

A fejedelem hirtelen átfutván a leveleket, el akarta távoztatni magától, a ficzkónak szemtelenségét s bosszúálló kedélyét ismerte; egyébiránt — miért hallgatta légyen a kevély apród születése titkát el, Bátori meg nem foghatta egészen.

Ezen ellenmondás a Dimon lelkületében azonban, az emberismerő előtt, őt mindennél inkább jellemzi. Törvénytelen származásaért a mindenkori szemrehányás, mely őt még gyermekkorában oly sokszor szégyenítette s kétségbe ejtette, irthatlan nyomot hagyott lelkében. Ő készebb lett volna meghalni, mint oly férfiút atyának elismerni, kinek könnyelműsége homlokára a szégyen bélyegét nyomta.

Az oklevelek hitelesebbek voltak, mint hogy tartalmuk felett kétségeskedhetett volna s így testvérét kivégeztetni, vagy tovább kínoztatni, szive minden romlottsága mellett is irtózott. Magánál tartani őt, álszégyen s neme az átallásnak tiltá.

Anyja Dimonnal születése titkát nem közlötte, igen fiatalnak hivén őt arra, hogy e fontos titoknak hasznát vehesse; de gyanítható, hogy Bátori Istvánné halála után maga Dimon Thekla fellépett volna azzal a fiatal Gábor előtt, kitől atyja e gyöngeséget eltitkolta; a halál meglepte az egyébiránt is ingatag kedélyű nőt, s így Kapornai uron, kire titkát előre nem látható halála esetére bízta, lett volna a sor azt Dimonnal közleni; de a makacs ifjú maga vette el tőle a leveleket, melyeknek ottlétét anyja halálakor adá tudtára.

De térjünk Dimonhoz vissza; mikor Kamuti a fejedelemtől küldött erszényt adta kezébe, s ő megtudta, hogy távozhatik, fölegyenesedett, arcza a dühnek, megvetésnek s gúnynak sohasem tükrözé vissza oly ördögi kifejezését. Kezeit előre nyujtotta, melyeknek összezúzott hüvelykeiből a vér csepegett le a padlóra. — Urak! kiáltá fel, itt bélyege egy fejedelmi kézszorításnak, Istenemre! a Bátoriak királyi bért adnak a hű szolgálatért! Szabadságomat használom, ez sajátom, ezt vissza nekem senki sem adhatja! ezt csak elrabolni lehet, nem ajándékozni, mert ezzel születtünk. Ez volt a kitaszított árva Dimonnak mindene! míg atyja s testvére pazar kezekkel szórták a kincset, s hizelgőik térdet, fejet hajtottak előttök. Itt, mond

összeszorított gúnynyal, porba vetvén a nehéz erszényt, a Bátoriak pénze! Nem akarok semmiben osztozni velök! Átok emlékezetére a gyűlöletes Bátori névnek, melyet első gondolatom utált! Én megyek, mond kevélyen, kezem össze van zúzva, de még a kantárt meg birom szorítani! Isten veletek, urak! Itt, folytatá megvetőleg, a két hóhérnak vetve egy pár tallért, fáradságtokért, kölykek! Ekkor meredten szegezte rájok szemeit. Te lángoló hajú fajankó! azzal a képpel, melyet egy majom nem venne el cserébe; s te sovány fekete gólya! hosszú hegyes orroddal, vigyázzatok, hogy valahol ne találkozzunk! Lucziferre! kinek poklából hullottatok ide, e kézszorítás feledve nem lesz, sem nektek, sem mestereteknek a csarnokban fönn, kit az erdélyiek fejedelemnek csúfolnak. A jelenlévők szótlan bámultak reá, s minekelőtte felelhettek volna szavaira, félrerántotta a nehéz pántokkal terhelt tölgyajtót, s néhány percz mulva eltűnt szemeik elől.

Három nap mulva látjuk őt egy sűrű rengeteg ölében egyedül s gyalog; a fejedelem paripájának, mihelyt egy napi járásra távozott Szebentől, a kantárt levonta fejéről, s hosszú ostorával nyaka közé vert; a ló bőszülten szaladott el.

Itt a rengetegben látjuk őt, törzsökhöz támaszkodva, előtte egy őz hever vérében. Arcza komor s halvány, tekintete fagylaló. Egyszerre megrázkódik. «Szabad vagyok tehát újra!» kiált fel, «leráztam mindent magamról! újra Dimon vagyok! senki és senkié! de Dimon. — Szabadon eresz-

tetted az oroszlánt, nyomorult zsarnok! te rosszul számítottál; oh én szemmel foglak tartani, nekem nagy számításom van a Bátori-házzal!»... Kis szünet után folytatá: «Nyomodat el nem tévesztem! mint a hű kopó megyek utaidon! Hm! mi találkozni fogunk! hiszen egy testvéri kézszorítással vagyok adósa kedves bátyámnak!» kiálta fel keserűn nevetve. Hosszabb szünet után folytatá: «A mi jeles bennem, az én művem! Mit adott a világ nekem? hahaha, semmit!... egy gyáva anyát, ki csábítójának családjától rettegve, bujdoklott s nem mert azzal szembeszállani!.... táplálatot, melynek minden falatja munkám bére volt, míg másoknak asztala görnyedt az étkek súlya alatt; igen, az én művem minden, a mi vagyok, a mit tudok; csak az ördög, mely keblembe fészkelte magát, jött a Bátoriaktól! tőlök, Istenemre! tőlök, nem mástól! Én teremtém-e magamat? én vegyítettem-e nedveimet? feleljen a sors mindenről! a sors, mely bűn előtt büntetett, mely az élet örvényébe rugott be öntudatlan s akaratlan, mint a pergetyűt, mely surran s pereg, de nincs bölcs, ki megtudná mondani, melyik perczben bukik fel; a véletlen szappanbuborékа vagyok! a gyermekisten játéka, hogy létezem, önmeghazudtolása a természeti jog igazságának! nekem a szégyen jutott! Hah! mikor a gyáva bábnak udvarába léptem, azt hivém, hogy egy csöppe az én erőmnek vonaglik idegeiben: hogy atyánk — ördög — mondom — hogy István egyenlően osztoztatott, hogy egy lélek fuvalma leng bennünk. Hm! ő gonosz-

ságában pulya! ő mások játéka, s kevély! — minő csak az lehet, ki önmagának mindene, ki másra nem szorul! S az ő kevélysége gőg, aljas, bűnös gőg!.... Isten-e ő? túl minden társasági kötelezéseken? — Neki semmi sem szent, s ő azt hiszi, hogy tőle a sértés is kegy! — Nem kinálta-e meg Kornisnét férje előtt kezével? s nem hitte-e elégtételnek?!... Gondoltam egykor, hogy ő fölemel magáig, s majd a magasban feledhetem, hogy anyám nevét viselem, míg atyám egy Bátori volt, mit tőlem ez életben meg nem tudott volna senki!»

Így dühöngött Dimon, az árva, a kitaszított, a bosszút lehellő; végre elővonta kését, s egy darabot vágott le az őzből; nemsokára fanyárson sütögeté, száraz gallyak lángjánál estebédét.

Arczának hideg sátáni kifejezésén keresztülsugárzott azon kedvszeszély neme, mely neki sajátja volt, s mely őt sohasem hagyá el egészen.

Dimon általfutotta egész életét gondolatban, s maga eleibe bámult. «Mit akartam én?» kiáltott fel, «minő élettervem volt? — Egyelőre boldog voltam! egyedül állottam a világban, s ez erőmet éleszté fel, hah! akkor nem tudtam, ki vagyok! s midőn születésem titka kibontakozott előttem, át akartam küzdeni az életen, s létem szégyenítő súlyát minden emberen visszatorlani! Nekem talán semmi tervem nem volt? csak élni és élvezni, a magam módja szerint! S ki volt az, a ki mint ebbel bánt velem, nemde egy Bátori? kinél évek óta nyomorult apródból fölebb nem mehettem! s ki,

bár ördögien használt, az ördögöt büntette bennem, a gyáva kölyök! nyomorult labdája a mások terveinek s érdekeinek! S én ezt tűrjem? ezt? ördögöt! ki az, a kinek joga van bántani egy lényt, mely minden jognak határán kívül esik! embert, ki emberjogait nem élvezte, s kitől követelni valamit nevetség s kábultság! — Nem lehettem volna-e szintúgy Bátori s fejedelem, mint ő?... nem szintúgy jó és nagy, miként rossz és megvetett vagyok? egy Cæsart érzettem egykor keblemben, a sors egy Nerót gyúrt belőlem!»

Dimon elcsendesedett, később jó étvágygyal költötte el estebédét s a százados tölgy alatt nyult el; nemsokára rémletes horkolása dörgött a rengetegen keresztül, s feje fölött álmukból felriadt hollók és varjak keringeltek.

A HOLTAK MEZEJE.

Igy ássa a kevély sas körmeit martalékjába a diadal után — — — — —
Nem látni ott, csak halottakat mindenfelé.
Hugo Victor.[141]

Történetünk színpadja változik, a bujdokló Dimontól újra a Bárczaságba repülünk által azon völgybe, hol Weisznak s Géczinek seregei vívtanak a dühös Allya ellen. A bérczek tölgyei fénylettek, a harmat nedvei zománczczal boríták leveleiket, felettök sötét ködszőnyeg hullámzott, s alant a völgyben a dús legelő le volt gázolva; csomókban hevertek a halottak itt-ott, s csak néha lehetett egy gyönge haldokló sóhajt hallani; a közel fűzek gallyaira varjak telepedtek, s egyenkint kezdének már leszállongani a halottakra, s a leölt lovakra. Az egész jeleneten valami oly szomorú, oly ünnepélyes volt elöntve, hogy a szív elfogódott. Sötét, majdnem fekete fellegek boríták az eget, csak kelet felé nyílt tágas azur öv, melyet a bérczek lombkoszorúi, mint csipkefodrozat, kerítének körül, s e tisztább részén az égnek halkan eltünedező csillagok bágyadt fényével, a derengő korány ömlengő világhullámai olvadtak össze.

Magas látpontból a szem e gyászos téren két csoportozatot vett észre, egyet a fűzek közelében, másikat a távol ködében; állva amazt, csendesen haladva ezt.

Az első csoportozat öt személyből állt, egyre ezek közül könnyen ráismerhetünk. A roppant Bilibog volt az, ki szokott foglalatosságát űzé s a halottak fejeit szeldelé le, melyekért a fejedelmi táborban bér volt határozva. Nyírott feje rőt üstökével födetlen volt s tagjait feltűrt ujjú avatag bőrdolmány födé, széles pikkelyezett övvel derekához szorítva. Keresztbefont karokkal állott egy halott előtt, kin egyszerű szederjes dolmány volt, a többi férfiak majdnem szemközt vele félkört képeztek.

Egy vaskos nagyfejű alak szólalt meg: — Komé! mond székelyesen elvonva a szót, hátha emberünkre akadtunk! miért rejtették volna el a halottat, ha nem akarták később felkeresni s elvinni innen!

— Igazad lehet, Vérzsák! felelt Bilibog mély hangon, mintha egy kádból szólana ki, de egyik sem ismerte közületek a brassai birót? jersze ide Zöld! hiszen te fogva voltál egykor Brassóban!

— Igen, mond egy fiatal suhancz, a halotthoz közeledve s figyelemmel vizsgálva azt, de akkor más volt a biró s Weisz uram még nem hiresedett el!

E pillanatban a bérczek taréjiról, mint a hózuhatag, hömpölygött a ködfelleg alá; végig seprette a tölgyek lombjait, s mint dagadozó tengerár ömlött alá a völgybe, mindent homályba borítva.

— Csendesen! mond Bilibog, hosszú nyakát jobbra fordítva, lépteket hallok!

— Magam is, suttog Vérzsák, a Bárczaság felől.

— Vajjon kik lehetnek? tevé kérdve hozzá a más kettő, kik eddig nem szóltak, a sűrű ködtől három lépésre alig lehet látni.

— Talán remegtek, Zsajkár s Birkos, mond Bilibog megvetőleg, vonuljatok kissé félre, én majd ama fűz mellé állok, egy szerencsére! A dobogás csekély, kevesen lehetnek, de ha sokan is — mindegy!

Míg ezek így beszélgettek, a másik csoportozat mind közelebb és közelebb érkezett. Hatan voltak; lovaik párologtak, s a körültek ömlengő ködben, a hasadó hajnal bíbora keskeny látkört terjesztett.

A két első lovagban azonnal Szerafinra és Cœlestára ismerünk! amaz fegyverzetének aczéljában egészen hadi tekintetet mutatott, míg Cœlestának öltözete, annak alsó részét kivévén, hölgyi volt, s keze könnyű nyírvesszőt szorított. Mintegy öt-hatszáz lépésnyire lehettek Bilibogtól.

— Ah! kiált fel Cœlesta, mennyi halott! Istenem! nincs-e ezek közt, kikben még élet volna? Csitt! mintha nyögést hallanék! Cœlesta balra tekintett, honnan halk nyöszörgés érinté hallérzékeit; kisérői arra fordíták fejeiket. Egy ősz vitéz összehullt párátlan lovára dőlve, feküdt kevés távolságra tőlök, karján a fehér kendő azonnal láttatá, hogy a Bátori seregéből való. Arcza halvány volt, s ajkain a halál rángása vonaglott.

Cœlesta összerázkódott; neme a merevültségnek

követé ezt, hirtelen megrántá lovának kantárát, s mielőtt szólott volna, a földön haldokló közelében termett. Ő hölgy volt újra, s gyöngéd részvevő keble ily jelenetet cselekvés nélkül nem nézhetett. Lehajlott az ősz vitézhez, kinek sötét dolmánya aludt vérrel volt borítva, s kést vett elő egy kis, övéről lefüggő tárczából, felhasította a véres öltönyt. Az ősz vitéz fölemelte kissé állát, úgy tetszett, mintha erőlködnék szemei héjait felnyitni. Ajkain érthetlen szavak lebegtek, s keze hirtelen sebéhez kapott, melyet Cœlesta leírhatlan türelemmel készült bekötözni.

Végre halk, alig érthető hang gomolygott ki a kór kebléből, s a bámuló férfiak hallák: — éljen Bátori Gábor! Ezzel feje mellére sülyedt le, s ő megszűnt lenni.

Cœlestának keblét mondhatlan érzés villámlotta keresztül. «Bátori így szeretve seregeitől! ez a spártai hűség egy közvitézben — tehát benne mégis volt szeretni való!» E gondolat merült fel agyában, s a képzet távolában az Ecsedi képe alakult újra. Cœlesta feddőleg verte azt vissza, s idézte sötétbe hátra, s újra egész elméjét azon tárgy foglalá el, melyért elhagyta Brassó falait, s jött a halottak mezejére.

— Késő! mond Cœlesta a részvét mennyei hangján, s fölemelkedett; fojtott sóhaj lebegett ajkain, a jövő perczben lován ült s folytatá útját.

A köd még mindig sürűdve terült a tág völgyön, csak itt-ott emelkedtek a bérczek élei fel, sötét tölgyeikkel. Lovagaink haladtak.

— Nem lehetünk távol, mond Szerafin, erőltetve nézését, mely a ködön keresztül alig tuda néhány ölnyire hatni.

Cœlestának arcza még halványabb lett, s azon emberszeretet, mely őt az elébb leszállítá lováról, s érzéseinek pillanatnyi elszóródásul szolgált, jóltevő hatását elveszté, úgy tetszett, mintha szép vonásai mogorva, indulatos kifejezést nyernének, s mintha ezt megint fájdalmas vonaglás váltaná fel. Némán nyargalt odább.

Egyszerre Szerafin megrántá lovának kantárát úgy tetszett, mintha megdöbbent volna. — Cœlesta! mond suttogva, tüzet látok, melynek szárnyai a köd hullámain olvadnak át, úgy tetszik, mintha fegyverzörej verdesné hallérzékeimet. — Csendesen! folytatá még halkabban suttogva s intve a többieknek, kik mindnyájan megálltak.

Szerafin leszállott lováról s azt egynek a kisérők közül átadván, nagy vigyázattal lépett elébb s elébb.

Egyszerre visszafordult, arczán düh s meglepetés valának erősen kifejtve. — Ne rettenj meg, Cœlesta! mond, atyád testét meglelték, ott látom épen azon helyen, hová rejtettem, az irtózatos Bilibogot roppant pallosával; de még jókor jöttünk. Te vond hátra magadat, csak öten vannak, folytatá suttogva. Te, Taiger, itt maradsz Cœlestnál! Azonnal egyik a kiséret közül a hölgy mellé lovaglott. Ti pedig, folytatá Szerafin élénken, ki kardjaitokat! egy hirtelen támadás meglepi őket.

— Nem, nem, nem! kiált fel Cœlesta élénken,

ők öten vannak; mondád, mi hatan. Ők nem fognak ellentállni, a dolgot vér nélkül elvégezhetjük. Bilibog pénzért szállítja a fejeket a fejedelem udvarába. Jól van, nálam ugyan pénz nincsen, de e nehéz arany láncz, órám s bogláraim pénzértékűek, s ha nem elég, mindenemet odaadom, csak az Istenért, vért ne többé!

— Jó tehát, mond Szerafin, a próbát megtehetjük, de félek, rosszul fog kiütni; azaz: csak arra fog kerülni a dolog, a mit én akartam. Bilibog jószerével nem enged, s a Weisz feje egy dandárével fölér.

Cœlesta fájdalmasan szoritotta össze ajkait. — Ha is, mond Istenemre! mindent kérhet, én kész vagyok örökségemet odaadni.

Szerafin még néhány szót szólott kiséretéhez, azután csendesen léptettek előre.

Bilibog, bár közeledésöket jól tudta, csak akkor pillantá meg őket, mikor a ködfellegből kibúva, igen közel álltak meg hozzá. A székelyek azonnal előugrándoztak, s kiki fegyverhez nyult. Bilibog magasan emelte föl széles kétélű pallosát.

Szerafin előre lovaglott, s egy fehér kendővel intett békejelül.

Bilibog leemelte fegyverét. — Jó, mond megvetőleg, ezt sem bánom! mit akartok?

A székelyek a kiséret közt megpillantván Cœlestát, reá bámultak, neme az igézetnek lepte meg durva kebleiket. A szépség hatalma nagy, s az Isten, mikor az első hölgyet teremté, tudta, hogy azt elég erővel ruházta fel a kevély férfiúval szemközt.

Valóban felséges volt Cœlesta megjelenése, gyönyörű barna lován; s miként légi alakja kifejlődött a ködnek leplei alól, a kelő napnak első sugára köszönté arczát; úgy tetszett, mintha a köd falában szivárvány alakulna, s mintha angyal állana előttök, ki körül dicskör reszketeti, változó szinekkel.

Cœlesta leszállott lováról, mihelyt a holttestet megpillantá, mindent feledve rohant oda; térdeire hullott, szemeinek árjai megindultak, őt megölhették volna, ő nem ellenkeznék, ő magánkívül volt. Igy állottak e sokszinű csoportozatnak egyesei szemközt, határozatlanul, egymás akaratját, kivánságát kémlelve.

Bilibognak egyelőre arczán öröm villant keresztül; Cœlestának néma kinja reá nézve kevés hatással bírt, bár a többi székelyek marczona képein nem lehete nem látni nemét a részvétnek, melyet vissza akartak idézni lelkeikbe. De ha Cœlestának fájdalma Bilibog vérhez szokott kedélyét nem háboritotta, annál nagyobb érdeke volt e fájdalomnak más szempontból előtte. «A hölgy élénk részt vesz a halottban», ezt gondolá s résztvétre azonnal számitani kezdett magában. Szerafin összeszedte magát, s igyekezett e különös helyzetbe beleokulni, végre megszólalt.

— Bilibog! kegyed székely! kiálta fel, a székely egyenes és nyilt, s gondolom a nyíltságot másban is becsüli, azért egyenesen szólok kegyedhez. A halott itt Albinus, a brassai biró. Nem kétlem, kegyednek aranynyal fizetik meg fejét, ha

a fejedelmi táborba viszi, de amit a fejedelem ád, megadom magam is, sőt többet — s ezen ajánlás kezeskedik arról, hogy fukar nem lesz. Szóljon s kivánjon kegyed.

Bilibog kevélyen tekintett Szerafinra. Igaz! mond, hogy a székely nyilt és őszinte, de magát rászedetni nem hagyja. Hogy e halott Weisz, a brassói biró, tudtuk! Kegyed azért volt oly nyilt vallomásával, mivelt ezt gyaníthatá. Egyébiránt a fejedelem nemcsak pénzt, hanem egyebet is adhat: jószágot, előmenetelt. Kipótolhatja-e ezt a kegyed ajánlása? — de fukar én sem akarok lenni, hallja tehát kegyed, a mit tehetek: Weisznak fejét a táborba viszem; — ezt a fejedelem parancsára teszem s adott szavamra, — ez változást nem szenved. A testet száz aranyért hazaviheti kegyed.

— Nem! nem! kiált fel Cœlesta, ne csonkítsátok meg! Jó, vigyétek a testét Szebenbe, én kisérem azt, a fejedelem meg nem tagadhatja azt Weisznak leányától, s vissza fogja nekem adatni!

— Igen, — felelt Bilibog, ördögi gúnynyal, — minekutána négy részre vágva Szeben szegletein volt kitűzve . . . akkor!

Cœlesta kezét arczára szorította, keblét sóhaj feszíté, mely azt elrepeszteni fenyegetett.

— A fő az enyém! mond Bilibog hidegen. De ha a vérbért kettőzitek, egyet igérek! s a mit Bilibog igér, meg szokta tartani!

Szerafin s Cœlesta feszülten mereszték szemeiket az irtózatosra.

— A főt viszem magammal, de Szebenben há-

rom nap mulva kezéhez adom annak, ki a száz aranyat meghozza!

Cœlesta összetette kezeit, kétszerezé az igéretet, szava egy ördögöt meglágyított volna, Bilibog hideg maradott.

Szerafin dühösen ragadta kardját. Ne vesztegess egy szót is többé, Cœlesta! Határozzon e kard. Meglátjuk, ki viszi el innen a Weisz fejét, míg én élek!

Szerafinnak kisérői kardot rántottak, s Bilibog nehéz pallosán emelintett, s ezt oly hidegen tevé, mintha az egész jelenet inkább tréfa, mint valóság lenne.

Cœlesta felugrott, Bilibog és Szerafin közé szaladott. — Nem! mond, vitézek! le a fegyverekkel! több vér ne folyjon! Ekkor atyjának holttestéhez rogyott le. — Atyám! mond égbe emelt szemekkel, kedves, felejthetlen jó atyám! a test hamú és por! a te lelked Istennél van, égből azt a pokol ármánya le nem ránthatja többé; a test mulandó, de megbocsátasz ezen irtozatosaknak, kik szentségtörő kezekkel akarják fejedet lefejteni testedről! Ekkor fölkelt, egy gazdag lánczot emelt le nyakáról, s drágakövekkel terhelt óráját. Férfiak! mond egészen visszanyerve bátorságát, s óriási erővel fojtva magába fájdalmát, pénzt nem hoztam magammal; gyaníthattam-e, hogy atyám holttestét meg kelljen vásárolnom? De ezen ékszerek a kivántnál többet érnek. Nézzétek kegyetek, amott áll lovam! atyám istállójában jobb nem volt ennél, Csillag Murza lovagolta maga. Engedjék kegyetek

meglágyítni sziveiket, ne csonkítsák meg atyám testét! a mit még ezenfelül kivánnak, mindent megadok!

— Elég! mond Szerafin közbeszólva, ki a Bilibgg arczán olvasta, hogy az ily ajánlások még merészebb kivánatokra bátorítják.

— Sohasem elég atyámért! — mond Cœlesta élénken, Bilibog s kegyetek mindnyájan szóljanak, mit kivánnak még!

— Ha pénzetek nincsen, szól megvetőleg az embervadász, az ajánlottakért a testet elvihetitek, a fő az enyém! — Ezzel féltérdre ereszkedett s nehéz kését elővonván, minekelőtte Cœlesta hátráltatatná, az Albinus fejét egy kanyarítással lefejté nyakáról.[42]

VÁRATLAN.

Próbálgatom a mosolygást s a bátorságot — sőt el akarom szórni magamat; de ha tudná ön menynyire lehetlen ez nekem ! . . . szivem mélyében, mindig ugyanaz fájdalmam s ugyanazok visszaemlékezéseim. P. K.[143]

Míg ezek Brassó körül történtek, térjünk Bátorihoz vissza. — Megtudván a fejedelem Weisznak elestét, azt hitte, hogy a szászokkal könnyen fog bánni, de csalatkozott; Betlen már akkor a török udvarnál volt. Ő látta, hogy Bátorit többé meg nem térítheti; Erdély pártokra volt hasgatva, a szászok a magyaroktól tökéletesen elidegenedve, s így azt hitte, hogy Erdély boldogságára neki egy elhatározott lépést kell tennie. Ez vitte őt a hatalmas ozmán szultánhoz. Nem maradhatott távozása titokban Bátori előtt, ki november 20-dikára országgyűlést hirdetett Szebenbe. A fejedelem úgy tudta intézni a dolgot, hogy Betlen Gábor, Géczi, s ezeknek minden czimborái hazaárulóknak nyilatkoztattak s Erdélyből számüzetvén, javaik elkoboztattak.[144]

De ez sem Betlent, sem Géczit el nem ijesztette. Az első, hódító módjával meg tudta a török

császár kegyét nyerni, Géczi pedig és Szerafin folytatták a háborút a fejedelem csapatai ellen, s többnyire sikerrel.[145]

Weisznak fejét Bilibog elvitte Szebenbe; — három napig volt az a kapu felett karóra tűzve, a harmadik nap eltűnt. Cœlesta roppant igéretekkel, melyeket pontosan teljesített, bírta a vad székelyt arra, hogy azt neki elhozza.

1613-ik januárius közepe táján a német császár követeket küldött Bátorihoz, s a török udvar is még egyszer nyugalomra intette őt.

A brassaiak Szeben felszabadítását kérték, Bátori nem engedett, míg végre a német császár maga közbevetette magát, ennek következésében május 12-ikén Szebenben a fejedelem kibékült a szászokkal, s Géczinek megkegyelmezett.[146]

Cœlesta e közben anyjánál volt. Nem lehete őt nem bámulni, miként igyekezett bár összezúzott szívvel, anyját vigasztalni. Szerafin inkább el volt foglalva, mint hogy őt a kedves hölgy gyakran láthatta volna. S azon gyöngéd figyelem, mely minden követeléstől menten, feltünő volt az ifjúnak alkalmazásában, pillanatig sem czáfolá meg magát. Cœlesta bámulta s becsülte őt, s annál nagyobb tiszteletet érezett iránta, mennyivel bizonyosabban tudta, hogy általa szerettetik, s hogy ezen indulatot Szerafin sohasem hagyja hanggá alakulni. — Egy ily, kedélyére nézve jóltevő kimélet, Cœlestát néha felmagasztalá, s voltak órái, melyekben önkénytelen s akaratlan teve összehasonlítást Bátori és Szerafin közt; voltak órái, me-

lyekben pártos szivét vádolá, hogy Szerafint nem szeretheti, bár mint bizonyost állíthatjuk, hogy Cœlesta minden gondolatot Bátorira, feddőleg intézett hátra.

Ha néha a multak emléke villant fel agyában, egy gondolat atyjára, s mindenre, a mi történt, arczát lángba borította, az erény győzött! — Cœlesta mindig nyugodtabb lőn, s minden földi gyönyör ízét, színét elvesztette előtte, csak hazája és annak boldogsága s anyjának nyugalma éltek keblében.

És szép volt ő, szép! miként soha azelőtt. Azon búskomoly vonás ajkai körül, azon érdekes halványság arczán, a könnytelt, magukba tért szemek, az elhagyottság, mely bágyadt tekintetében tükröző magát, őt mondhatlan kedvessé tevék. A ki látta őt az utczán az egyház felé lejteni, sötét gyászban, melynek fellege alól arcza, mint a csendes hold fehérlett ki: nem mehete a nélkül, hogy meg ne álljon, a nélkül, hogy egy szíves kérdést ne tegyen, s mintegy csellel orozva el tőle azon égi, dalszerű hangok egyikét, melyek a lélek belsejébe hatva, azt bájjal önték el.

Végre szeptember érkezett el; Bátori nagy kisérettel jött Brassó elébe. Mi czélja volt, azt senki sem tudta, ki levén már a szászokkal békülve: a legtöbben azt gyanították, hogy tőle újra valami tervének kivitelére segítséget akar kérni.

Gyönyörű reggel volt. A nap híg aranyát ömleszté a bérczek éleire, s a lég oly átlátszó volt, mint mikor először lehelte azt a menny ura a föld

tekéje körül. Gyöngéd szelletek lengedezék az erdők lombjait körül, s alant a völgy meglepő szemlét mutata.

Bátorinak pompás tábora terjedett a sima téren; seregei fényes fegyvereikkel voltak selyem sátra előtt felállítva, s tágas csillámló kört képeztek. — Ezen túl számíthatlan nép, Brassónak s a közel helységnek lakói, lepték el jőve-menve a völgyet. Bátori az egész brassói tanácsot s az előkelőbb polgárokat idézte maga elébe. Különös izenetet tőn Weisznénak s Cœlestának, melynek következésében a nők kiséretéből ki nem vonhaták ők is magukat.

Cœlesta igen kedvetlen volt, látszott egész vaján, mennyire terhére van e tisztelkedés; egyébiránt kevélysége is sértve volt, s körülményeiben kevéssé gyöngédnek tartotta a fejedelem meghivását; azonban a szász nemzet érdekében volt, semmivel sem nyujtani alkalmat a rövid béke felháborítására, a Cœlesta magába fojtván neheztelését, egész lelki erejét összeszedte, s a többiek közé elegyedve, lehető egykedvűséggel jelent meg az ünnepélyen.

Bátori az utolsó napokban igen kedvetlennek mutatá magát; szemei szikrát szórtak, s minden egyes közeledőt tekintetével át látszék szegezni. Mindamellett voltak sokan s főleg a Bátori közelében tartózkodók közt, kik állíták, hogy mióta Imrefi meghalt s Dimon számüzetett, azóta a fejedelmen nagy változás történt; a mit hajlandósága is a szászokkal kibékülni, igazolni látszott.

Kik így vélekedtek Bátoriról, nem csalatkoztak egészen. Midőn látta: könnyelmű tettei s később aljas kicsapongásai s kegyetlensége mennyire elidegenítették az erdélyieket tőle, pillanatokra magához tért. — Egy jobb lelki sugallás-e, vagy csak helyzetének szorongató volta okozta ezt, nem lehet elhatározni, de úgy látszott, hogy ő engedékenyebb lett, főleg Géczi iránt, ki oly sok ideig egy volt legveszedelmesebb ellenségei közül, — magát egészen kibékültnek mutatá, s ha némelyeknek hinni lehete, titkon lépéseket tett, Betlennel is békességre lépni.

Mélyen szívében Bátorinak, neme a csüggesztő keserűségnek szivárgott, s ez némileg vonásaiban is tükrözé magát. Midőn most Brassó alatt megjelent, a legtöbben őt szebbnek találták mint valaha; teste karcsúbbnak látszott, arcza halványabb, de férfiasabb volt.

Összegyűlvén a brassaiak, a fejedelem valamenynyire vidámabb lett, — de arczán erőködés mutatkozott, s tekintete rejtélyes maradt. Az ünnepély víg hangával s reggelivel kezdődött. Bátori brassai látogatóit fényes vendégelte meg, s a nők közül is sokakkal szólott; a többi közt Cœlestával is, ki annyira tudta fékezni indulatait, s annyira éber lélekkel bírt, hogy a fejedelem a szép hölgynek egykedvűségén nem győzött eléggé bámulni. — Cœlesta tekintetéből látható volt, hogy a fejedelem iránt sokkal tartózkodóbb, mint máskor.

Mintegy tız óra lehetett, a gazdagon terhelt asztalokat félrevitték a tábor kebeléből, s Bátori

parancsa mindnyájokat a fejedelmi sátor közelébe szólítá.

Terepély, levéldús fűz közelében emelkedtek annak selyemfalai. A fűz alatt egy emelvény volt készítve, melyet zöld szőnyeg borított, s a fának lombjait bibor takaró födte, arany bojtokkal, menynyezetet képezve; ennek redői alatt foglalt Bátori helyet. A ki reá tekintett, annak önkénytelen a hajdani Hercules képzete merült fel emlékezetében; oly valami erődús s festőileg aggszerű volt egész valóján, hogy a szem örömmel függött e deli, férfiasan érdekes alakon.

Dolmánya aranyszövetből volt, színes virágokkal ízléssel áttörve; égszín bársony borítá szárait, s fején hasonló szinű süveg ült alacsony, szétváló kerecsentől árnyékolva. — Deli termetét egy fiatal oroszlánnak bőre födé el félig, s a szép kaczagánynak sörényes feje balvállán nyugodott; gyönyörűn dolgozott hosszú nyelű buzogányt tartott kezében, melynek gombja a földhöz volt szorítva.

Az emelvény körül fényes magyar leventék foglaltak helyet; szemben velök a brassai tanács férfiai állottak, ezek mögött a jelenlévők nőszeményzete.

Cœlesta hátra vonult, s csendesen beszélgetett anyjával.

Ezen érdekes szemlének kerítvénye a fölállított seregek tömege volt.

Mindnyájoknak arczán a tudnivágy élénk kifejezése ült, s csak itt-ott halla a fül egy kétes susogást, mely azonnal elnémult újra.

Végre a fejedelem intett kezével, s a brassai tanács férfiai közeledtek.

Egy rövid beszédet tartott előttök Bátori, melyben a mult történetek kedvetlenségeit félreértéseknek, s a szász nemzet kevés bizodalmának iránta tulajdonítá, megjegyezvén, hogy minden multat örök feledségben kiván temetni, s remélni, hogy a derék szász nemzet s Erdély fejedelme közt a béke és egyetértés többé nem bomlik fel. — Azonban — mond, s arczán egyszerre azon kegyetlen kifejezés mutatkozott, mely erőszakos tetteit szokta megelőzni, minekelőtte béke-kezet nyujtanék kegyeteknek, igaz itéletet fogok itt tartani azok felett, kik minden rosszat okoztak s a szászok és a fejedelem közti bizodalmatlanság okai voltak.

A fejedelemnek ezen váratlan nyilatkozásra, minden körülállók megrémültek.

— Megálljatok urak! kiált fel Bátori, s arczán egészen azon kemény, parancsoló kifejezés ült, melynek veszélyes következéseitől méltán féltek mindazok, kik őtet közelebbről ismerték.

A fejedelemnek intésére a seregek összébb vonultak, s egy sürű körbe szorították a jelenlévőket; a hölgyek néhányai önkénytelen elsikolták magukat, míg a brassai tanács férfiainak arczán meglepetés s bosszúság látszott.

Szünet lőn, senki helyéből nem mozdult, s Bátori vonásain azon vad káröröm látszott, mely a mások remegésében talál élvezetet.

— Lépjenek közelebb urak! mond Bátori.

A tanácsosok közt kétes mozgás támadott.

— Halljátok szász urak! mindnyája, kiált fel Bátori, mit érdemel azon polgár, ki fejedelme ellen meri ellenségeit felbujtatni? ki minden szavával, minden tettével, fejedelmének ártani kiván s vesztére törekszik?

A szászok némán néztek a földre, a magyarok egy hangon kiáltották; — Halált!

— Mit érdemel azon alattvaló, kinek pártütése ezerek életébe és vérébe került? ki fejedelme körül fizetett kémeket tartott, ki annak leghívebb embereit vesztegette meg?

A szászok mindinkább kezdtek merevülni; élénken rivalltak fel a magyar urak: — Halált! ő s minden maradéka!

A fejedelem kevélyen tekintett maga körül, s arczán pillanatig a kielégített bosszú rángása mutatkozott.

— Helyesen urak! Ti szászok némán maradtatok! A ki hallgat, megegyezik. S itt magyarjaink s székelyeink! csak az Isten itéletét mondottátok ki, az Istenét, ki halállal bünteté a hitszegő pártost: ez, Albinus volt.

Cœlestának arczát láng borította el, s megvető tekintettel jártatta azemeit a fejedelmen. A körülállókban a feszültség leírhatlan volt.

Végre Bátori újra megszólalt: — Urak! ha ily igazságosak vagytok, midőn büntetni kell, nem kétlem, hogy hasonlóul igazságosak lesztek, mikor hűséget kell jutalmazni.

A körülállókon egyszerre nagy változás mutatkozott, s a milyen ijedt és meglepett kifejezése

volt a legtöbb arczoknak, szintoly hirtelen kezdének azok derülni. A nők közt élénk susogás hallatszott.

Cœlesta fölemelte fejét, arczában semmi változás nem vala észrevehető, egészen megtartá az nemes nyugodt kifejezését.

A fejedelem körültekintett. — Urak! mond mi jutalom illeti azt, a ki minden viszonyokon által hű maradott fejedelméhez?

Mindnyájan némán tekintettek Bátorira.

— Ily szótlanok kegyelmetek, folytatá a fejedelem, mikor hűséget s csatlakozást kell jutalmazni; de hallják tovább! — Minő megtiszteltetést érdemel az, ki titkon védangyalként őrzi a fejedelem életét, s önéletének koczkáztatásával kész őt tőröktől s gyilkoktól megmenteni?

Cœlesta figyelmesb kezde lenni, arczát gyenge pir futá el; anyja közelebb vonult leányához.

— Vajjon kit ért a fejedelem? mond lég után kapkodva.

— Nem tudom! felelt Cœlesta röviden.

— Semmi felelet! kiálta fel Bátori: hát igaz, hogy nekünk fejedelmekül, büntetésre készebb segédkezeink vannak, mint jutalomra.

Egy öreg szász lépett elő.

— Az öreg Misz? susogták néhányan s mindnyájok szemei rajta függöttek.

Az öregnek tiszteletet előidéző vonásain az aggság nyugalma ült és azon odaengedés szelleme, mely oly feltünő azokban, kik keveset remélhetnek már s kevéstől félhetnek. Hófehér szakálla övig

ért le, s tisztes, bár egyszerű barna öltözete, gyönyörű kardja s gazdag öve, előkelő tehetős polgárra mutattak.

— Kegyelmes uram! mond, ki fejedelmének élete ellen törekszik, halált érdemel, ebben kétség nincsen. A mi örökre feledhetlen biránk Albinus ezt sohasem tette, nyiltan lépett ő fel, nemzetének érdekében, melynek nyugalma s boldogsága volt egyedüli ohajtása; helyes volt-e az út, melyet választott, vagy helytelen? az igaz Isten itélendi el, kinek színe előtt áll: béke poraival! — Nagyságod a szászokkal békességre lépett, minden multnak feledését igérte; mi bízunk nagyságodnak fejedelmi szavában! Az ellen, ki fejedelmének élete eller mer törekedni, sohasem fog a szász nemzet kétkedni, a halálos itéletet kimondani.

Bátorinak arczán egy kétes kifejezése alakult a gúnynak.

Az öreg Misz reszketeg hangján folytatá: — Mikor a fejedelem jutalmazni akar, s alattvalóitól tanácsot kér, nekik nincs egyéb feleletök, mint ez: jutalmazza a érdemest a fejedelem fejedelmi módon. Ezer út van erre! de egy hű polgárnak fő jutalma azon öntudat, hogy helyesen cselekedett.

Bátori végighallgatta Miszt. — Öreg! — mond, kissé előbbre lépve, — ez még nem elég! minő felmagasztalást érdemel egy polgár, ki társainak vétkét azzal teszi jóvá, hogy fejedelmét a pártütők börtönéből szabadítja ki, s valamint nemzetét megóvja egy szentségtörő tettől, úgy megbizonyítja, hogy tiszta lelke ment minden aljas bosszútól? —

Még nem tudtok jutalmat urak? — Istenemre! e néma hallgatás mutatja, hogy nincs felmagasztalás elég nagy, ennyi hűségért, annyi áldozatért.

A fejedelem elhallgatott, az egybegyűltek közt mindig nevekedő zsibaj kezde hallatszani. Cœlesta értette a fejedelem szavait, tudta, hogy mindazok őt czélozzák s lelkében mondhatlan érzés keletkezett. Egy percz alatt átvonult elméjén minden mult . . . szerelme, Ecsedi, a mit Bátoriért tett, s atyja és Szerafin, a szász nemzet és minden. — Úgy tetszett neki, mintha sok volna, mivel önmagát vádolhatná, mintha a szász nemzet ellen vétett volna, midőn annak legdühösebb ellenségeért kész volt életét feláldozni! Érezte magában, hogy minden tettének kútforrása nemes és szent volt, de természetes szerénysége nem engedé soha, hogy magát egészen hibátlannak higgye. Örömest közelebb lépne, felszólalna, elhárítná magáról azon dicséreteket, melyeket nem hitt, nem gondolt érdemde a fejedelem őt meg nem nevezte, s így szívét, lelkét terhelve, lenyomva érzé, s belső indulatanak viharzása kedves arczára borította fellegeit.

— Hála e napnak! mond az öreg Misz, folytatva beszédét nyugodt hangon; e dicső napnak! mely a fejedelem s polgárai közti viszályokat örökre elenyésztette! Éljen Bátori Gábor!

Mindnyájan ismétlék a felkiáltást, s egy hosszas, megint és megint ismételt éljenkiáltás reszketteté a léget keresztül; végre csend lőn.

Misz szólott tovább: — Nagyságod egy kérdést tőn! Minekelőtte e kérdésre bátor lennék

felelet adni, egy alázatos kérdésem van nekem is nagyságodhoz.

— Szólj! mond Bátori feszülve.

— Egy hű polgár érdemei számíttattak itt elő! Mindnyájan vágyunk azon embernek nevét tudni, ki ennyire képes vala fejedelmének szívét megnyerni! De ha szász volt az, kérdés: nem szegte-e meg a hüséget nemzete iránt, mikor annak ellenségeért áldozta fel magát?

Bátori komolylyá lőn; Cœlestának kebléből egy fojtott sóhaj emelkedett.

— Hogyan?! kiált fel Bátori élénken.

— Engedje nagyságod, hogy beszédemet nyugodtan fejezhessem be.

— Röviden! szólt közbe a fejedelem, s arczát láng borította el.

— A lehetőségig, felelt Misz, semmit sem vesztve el méltósággal teljes tartásából. Nem ismerem azon hű polgárt, kit nagyságod jutalomra tart érdemesnek, de akárki legyen, azt hiszem, hogy ha nemzetének érdeke ellen tett valamit, inkább bünhödést, mint jutalmat érdemel.

Bátori felemelte kezét s hallgatást intett. — Végig hallgattunk, öreg! kiált fel, s nem csodáljuk, ha fogalmad körén túl esik oly hűség, a milyet itt akarunk megjutalmazni. Hű volt ő nemzetéhez, kinek érdekeit egy pillanatig sem veszté el szem elől, s hű atyjához. Ő engesztelte meg méltó haragunkat a szebeni tanácsosok ellen; ő óvta meg a szász nemzetet fejedelemgyilkosságtól; ő kész volt inkább meghalni, mint nemzetének ér-

dekét feláldozni, ő köztetetek volt, s ti nem ismeritek! Mi nevezzük meg tehát őt! kiált fel magasztalt hangon Bátori; de minekelőtte azt tennők, kérdjük újra, minő jutalomra érdemes?» Mindnyájan hallgattak.

— Akarjuk tudni. mond Bátori élénken, s parancsoljuk, szóljatok!

A magyar urak szólaltak meg; ki egy emlékpénzt, ki jószágot, ki hivatalt emlegetett. Végre a szászokra került a sor, s ezek is többnyire hasonlóul nyilatkozának.

Bátorinak ajkai körül kétes mosoly vonult el, végre visszanyeré arcza azon szebb kifejezést, mely országlásának elején neki annyi szivet nyere meg.

— S ez az a jutalom, melyet szántatok egy hű polgárnak?! Istenemre, ti nem tudjátok, mit tesz jutalmazni. — Szászok! mond, nem férfiú az, kinek hűségét magasztaltuk előttetek, egy hölgy az! kimondjuk nevét előttetek: Albinus Cœlesta! Ő az, dísze a szász nemzetnek, mint neménak, képes a legkeserültebb kedélyt a pokollal kibékéltetni, a hitet az emberekbe s az örök igazságba visszaadni, Cœlesta! s e hölgyet akarjátok ti emlékpénzekkel, kincscsel, vagyonnal jutalmazni! Az egekre, ti nem ismeritek őt! én többet szántam nekie; szivemet és kezemet, — s itt nyilatkoztatom őt ünnepélyesen nőmnek mindnyájatok előtt.

Leírhatatlan volt a meglepetés, melyet a fejedelemnek e nyilatkozata okozott. A szászok egy percz alatt minden multat feledtek, az irígység elnémult a nőkeblekben, s Weiszné egy sikoltással hullott

Cœlesta karjai közé. — Mond és Dixel, kikre még emlékezhetik az olvasó, mogorva csendben állottak közel Cœlestához.

— Csak Bátori Gábor marad ő végig, szólt suttogva Mond, Dixelhez hajolva, ha jót tesz is, átsugárzik azon kegyetlensége; én néhány percczel ezelőtt azt hittem, hogy mindnyájunkat lenyakaztat!

Dixel megvető tekintetet vetett Cœlestára. — Nézd csak suttogá Mondnak, hogy sugárzik arcza Cœlestának, az öröm őrültté teszi a hiú leányt.

— Csak örüljön, felelt gúnynyal Mond, fogadom, három hold mulva visszavágyódnék Brassóba!

Néhányan a magyar urak közül összeszorították ajkaikat, bár lehetőségig kivánták érzéseiket titkolni. Bátori felsőséggel jártatta szemeit végig rajtok; volt arczának kifejezésében valami kiidéző, mintha akarná, hogy valaki Cœlesta ellen szóljon hogy alkalma legyen szava villámival lesujtani a vakmerőt.

A szászok élénk éljen-kiáltásokat hangoztattak, a nők Cœlesta körül tódultak, távol az öregebbek áldva nyujtották felé kezeiket. Minden szász arczon olvasható volt a megelégedésnek s a boldog előérzet szellemének kifejezése. Cœlestának hölgytársai hozzá szaladtak, ruhája szélét csókolták; mindez Cœlestát pillanatra felmagasztalta. Ő nem földi lény, ő istennő lett volna, ha a közszeretetnek s hódolatnak ily zajos, önkénytelen kiömlése s szétáradása őt el nem ragadná.

Távol tőle állott Szerafin, arczán pillanatnyi ko-

molyság fellegzett keresztül, de csak pillanatnyi, s ezt azonnal mondhatlan kifejezése az elragadtatásnak követé, ajkai reszkettek, szeme sugárzott, lelke nőtt; Cœlestának elébe röpült s féltérdre ereszkedett előtte. — Nagyságos asszonyom! mond magasztalt hangon, engedje, hogy első lehessek, ki fejedelmem nejének a hűség esküjét rebeghessem el szivem legmélyéből, mely tisztelet s csatlakozás érzetében túlözönlik.

Cœlesta a szeretet ennyi kifejezését élvezé, arcza mennyei volt, s mindenkinek szerette volna hálás szavát mondani, de szóhoz nem jöhetett. Sűrű kör képződött körüle, s minden a legélénkebb magasztaltságban volt.

A fejedelem intett kezével, s egy gazdag sátornak kárpitjai nyíltak szét; körbe felállított fogasokon függöttek gazdag arany- s ezüstszövetű öltösetek, kövekkel s gyöngyökkel terhelve, minőket egy királyné ölthetett volna tagjaira. Ezek előtt tágas kerek asztalon a legválogatottabb ékszerek voltak elrakva, minden fénylett és csillogott; 12 hölgy, a fejedelemné szolgálatára szánva, foglalt az asztal körül helyet.

Bátori lelépett állványáról, úgy tetszett neki, hogy Cœlesta soha oly szép, oly elragadó nem volt, mint e pillanatban. Minden, a mit valaha látott, megsemmisült e hölgy előtt, kit a legkomolyabb sem tekinthetett szenvedély nélkül, s ha láttuk is a készületekből, hogy Bátori el volt határozva Cœlestát magához fölemelni; ha természetes is, hogy az angyali leánynak áldozó szerelme,

ritka hűsége s főleg azon gondolat, hogy Bátorit úgy soha senki sem szerette, őt felmagasztalhatták: mégis mint bizonyost állíthatjuk, hogy Cœlestának angyali szépsége, mely sohasem hibázta el hatását, s a pillanat ereje Bátorit annyira lelkesítették, hogy talán azt is hitte, Cœlestát boldoggá tehetni! Minden indulat; a szenvedély, mely fokonkint nőtt; hiúsága, mely ily isteni lénynek szerelme által hizelegve volt; végre neme a boszszúnak, mindazok megszégyenítésére, kik szerelmét visszaidézték, egyesültek őt erre a lépésre birni.

Cœlestának szivét a fejedelem elhatározása nem kellemetlenül érintette, úgy tetszett neki, mintha egykori vonzalmának Bátori iránt, e szép elhatározás mentségeül szolgálna. Szemeit a közeledő Bátorira szegezte, ki őt a sátorába akará bevezetni, hogy ott hölgyei fejedelmi vőlegényéhez méltólag ékesítsék fel. Ő hölgy volt! újra minden előlépett képzetében, s neki is úgy tetszett, mintha Bátori soha ily szép, ily deli nem lett volna; mintha egészen azon vidám szerelmet lehelló, hódoló Ecsedi állna előtte, kit annyira szeretett; mintha Isten sugallása lenne a fejedelem elhatározása, s mintha az ég őt, az egyszerű leánykát, választotta volna, nemzetének boldogabb sorsot kivívni. Mindezen gondolatok keresztülmetszék egymást, s Cœlestának keble emelkedett, arcza valami oly dicső kifejezést, hogy mindenkit felmagasztalt maga körül.

A fejedelem közelítésekor mindnyájan hátrább

vonultak; Cœlesta maradott egyedül, s mellette anyja foglalt helyet.

Végre előtte állott Bátori, s kezét nyujtá neki. Cœlesta alázatosan ereszté le fejét.

— Nagyságos uram! mond reszkető hangon, vegye legforróbb hálámat ezen elégtételért, melyet atyám porainak s emlékezetének adott. Érzem mélyen azon megbecsültetést, melyet nagyságodnak nyilatkozása árasztott azon egyszerű hölgyre, kit kegyessége a fény fokára, fejedelmi székébe akar fölemelni! itt megállott egy kissé. — Szólhatok bátran! mond nyugodtan; reá ismerek egészen a dicső Bátori-ház ivadékára nagyságodban, s tudom, hogy a mit fejedelmi módon kezdett meg, fejedelmi módon fogja bevégezni. — Nyiltan tehát, folytatá Cœlesta, ismétlem, minden itten összegyűltek előtt forró hálámat. De nem volnék a nagyságod becsülésére érdemes, ha ezen felmagasztalás nagyobb, szentebb kötelezéseket volna képes feledtetni velem, s ha nagyságodnak ajánlását el tudnám fogadni! Nagyságod helyzete s Erdély érdeke teszi nagy s fejedelmi kötelességévé, oly szövetségre lépni, mely az agg Bátori-ház fényével megegyezőbb, s mely a honnak hatalmas segédet képes szerezni. Hogy nagyságod az egyszerű brassai hölgyet kinálta meg kezével, azzal az egész szász nemzetet megtisztelte, s ez örökre fog élni emlékezetünkben.

Ekkor előbbre lépett, Szerafin állott közel, keresztbefont karokkal, a gyönyörű beszélőnek tekintetébe mélyedve.

— Itt, kiált fel Cœlesta, nagyságos uram! s ti, kedves rokonaim! az én férjem — ezen ifjú itt! atyám életének védelmezője, a szász nemzet leghívebb, legerősebb bajnoka — Szerafin!

E pillanatban, mielőtt még ideje lett volna Bátorinak a feleletre, gyors hirnökök érkeztek, kik jelentették, hogy a török seregek sietve közelednek Oláhország felől, s Betlen Gábor Iskender egri basával érkezik Erdélybe mint fejedelem!

A FORDÍTOTT PAIZS.

Nemesis! — — — Te szigorúan méred az emberi bűnöket.
Byron.[147]

Bátori e hír hallására megütközött; hirtelen parancsolá táborát fölszedni, azután néhány pillanatnyi szünet jőn, melynek feszültségét toll le nem írhatja. A fejedelem vonásain iszonyú belső küzdelem viharzott, míg követőinek arczain a meglepetés kifejezése mutatkozott.

Cœlestának nyilatkozására a szászok közt feddő morgás hallatszott. Weiszné szólalt meg, indulatosan vetve szemére leányának, hogy így idézi el magától ön- s az egész szász nemzet szerencséjét. Cœlesta gyöngéd karjait fűzé a Szerafin nyaka körül, kinek lelkében az ég nyílt meg. Arcza angyali kifejezéssel tekintett férjére: ő nem szólott, de tekintete, tartása, lehellete — megmondott mindent.

— Igen! kiált fel Szerafin, egészen által értve s megfogva Cœlestát, te az enyém vagy s nem vesz tőlem el többé senki!

A derék ifjúnak lelki állapotját leírni, nehéz feladat. Annyi jóltevő, felmagasztaló érzett zajlott szivéhez, hogy az első perczben minden varázsnak

tetszett előtte; lassankint e torladozása az indulatoknak szétágazott, s az eszmék egyenkint merültek fel: az a gondolat, hogy Cœlesta, ki az ifjúnak lényképe s bálványa volt — őt választotta, nemes büszkeséggel dagasztá keblét. A mit évek óta lehetetlennek hitt már, ezt egy pillanat teremté valónak: neme a vallási nyugalomnak, a hit felélédésének áradt el keblében. Egy fohász, ihletett s hálaadó emelkedett kebléből, s ezt egy kéjérzet követé, mely édesebb, elragadóbb volt minden élvezetnél; előérzete, előízlete volt ez azon gyönyörnek, melynek küszöbe előtt állott, mint nyitott mennynek kapujánál, — s a menny, üdvével és boldogságával tárva állott előtte. Ő volt az egy, az egyedüli, ki a hölgyek remekét, a szeretettet — az óhajtottat, — a kivántat . . . bírhatá; egy egész életnek vágya — álmai s legforróbb óhajtása teljesültek. Cœlesta őt akarta szeretni! a hölgy lelkülete volt a biztosítás, hogy a szerelmet az akarat s a kötelesség elő fogják teremteni; hogy az kirekesztő, hű és lángoló leend, miként az ifjú szerelem, mert Cœlestának lelke sokkal szilárdabb, mint hogy félig kivánta volna visszaadni csak . . . Szerafinnak forró, gyöngéd öntagadó vonzalmát. Egy új élet nyilt fel előtte, hosszítva a boldogság által, mely reá várt. S ha Cœlestára nézett, ha tekintete ezen elragadó szépségű vonásokon nyugodott: lelke szárnyakra kelt s szemeiből az üdvösség sugárzott.

Bátori még hallgatott darabig, azután, mintegy erőt véve magán, arcza nyugodtabb kifejezést nyert.

Talán egy azon váratlan érzések közül lepte meg őt, melyek az erénynek hatalmát s fönségét bizonyítják, olyan, minő a Dionizé volt Dámon és Pythiásnak ellenében, s melyek a legvadabb zsarnok szivébe is lopódznak néha; vagy Cœlestának azon nyilatkozása, hogy Szerafint szereti, s ez, ily sokaság előtt kimondva, határozott. Bátorinak, e pillanat hatalmától elfogva, úgy tetszett, mintha e nyilatkozás után mind bosszút állani, mint sértődést mutatni méltósága alatt volna.

Szembetünő erőlködéssel fojtotta vissza bosszúját, s kevélyen emelte fel szavát: — Te átértettél egészen, Cœlesta! — mond, s feleleted szerénységedet mutatja, hogy benned nem csalatkoztunk! A mit kikészítésedre ama sátorban találsz, folytatá, a pompás nyitott sátorra mutatva, az a tiéd; s e kard, folytatá oldaláról lekötve kardját, emlékeztessen téged, Szerafin, titeket, szász urak, arra, hogy Bátori fejedelmi módon büntet s fejedelmi módon jutalmaz!

Sokan, kik közelében voltak, állíták, hogy ő pillanatnyi engedékenységét megbánta később, de a veszélyes hír, melyet hallott, nem engede időt a megfontolásra; hihető, Bátorinak lelkületéből kiindulva, hogy ő más körülmények közt aligha nem egészen másként cselekedett volna. — Azonban nem volt veszteni idő, s Bátori negyedóra mulva már lovon ült és sietett Kolozsvárra.

A fejedelemre halmozva érkeztek a csapások, de ő nem engedé magát elcsüggeszteni; remélte, hogy a német császárral kibékülve, képes lesz

Betlennek ellentállani. Szerelme, s szivének torladozó érzései, e nyugtalanságok közepette, némileg elcsendesedtek, de Cœlesta elvesztése mélyen hatott kedélyére.

Mihely Kolozsvárra érkezett, azonnal követeket rendelt Iskender basához,[148] Lippának átadását igérte és a hátralevő adót, s kérte, hogy Betlent adja ki neki. Az ajánlás el nem fogadtatott, s Bátori Kolozsvárról, a tatárok s törökök közeledvén. Váradra sietett.[149]

Itt akarta a római császárhoz küldött követeit bevárni, sereget kezde gyűjteni és élénk készületeket tőn. De a nyugalom eltávozott lelkéből; a ki őt látta, egy tekintetre megismerheté benne azt, ki sorsával a halálcsatát küzdi. Mindenkép igyekezett elszóródásokban keresni menedéket önmaga elől. Szemeit az álom kerülte, mindenkiben ellenséget látott.

Csak a szabadban érzé pillanatokra könnyebben magát, azért gyakran kilovaglott vagy kocsizott Várad szép tájékaira.

Ily kocsizás alkalmával, október 27-dikén este, hintaja egy mély útban haladott. A fejedelem, mikor kiindult, igen kedvetlennek látszott, de a kedvetlenség nem hordá a csüggedés bélyegét, mert Bátoritól a lelki erőt nem lehete megtagadni; de kedélye iszonyú feszültségben volt, naponkint érkezvén a tudósítások Erdélyből. Betlen mint fejedelem lépett be annak határaiba, s a merre zászlói lobogtak, mindenütt hódoltak neki az erdélyiek, kik Bátorinak veszélyterhes kormányát unták s

utálták; azonban Bátori követei a császári udvarnál kelletinél tovább időztek.

Bátori a szekerezés közben sorsának egész súlyát átgondolta, arcza halvány volt, s mellén szokatlan nyomást érzet; egyszerre két álruhás lovag ugratott a sűrű bokrok közül elő, s egy kardcsapás a kocsist a lovak közé terítette. A fejedelem csatlósa leugrott a bakról, s urához sietett, de kopjával találkozott szemben, mely őt lábáról ejté le. Bátori egyedül maradt, szerencséjére nem fegyver nélkül; mert akkori időben a magyar levente séta közben sem nélkülözé örömest hű társát, jó magyar vasát.

A kocsit a lovak ragadni kezdették; ekkor kapott az egyik alakos kantáraikba, s a lovak megállottak horkolva; Bátori egy ugrással a földön termett. Nehéz aczélja villogott erős karjában, s arczán dühösség, de nem félelem vala olvasható. A két álruhás azonnal hevesen megtámadta őt.

— Kik vagytok, gyilkosok? kiált fel Bátori.

— Nincs ok többé titkolódzni, mond az egyik, én Nadányi vagyok.

— S én Szilasi! kiált fel a másik,[150] hatalmas vágást intézve a fejedelem fejének.

Bátori a kocsinak vetette hátát, s vívott oly erővel, hogy Nadányi két nehéz sebbel rogyott le lábaihoz.

— Így van jól! kiált reá Szilasi dühösen, ember ember ellen! nem orozva; — így akartam számot kérni tőled a Kornis Boldizsár fejéért, vérengző hiéna te; kinek irtózatos dúlása Erdélyben vérpatakokat hagyott maga után.

Szilasi ujra emelte rá kardját.

Bátorit a harag szótlanná tette; de ereje nem lankadott, Szilasi támadóból támadottá vált, s minden erejét összeszedte, a fejedelem csapásait elhárítni magától; már hátrálni kezdett s Bátori diadali örömmel űzte őt. Egy terebélyes fűznek irányába érkeztek. Egyszerre sajátságos repedező roppanás hallatszék, s ezt pokolbeli ordítás követé, minő a sebzett oroszláné.

Bátori megütközött; egy percznyi szünet lőn, e szünetet használta Szilasi, s kardját a fejedelem oldalába merítette. Egy vágást tőn még Bátori Szilasira, ezzel fél fülét a földre ejté, de a fejedelem is összerogyott. Szilasi újra emelte rá kardját, Bátori térden csúszott közelébe; arczán oly mondhatlan kifejezése ült a bosszúvágynak, hogy Szilasinak vére kezde fagyni. Késő volt — a fejedelem egy utolsó erőlködés után végig nyúlt el a porban.

A heves csata s vérvesztés Szilasit is elgyengítették, de magához tért. Nadányi is felvánszorgott, ekkor tekintettek maguk körül. A fejedelem kocsiját a viadal közben a lovak egyenesen Váradnak ragadták; tüskön-bokron keresztül rohantak azok, s kis részével a hintónak érkeztek Várad-Olasziba, hol a fejedelemnek egy osztálya hadi gyakorlásokat tőn.

Azonnal reáismertek a lovakra, s nehányan nyargalva siettek arra az útra, honnan a lovak jöttek. Végre a csata helyére érkeztek, Szilasit és Nadányit nem találták ott többé; de a terebélyes fűz alatt egy irtózatosan összemarczangolt leányt vettek észre görnyedező helyzetben, arczának egyik része egészen össze volt tépve.

— Ki vagy? kiáltottak a lovasok reá, hol a fejedelem?

— Ott, mond rekegve a sebzett, egy bokorra mutatva, melynek közelében nyúltak izmos tagjai Bátorinak, s nem messze hozzá a kocsis és csatlós halva. Bátorinak kardja még keményen volt markába szorítva, arczát a halál sápadtsága borítá, ajkai össze voltak szorítva s szemei kidagadva, mint a dühösség főfokán; ő megszűnt lenni.

Néhányan közeledtek a sebesülthez.

— Vitézek! mond ez, a fájdalomtól fojtott hangon, legyetek könyörülők, lőjjetek agyon.

— Te Dimon! kiált fel az egyik a közelebb jöttek közül.

— Én, mond ez akadozva, ördögi hidegséggel. Nézzétek, amott hever fegyverem, melyet először életemben töltöttem rosszul meg, szétrepedett, s Bátori helyett engem zúzott össze!

— S társaid? kiáltának fel többen.

— Társaim nem voltak, mond Dimon, nevetésre erőltetve szétmarczangolt ajkait. Mikor kellett Dimonnak társ, ha valamit ki akart vinni! én magam voltam, s a más kettővel, ki összevagdalta s elillant, nem vala közöm! — Szúrjatok le! mond hidegen, hogy legyen vége mindennek! Bennem Bátori vér foly! átok e névre s e vérre, melynek minden csöppje kilencz ördögöt rejt méhében, — szúrjatok le!

— Nem, nem! mond az egyik a jöttek közül, akasztófára veled, kölyök! S most, bajtársim! egy maradjon itt, míg mi a többieket elérjük! arra ke-

letre látom a lónyomokat, a gyilkosok nem mehettek messze, — utánok!

A lovagok azonnal elnyargaltak, egy maradott Dimon mellett. Az apród észrevehetlenül ragadta ki kését kebléből, s míg a mellette maradott kopjás haladó társai után bámult, egy hirtelen kanyarítással önmagának megszegte torkát.

*

Nadányi s Szilasi meggyógyultak, tettök, melylyel magok dicsekedtek mindenütt, nem maradt titokban. Betlen Gábor 1614-ben Medgyesre országgyülést hirdetett, ott voltak ők is. Betlen a gyilkosokat űzőbe véteté. Egy toronyba szaladtak fel, honnan hosszú, makacs védelem után vettettek le, s alatt darabokra vagdaltattak.[151]

*

Kendiék a Bátori halála után visszavonulva éltek; Kendinének kedélye mogorva lett, s a fejedelmen elkövetett gyilkosságért, melynek részese volt, — haláláig szorongatta lelkiismerete.

Kornisnénak sokáig senki sem hallotta hírét. Történetünk vége után tíz évvel, egy magyarhoni apáczakolostorban a fejedelemasszony temetése volt. A szent szüzek a halottat nem győzték eléggé dicsérni; Kornisné volt az! a kedves, szelid Ágnes! — A szent magányban lelke a vallási érzelemben lelte meg nyugalmát, s azt mondák róla, hogy ő végig szelid, ájtatos, sőt néha vidám is volt, s hogy fájdalom, betegség nélkül szendergett át egy jobb életbe.

*

Cœlesta mindig hasonló maradt magához: lelki erejének öntudatában nyugodt, de azt túl nem becsülő, s tettekben feddhetetlen. Atyjának kedvencz óhajtását teljesítette, mikor a derék Szerafinnak adta kezét, s a szász nemzet legjelesb bajnokát emelé magáig. Ez magasztalá fel lelkét, ez varázslá vissza a vidámságot kedélyébe: ez ömlött át, sugározva s derítve, szelid házi egén. Midőn később otthonos örömeinek koszorújába, az indulatok legvalódiabbja — anyai érzet fűze mennyei virágokat, akkor ő mondhatlan boldog volt. Szerafinkhoz változatlan, színletlen hűséggel ragaszkodott, s a mi egyelőre elveinek s igazságérzetének volt következménye, halkan, könnyű s édes vonzalommá alakult. Szerafin olykor magányos óráiban égnek emelte kezeit s kérdést tőn a sorsnak: ha valóban érdemlett-e ennyi boldogságot. — Még egy század mulva a szász nők Cœlesta emlékezetét, mint szentét, tisztelték. Két fia és egy leánya volt a kedves nőnek, s maradékai maig is léteznek Erdélyben.

*

November 6-dikán 1613-ban az ecsedi sirboltban a Bátori-paizs megfordíttatott: Gábor az utolsó Bátori volt.

JEGYZÉSEK A MÁSODIK KÖTETHEZ.

69 Kisfaludy Károly : *Elte.*

70 De az összeesküvés felfödöztetett. *Handbuch. der Gesch. Siebenb.* Neugeboren 241. lap,

71 Egy ketté hasított dióbél-alakú nemét az arany lánczoknak nevezték s nevezik így.

72 Kisfaludy Károly : *Stibor vajda,* 1. felv. 5. jel.

73 Kisfaludy Károly : *Csák Máté,* 2. felv, *Trencsin vára.*

74 Ezután, Kendi Szamos-Ujvárra szaladott : Kornis Boldizsár és György pedig elvesztek — — — — emez megöletvén, a másik pedig Kolozsvártt fejeztetvén le, hová fogva vitetett. *Handb. der Gesch. Siebenb.* Neugeboren, 241. lap.

75 Shakespeare : *II. Richard,* 5. felv. 1 jel.

76 Betlen Farkas : *Hist.* 6. köt. 535. lap.

77 Uj sereget fegyverkeztetett, melynek célja iránt bizonytalanságban voltak. Mildenberg és Neugeboren : *Transilvania,* 181. lap.

78 A fejedelem feleleteivel a szászokat a német császárhozi ragaszkodásukért akarja megvágni.

79 Voltaire : XII. *Károly élete.*

80 Vesd le a magyart ! le a magyarral ! szász köznyelven.

81 Le ! le ! szász köznyelven.

82 Minden fegyvereiket (a szebenieknek) a piaczra hordatá — — — a férfiakat, a kiket seregeinek száma által győzött le, kihányatta a városból, nőiket — — letartóztatván. *Transilv.* 114. lap.

83 Az oklevéltárakat kipusztítá — — — Mildenberg és Neugeboren : *Trans.* 180. lap.

84 Nyugalom ! hallgassatok ! szász köznyelven.

85 Halljuk a jegyzőt ! szász köznyelven.

[86] Igazat szól! szász köznyelven.

[87] Halljuk a polgármestert! szász köznyelven.

[88] Átkozott tolvaj! — oh Istenem! mi ez? oh Istenem! már le vagyok veszve! szász köznyelven.

[89] Bulwer: *A rajnai zarándokok. A testvérek.* Bajza ford.

[90] Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 180. lap. — Benkő: *Trans.* Par. 114. — Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza.* 28. lap. — Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieb.* 241. lap.

[91] Benkő: *Transilv.* Par. 114. A brassaiak ez úttal a fejedelemnek s kegyenczének Imrefinek adott ajándék által a fenyegető veszélyt el tudták távoztatni. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 180. lap.

[92] Bátori Gábor megkímélte a várost látogatásától, s táborát Feketehalomnál ütötte fel. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 180. lap.

[93] Decz. 30-dikán indult meg Oláhország elfoglalására, mely czélra a brassaiak is nevezetes segítséget adtak emberekben, eleségben s hadiszerekben. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 180. lap.

[94] Neugeboren: *Handbuch der Geschichte Sieb.* 242. lap. — Benkő: *Trans.* Par. 114. — Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 180. lap.

[95] A várost a tett szolgálatért megdicsérte és az oláhoktól elvett 4 ágyuval ajándékozta meg. Mildenberg és Neugeboren: 180. l.

[96] Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181. lap.

[97]—[101] Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181., 182. és 183. l.

[102] Calderon: *Tetszés és nem tetszés — képzelgés.* II. nap.

[103] Tartsd eszedbe! (oláhol.)

[104] Lessing: *A bölcs Náthán,* 1. felv. 2. jel.

[105] Vörösmarty: *Tündérvölgy.*

[106] Bátori Gábor alig menekedett meg Weirauch Dávid kőhalmi királybirónak segítségével, s meg sem állott futásában, míg Szebenbe nem ért. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 183. lap.

[107] Augusztus elején (Serbán Ráduly) seregeivel a fejedelem után sietett, s táborát Schellenbergnél ütötte fel. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 183. lap.

[108] Melyet Bátori arra használt, hogy török segédseregeket vett magához. Mildenberg és Neugeboren; *Trans.* 184. lap.

[109] Benkő: *Transilv.* 214. czikk. — Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 184. lap.

[110] A brassaiak most önerejükre szorultak, de főleg Weisztól biztatva, bátorságukat el nem vesztették. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 184. lap.

[111] A papirosmalomnál tábort ütöttek, közel a városhoz. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 185. lap.

[112—119] Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.

[120] Ide tudniillik Weisz 32 vitéz ifjut küldött, kik a várat által nem akarták adni, és a segédparanesnokot (ki ezt akarta) agyonlőtték. Ezek közül Bátori 20-at karóba vonatott, és 11-et felakasztatott; a 32-ik, akaratja ellen a hóhér tisztét vivé. Benkő: *Trans.* 114. czikkely.

[121] Th. Körner: *Hofer halála.*

[122] De a ki, visszaküldetvén Brassóba, a Weisz parancsára megöletett. Benkő: *Transilv.* 114. czikk.

[123] Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 189., 190., 191., 192., 193. lap.

[124] Ugyanott 193. lap.

[125] Vörösmarty: *Cserhalom.*

[126] Az ő sokszerű egybeköttetései által az udvarnál képes volt bizonyos tudósításokat venni a fejedelem szándékairól. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181. lap.

[127] [128] Lásd e regény első köt. 4. czikk.

[129] Th. Körner: *Rozamunda*, 3. felv. 7. jelen.

[130] Betlen Gábor Bátori Gábor fejedelmet a maga szállásán Szebenben megvendégelte. Mikor onnan haza ment, egy régi párkányból egy kő esett lába elébe. Ez azon gyanút gerjeszté, hogy Betlen a fejedelem élete ellen törekszik. Mildenberg és Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieb.* 246. lap.

[131] S azért őt ki akarta végeztetni. Ezt megtudván Betlen, Temesvárra sietett, később Budára ment, s onnan a következő évben Drinápolyba, I. Achmet török császárhoz, Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieb.* 246. lap.

KÉPJEGYZÉK.

